दोस्रो आवधिक योजना

(आर्थिक वर्ष २०८२/८३ - २०८६/८७)

घिरिङ गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

पोखरीछाप, तनहुं

गण्डकी प्रदेश

दोस्रो आवधिक योजना

(आर्थिक वर्ष २०८२/८३ - २०८६/८७)

घिरिङ गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

पोखरी छाप, तनहुं

गण्डकी प्रदेश

२०८२ असार

विषय सूची

शिर्षक		पृष्ठ
तालिकाहरुको सूची …………		iii
परिच्छेद १: परिचय …………		१
१.१	पृष्ठभूमि …………	१
१.२	आवधिक योजनाको अवधारणा …………	१
१.३	आवधिक योजना तर्जुमाका उद्देश्य…………	१
१.४	आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया …………	२
परिच्छेद २: घिरिङ गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण …………		४
२.१	घिरिङ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय …………	४
२.२	आर्थिक विकासको अवस्था …………	८
२.३	सामाजिक विकासको अवस्था …………	११
२.४	पूर्वाधार विकासको अवस्था …………	१३
२.५	वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन…………	१४
२.६	सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था …………	१४
२.७	प्रथम आवधिक योजनाको समीक्षा …………	१६
परिच्छेद ३: समष्टिगत दीर्घकालिन सोंच (दूरदृष्टी), लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति …………		१८
३.१	पृष्ठभूमि …………	१८
३.२	प्रमुख अवसर तथा सम्भावनाहरु …………	१८
३.३	प्रमुख समस्या तथा चुनौतिहरु …………	२०
३.४	घिरिङ गाउंपालिकाको विकासका मार्गनिर्देशक सिद्धान्तहरु …………	२१
३.५	दिगो विकास लक्ष्यसंग आवधिक योजनाको सम्बन्ध …………	२२
३.६	नेपालको दीर्घकालिन सोंचसंग सम्बन्ध …………	२३
३.७	सोहौं योजनासंगको आबद्धता …………	२३
३.८	गण्डकी प्रदेशको दोस्रो योजनासंगको आबद्धता …………	२३
३.९	दोस्रो आवधिक योजनाको दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति …………	२३
३.१०	वित्तीय व्यवस्थापन …………	२८
३.११	योजनाहरुको प्राथमिकीकरणका आधार …………	३७
परिच्छेद ४: आर्थिक विकास क्षेत्र …………		३८
४.१	कृषि विकास तथा खाद्य सुरक्षा …………	३९
४.२	पशुपंछी तथा मत्स्य विकास …………	४९
४.३	पर्यटन विकास …………	५६
४.४	उद्योग, बाणिज्य तथा आपूर्ति …………	६३
४.५	वित्तीय संस्था तथा सहकारी …………	६९
४.६	भूमि व्यवस्था …………	७३
४.७	सिंचाई …………	७७
परिच्छेद ५ : सामाजिक विकास क्षेत्र …………		८२
५.१	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि …………	८३

५.२ आधारभूत स्वास्थ्य तथा पोषण ९३
५.३ भाषा, साहित्य, कला, संकृति र सम्पदा १००
५.४ युवा तथा खेलकुद १०४
५.५ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण ११०
५.६ खानेपानी तथा सरसफाई १२०

परिच्छेद ६: भौतिक पूर्वाधार विकास क्षेत्र १२६
६.१ उर्जा (विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा) १२७
६.२ सडक तथा पुल १३१
६.३ भवन निर्माण आवास तथा शहरी विकास १३७
६.४ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि १४३

परिच्छेद ७: वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन १४८
७.१ वन तथा जैविक विविधता........ १४९
७.२ वातावरण संरक्षण र फोहरमैला व्यवस्थापन १५४
७.३ विपद् व्यवस्थापन र जोखिम न्यूनिकरण १५८

परिच्छेद ८: संस्थागत विकास तथा सुशासन १६३
८.१ न्याय प्रणालीको सुदृढीकरण........ १६५
८.२ संस्थागत विकास र सेवा प्रवाह १६८
८.३ वित्तीय सुशासन १७६
८.४ स्रोत परिचालन तथा योजना व्यवस्थापन १८०

परिच्छेद ९: तथ्याङ्क प्रणाली, योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन अनुगमन तथा मूल्याङ्कन १८५
९.१ तथ्याङ्क प्रणाली १८५
९.२ योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन १८९
९.३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन १९४
अनुसूची १९८

तालिका सूची

तालिका संख्या		पृष्ठ
१	तालिका १गाउंपालिकाको वडागत जनसंख्या	५
२	तालिका २ उमेर समूह अनुसारको जनसंख्या	६
३	तालिका ३ जातजाती अनुसार जनसंख्या	६
४	तालिका ४ मातृभाषा अनुसार जनसंख्या	७
५	तालिका ५ धर्म अनुसार जनसंख्या	७
६	तालिका ६ अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या	८
७	तालिका ७ हालको अवस्थाको आधारमा वडा अनुसार सडक विवरण	१३
८	तालिका ८ समष्टिगत परिमाणात्मक लक्ष्य	२४
९	तालिका ९ विगत ३ वर्षको शीर्षक अनुसार आम्दानी विश्लेषण	२९
१०	तालिका १० जम्मा आयमा स्रोतगत हिस्सा	३०
११	तालिका ११ विगत ३ वर्षको साधारण खर्च विश्लेषण	३०
१२	तालिका १२ विगत ३ वर्षको विकास खर्च विश्लेषण	३१
१३	तालिका १३ कुल खर्चमा साधारण र विकास खर्चको हिस्सा	३३
१४	तालिका १४ क्षेत्रगत खर्च स्थिति	३३
१५	तालिका १५ आवधिक योजनामा बहुक्षेत्रगत अनुमानित लगानी	३४
१६	तालिका १६ योजना अवधिको लागि प्रक्षेपित लगानी	३५
१७	तालिका १७ लगानी मागका क्षेत्रहरु समष्टिगत	३६
१८	तालिका १८ योजना अवधिको लागि प्रक्षेपित स्रोत अनुमान	३६
१९	तालिका १९ आगामी ५ वर्षको कुल स्रोतगत आय प्रक्षेपण	३७

परिच्छेद १
परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान २०७२ ले व्यवस्था गरे वमोजिम संघ, प्रदेश र स्थानीय तीन तहको सरकारमध्ये स्थानीय तह पनि अविछिन्न उत्तराधिकारवाला स्वशासित विधायिकी, कार्यकारी र न्यायिक अधिकार सहितको स्थानीय सरकारको रुपमा स्थापित भएको छ। संविधानले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारहरुको एकल तथा साझा अधिकार क्षेत्र किटान गरिदिएको छ। एकल अधिकारको हकमा प्रत्येक सरकारले स्वायत्त रुपमा विधायिकी, कार्यकारी र न्यायिक अधिकारको प्रयोग गर्न पाउँछन् भने साझा अधिकारक्षेत्रको हकमा सहअस्तित्व, समन्वय र सहकार्यको अवधारणा अनुसार सञ्चालन हुनुपर्ने संवैधिनक व्यवस्था छ। एकल तथा साझा अधिकारक्षेत्रको कार्यान्वयनका लागि बनेका स्थानीय सरकार सञ्चनलन ऐन, २०७४, अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ र राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहहरुलाई आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा कानून, नीति तथा योजना बनाई कार्यान्वयन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। सोही व्यवस्था वमोजिम यस अघि बि. सं. २०७८ सालमा घिरिङ गाउँपालिकाले प्रथम आवधिक योजना (२०७८/०७९ – २०८२/०८३) तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको थियो। योजना दस्तावेज गतिशील दस्तावेज हो। त्यसैले यसलाई आवश्यकता अनुसार अद्यावधिक गर्न सकिन्छ। यस अघि तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा रहेको प्रथम आवधिक योजनाको अवधि अझै एक वर्ष बाँकी रहेको भएपनि अझबढी यथार्थपरक र घिरिङ गाउँपालिकाको समग्र समृद्धिका लागि परिमार्जन गर्नुपर्ने देखिएकोले मध्यमकालिन खर्च संरचनाको लागि आधार समावेश गरी परिमार्जन सहित आ.व. २०८२/०८३ - २०८६/०८७ सम्मको लागि दोस्रो पञ्चवर्षीय आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको छ। यो दोस्रो आवधिक योजना दस्तावेज घिरिङ गाउँपालिकाको समग्र समृद्धि हासिल गर्न मार्गचित्र बन्नेछ भन्ने विश्वास लिइएकोछ।

१.२ आवधिक योजनाको अवधारणा

कुनैपनि संघ, संस्था, निकाय वा संगठनले आफुसंग उपफब्ध स्रोत र साधनहरुको विवेकशील उपयोग गरी आफ्नो सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य निश्चित समयावधिभित्र हांसिल गर्न तयार गरिएको रणनीति, कार्यनीति र क्रियाकलापहरु समावेश भएको दस्तावेजलाई योजना भनिन्छ। योजनाले सम्पादन गर्नुपर्ने गतिविधि, प्रक्रिया, स्रोत साधनको आंकलन, जनशकतिको आकार र क्षमता, समयसीमा जस्ता विषयवस्तुहरु निर्देश गर्दछ। यस्तो योजना दीर्घ कालिन, मध्यमकालिन तथा वार्षिक हुने गर्दछ। दीर्घकालिन योजना १५ वा २० वर्षको हुन्छ भने मध्यमकालिन वा आवधिक योजना तीन, पांच वा सात वर्षको हुने गर्दछ। दीर्घकालिन योजनाका लक्ष्य उद्देश्य हासिल गर्न आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको हुन्छ भने आवधिक योजनाकै आधारमा वार्षिक योजना तर्जुमा गरिन्छ। तसर्थ, आवधिक योजनाको अवधारणा आजभोली सर्वाधिक प्रयोगमा ल्याइएको छ । विकास सम्बन्धी योजना बहुआयामिक हुन्छन्। यसले समाजको आर्थिक, समाजिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक तथा मानवीय पक्षको समग्र विकास गर्न लक्षित हुनु पर्दछ। आर्थिक समृद्धि सहितको समतामूलक समाज निर्माण गर्नु योजनाको उद्देश्य हुनुपर्दछ। स्थानीय तहले तर्जुमा गर्ने आवधिक योजना संघीय तथा प्रादेशिक योजनाहरुसंग तादात्म्यता भएको हुनु पर्दछ। सन् २०३० सम्ममा हासिल हुने गरी निर्धारण भएका दिगो विकासका लक्ष्यहरु हासिल गर्न सघाउ पुग्ने गरी संघीय र प्रादेशिक योजनाहरु तर्जुमा भएका छन् र स्थानीय तहको योजना पनि संघीय र प्रादेशिक योजनाहरुको सोंच र लक्ष्य हासिल गर्न सघाउ पुग्ने गरी तर्जुमा गर्नु पर्ने हुन्छ। दिगो विकास लक्ष्य हांसिल गर्न तथा संघीय सरकारको सोह्रौं योजनाको "समृद्ध नेपाल: सुखी नेपाली" र गण्डकी प्रदेश सरकारको दोस्रो आवधिक योजनाको "आत्मनिर्भर र समुन्नत प्रदेश: सुखी प्रदेशवासी" भन्ने दिर्घकालिन सोंचलाई अधिकतम योगदान पुग्ने गरी घिरिङ गाउंपालिकाको दोस्रो आवधिक योजनाको सोंच, लक्ष्य र उद्देश्यहरु तय गरिएका छन्।

१.३ आवधिक योजना तर्जुमाका उद्देश्य

स्थानीय तहको योजनाबद्ध विकास प्रयास र प्रक्रियालाई मार्गदर्शन गर्नु आवधिक योजनाको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ। आवधिक योजना तर्जुमाका विशिष्ट उद्देश्यहरु निम्नानुसार छन्।

१. दीर्घकालिन सोंच उन्मुख रही समष्टिगत लक्ष्य, रणनीतिक कार्यक्रम तथा बजेट अनुमान सहितको विकासको रणनीतिक दस्तावेज तयार गर्नु,

२. गाउंपालिकाका विकासका साझेदार र सरोकारवालाहरुको सहभागितामा गाउंपालिकाको एकिकृत, नतिजामुलक र योजनाबद्ध विकासको मार्गचित्र तयार गर्नु,
३. विषयक्षेत्रगत रणनीतिक योजना, मध्यमकालिन खर्च संरचना तथा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तयारी कार्यलाई निर्देशित गर्नु,
४. आवधिक योजनाको कार्यान्वयनका लागि वार्षिक कार्यान्वयन योजना, अनुगमन र समिक्षा सूचकहरुको खाका तयार गर्नु,
५. संघ तथा प्रदेश सरकार, विकास साझेदार, समुदाय, सहकारी तथा निजी क्षेत्रको लगानी प्रबर्द्धनका लागि मार्ग प्रशस्त गर्नु ।

१.४ आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया

आवधिक विकास योजना तर्जुमा कार्यलाई विधिवत तथा सबै स्थानीय तहको आवधिक योजनाको ढांचामा एक रुपता कायम गर्ने उद्देश्यले राष्ट्रिय योजना आयोगले जारी गरेको "स्थानीय तह योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ निर्दिष्ट गरेको प्रक्रिया र ढांचामा घिरिङ गाउंपालिकाको यो दोस्रो आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

१.४.१ आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने नीतिगत निर्णय एवं पूर्व तयारी

घिरिङ गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को लागि स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसार यस गाउंपालिकाको दोस्रो आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने भन्ने कार्यपालिकाको बैठकबाट निर्णय भै गाउँपालिकाका अध्यक्षज्यूको संयोजकत्वमा आवधिक योजना तर्जुमा निर्देशक समितिको गठन गरी यो दोस्रो आवधिक योजना तर्जुमा सम्बन्धि प्रक्रिया अगाडि बढेको थियो ।

१.४.२ प्रारम्भिक छलफल तथा अभिमुखीकरण गोष्ठी

योजना तर्जुमा निर्देशक समितिको निर्णय अनुसार गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कार्यपालिकाका सम्पूर्ण सदस्यहरु, विषयगत समितिका सदस्यहरु, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, विषयगत शाखा प्रमुखहरु तथा सरोकारवालाहरुको सहभागितामा आवधिक योजनाको अवधारणा, उद्देश्य, महत्व, औचित्य र योजना तर्जुमाका चरणहरुको बारेमा मिति २०८१/१०/२० मा प्रारम्भिक छलफल तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम गरी योजनाको कार्यतालिका लगायतका विषयहरुको टुङ्गो लगाइएको थियो ।

१.४.३ सन्दर्भ सामग्रीहरुको संकलन तथा अध्ययन

आवधिक योजना निर्माणको प्रारम्भमा स्थानीय सरकार सञ्चालनसंग सम्बन्धित विभिन्न ऐन, कानून, नीति तथा यस गाउँपालिकाका विगतका वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम, प्रगति प्रतिवेदन आदिको अध्ययन गरियो । यसका अतिरिक्त संघीय सरकारको साहौं योजना, गण्डकी प्रदेश सरकारको दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना, दिगो विकास लक्ष्य, अन्य स्थानीय तहहरुको कार्यान्वयन भइरहेका आवधिक योजना, राष्ट्रिय जनगणना, २०७८, राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८, जीवनस्तर सर्भेक्षण, २०२२/०२३, घिरिङ गाउँपालिकाको प्रोफाइल लगायतका सन्दर्भ सामग्रीहरुको अध्ययन गरी आवश्यक तथ्यांकहरु संकलन गरिएको थियो ।

१.४.४ वडागत योजना तर्जुमा गोष्ठी

यस गाउँपालिकाका ५ वटै वडामा सम्बन्धित वडाका वडा अध्यक्ष, वडा सदस्यहरु, वडाका कर्मचारीहरु, विभिन्न राजनीतिक दलका स्थानीय प्रतिनिधिहरु, शिक्षक, क्षेत्रगत विषय विज्ञ तथा बुद्धिजिवीहरु, कृषक, उद्योगी व्यवसायीहरु, वडाभित्र रहेका सरकारी कार्यालयका प्रतिनिधिहरु, गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधिहरु तथा अन्य सरोकारवालाहरुको सहभगितामा वडाको विद्यमान आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक, ऐतिहासिक विषयक्षेत्रहरुको विद्यमान अवस्था, विकासको चाहना, उपलब्ध अवसर तथा सम्भावनाको बारेमा बृहत छलफल गरी सूचना संकलन गरिएको थियो । साथै वडागत रुपमा आगामी ५ वर्षको लागि क्षेत्रगत योजनाहरु संकलन तथा प्राथमिकीकरण गरिएको थियो । यसै कार्यक्रमबाट मिति २०८१/१०/२७ देखि २०८१/१०/३० सम्म प्रत्येक वडामा सञ्चालन गरिएको थियो ।

१.४.५ तथ्यांक तथा सूचनाहरुको विश्लेषण

यस आवधिक योजनालाई तथ्यपरक र कार्यान्वयनयोग्य एवं नतिजामुखी बनाउन सन्दर्भ सामग्रिहरुबाट संकलित सान्दर्भिक सूचना तथा तथ्यांक तथा प्रथमिक स्रोतबाट संकलित सूचना तथा तथ्यांकहरुको गुणस्तर कायम गर्न विज्ञटोलीबाट निरन्तर अनुगमन र पृष्ठपोषण गरिएको थियो । विभिन्न स्रोतहरुबाट संकलित तथ्यांकहरुको प्रमाणिकरण, शुद्धिकरण र विश्लेषण कार्य आवश्यकता अनुसार गरी सूचकहरु निर्धारण गरिएको थियो ।

१.४.६ समस्या तथा चुनौति र अवसर तथा सम्भावनाहरुको पहिचान

गाउँपालिकाको विषयगत समितिहरु तथा विषयगत शाखाहरुसंग वडाहरुबाट प्राप्त सूचनाहरु समेतको अध्ययन र विश्लेषण गरी बृहत छलफलबाट यस गाउँपालिकाको विकासका लागि विद्यमान विषयक्षेत्रगत समस्या तथा चुनौतिहरु र उपलब्ध अवसर तथा सम्भावनाको पहिचान गरिएको थियो।

१.४.७ पालिकास्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठी

गाउँ कार्यपालिकाका अध्यक्ष र उपाध्यक्ष लगायत सबै सदस्यहरु, विषयगत समितिका संयोजक तथा सदस्यहरु, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत लगायत सबै विषयगत शाखाका प्रमुखहरुको सहभागितामा मिति २०८२ साल ज्येष्ठ २७ गते पालिकास्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठीको आयोजना गरी गाउँपालिकाको दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य, क्षेत्रगत तथा उपक्षेत्रगत उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरु निर्धारण गरी प्राथमिकीकरण गरिएको थियो।

१.४.८ योजना मस्यौदा लेखन तथा प्रेषण

उल्लेखित चरणहरु पुरा भएपछि विज्ञ समूहले विविध स्रोतबाट प्राप्त सूचना तथा तथ्यांकहरुका आधारमा "स्थानिय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८" निर्दिष्ट गरेको ढांचालाई अबलम्बन गर्दै यस गाउँपालिकाको दोस्रो आवधिक योजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरी आव्यक परिमार्जनका लागि पृष्ठपोषण प्राप्त गर्न गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयमा पेश गरिएको थियो। गाउँपालिकाबाट प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषणका आधारमा मस्यौदा प्रतिवेदनलाई परिमार्जम सहित अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरी स्वीकृतिका लागि गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयमा पेश गरियो।

१.४.९ योजना प्रमाणीकरण कार्यशाला

योजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन गाउँ कार्यापालिका तथा सरोकारवालाहरु बीच मिति २०८२/०२/२७ मा प्रस्तुत गरी प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषणको आधारमा परिमार्जन गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको थियो।

१.४.१० योजनाको अन्तिम दस्तावेज स्वीकृति र प्रकाशन

योजना प्रमाणिकरण कार्यशालाबाट प्राप्त पृष्ठपोषण समेतका आधारमा परिमार्जन सहित तयार भएको घिरिङ गाउँपालिकाको दोस्रो आवधिक योजना गाउँ कार्यपालिकाको मिति २०८२/०३/.. को बैठकबाट स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ।

परिच्छेद २
घिरिङ गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण

२.१ घिरिङ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

तनहुं जिल्लाको दक्षिण पश्चिम भागमा अवस्थित घिरिङ गाउँपालिका संघीय शासन प्रणाली वमोजिम भएको राज्य पुनर्संरचना पछि गण्डकी प्रदेश, तनहुं जिल्लामा पर्दछ। यस गाउँपालिका साविक गजरकोट गा. वि. स. को ८ वटा वडा, साभुङ भगवतीपुर गा. वि. स. को ८ वटा वडा, घिरिङ सुन्धारा गा. वि. स. को ९ वटा वडा. राम्जाकोट गा. वि. स. को १ वडा र माझकोट गा. वि. स. को १ वडा गाभिएर बनेको हो।

घिरिङ गाउँपालिका आफ्नै ऐतिहासिक पृष्ठभूमि बोकेको गाउंपालिका हो। नेपाल एकीकरण हुनु पूर्व गण्डकी क्षेत्रको बाइसे राज्य मध्ये घिरिङ पनि एउटा राज्य रहेको थियो। घिरिङमा समाल बंशीय राजाको शासन चलेको थियो। तनहुंका राजा दिग्विजय सेनको समयमा गलेखामकोट, मिर्लुङ, गजरकोट, रामकोट, ढोर लगायतका राज्यहरु तनहुं राज्यमा विलय हुने बेलामा घिरिङ राज्य पनि विलय भएको थियो भन्ने ऐतिहासिक कथन छ।

२.१.१ गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थित

घिरिङ गाउँपालिका गण्डकी प्रदेश अन्तर्गत तनहुं जिल्लामा पर्दछ। भौगोलिक अवस्थितिको आधारमा यो गाउँपालिका ८४ °०१'२१" देखि ८४°०५'१.०४" पूर्वी देशान्तर र २७°७०'०६" देखि २७°४८'३७" उत्तरी अक्षाँशमा अवस्थित छ। यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल १२६ वर्ग कि.मी. रहेको छ। समुन्द्र सतहबाछ ३०० मी. देखि १००० मी. सम्मको उचाईमा फैलिएको यो गाउंपालिका तनहुं जिल्लाको सदरमुकाम दमौलीबाट करिब ५४ कि. मी. दूरीमा रहेको यो गाउँपालिकाको पूर्व दक्षिणमा नवलपरासी जिल्लाको बौदिकाली गाउंपालिका, दक्षिण पश्चिममा पाल्पा जिल्लाको रामपुर नगरपालिका र निश्दी गाउँपालिका पर्दछ भने पश्चिमउत्तरमा स्याङ्जा जिल्लाको चापाकोट र हसिनास गाउँपालिका, उत्तरमा भिमाद नगरपालिका र पूर्वमा ऋषिङ गाउँपालिका पर्दछन्।

२.१.२ घिरिङ गाउँपालिकाको वडा विभाजन

कायम भएको वडा नं	समावेश भएका साविक गा.वि.स.हरु	समावेश भएका वडाहरु
१	गजरकोट	२,४,५,६,७
	घिरिङ सुन्धारा	३
२	गजरकोट	१,३,८
	घिरिङ सुन्धारा	२,८,९
३	घिरिङ सुन्धारा	४,५,६,७
	सामुङ भगवतिपुर	८
	माझकोट	६
४	घिरिङ सुन्धारा	१
	राम्जाकोट	९
	सामुङ भगवतीपुर	१,५,९
५	सामुङ भगवतीपुर	३,४,६,७

२.१.३ भू बनोट तथा हावापानी

घिरिङ गाउंपालिका मध्य पहाडी भागमा अवस्थित छ। यहांको धरातलीय अवस्था पहाडी भिरालो तथा सम्म फांटले बनेको छ। यहांको हावापनी उपोष्ण कटिबंधीय प्रकारको छ। यहांको न्यूनतम तापक्रम ५ डिग्री सेल्सियस र अधिकतम तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियस रहेको अनुमान छ। यहां वार्षिक औषत वर्षा १५०० देखि २००० मिलिलिटर सम्म पर्छ।

२.१.४ नदीनाला तथा ताल तलैया

यस गाउंपालिकामा रहेका मुख्य नदीमा पाल्पा र नवलपुरसंग यस गाउंपालिकाको सीमाना भै बग्ने कालीगण्डकी नदी रहेको छ। यस बाहेक गोफा खोला, फदुवा खोला, नौलि खोला, वन्टाङ खोला, रघुखोला पनि यसै गाउंपालिकामा पर्दछन् । यी नदी तथा खोलाहरुबाट केही स्थानहरु खासगरी अत्रोली र पुट्टार जस्ता सम्म फांटहरुमा सिंचाई प्रणालीहरु सञ्चालन भएका छन् भने साना खोलाहरुबाट पहाडि भेगका खेतहरुमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध भएका छन् । जलवायु परिवर्तनका कारण आउन सक्ने नकारात्मक प्रभाव कम गर्नका लागि यी जलाधार क्षेत्रहरुको संरक्षण गर्न जरुरी छ । साथै कृषि क्षेत्रको व्यावसायिकरणका लागि उत्पादकत्व बढाउन उपयुक्त सिंचाई प्रविधिको प्रयोग गरी सिंचाई सुविधा विस्तार गर्ने तर्फ ध्यानाकर्षण हुनु जरुरी छ ।

२.१.५ भू उपयोग अवस्था

Department of Forest Research and Survey बाट प्रकाशित Forests and Watershed Profile of Local Level, 2017 अनुसार। यहांको कुल क्षेत्रफल १२६.६ वर्ग कि.मी. मध्ये ६४.३ वर्ग कि.मी. अर्थात् कुल क्षेत्रफलको ५०.७९ प्रतिशत वनले ढाकिएको छ । राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८ अनुसार १९.१९ वर्ग कि. मी. अर्थात् १५.१६ प्रतिशत भूभाग मात्र खेती योग्य रहको छ । बांकी ४३.११ प्रतिशत भूभाग नदी तथा तालतलैया, आवासीय क्षेत्र, सार्वजनिक प्रयोग, व्यावसायिक प्रयोजन र सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक प्रयोजनमा उपयोग भएको छ ।

२.१.६ जनसांख्यिक अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकामा कुल परिवार संख्या ३७८३ रहेको छ । यहांको कुल जनसंख्या १४३३४ मध्ये पुरुष ६५६८ (अर्थात ४५.८ प्रतिशत) र महिला ७७६६ (अर्थात ५४.२ प्रतिशत) रहेको छ । लैङ्गिक अनुपात ८४.५७ पुरुष प्रति १०० महिला रहेको यहाँको जनघनत्व प्रति वर्ग किलोमिटर ११४ जना छ ।

तालिका १ : गाउँपालिकाको वडागत जनसंख्या

वडा नं	जनसंख्षा			प्रतिशत
	पुरुष	महिला	जम्मा	
१	१६९६	२०५८	३७५४	२६.१९
२	११३६	१२६२	२३९८	१६.७३
३	११६९	१३६४	२५३३	१७.६७
४	१४२९	१७०९	३१३८	२१.८९
५	११३८	१३७३	२५११	१७.५२
जम्मा	६५६८	७७६६	१४३३४	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.१.६.१ उमेर समूह अनुसार जनसंख्या विवरण

सामान्यतया १५ देखि ६४ वर्ष उमेर समूहको जनसंख्यालाई आर्थिक रुपले सक्रीय जनसंख्याको रुपमा लिने गरिन्छ । १५ वर्ष भन्दा मुनी र ६५ वर्ष भन्दा माथिको उमेर समूहको जनसंख्यालाई आश्रित जनसंख्याको रुपमा लिने गरिन्छ । काम गर्ने जनसंख्या तथा उनिहरुमा आश्रित जनसंख्याको अनुपात जति बढी भयो त्यति जनसांख्यिक लाभको अवस्था मानिन्छ र जनसांख्यिक लाभबाट आर्थिक विकासको सम्भावना प्रबल हुन्छ भन्ने मान्यता छ । यस गाउंपालिकामा आर्थिक रुपले सक्रीय जनसंख्या झण्डै ६५ प्रतिशत रहेकोले जनसांख्यिक लाभ लिन सकिने हुंदा उच्चतम आर्थिक समृद्धिको लक्ष्य हासिल हुन सक्ने सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

तालिका २ : उमेर समूह अनुसारको जनसंख्या (प्रतिशतमा)

क्र सं	उमेर समूह	पुरुष %	महिला %	जम्मा %	आश्रित जनसंख्या अनुपात
१	०-०४	४.०	३.८	७.८	२५.२
२	०५-०९	४.५	३.९	८.४	
३	१०-१४	४.४	४.६	९.०	
४	१५-१९	४.६	५.४	१०.०	५९.५
५	२०-२४	३.८	४.९	८.७	
६	२५-२९	३.०	४.१	७.१	
७	३०-३४	२.५	३.५	६.०	
८	३५-३९	२.३	३.३	५.६	
९	४०-४४	२.०	३.१	५.१	
१०	४५-४९	२.१	३.१	५.२	
११	५०-५४	२.७	३.६	६.३	
१२	५५-५९	२.७	२.८	५.५	
१३	६०-६४	२.३	२.८	५.१	१५.२५
१४	६५-६९	१.९	२.२	४.१	
१५	७०-७४	१.५	१.५	३.०	
१६	७५-७९	०.७	०.९	१.६	
१७	८०-८४	०.४	०.४	०.८	
१८	८५-८९	०.२	०.२	०.४	
१९	९०-९४	०.१	०.१	०.२	
२०	९५ भन्दा माथि	०.०१	०.०४	०.०५	
जम्मा		४५.७३	५४.२७	१००	

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.१.६.२ जातजाति अनुसार जनसंख्या

यस गाउंपालिकामा झण्डै आधा अर्थात ४७.३ प्रतिशत जनसंख्या मगर जातिको रहेको देखिन्छ। त्यसपछि क्रमश कुमाल जाति १२.७ प्रतिशत र विश्वकर्मा जातिको १०.१ प्रतिशत बसोबास रहेको देखिन्छ। यहां १० भन्दा बढी जातजातिहरुको बसोबास रहेकोले यो गाउंपालिका परम्परा तथा संस्कृतिको दृष्टिकोणले धनी गाउंपालिकको रुपमा रहेको छ। जातजाति सम्बन्धी विस्तृत विवरण तालिका ३ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ३: जातजाति अनुसार जनसंख्या (प्रतिशतमा)

क्र सं	जातजाति	जम्मा	पुरुष	महिला
१	मगर	४७.३	४७.७	४७.०
२	कुमाल	१२.७	१२.८	१२.६
३	विश्वकर्मा	१०.१	९.४	१०.६
४	नेवार	७.५	७.७	७.३
५	मिजार	५.७	५.६	५.८
६	ब्राम्हण पहाड	५.३	५.५	५.१
७	परियार	४.१	४.१	४.२
८	क्षेत्री	३.६	३.४	३.७

९	दराई	१.२	१.२	१.२
१०	गुरुङ	१.२	१.२	१.२
११	अन्य	१.३	१.४	१.३
जम्मा		१००	१००	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.१.६.३ मातृभाषा अनुसार जनसंख्या

मातृभाषा अनुसार सबैभन्दा धैरै ४४.९ प्रतिशत मगर ढुट बोल्ने छन् भने दोस्रोमा ४४.३ प्रतिशत नेपाली भाषा बोल्ने रहेको छ। विस्तृत विवरण तालिका ४ मा देखाइएको छ।

तालिका ४: मातृभाषा अनुसार जनसंख्या (प्रतिशतमा)

क्र सं	मातृभाषा	जम्मा	पुरुष	महिला
१	मगर ढुट	४४.९	४५.०	४४.८
२	नेपाली	४४.३	४४.०	४४.५
३	नेवारी/नेपाल भाषा	६.१	६.४	५.८
४	कुमाल	३.२	२.९	३.४
५	गुरुङ	१.२	१.२	१.२
६	भोजपुरी	०.१	०.१	०.१
७	अन्य	०.२	०.४	०.२
जम्मा		१००	१००	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.१.६.४ धर्म अनुसार जनसंख्या

मान्ने धर्मको आधारमा सबै भन्दा धैरै झण्डै ९० प्रतिशत घिरिङबासीले हिन्दु धर्म मान्ने गरेको देखिन्छ। दोस्रो स्थानमा बुद्ध धर्म मान्नेहरु बस्छन्। बुद्ध धर्म मान्नेहरु ८.४ प्रतिशत रहेका छन्। विस्तृत विवरण तालिका ५ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ५: धर्म अनुसार जनसंख्या (प्रतिशतमा)

क्र सं	धर्म	जम्मा	पुरुष	महिला
१	हिन्दु	८९.१	८९.५	८८.७
२	बौद्ध	८.४	८.३	८.५
३	क्रिश्चियन	१.६	१.३	१.८
४	वोन	०.७	०.६	०.७
५	प्रकृति	०.३	०.३	०.३
६	किरांत	०.०२	०.०३	०.०१
जम्मा		१००	१००	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.१.६.५ अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या

अपाङ्गताको आधारमा सबैभन्दा बढी ३६.८ प्रतिशत शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु रहेको देखिन्छ। त्यसपछि न्यून दृष्टियुक्त र बहिरोपनको जनसंख्या क्रमश: दोस्रो र तेस्रो स्थानमा छ। हेमोफेलिया सम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु यस गाउंपालिकामा नरहुको देखिन्छ। अपाङ्गता सम्बन्धी जनसंख्याको विस्तृत विवरण तालिका ५ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ६: अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या (प्रतिशतमा)

क्र सं	अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	पुरुष	महिला
१	शारीरिक अपाङ्गता	३६.८	४०.१	३२.६
२	न्यून दृष्टियुक्त	१४.८	१३.८	१६.०
३	दृष्टिबिहिन	७.०	६.०	८.०
४	बहिरोपन	११.४	१२.९	९.४
५	मनोसामाजिक	५.८	६.०	५.५
६	न्यून श्रवणशक्ति	६.५	६.९	६.१
७	बहिरोपन एवं दृष्टिबिहिन	१.२	१.७	०.६
८	मानसिक वा मनोसामाजिक	७.५	४.३	११.६
९	बौद्धिक	१.०	०.९	१.१
१०	हेमोफेलिया	०.०	०.०	०.०
११	अटिजम	१.२	१.७	०.६
१२	बहु अपांगता	६.८	५.६	८.३
जम्मा		१००	१००	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.२ आर्थिक विकासको अवस्था

२.२.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा

यस गाउंपालिकाका मानिसहरुको मुख्य पेशा कृषि नै हो। राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ तथा राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८ अनुसार कुल ३७८३ घरपरिवार मध्ये झण्डै ९६ प्रतिशत (३६२४ घरपरिवार) को मुख्य पेशा कृषि नै रहेको देखिन्छ। आम्दानीको मुख्य स्रोत कृषि हुने परिवार झण्डै ७९ प्रतिशत रहेका छन् भने गैर कृषि क्षेत्रबाट आम्दानीको प्रमुख स्रोत हुने कृषक परिवार २१ प्रतिशत मात्र रहेका छन्।

कुल क्षेत्रफल १२६.६ वर्ग कि. मी. मध्ये जम्मा १९.१९ वर्ग कि. मी. (१९१९ हेक्टर) अर्थात १५.१२ प्रतिशत जमिन खेतियोग्य रहेको छ। कुल कृषयोग्य जमिन १९१९ हेक्टर मध्ये जम्मा ५०२.४ हेक्टर अर्थात २६.२ प्रतिशत जमिन मात्र सिंचाई सुविधा पुगेको देखिन्छ। ३६२४ कृषक परिवार मध्ये आफ्नो जग्गामा मात्र कमाउने परिवार २७९६ रहेको छ भने ८२८ घरपरिवारले आफ्नो तथा अरुको दुवै खालको जग्गा कमाउने गर्दछन्।

खाद्यान्न बाली १५४३.७ हेक्टरमा कोशे दाल बाली ३१६.८ हेक्टरमा तरकारी बाली ७७.७ हेक्टरमा कन्दमूल ७९.९ हेक्टरमा तथा तेलबाली ६३.७ हेक्टरमा लगाउने गरेको देखिन्छ। मुख्य खाद्यान्न बालीमा सबै भन्दा बढी कृषक परिवारले लगाउने बाली मकै ३५९६ परिवारले १०७६.३ हेक्टरमा, त्यसपछि कोदो २६२८ परिवारले ४२९.२ हेक्टरमा, तेस्रो स्थानमा धान १८०४ परिवारले ५२७.४ हेक्टर जमिनमा लगाएको देखिन्छ। यहांको अन्य खाद्यान्न बालीमा गहुं, फापर, जौ/उवा रहेका छन्। यस पालिकामा दलहन बालीमा मास, मसुरो, बोडी, सिमी, गहत, तेलहन बालीमा तोरी, तिल, सर्स्युं फलफुल बालीमा सुन्तला, कागती, आंप, केरा, लिची, कटहर, अंगुर मसला बालीमा अदुवा, लसुन, बेसार, प्याज तरकारी बालीमा गोलभेंडा, काउली, बन्दा, आलु जस्ता बालीहरु लगाइन्छ।

कृषि चलनबाट भएको प्रमुख उत्पादनको मुख्य प्रयोगको अवस्था हेर्दा कुल ३६२४ कृषक परिवार मध्ये झण्डै ६७ प्रतिशत (२४८९ परिवार) ले आफ्नो सबै उत्पादन घरयासी उपयोग गर्छन्। मुख्य घरयासी उपयोग र केही बिक्रि गर्ने परिवार करिब ३१ प्रतिशत (११२५ परिवार) रहेका छन्। मुख्य रुपमा आफ्नो कृषि उपज बिक्री गर्ने परिवार भने जम्मा ९ रहेको देखिन्छ। आफ्नो कृषि उत्पादनले वर्षभरी खान नपग्ने परिवार झण्डै ६४ प्रतिशत (२३१६परिवार) रहेको छ। रहेको मध्ये १ देखि ३ महिना पनि खान नपुग्ने करिव १७

प्रतिशत (६०२ परिवार) छन् । ४ देखि ६ महिना नपुग्ने १४४८ परिवार ७ देखि ९ महिना नपुग्ने २१९ परिवार र १० देखि १२ महिना नपुग्ने ४७ परिवार रहेका छन् ।

२.२.२ पशुपंछी पालन

यस गाउंपालिकाका अधिकांश घरपरिवार पशुपंछीपालनमा संलग्न भएपनि यसलाई व्यावसायिक रुपमा विस्तार गर्न सकिएको छैन । विशेषगरी गाई, भैंसी, बाख्रा, सुंगुर, बंगुर, कुखुरा, परेवा, हांस यहांको मुख्य घरपालुवा पशुपंछी हुन् । यहांका ३४९० कृषकहरुले पशुपंछी पालन गरेको देखिन्छ । ती मध्ये ३०७३ कृषकले बाख्रापलन गरेका छन् भने १९२१ जनाले भैंसी, १६१९ जनाले गाई तथा १६०३ जनाले सुंगुर बंगुर पालन गरेको देखिन्छ । कुखुरा भने ३०९३ जनाले मात्र पालन गरेको देखिन्छ । यो तथ्यांकले के संकेत गर्छ भने ९६ प्रतिशत कृषक परिवार पशुपालनमा संलग्न भएपनि निर्वाहमुखी रुपमा मात्र पशुपंछी पालन गरिएको छ व्यावसायिक रुपमा पशुपंछी पालन गर्ने ज्यादै न्यून रहेको छ । पहिले नै यहांको उत्पादन खासगरी खसी र लोकल कुखुराले पोखरा नारायणगढ जस्ता ठूला बजारमा ब्राण्ड स्थापित गरि सकेको हुंदा पशुपंछि पालनलाई व्यावसायिक बनाउन सकिएमा बजारको समस्या नहुने देखिन्छ ।

यहांको कृषि योग्य जमिन मध्ये ज्यादै न्यून अर्थात जम्मा २६ प्रतिशत जमिनमा मात्र सिंचाई सुविधा उपलब्ध छ । जसले गर्दा कृषि भूमिको उत्पादकत्व बढ्न सकेको छैन । सिंचाईको सुविधा विसतार गरी कृषि क्षेत्रलाई व्यवसायिक बनाउन सकिएमा आर्थिक समृद्धि हासिल हुन असम्भव देखिंदैन । दलहन तथा तरकारी बालीलाई व्यावसायिक रुपमा उत्पादन गर्न सकिएमा आर्थिक समृद्धि गारो छैन ।

२.२.३ पर्यटन तथा संस्कृति

यस गाउंपालिकामा १० वटा जातीय समुदायहरुको बस्ति भएकोले यहां सांस्कृतिक विविधताले भरपुर छ । यहां विभिन्न जातजाति धर्म सम्प्रदाय र भेषभुषाका मानिसहरु बसोबास गर्छन् । यहां बस्ने जातजाति र सम्प्रदायका आ-आफ्नै धर्म, संस्कृति र चालचलन छन् । बडादशैं, तिहार, महाशिवरात्री, हरितालिका तीज, श्रीपञ्चमी, श्रीकृष्ण जन्माष्टमी, होली, चैतेदशैं, साउने संक्रान्ती, माघे संक्रान्ती ,माघी, गोठधूप, मातातिर्थ औंसी, अक्षय तृतीय, हरिशयनी एकादशी, हरिबोधनी एकादशी, नाग पञ्चमी, रक्षा बन्धन, कुशे औंशी, बालाचतुर्दशी, बुद्ध जयन्ती, क्रिसमस, लोसार आदि यहांका प्रमुख चाडपर्वहरु हुन् ।

नेपाल एकीकरण अघि बाइसे चौविसे राज्यहरु मध्ये घिरिङ पनि एउटा राज्यको रुपमा रहेकोले यसको आफ्नै ऐतिहासिक महत्व छ । यहां महत्वपूर्ण थुप्रै धार्मिक स्थलहरु पनि रहेका छन् । यस्ता धार्मिक क्षेत्रहरुको राम्रो व्यवस्थापन गर्न सकिएमा धार्मिक पर्यटकहरुलाई आकर्षण गर्न सक्ने प्रशस्त सम्भावना छ । यो गाउंपालिका पहाडी धरातल तथा सम्म फांटले बनेको हुनाले यहां धरातलीय विवधता पनि छ । साथै यस गाउंपालिका आफैले निर्माण गर्दै गरेको घुमाउने ताल पनि पर्यटकीय आकर्षणको केन्द्र बन्न सक्छ । यस तालको वरीपरी विभिन्न जातजातीको संस्कृति परम्पराको संरक्षण गरी सामुदायिक होम स्टेहरु सञ्चालन लगायत अन्य पर्यटकीय गतिविधिहरुको विकास गर्न सकिएमा पर्यटन व्यवसायको राम्रै सम्भावना रहेको छ ।

क्र सं	वडा नं	प्रकृतिक स्थल	धार्मिक स्थल	सांस्कृतिक स्थल	मानवनिर्मित स्थल
१	१	भस्मे गुफा बैडी	शिवालय मन्दिर	दरै समाज होम स्टे	महामृत्युन्जय धाम
		काली गण्डकी जलयात्रा	बौद्ध बिहार भन्टार		शलिग्राम संग्रहालय
			१०८ पिपल पार्क अत्रौली		
			शिवालय मन्दिर पुट्टार		
२	२	डांडाजोर अवलोकन केन्द्र	आरामकोट बालभैरव मन्दिर आरामकोट	भरकोट कौरानाच केन्द्र	गजरकोट भ्यू टावर
			नाउथान मन्दिर गजरकोट		
३	३	महाबीर गुफा पोखरीछाप	थानीमाई मन्दिर अर्चलकोट	वाकथोक होम स्टे वाकथोक	घिरिङकोट भ्यूटावर
			कालाभैरब मन्दिर घिरिङकोट		घुमाउने ताल अर्चमबास
४	४	बालीघाट संरक्षण स्थल	राजभयर मन्दिर मानपुर		उम्से भ्यूटावर
			छत्तिसादेवी मन्दिर गड्यौलीटार		
			शिवमन्दिर कोटसाभुङ		

			विश्वकर्मा मन्दिर साभुङ		
५	५	कामधेनुकोट		कटिया कौरानाच केन्द्र	
		च्याचुलकोट		धेनुङ कौरानाच केन्द्र	
		दुर्गा मन्दिर च्याचुलकोट			
		गोसाई मन्दिर च्याचुल डांडाथोक			
		चण्डी मन्दिर			

२.२.५ सिंचाई पूर्वाधार

यस गाउंपालिकाको कालीगण्डकी नदी किनारका फांटहरुमा ठूला सिंचाई प्रणालीहरु अत्रौली पुट्टार सिंचाई आयोजना, नयांटार सिंचाई आयोजनाबाट करिब ५०० हेक्टरमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध भैरहेको छ। यी ठुला सिंचाई आयोननाहरुको नियमित मर्मत संभार हुन नसक्दा हिउंदमा पानी कम भै पर्याप्त सिंचाई सुविधा भरपर्दो हुन सकेको छैन। दिगो सिंचाई व्यवस्थापन (Green Irrigation) का लागि प्रणालीको मर्मत संभार गर्नुपर्ने अवस्था छ। अन्य विभिन्न खोलाहरुमा साधारण सिंचाई प्रणालीहरु सञ्चालनमा रहेको भएपनि धेरै जसो नहर कुलोहरु कच्ची भएकाले सिंचाई सुविधा भरपर्दो छैन। ठुला सिंचाई प्रणालीहरुलाई सुधार गरी दिगो बनाउनु पर्ने अवस्था छ भने गाउंपालिका भित्रका कच्ची सिंचाई प्रणालीहरुलाई क्रमश: पक्की बनाउने अभियान सञ्चालन गर्नु आवश्यक देखिन्छ।

२.२.६ पेशा, आम्दानी र रोजगारीको अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार कृषि पेशामा मात्र लाग्ने जनसंख्या ८४ प्रतिशत भन्दा बढी छन्। व्यापार व्यवसायमा लाग्नेहरुको संख्या जम्मा ८ प्रतिशत मात्र रहेको छ। संस्थागत क्षेत्र अनुसार हेर्दा झण्डै ८६ प्रतिशत जनसंख्या घरयासी क्षेत्रमा संलग्न रहेको देखिन्छ। रोजगारीको अवस्था हेर्दा कुल जनसंख्याको ९५ प्रतिशत रोजगारीमा रहेको र जम्मा ५ प्रतिशत मात्र बेरोजगारीको अवस्था छ। रोजगारीको तथ्यांक सन्तोषजनक देखिए तापनि निर्वाहमुखी आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्न भएकोले आर्थिक समृद्धिमा तिब्रता आउन सकेको छैन। कृषि उत्पादनको सबै हिस्सा आफु स्वयंले मात्र उपयोग गर्ने परिवार ६९ प्रतिशत रहेको छ। यसले के संकेत गर्दछ भने धेरै कम घरपरिवारले मात्रा कृषि पेशालाई व्यावसायको रुपमा अंगालेका छन्। प्राय सबै जसो घरपरिवारका कुनै न कुनै सदस्य वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न छन् र विप्रेषण आम्दानीको उल्लेखनीय हिस्सा बन्न पुगेको छ। कृषि क्षेत्रमा रहेको रोजगारीको चापलाई अन्य उत्पादनमूलक आर्थिक क्षेत्रमा स्थानान्तरण गर्न सकिएमा आर्थिक विकासमा उल्लेखनीय उपलब्धी हासिल हुन सक्ने देखिन्छ।

२.२.७ स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्र

यस गाउंपालिकाको सबै जसो भाग ग्रमिण क्षेत्र रहेकले यहां साना साना बजार क्षेत्र बाहेक खासै व्यापारिक केन्द्रहरु रहेका छैनन्। मानपुर, पुट्टार, साभुङ देउराली, सुन्धारा, बैडी र अत्रौली यहांका मुख्य बजार केन्द्रहरु हुन। स्थानीय उत्पादनहरुको खरिद बिक्री तथा आवश्यक सामग्रीको खरिद बिक्री यीनै बजारहरुमा हुने गर्दछ। यसपछि नजिकको मुख्य बजार भिमाद नगरपालिकाको भिमाद बजार हो। यस पछि पाल्पा जिल्लाको रामपुर पनि नजिकैको बजारको रुपमा रहेको छ। बौदिकाली गाउंपालिकाको डेढगाउं पनि नजिकैको बजार हो। सडक संजालले जोडिएको नजिकका ठूला बजारहरुमा पोखरा, कावासोती र नारायणगढ हुन्। यी ठूला बजार केन्द्रहरुसंग भरपर्दो सडक संजालले जोडिएकोले यहांको स्थानीय उत्पादनलाई बजारको समस्या पर्ने देखिंदैन। गुणस्तरीय उत्पादन बढाउन सकिएमा यहांको उत्पादनले राम्रो बजार पाउन सक्ने देखिन्छ। यहांका खसी बोका तथा स्थानीय जातको कुखुरा तथा मास लगायतका दलहनजन्य वस्तुहरुको माग ती बजारहरुमा स्थापित भैसकेको छ। उत्पादकत्व सहित उत्पादन बढाउने क्षेत्रमा लगानी आकर्षित हुने वातावरण सृजना गर्न सकिएमा मनग्य लाभ लिन सक्ने देखिन्छ।

२.२.८ मानव विकास र गरिबी

Nepal Living Stanard Survey, 2022/023 अनुसार राष्ट्रिय खाद्य गरिबी रेखा (Food Poverty Line) रु. ३५०२९.०० र गैर खाद्य गरिबी (Non-Food Poverty Line) रु. ३७८७९.०० गरी प्रतिव्यक्ति प्रतिवर्ष गरिबीको रेखा (Poverty Line) रु. ७२९०८.०० रहेको छ। यस अनुसार नेपालको निरपेक्ष गरिबीको रेखामुनी रहेको जनसंख्या २०.२७ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। नेपाफ सरकारको आर्थिक सर्भेक्षण, २०८०/०८१ अनुसार नेपालको ग्रामिण क्षेत्रको निरपेक्ष गरिबीको रेखामुनी रहेको जनसंख्या २४.६६ प्रतिशत र शहरी क्षेत्रको १८.३४ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। गण्डकी प्रदेशको भने जम्मा ११.८८ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। यस सम्बन्धी

घिरिङ गाउंपालिकको छुट्टै तथ्यांक उपफब्ध हुन नसकेकोले गण्डकी प्रदेशको तथ्याङ्क हेर्दा घिरिङको निरपेक्ष गरिबीको रेखामुनी रहेको गण्डकी प्रदेशको ग्रामिण क्षेत्रको तथ्याङ्कलाई आधार मान्न उपयुक्त हुने देखिन्छ। जस अनुसार गण्डकी प्रदेशको ग्रामिण क्षेत्रको गरिबीको दर १०.२७ प्रतिशत रहेकोले यस गाउंपालिकाको गरिबीको दर १०.२७ प्रतिशत रहेको अनुमान गरिएको छ। आ.व. २०८०/०८१ को अन्तसम्ममा नेपालको प्रतिव्यक्ति आय १४५६ अमेरिकी डलर पुग्ने अनुमान छ। घिरिङ गाउंपालिकाको हकमा पनि आधार वर्षको प्रतिव्यक्ति आय १४५६ अमेरिकी डलर नै मान्न सकिने देखिन्छ।
नेपाल जीवनस्तर सर्भेक्षण, २०७९/०८० अनुसार नेपालको मानव विकास सूचकांक ०.६०१ रहेकोले घिरिङ गाउंपालिकाको लागि पनि यही तथ्यांक मान्न उपयुक्त हुने देखेन्छ।

२.२.९ बैंक तथा वित्तीय संस्था

घिरिङ गाउंपालिका भिमाद बजारको नजिक भएको र भिमादमा प्राय धैरै जसो बाणिज्य बैंकहरु रहेकोले यहांका बासिन्दाहरुले बैंकिङ सुविधा त्यहींबाट लिने गरेका छन्। यस गाउंपालिकामा गाउंपालिकाको सरकारी कारोबार सञ्चालन गर्ने मुख्य उद्देश्यले खुलेको एउटा मात्र बैंक रहेको छ। यहां ७ वटा सहकारी र ४ वटा लघु वित्तहरुले वित्तीय सेवा प्रदान गरी रहेको छन्।

२.३ सामाजिक विकासको अवस्था

२.३.१ शैक्षिक अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ को अन्तिम नतिजा अनुसार घिरिङ गाउँपालिकाको कुल साक्षरता दर ७३% रहेको छ जसमध्ये पुरुषको ८१.६% र महिलाको ६५.९% साक्षरतादर रहेकोछ। समग्र नेपालको साक्षरतादर र गण्डकी प्रदेशको साक्षरता दरको तुलनामा यहांको साक्षरतादर कमजोर देखिन्छ। राष्ट्रिय कुल साक्षरता दर ७६.२% रहेको छ भने गण्डकी प्रदेशको कुल साक्षरता दरः ८१.७% छ।

यस गाउंपालिकामा बाल विकास केन्द्र २३, आधारभूत विद्यालय (१-३) १३ वटा (१-५) १० र (१-८) ३ गरी कुल २६, माध्यमिक विद्यालय (१-१०) ४ र (१-१२) ३ गरी ७ गरी कुल ३३ वटा विद्यालय छन्। यस गाउंपालिकाको शिक्षक दरबन्दी तर्फ प्राथमिक तह १२६, निम्नमाध्यमिक तह ३५, माध्यमिक तह १८ र उच्च माध्यमिक तह ४ गरी कुल १८३ दरबन्दी रहेका छन्। १० वटा विद्यालयमा शिक्षक दरबन्दीको कमी रहेको छ। विद्यार्थी संख्या कम भई गाभ्नुपर्ने अवस्थामा पुगेका विद्यालयहरु ५ वटा रहेका छन् । यहांका १७ वटा विद्यालयमा खानेपानीको सुविधा पर्याप्त छैन। यहांका ११ वटा प्राथमिक विद्यालयहरुमा इन्टरनेट सुविधा जडान भएको छैन। साथै ३१ वटा विद्यालयमा विद्युत सेवाको निरन्तरताक लागि पवर ब्याक अप छैन। सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्न नसक्ने शिक्षकहरु प्राथमिक तहका ४० जना, निम्नमाध्यमिक तहका १० जना गरी ५० जना शिक्षकहरु सूचना प्रविधि प्रयोग गर्न नसक्ने अवस्थाका छन्।

२.३.२ स्वास्थ्य

घिरिङ गाउँपालिकाको वडा नं २, ३ र ५ गरी ३ वटा स्वास्थ्य चौकी, वडा नं १ र ४ मा गरी २ वटा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, वटा नं २ र ४ मा गरी २ वटा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई गरी जम्मा ७ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध भइरहेको छ। यसै गरी पुट्टार र बैडीमा गरी वडा नं १ मा २ वटा, देउराली, कोलडांडा र गजरकोट गरी वडा नं २ मा ३ वटा, घिरिङ सुन्धारा र नेवापानीमा गरी वडा नं ३ मा गरी २ वटा, फुला, गड्यौलीटार र उम्से गरी वडा नं ४ मा ३ र साभुङ हटिया, धेनुङ र मोचावारी गरी वडा नं ५ मा ३ वटा गरी यस गाउंपालिकामा १३ वटा खोप केन्द्रहरुबाट खोप सेवा उपलब्ध भैरहेका छन्। पालिकास्तरीय अस्पताल निर्माणको लागि जग्गा व्यवस्थापन भै आ. व. २०८२/०८३ मा बजेट व्यवस्थापनका लागि संघिय सरकारसंग पहल भैरहेको छ।

यहांका स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, खोप सेवा तथा चेतनामुलक कार्यक्रमहरु मात्र उपलब्ध हुनेहुनाले सामान्य प्रकृतिको स्वास्थ्य उपचारका लागि पनि यहांका नागरिकहरु भिमाद तथा पोखरा तर्फ जानु पर्ने अवस्था छ। नागरिकलाई कम्तिमा विशेषज्ञ सेवा सहितको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन पालिकास्तरीय अस्पताल निर्माण गरी यथाशक्य चांडो संचालनमा ल्याई जनतालाई स्तरीय स्वास्थ्य उपचार सेवा उपलब्ध गराउनु पर्ने अवस्था छ।

२.३.३ खानेपानी तथा सरसफाईको अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार झण्डै ८१ प्रतिशत घरपरिवारलाई पाइप धाराको पानी उपलब्ध भएको देखिन्छ। जनगणना पछि पनि यस गाउंपालिकामा खानेपानी सुविधा विस्तार गरिएकोले यो पाइप धाराको पानीको भएको घरपरिवार संख्या केही बृद्धि भइसकेको छ। अझै करिब १९ प्रतिशत घरधुरीमा आधारभूत खानेपानी सुविधा उपलब्ध गराउन बांकी नै रहेको र आधारभूत खानेपानीको सुविधा उपलब्ध गराउनु पर्ने दायित्वलाई गाउंपालिकाले प्राथमिकतामा राख्नुपर्ने अवस्था छ।

सरसफाईको अवस्था हेर्दा यहांका ६८ प्रतिशत घरपरिवारले फ्लस भएको शौचालय प्रयोग गरेको देखिन्छ। ३१ प्रतिशत घरपरिवारले साधारण शौचालय प्रयोग गरेको देखिन्छ। अझै शौचालय नभएका २.२ प्रतिशत घरधुरी बांकी नै रहेको देखिएकोले बांकी घरपरिवारलाई यथाशिघ्र शौचालय प्रयोग गर्ने बनाउनु पर्ने देखिन्छ।

हाल सम्म यस गाउंपालिकमा फोहर व्यवस्थापनको समस्या जटिल नभएपनि अहिलेनै सरसफाई र फोहर व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रमहरु विद्यालय तह देखि नै सञ्चालन गरी प्रत्येक बस्तीलाई सफा र स्वच्छ कायम गर्ने अभ्यास थाल्नु जरुरी छ। सबै घरपरिवार टोल विकास संस्थामा आबद्ध रहेकाले टोल विकास संस्थाहरुको परिचालन गरी प्रत्येक घरपरिसर र प्रत्येक टोल तथा बस्तीहरुमा सरसफाई अभियान सञ्चालन गरी गाउंपालिकालाई चांडै नै पूर्ण सरसफाईयुक्त गाउंपालिका घोषणा गर्न पहलकदमी गर्नुपर्ने देखिन्छ।

२.३.४ इन्धन प्रयोगको अवस्था

हुनत इन्धनको प्रयोगलाई भौतिक सुविधामा पनि राख्ने गरिन्छ तर यसले वातावरण स्वच्छता, मानिसको स्वास्थ्य र जनसाधारणको आर्थिक अवस्था समेतलाई प्रभाव पार्ने भएकले यसलाई सामाजिक सरोकारको विषयमा पनि राख्ने गरिन्छ। घरपरिवारले प्रयोग गर्ने इन्धनको प्रकारको आधारमा राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार यस गाउंपालिकाका झण्डै ८० प्रतिशत घरपरिवारले खाना पकाउनको लागि काठ/दाउराको प्रयोग गरेको देखिन्छ। १९ प्रतिशत घरधुरीले मात्र खाना पकाउनका लागि एल. पी. ग्यांसको प्रयोग गरेको देखान्छ। बत्ती बाल्नको लागि भने ९५.३ प्रतिशत घरपरिवारमा बिजुलीको प्रयोग भएको पाइन्छ। अझै झण्डै ५ प्रतिशत घरधुरीमा विद्युत सेवा उपलब्ध गराउन बांकी नै रहेको देखिन्छ। बांकी ५ प्रतिशत मध्ये ३.६ प्रतिशतले शौर्य उर्जाको प्रयोग गरी घर उज्यालो बनाएका छन्। करिब १ प्रतिशत घरपरिवारले उज्यालोको लागि अझैपनि मट्टितेलको प्रयोग गरिरहेको अवस्था छ।

२.३.५ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

घिरिङ गाउंपालिकामा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवस्था हेर्दा गाउंपालिकाले छुट्टै कानून बनाई गाउंपालिकाभित्र गठन हुने उपभोक्ता समिति टोल विकास संस्था लगायतका संघसंस्थामा महिला जनजाति दलित तथा अपांगता भएका व्यक्तिहरुको अनिवार्य सहभागिताको व्यवस्था गरेको नदेखिएतापनि क्षमता अभिबृद्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी आय आर्जनमा महिलाहरुको योगदानमा अभिबृद्धि गर्ने प्रयास गरेको छ। लैंगिक हिंसा र घरेलु हिंसाका घट्नाहरुमा अझै कमी ल्याउन सकिएको छैन। अपाङ्गता सम्बन्धी कानून निर्माण भै परिचय पत्र बितरण गरिएको छ। अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको लागि सहायक सामग्री वितरण गरिएको छ भने उनिहरुको जीवनयापनलाई सहज बनाउन क्षमता अभिबृद्धि कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिएको छ। मानवमैत्री संरचना बनाउने सम्बन्धी नीति नबनेको भएपनि बनिसकेका संरचनाहरुलाई सुधार गरिएको छ। ज्येष्ठ नागरिक परिचयपत्र वितरण गरिएको छ।

जातीय विभेदका घट्नाहरुमा कमी आएको छ। जातीय विभेदलाई न्यूनिकरण गरी समाजमा जातीय सद्भाव अभिबृद्धि गर्नका लागि चेतनामुलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिएका छन्।

गाउंपालिका भित्र बाल क्लव, बाल मञ्च, बाल सञ्जाल गठन गरी परिचालन गरिएको छ। विद्यालयहरुलाई बालमैत्री बनाउने कोशिस गरिएको छ। बाल विवाहलाई निरुत्साहित गर्न चेतनामुलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिएको छ। किशोरकिशोरीहरु बिचमै पढाई छाड्ने प्रवृत्तिलाई कम गर्न विशेष अभियान सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिएको छ।

२.४ पूर्वाधार विकासको अवस्था

२.४.१ यातायात पूर्वाधार

घिरिङ गाउंपालिकाको यातायात गुरुयोजना, २०८१/०८२ अनुसार यस गाउंपालिकामा प्रदेशस्तरीय सडक संजाल (Provincial Road Core Network – PRN) ५२.२७ कि. मी. (८.४५ कि.मी.कालोपत्रे, ४१.०४ कि. मी. ग्राभेल, २.७८ कि. मी. कच्ची) र रणनीतिक सडक संजाल (Strategic Road Network – SRN) १३.७८ कि.मी. (कालोपत्रे) रहेको छ। यी सडकहरु मध्ये PRN सडक प्रदेश र SRN सडक संघीय सरकारको जिम्मेवारी भित्र पर्दछन्। PRN र SRN सडक बाहेक यस गाउंपालिका भित्र पर्ने सडकहरुको सतहको अवस्था अनुसारको विवरण निम्न अनुसार छन्।

तालिका ७: हालको अवस्थाको आधारमा वडा अनुसार सडक विवरण (कि.मी.मा)(SRN र PRN बाहेक)

वडा नं	कच्ची सडक	ग्राभेल सडक	नयां ट्रयाक	ढलान सडक	जम्मा	सडक घनत्व (प्रति वर्ग कि.मी.)	प्रतिहजार जनसंख्यामा सडक
१	६४.७७	७.२६	२.६२	०.०९	७४.७४	३.८८	१९.९१
२	६२.३९	०	२.१०	०	६४.४९	२.०५	२६.८९
३	४३.१५	०	१.०५	०.१२	४४.३२	१.९६	१७.५०
४	८०.१४	३	६.२१	०	८९.३५	२.१७	२८.४७
५	४५.९६	२.५	१.८५	०.४६	५०.७६	४.३१	२०.२२
जम्मा	२९६.४०	१२.७६	१३.८४	०.६७	३२३.६६	२.५६	२२.५८

स्रोत: RMTMP- २०८१/०८२

यस गाउंपालिकामा हाल गाउंपालिकाको यातायात गुरु योजना (RMTMP) बनेको छ। RMTMP- २०८१/०८२ अनुसार १६ वटा पक्की पुल, ६ वटा कल्भर्ट, ३३ वटा कज वे निर्माण गर्न आवश्यक रहेको देखिन्छ। ७९.५६ कि.मी. सडक प्राथमिकता पूर्वक गाउंपालिकाले बनाउनै पर्ने देखिन्छ। जसमध्ये ०.३१ कि. मी. मर्मत गर्नुपर्ने १.५६ कि.मी. नयां निर्माण गर्नु पर्ने र ७७.७० कि.मी. स्तरबृद्धि गर्नुपर्ने भनि गुरु योजनामा सिफारिश गरिएको छ।

२.४.२ आवासको अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार यस गाउंपालिकका ९६.६ प्रतिशत घरपरिवार आफ्नै घरमा बस्छन्। २.४ प्रतिशत घरपरिवार मात्र भाडामा बस्ने गरेको देखिन्छ। घरको बनोट अनुसार ८४ प्रतिशत घरको जग माटोको जोडाई भएको इटा/ढुङ्गाबाट बनेको छ भने ८१.७ प्रतिशत घरहरुको बाहिरी गारो माटोको जोडाई भएको इटा/ढुङ्गाबाट बनेको देखिन्छ। सिमेन्टको जोडाई भएको इटा ढुङ्गाबाट घरको जग बनेको घरमा बस्ने परिवार ९.६ प्रतिशत छ भने यस्तै बनोटबाट गारो बनेको घरहरु १५.७ प्रतिशत रहेको छ। पिलर सहितको ढलान भएका घरमा बस्ने घरपरिवार ४.५ प्रतिशत रहेका छन्। छानोको बनोट अनुसार ७८.४ प्रतिशत घरपरिवारहरु जस्ताको छानो भएको घरमा बस्छन् भने अझै ३.४ प्रतिशत घरपरिवार खरको छानो भएको घरमा बस्छन्। ८.२ प्रतिशत घरपरिवार मात्र ढलान गरेको घरमा बसेको देखिन्छ। खासगरी ढलान घरहरु बजार क्षेत्रमा रहेका छन्।

यस गाउंपालिकामा भवन संहिता तथा घर नक्शापास सम्बन्धी व्यवस्था लागु भएको भएपनि कार्यान्वयनको अवस्था कमजोर रहेको देखिन्छ। सुरक्षित आवासको लागि पनि भवन संहिता प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नेपर्ने हुन्छ।

यहाका संरचनाहरु मानवमैत्री बनाउने सम्बन्धी नीति जारी नभएको भएपनि नयां निर्माण भएका सरकारी संरचनाहरु मानवमैत्री बनाउने गरिएको छ भने मौजुदा मानवमैत्री नभएका सरकारी संरचनाहरु सुधार गरी मानवमैत्री बनाउने गरिएको छ।

२.४.३ सूचना संचार तथा प्रविधि

यस गाउंपालिकामा नेपाल टेलीकम र एनसेल कम्पनीहरुको संचार नेटवर्क उपलब्ध भएपनि पर्याप्त पूर्वाधार नहुंदा कतिपय स्थानहरुमा संचार नेटवर्क पुग्न नसकी सचार सुविधा कमजोर रहेको छ। संचार सुविधाको सबै ठाउंमा सहज पहुंच स्थापित गर्न दुवै कम्पनीहरुसंग पहलकदमी गर्नुपर्ने देखिन्छ। गाउंपालिकाको सबै वडामा इन्तरनेटको पहुंच पुगेको छ। गाउं कार्यपालिकाको कार्यालय, सबै वडा

कार्यालयहरु, सबै स्वास्थ्य संस्थाहरु, सबै समुदायिक विद्यालयहरुमा इन्टरनेट जडान भएका छन् । विद्यलायहरुमा IEMIS र सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा EHMIS सफ्टवेयर संचालनमा आएका छन् । सबै विद्यालयहरुले IEMIS अपडेट गरिरकेका छन् भने स्वास्थ्य संस्थाहरुले DHIS र EHMIS बाट DATA प्रविष्टि गरि रहेका छन् । सबै वडाहरुले कर संकलन तथा व्यक्तिगत घट्ना दर्ता र सामाजिक सुरक्षाको लाभग्राही प्रविष्टि र नवीकरण गरिरहेका छन् । गाउंपालिकाको लेखा प्रणाली पूर्ण रुपले विद्युतीय प्रणालीमा आधारित छ । पालिका विस्तारै विद्युतीय शासन प्रणाली तर्फ अगाडी बढी रहेको छ ।

२.४.४ उर्जा

यस गाउंपालिकामा विजुलीको पहुंच ९५.३ प्रतिशत घरपरिवारमा मात्र पुगेको छ । अझै झण्डै ५ प्रतिशत घरधुरीमा विद्युत सेवा उपलब्ध गराउन बांकी नै रहेको देखिन्छ । बैकल्पिक उर्जाको रुपमा ३.६ प्रतिशत घरपरिवारले शौर्य उर्जाको प्रयोग गरेको देखिन्छ । योजना अवधिमा विद्युत सेवा नपुगेको घरपरिवारमा प्राथमिकता पूर्वक विद्युत सेवा उपलब्ध गराउन र विद्युत आपूर्ति पुगेर पनि कमजोर पूर्वाधारका कारण विद्युत सेवा नियमित र भरपर्दो हुन नसकेको अवस्थालाई पूर्वाधारको क्षमता बृद्धि गरी सेवा भरपर्दो बनाउन नेपाल विद्युत प्राधिकरणसंग समन्वय गर्नुपर्ने देखिन्छ । कुनै हालतमा विद्यत सेवा पुऱ्याउन सम्भव नहुने घरपरिवारमा उर्जाका वैकल्पिका स्रोतहरु सौर्य तथा वायोग्यांस जस्ता स्रोतहरु मार्फत पुऱ्याइनेछ ।

२.५ वन तथा वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

यस गाउंपालिकाको कुल क्षेत्रफल १२६.६ वर्ग कि.मी. मध्ये ६४.३ वर्ग कि.मी. (५०.७९ प्रतिशत) भूभाग वनले ढाकिएको छ । यहां विभिन्न प्रकारका प्रजातीका वनस्पतिहरु तथा जडीबुटीहरु पाइने हुनाले यीनको संरक्षण र दिगो उपयोगको व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिन्छ । यहां ४० वटा सामुदायिक वन रहेका छन् । तर संघिय कानूनहरु वन सम्बन्धी कानून र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बाझिएका कारण सामुदायिक वनहरु गाउंपालिकासंग पूर्ण रुपमा आबद्ध हुन सकेका छैनन । डढेलो, चोरी पैठारी र जथाभावी वन फडानी गम्भीर समस्याको रुपमा रहेकोले यसको समाधान जरुरी छ । वनको दिगो उपयोग गर्न सकिएमा वातावरण स्वच्छता कायम हुन सक्ने र वन पैदावरबाट आर्थिक लाभ लिन सकिन्छ । वन संरक्षणले भूक्षय तथा जलाधार संरक्षणमा सहयोग पुग्नेछ ।

यहांको अधिकांश भूभाग भिरालो पहाडी धरातलीय भएकोले विपदको मुख्य घट्नाको रुपमा वर्षा याममा पहिरो तथा बाढो उच्च जोखिम रहन्छ । जसले बस्ती खेतीयोग्य जमिन यातायात पूर्वाधारमा ठुलो क्षति पर्याउने गरेको छ । हिउंदमा खडेरीका कारण कृषि उत्पादन र खानेपानीको आपूर्तिमा असर पर्ने गर्छ । सुख्खा याममा डढेलो तथा आगलागीका घट्नाहरु हुने गरेको छ । यी प्राकृतिक विपद्हरुको असर न्यून गर्न पूर्वाधार सुधार, प्रभावकारी विपद् व्यवस्थापन र समुदायस्तरमा सचेतनाका कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकता दिन आवश्यक देखिन्छ ।

२.६ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था

२.६.१ स्थानीय नीति, कानून तथा सुशासन

संविधानमा नै संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको माध्यमद्वारा दिगो शान्ति, सुशासन, विकास र समृद्धिको आकांक्षा पूरा गर्ने प्रतिबद्धता अभिव्यक्त भएकोले हरेक स्थानीय तह सुशासन स्थापनाका लागि जिम्मेवार रहेको छ । सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन, २०६४ मा भएको व्यवस्था अनुसार संविधान र प्रचलित कानूनहरुमा भएका व्यवस्थाहरुको अलावा राष्ट्र र जनताको बृहत्तर हित, समन्वय र समावेशीकरण, कानूनको शासन, मानव अधिकारको प्रत्याभूति, पारदर्शिता, जवफदेहिता, वस्तुनिष्ठता, ईमान्दारिता, आर्थिक अनुशासन एवं भ्रष्टाचारमुक्त, चुस्त र जनमुखी प्रशासन, तटस्थता, निष्पक्षता, प्रशासनिक संयन्त्र र निर्णयमा सर्वसाधारणको पहुंच, विकेन्द्रिकरण र अधिकार निक्षेपण, जनसहभागिता तथा स्थानीय स्रोतहरुको अधिकतम उपयोग आदिलाई ध्यानमा राखी कार्य सम्पादन गर्नुपर्ने अनिवार्यता छ । सुशासनका यी मान्यताहरुलाई व्यवहारमा ल्याई सुशासनयुक्त समाज स्थापना गर्नका लागि यस गाउंपालिकाले स्थानीय कानूनहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ र अझै धेरै कानूनहरु तर्जुमा गर्न बांकी नै रहेकाले प्राथमिकता पूर्वक बांकी कानूनहरु क्रमश: तर्जुमा गर्दै कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्ने भएको छ ।

२.६.२ संगठनात्मक विकास र आर्थिक प्रशासन

संविधान र प्रचलित कानूनले स्थानीय तहको जिम्मेवारीको रुपमा निर्दिष्ट गरेका व्यवस्थाहरुलाई कार्यान्वयन गर्नका लागि आफ्नो संगठनात्मक संरचना र प्रणाली मितव्ययी र सन्तुलित हुनु जरुरी छ । स्थानीय तहहरु गठनको प्रारम्भिक चरणमा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले एक खालको दरबन्दी प्रत्येक स्थानीय तहका लागि स्वीकृत गरी पठाएको अवस्था थियो । यसरी मन्त्रालयले स्वीकृत गरेका दरबन्दीहरु स्थानीय तहको स्थानीय विशेषता वमोजिम कार्य सम्पादनको लागि सन्तुलित नहुन सक्ने भएकोले स्थानीय तह आफैले संगठन तथा व्यवस्थापन अध्ययन गरी दरबन्दी हरफेर गर्न सक्ने अधिकार पनि उपलब्ध भएको छ ।

यस गाउंपालिकाको मौजुदा दरबन्दी मन्त्रालयले स्वीकृत गरी पठाएको दरबन्दी भएकोले कतिपय शाखा तथा इकाईहरुमा दरबन्दी पर्याप्त नभएको देखिएकोले Orgabnization and Management को अध्ययन गरी सन्तुलित दरवन्दी व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिएको छ ।

स्थानीय तहहरु गठन भै सञ्चालनमा आएको झण्डै ८ वर्ष वितिसक्दापनि जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुको दक्षता अझै हासिल भैसकेको छेन । कर्मचारी प्रशासन सम्बन्धी संघीय तथा प्रदेश कानूनहरुमा रहेका कमजोरीका कारण पनि मूल राजमार्गबाट टाढा रहेका यस गाउंपालिका जस्ता स्थानीय तहहरुमा स्थायी पदपूर्ति भएका पदहरु संघ तथा प्रदेश सरकारहरुले जथाभावी काज तथा सरुवा गरिंदिदा यस्ता स्थानीय तहहरुमा जहिले पनि जनशक्तिको अभाव भैरहने अवस्था छ । यसका लागि जुन स्थानीय तहको लागि स्थायी नियुक्ति गरी पठाइएको हो सोही तहमा कम्तिमा ५ वर्ष अनिवार्य सेवा गर्नुपर्ने व्यवस्था गरी कडाईका साथ कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिएको छ ।

गाउपालिकाको भुक्तानी भने पूर्ण रुपमा विद्युतीय प्रणालीमा आधरित छ । नगद कारोवार पूर्ण रुपमा बन्द भएको छ । हरेक भुक्तानी प्रणालीबाट नै सिधै भुक्तानी पाउनेको बैंक खातामा जाने भएकोले भुक्तानी छिटो र सरल भएको छ ।

गाउंपालिकाबाट प्रवाह हुने विकास निर्माण कार्य तथा सेवाहरु अझ थप गुणस्तरीय बनाउन आवश्यक छ । केही सेवाप्रवाहमा अनलाइन प्रणाली प्रयोग भएको भएपनि अझै धेरै अनलाइन प्रणालीहरु तत्काल प्रयोगमा ल्याउन जरुरी छ । शासन प्रणालीलाई भ्रष्टाचारमुक्त बनाउन तथा गाउंपालिका तथा मातहतका निकायहरुबाट हुने सेवा प्रवाहलाई सरल सहज र गुणस्तरीय बनाउन पूर्ण विद्युतीय शासन प्रणालीमा रुपान्तरण गर्न जरुरी छ ।

२.६.३ स्रोत परिचालन

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ मा व्यवस्था गरिएको एकल राजस्व अधिकार र अनुसूची ९ मा व्यवस्था भएको साझा राजस्व अधिकारबाट उपलब्ध स्रोतहरु प्रत्येक स्थानीय तहका आयका स्रोतहरु हुन् । अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार बांडफांट भई आउने राजस्वको साथै संघीय तथा प्रदेश सरकारहरुबाट समानीकरण सशर्त समपुरक र विशेष अनुदानहरुबाट प्रत्येक वर्ष तोकिएवमोजिमको विधिबाट आम्दानी प्राप्त हुन्छ । स्थानीय तहको एकल अधिकार अन्तरगतका शिर्षकहरुबाट कानून बनाई प्रत्येक स्थानीय तहले कर शुल्क दण्ड जरिवानाका माध्यमबाट आन्तरिक आम्दानी गर्न सक्दछ । यस गाउंपालिकामा आन्तरिक आम्दानीको अवस्था ज्यादै कमजोर रहेको छ । यसका लागि राजस्व परिचालन सम्बन्धी अध्ययन गरी प्राप्त यथार्थपरक प्रतिवेदनको आधारमा करदाताको क्षमता अनुसा कर शुल्क लगाई आन्तरिक आम्दानीको स्रोत मजबुत बनाउनु पर्ने देखिएको छ ।

संघ, प्रदेश तथा गाउंपालिकाको आन्तरिक स्रोतबाट प्राप्त हुने सीमित वित्तीय स्रोतको विवेकशील विनियोजन गरी दक्षतापूर्वक खर्च गरी अधिकतम उपलब्धी हासिल गर्नुपर्ने हुन्छ । अन्यथा आम नागरिकप्रति अन्याय हुन जान्छ । यसका लागि तथ्यपरक दीर्घकालिन तथा आवधिक योजना, मध्यमकालिन खर्च संरचना, विषयगत योजनाहरु तर्जुमा गरी सोही आधारमा गाउंपालिकालाई समृद्धि तर्फ रुपान्तरण गर्ने गरी वार्षिक विकास योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने देखिन्छ ।

२.६.३.१ आय अवस्था

यस गाउंपालिकाको आम्दानीका प्रमुख स्रोत संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने समानीकरण, सशर्त, समपुरक, र विशेष अनुदान हुन् । यी शिर्षकहरु मध्ये समानीकरण अनुदान प्रस्तावित सीमाको शतप्रतिशत प्राप्त हुनु पर्ने हो । शुरु देखि आ.व. २०७८/०७९ सम्म शतप्रतिशत प्राप्त भएकोमा आ.व. २०७९/०८० देखि भने प्रस्तावित भन्दा कम वास्तविक आय भएको देखिन्छ । आ.व. २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१ सम्म ५ वर्षको समानीकरण अनुदान तर्फ औषत वास्तविक आय ९७.०३% मात्र हुन सकेको देखिन्छ । समग्रमा संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने (राजस्व बांडफांट बाहेक) प्रस्तावित आयको तुलनामा वास्तविक आम्दानी अवस्था ९२.२८% मात्रा रहेको छ ।

यसैगरी प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान तर्फ पनि शुरु देखि आ.व. २०७८/०७९ सम्म समानीकरण अनुदान प्रस्तावित आयको तुलनामा शतप्रतिशत प्राप्त भएकोमा आ.व. २०७९/०८० देखि प्रस्तावित भन्दा वास्तविक आय कम भएको देखिन्छ । राजस्व बांडफांट बाहेक प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने आय प्रस्तावित सीमाको तुलनामा ६७.५१ प्रतिशत मात्रा वास्तविक आय प्राप्त भएको देखिन्छ ।

संघिय र प्रदेश सरकारसंग बांडफांट भै प्राप्त हुने राजस्व बांडफांट तर्फको आय प्रस्तावको तुलनामा ६९.७० प्रतिशत मात्र वास्तविक आय भएको देखिन्छ ।

यस गाउंपालिकाको आन्तरिक आय स्थिति ज्यादै कमजोर रहेको देखिन्छ। सम्पत्ति कर ५ वर्षको औषत प्रस्तावित आयको तुलनामा जम्मा ९.९२% मात्र वास्तविक आय भएको देखिन्छ। सम्पत्तिकर, मालपोत (भूमीकर), व्यवसायकर लगायतका आन्तरिक आयका दिगो स्रोतहरु ज्यादै न्यून मात्रामा परिचालन भएकोले आन्तरिक आयको अवस्था कमजोर हुन गएको छ। समग्रमा ५ आर्थिक वर्षको खुद आन्तरिक आय तर्फ रु. १५ करोड ८९ लाख ७५ हजार प्रस्ताव भएकोमा रु. ३ करोड ३५ लाख ४६ हजार (२०%) मात्रा वास्तविक आम्दानी भएको छ। आन्तरिक आय मजवुत नभएसम्म स्रोत सुनिश्चित हुन नसकि कतिपय प्रस्तावित योजना/कार्यक्रम कार्य सम्पन्न भएपनि भुक्तानी हुन नसक्ने अवस्था आउन सक्छ। आन्तरिक आय स्रोतलाई दिगो र भरपर्दो बनाउन आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका राजस्व आम्दानी शिर्षकहरुको पहिचान गरी परिचालन गर्न जरुरी देखिन्छ।

यसरी विगत ५ वर्षको कुल आय रु. २ अर्व ३८ करोड ७ लाख ४७ हजार प्रस्तावित भएकोमा रु. १ अर्व ९२ करोड ३७ लाख ६९ हजार अर्थात ८०% मात्र वास्तविक आय भएको देखिन्छ।

२.६.३.२ खर्च अवस्था

कुनै पनि सरकार वा संघ संस्थाको समृद्धि वा सफलता त्यसको विवेकशील खर्च गर्न सक्ने क्षमतामा भर पर्छ। विनियोजित बजेट जति बढी खर्च गर्न सकियो त्यति लक्ष्य उद्देश्य हासिल हुने सम्भावना बढी हुन्छ। खासगरी साधारण खर्च भन्दा विकास खर्चले प्रतिफल दिन्छ। यस गाउंपालिकाको खर्च अवस्था हेर्दा विगत ५ वर्षमा कुल औषत खर्च ७१.५६% मात्र भएको देखिन्छ। यसमा पनि चालु तर्फको खर्च प्रतिशत धेरै (५ वर्षको औषत ८४.९८%) छ जबकी पूंजीगत तर्फको विगत ५ वर्षको औषत खर्च जम्मा ५७.१७% प्रतिशत मात्र भएको देखिन्छ। यसरी यस गाउंपालिकाको पूंजीगत खर्च क्षमता कमजोर देखिएकोछ, पूंजीगत खर्च क्षमता सबल हुनु पर्दछ।

कुनैपनि सरकारले गर्ने कुल खर्चमा विकास खर्चको हिस्सा जति बढी भयो विकासको सम्भावना पनि त्यति नै बढी हुन्छ। यस गाउंपालिकाले विगत ५ आर्थिक वर्षमा गरेको कुल खर्चमा प्रस्तावित विकास खर्चको हिस्सा ६१.५८% तथा वास्तविक खर्चको हिस्सा ५०.११% भएको देखिन्छ। झण्डै ५०% हिस्सा साधरण खर्चले ओगटेकोले गाउंपालिकाको समृद्धिका लागि साधारण खर्चको हिस्सा निकै घटाउनु पर्ने अवस्था छ।

२.७ प्रथम आवधिक योजना (२०७८/०७९ – २०८२/०८३) को समीक्षा

घिरिङ गाउँपालिकाले बि.सं.२०७८ सालमा "**कृषि, पर्यटन, ऐतिहासिक धरोहर: समृद्धि घिरिङ निर्माणमा हाम्रो सरोकार**" भन्ने दीर्घकालिन सोँच तयगरी ५ वर्षका लागि प्रथम आवधिक योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको थियो। यो प्रथम योजनामा समष्टिगत उद्देश्य तथा परिमाणात्मक लक्ष्य उल्लेख नभएकोले समीक्षा गर्न सकिएन। साथ साथै दीर्घकालिन सोंच, समष्टिगत उद्देश्य, परमाणात्मक लक्ष्य, रणनीति तथा कार्यनीतिहरु, स्रोतको अनुमान र प्रक्षेपण, तर्कसंगत नतिजा खाकाको अभावमा तथ्यांकहरुको विश्लेषण गर्न नसकिएकले तथ्यांकगत समीक्षा गर्न सकिएन। तथापी विगत ८ वर्षको अवधिमा आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार तथा संस्थागत विकास क्षेत्रमा उल्लेख्य उपलब्धी हासिल भएका छन्। धेरै कानूनहरु बनी सकेका छन्, सडक सञ्जालहरुको विकास भएको छ। कृषि क्षेत्रमा पनि केही परिवर्तन भएको छ। कृषि क्षेत्रमा केहि व्यवसायीहरु जन्मिएका छन्। पशुपंछीपालनमा पनि व्यवसायीकरणको सुरुवात भएको छ। गाउंपालिकाले कृषि तथा पशुपंछीपालन क्षेत्रलाई आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण तर्फ रुपान्तरण गर्नका लागि उपयुक्त प्रविधिहरुको हस्तान्तरण गरिएको छ। कालीनदीको किनारमा फैलिएको सम्म कृषि भूमिमा पहिलेनै ठुला सिंचाई आयोजनाहरु सम्पन्न भै सञ्चालन हुंदै आएकोमा नियमित मर्मत संभारको अभावमा हिउंदमा हुने पानीको संकटलाई व्यवस्थापन गर्न संघीय सरकारको समन्वयमा सिंचाई प्रणाली सुधार गरिएको छ। साना खोला खोल्सीहरुबाट सिंचित हुने परम्परागत कुलोहरुलाई मर्मत संभार गरी सिंचाई सुविधामा सुधार गरिएको छ। पर्यटन क्षेत्रको विकासका लागि मानव निर्मित ताल (घुमाउने ताल) को निर्माण कार्य भैरहेको छ। धार्मिक पर्यटनको विकासका लागि विभिन्न धर्मावलम्बीरुको धर्मिक संरचनाहरु (मन्दिर, गुम्बा आद) को निर्माण तथा मर्मत संभार गरिएको छ। सांस्कृतिक विविधताको संरक्षण सम्बन्धी कार्यहरु भएका छन्। संस्कृति परम्पराको संरक्षणलाई आय आर्जनसंग जोड्नका लागि २ स्थानमा सामुदायिक घरबास कार्यक्रम (होम स्टे) सञ्चालनमा ल्याइएको छ।

शिक्षा क्षेत्रमा विद्यार्थीसंख्या ज्यादै न्यून भएका विद्यालयहरु गाभिएका छन् भने दरबन्दी अभाव खेपी रहेका विद्यालयहरुमा गाउंपालिकाको आफ्नै स्रोतमा शिक्षक व्यवस्थापन गरिएको छ। विद्यालयहरुको भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा ICT ल्यावहरुको व्यवस्था गरिएको छ। शिक्षण सिकाईमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग अभिबृद्धि गर्दै लैजानको लागि सामुदायिक विद्यालयहरुमा कार्यत शिक्षकहरुको ICT प्रयोग क्षमता विकास गरिएको छ। शिक्षा क्षेत्रको व्यवस्थापन प्रणाली IMEIS प्रयोगमा ल्याइएको छ। स्वास्थ्य क्षेत्रमा स्वास्थ्य चौकी तथा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रले सेवा पुऱ्याउन नसकेका बस्तीहरुमा आधारभूत

स्वास्थ्य सेवा पुऱ्याउन सामुदायिक स्वास्थ्य इकाईहरु गाउंपालिकाले आफ्नै स्रोतबाट सञ्चालन गरिरहुको छ। आधारभूत अस्पताल निर्माणका लागि जग्गा व्यवस्थापन भएको छ। स्वास्थ्य बीमामा आबद्धता बढाउंदै लगिएको छ। खोप सेवालाई भरपर्दो बनाउन खोपकेन्द्रहरु सम्म खोपलाई सुरक्षितसाथ पुऱ्याउनको लागि Cold chain नटुट्ने व्यवस्था मिलाइएको छ। बर्थिङ सेन्टरमा दक्ष जनशक्ति व्यवस्था गर्न बर्थिङ सेन्टरहरुमा तालिम प्राप्त जनशक्तिको व्यवस्था गरिएको छ। स्वस्थ्य क्षेत्रको तथ्यांक प्रणाली विश्वसनीय बनाउन DHIS र EHMIS अनलाइन तथ्याङ्क प्रणाली प्रयोगमा ल्याइएको छ। नागरिकलाई आधारभूत खानेपानी सुविधा पुऱ्याउंदै क्रमशः शुद्ध खानेपानीको पहुंच बृद्धि गर्दै लैजाने गाउंपालिकाको संकल्प अनुसार विभिन्न खानेपानी योजनाहरु मार्फत खानेपानी सुविधा बिस्तार गर्दै लगिएको छ। सामाजिक सद्भाव कायम गरी विकासको मूल प्रवाहमा महिला, दलित, जनजाति, अपाङ्गता भएका व्यक्ति लगायत विपन्न वर्गलाई विकासको मूल प्रवाहमा समाहित गराउन उनीहरुको सीप तथा दक्षता अभिबृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रमहरु सञ्चालन भएका छन्।

पूर्वाधारको क्षेत्रमा रणनीतिक सडक तथा प्रादेशिक सडक सञ्जालहरुको स्तरबृद्धि भई कालोपत्रे भएको छ। आवश्यकता अनुसार स्थानीय सडकहरुको निर्माण, स्तरोन्नति तथा नियमित तथा आकस्मिक मर्मत संभार गरिएको छ। गाउंपालिकाको मुख्य प्रशासकीय भवन लगायत सबै वडाहरुमा आफ्नै भवनबाट सेवा प्रवाह भइरहेका छन्। आवश्यकता अनुसार सामुदायिक भवनहरु र सार्वजनिक शौचालयहरु निर्माण भएका छन्। नेपाल विद्युत प्राधिकरणसंग समन्वय गरी विद्युत सेवा विस्तार गर्दै ९५ प्रतिशत भन्दा बढी घरपरिवारमा विद्युत पहुंच पुऱ्याइएको छ। सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रमा सेवा प्रदायकहरुसंगको समन्वयमा गाउंपालिकाका प्राय सबै बस्तीमा सञ्चार नेटवर्क पुऱ्याइएको छ साथसाथै इन्टरनेट सेवाको विस्तार पनि भैरहेको छ। गाउंपालिकाका सबै विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, वडा कार्यालय तथा मुख्य प्रशासकीय कार्यालयमा इन्टरनेट सेवा जडान भैसकेको छ। व्यक्तिगत घट्ना दर्ता तथा कर शुल्क संकलन कार्यहरु अनलाइन प्रणालीको प्रयोग भै सकेको छ। गाउंपालिकाको भुक्तानी पूर्ण रुपमा विद्युतीय प्रणालीमा आधारित छ। ठेक्का प्रक्रियामा पूर्ण रुपमा E-Bidding प्रणालीको प्रयोग भएको छ। योजना प्रणाली तथा गाउंपालिकाको वस्तुगत विवरण पनि अनलाइन प्रणालीमा आधारित छ। गाउंपालिकाको यातायात गुरु योजना तर्जुमा भैसकेको छ।

परिमाणात्मक लक्ष्यहरुको अभावमा तथ्याङ्कगत समीक्षा हुन नसकेपनि प्रथम आवधिक योजना अवधिमा धेरै उपलब्धीहरु हांसिल भएका छन्।

परिच्छेद ३

समष्टिगत दीर्घकालिन सोंच (दूरदृष्टी), लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति

३.१ पृष्ठभूमि

योजनाबद्ध विकास सन्तुलित, दिगो र समन्यायिक विकासको आधार हो। आवधिक योजनाले विकास प्रयासलाई निर्दिष्ट गर्दछ। संघिय शासन प्रणाली अनुरुप घिरिङ गाउंपालिकाले नेपाल सरकार तथा गण्डकी प्रदेश सरकारले अबलम्बन गरेका समष्टिगत आर्थिक नीति र दीर्घकालिन सोंचसंग तादात्म्यता तथा दिगो विकास लक्ष्य हासिल हुने गरी योजना तर्जुमा गरेको छ। तीनै तहको सरकारको समन्वय र सहकार्यमा राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल हुन सक्दछ। राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक संकल्प, समृद्धि र समुन्नतिका लागि सार्वजनिक क्षेत्रका अतिरिक्त अन्य विकास साझेदारहरु, निजी क्षेत्र, सहकारी क्षेत्र तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरुसंग समेत सहकार्य र साझेदारीका कार्यहरुलाई संगसंगै लिएर जानुपर्ने अवस्था छ। घिरिङ गाउंपालिकाको आवधिक योजनाले स्थानीय नागरिक र स्थानीयस्तरका आर्थिक, सामाजिक, भौगोलिक परिवेश बीच अन्तरसम्बन्ध कायम गरी नागरिकको आर्थिक तथा सामाजिक सुविधा र समृद्धिलाई प्रवर्द्धन गर्न सहजता प्रदान गर्नेछ साथसाथै यसले गाउंपालिकाको सुन्दरता, प्रकृतिको संरक्षण, सद्भावपूर्ण समाज निर्माण तथा मानव र प्रकृति बीचको तालमेलको रुपरेखा पनि हुनेछ।

दीर्घकालिन सोंचले गाउंपालिका पुग्न चाहेको र प्राप्त गर्न खोजेको आदर्श अवस्थालाई संकेत गर्दछ। नेपाल सरकारले वि सं २१०० सम्मको लक्ष्यको रुपमा तय गरेको **"समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली"** को २५ वर्षे सोंचलाई पुरा गर्ने लक्ष्यका साथ **"सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि"** सोंच तय गरी सोह्रौं योजना कार्यान्वयनमा ल्याएको छ। संगसंगै सन् २०२६ मा नेपाललाई अतिकम विकसितबाट विकासशील मुलुकमा स्तरोन्नति गर्ने र सन् २०३० सम्ममा दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गर्दै मध्यम आय मुलुकमा पुग्ने लक्ष्य तय गरिएको छ। त्यसैगरी गण्डकी प्रदेश सरकारले **"आत्मनिर्भर र समुन्नत प्रदेश: सुखी प्रदेशबासी"** भन्ने सोंच तय गरी दास्रो आवधिक योजना कार्यान्वयनमा ल्याई सकेको छ। नेपाल सरकार र गण्डकी प्रदेश सरकारका उल्लेखित दीर्घकालिन सोंचहरु पुरा गर्ने लक्ष्यलाई योगदान पुग्ने गरी घिरिङ गाउंपालिकाको दीर्घकालिन सोंच तय गरी सो लाई पुरा गर्ने उद्देश्य र लक्ष्य तय गरिएको छ। यी उद्देश्य हासिल गर्नका लागि रणनीति, कार्यनीति र प्राथमिकता निर्धारण गरिएको छ।

३.२ प्रमुख अवसर तथा सम्भावनाहरु

३.२.१ प्रमुख अवसरहरु

घिरिङ गाउंपालिका मध्य पहाडी भागमा अवस्थित भएपनि ठूला राजमार्गहरुसंग रणनीतिक सडकहरु मार्फत जोडिनु र कृषि उत्पादनका लागि ठुला सिंचाई प्रणाली उपलब्ध हुनु लगायतका निम्नानुसारका अवसरहरु घिरिङ गाउंपालिकामा विद्यमान छन्।

(क) यो गाउंपालिका नेपालकै दोस्रो पर्यटकीय राजधानी पोखरा शहर नजिकै हुनु र पूर्व पश्चिम राजमार्ग र पृथ्वी राजमार्गको बिचमा अवस्थित भै ती राजमार्गहरुसंग रणनीतिक तथा प्रादेशिक सडक मार्फत जोडिनु,

(ख) गाउंपालिकाको सीमानामा बग्ने कालीगण्डकीको दुवै किनारमा कालीगण्डकी करिडोर र शालिग्राम करिडोर जस्ता रणनीतिक सडकहरुको निर्माण भै प्रसिद्ध धार्मिक स्थल देवघाट र तराई र पहाडको बीचमा रहेको शहर भरतपुरसंग गाउंपालिका जोडिनु,

(ग) गाउंपालिकाको सबै वडाका अधिकांश बस्तीहरुमा सडक संजालको पहुंच हुनु,

(घ) धार्मिक तथा सांस्कृतिक विविधतायुक्त जातजाती तथा समुदायहरुको बसोबास हुनु,

(ङ) कालीगण्डकी नदी गाउंपालिकाको सीमाना भएर बहनु, ठुला सिंचाई प्रणालीहरुबाट सिंचाई सुविधा उपलब्ध हुनु र कृषि उत्पादनका लागि उर्वर सम्म फांट रहनु,

(च) विद्युत तथा सूचना प्रविधि पूर्वाधारको पहुंच गाउंपालिकाका अधिकांश वस्तिहरुमा पुग्नु,

(छ) यस गाउंपालिकामा उत्पादन हुने पशुपंछीजन्य वस्तुहरु खासगरी खसीबोका र स्थानीय जातको कुखुरा माग पोखरा जस्तो ठुलो शहरमा स्थापित भै सक्नु,

(ज) अझैपनि परम्परागत बिउ, बिजन र मलखादको प्रयोग कायमै रहनु।

३.२.२ प्रमुख सम्भावनाहरु

घिरिङ गाउंपालिकाको धरातलीय बनोट विविधतायुक्त छ । यहां काली गण्डकी किनारमा कृषिको लागि उपयुक्त ठुला सिंचाई प्रणालीको सुविधा प्राप्त पुट्टार र अत्रौली जस्ता उर्वर सम्म भूमी देखि मध्यम प्रकारको भिरालो हरिया रमणीय दृश्यावलोकन गर्न सकिने पहाडी भूभाग रहेको छ । यहां उपलब्ध अवसरहरुको उपयोग गरी आर्थिक तथा सामाजिक समृद्धि हासिल गर्न सकिने सम्भावना छ ।

(क) **कृषि:** यस गाउंपालिकाको होंचो भूमि पुट्टार र अत्रौली टारहरुमा सिंचाई प्रणालीको उपलब्धता छ । तर बाह्रै महिना सिंचाई सुविधा उपलब्ध नहुंदा कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व अपेक्षित रुपमा बृद्धि गर्न सकिएको छैन । प्रणालीमा सुधार गरी बाह्रै महिना सिंचाई सुविधा तथा उपयुकत नविन प्रविधि उपलब्ध गराउन सकिएमा कृषि क्षेत्रको व्यावसायिकरण सम्भव छ । पहाडी ग्रमिण क्षेत्रमा अझैपनि रैथाने बालीहरु र परम्परागत मलखादहरुको प्रयोग कायमै रहेकोले यसको जगेर्ना र प्रबर्द्धन गरी प्रांगारिक खेती प्रणालीलाई अभिबृद्धि गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ । यहांका मास तथा गेडागुडीको माग पहिले नै स्थापित भैसकेकोले बजारको समस्या हुने देखिंदैन र

(ख) **पशुपालन:** पशुपंछी पालन घिरिङबासीहरु परम्परा देखि कै पेशाको रुपमा रही आएको छ । यहांका कुल ३६२४ कृषक परिवार मध्ये ३४९० कृषक परिवारले पशुपंछी पालन गर्दछन् । मुख्य गरेर यहां भैंसी, बाख्रा, सुंगुर/बंगुर, गाईगोरु, कुखुरा पालन गरिन्छ । यति धेरै कृषक परिवारले पशुपंछि पालन गर्ने भएपनि व्यावसायिक रुपमा पालन गर्ने कृषकहरु ज्यादै कम छन् । निर्वाहमुखी पशुपालनलाई व्यावसायिकतामा रुपान्तरण गर्न सकिएमा पशुपालन समृद्धिको प्रमुख आधारहरु मध्येको एक हुन सक्ने सम्भावना छ । यहांका खसीबोका र स्थानीय जातको कुखुराको माग पहिले नै पोखरा जस्तो ठूलो शहरमा स्थापित भैसकेको छ । पोखरामा मासु व्यवसायमा संलग्न व्यक्तिहरु पनि यसै गाउंपालिकाका छन् । जसले गर्दा उत्पादनमा बृद्धि गर्न सकिएमा बजार सजिलै उपलब्ध हुन सक्ने देखिन्छ ।

(ग) **पर्यटन:** पोखरा नेपालकै दोस्रो पर्यटकीय शहर हो । यहां वर्षेनी लाखौं बाह्य तथा आन्तरिक पर्यटकहरु आउंछन् । झण्डै ५०/६० किमी को दुरीमा रहेको यस गाउंपालिकामा पर्यटन पूर्वाधारको राम्रो विकास गर्न सकिएमा २/३ प्रतिशत मात्र पर्यटक भित्र्याउन सकियो भने पनि पर्यटन क्षेत्रबाट वर्षेनी करोडौं आम्दानी गर्न सकिने देखिन्छ । यस गाउंपालिका आफ्नै ऐतिहासिक महत्व बोकेको गाउंपालिका हो । सांस्कृतिक विविधतायुक्त यस गाउंपालिकामा परम्परा/संस्कृतिको संरक्षण र प्रबर्द्धन, धार्मक स्थलहरुको विकास, प्राकृतिक सुन्दरताको व्यवस्थापन तथा घुमाउने ताल लगायत मानव निर्मित पर्यटकीय स्थलहरुको विकास गर्न सकिएमा सहज सडक संजालमा आबद्ध यस गाउंपालिकामा पर्यटक आगमन बढाउन सकिने सम्भावना छ ।

(घ) **सडक तथा यातायात:** यस गाउंपालिकाका सबै वडाका धेरैजसो बस्तीहरुमा सडक संजालको पहुंच स्थापित भैसकेको छ । सडकको स्तरबृद्धि गरी सबैजसो सडकहरुलाई बाह्रै महिना सञ्चालन हुन सक्ने बनाउन सकिएमा सबै बस्तीहरुमा यातायात पहुंच विस्तार गर्न सकिन्छ । यहांको मुख्य सडक रणनीतिक सडक एवं प्रादेशिक सडक भएकोले संघीय र प्रादेशिक सरकारको सहकार्यमा ती सडकहरुको स्तर बद्धि गर्न सकिन्छ भने गाउंपालिका भित्रको सडक संजालहरु आगामी ५ वर्ष भित्रमा स्तरबृद्धि गरी अधिकांश बस्तीहरुमा बाह्रै महिना यातायात सञ्चालन हुन सक्ने बनाउन सकिने सम्भावना छ ।

(ङ) **उद्योग व्यवसाय:** यस गाउंपालिकामा मझौला तथा ठूला उद्योग स्थापनाको सम्भावना तत्काल नदेखिए पनि लघु, घरेलु तथा साना उद्यमहरुको विकास गर्न सकिन्छ । उद्यमशीलताको विकास गरी खासगरी कृषि उत्पादनमा आधारित (दुग्ध प्रशोधन, फलफुल प्रशोधन, हस्तकला, बांस तथा काष्ठजन्य, जडीबुटी संकलन तथा प्रशोधन उद्यम जस्ता) लघु, घरेलु तथा साना उद्योगधन्दाहरु सञ्चालन गर्न सकिने सम्भावना प्रबल छ ।

(छ) **सीप विकास:** यस गाउंपालिकामा आधुनिक घरहरुको निर्माण बढ्दो छ । विद्युत तथा सञ्चार पूर्वाधारको पहुंच पनि झण्डै सबै बस्तीहरुमा पुगीसकेको छ । कृषि क्षेत्रमा विस्तारको सम्भावना पनि बढ्दो छ । यी सबै क्षेत्रमा दक्ष जनशक्तिको माग बढ्दो छ । त्यसैले गाउंपालिकाबासी युवा जनशक्तिलाई सीप विकास तथा तालिमको माध्यमबाट दक्ष बनाउन

सकिएमा गाउंपालिका भित्र आवश्यक पर्ने जनशक्ति गाउंपालिकामा उत्पादन हुने र गाउंकै युवाहरुले रोजगारी पनि पाउने बनाउन सकिने सम्भावना देखिन्छ ।

(ज) **विद्युतीय शासन प्रणाली:** घिरिङ गाउंपालिकाका प्राय सबै बस्तीहरुमा इन्टरनेट सेवाको पहुंच पुगी सकेको छ । गाउं कार्यपालिकाको कार्यालय लगायत सबै वडा कार्यालयहरु, सबै स्वास्थ्य संस्थाहरु, सबै विद्यालयहरुमा विद्युतीय शासन प्रणालीको पूर्वाधार इन्टरनेट सेवा जडान भैसकेको र अधिकांश घरधुरीमा मोबाइल मार्फत इन्टरनेट सेवाको उपयोग भैसकेको छ । त्यसैले गाउंपालिका तथा मातहतका निकायहरुबाट प्रवाह हुने सेवा तथा सञ्चालन हुने कार्यबहरुलाई क्रमश: विद्युतीय शासन प्रणालीमा रुपान्तरण गर्दै जान सकिएमा प्रणालीकै माध्यमबाट सुशासन कायम गर्न सकिन्छ । सेवाग्राहीले पाउने सेवालाई क्रमश: अनलाइन प्रणाली लागु गर्न सकिएमा सेवाग्राहीले जहांसुकैबाट सेवा लिन सक्ने छन् भने कर तथा शुल्क भुक्तानीलाई पनि अनलाइन गर्न सकिएमा करदाताहरुलाई सहज भई जहांसुकैबाट कर भुक्तानी गर्न पाउने छन् र कर/शुल्क संकलनमा सुधार भई आन्तरिक आय भरपर्दो हुन पुग्नेछ । विद्युतीय शासन प्रणालीलाई आवश्यक पर्ने सूचना प्रविधिका पूर्वाधारको पहुंच भएकोले पालिकालाई विद्युतीय शासन प्रणालीमा रुपान्तरण गर्न सकिने सम्भावना छ । विद्युतीय शासन प्रणालीमा रुपान्तरण गर्न सकिएमा भ्रष्टाचार तथा अनियमितताहरु स्वत: न्यूनीकरण हुंदै जानेछ । यसै गरी विद्यालय शिक्षाको सिकाई प्रक्रियामा सुचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गरी शिक्षाको गुणस्तरमा सुधार ल्याउन सकिने सम्भावना पनि छ ।

३.३ प्रमुख समस्या तथा चुनौतिहरु

घिरिङ गाउंपालिकाको समग्र विकास प्रक्रियामा निम्न समस्या तथा चुनौतिहरु रहेका छन्:

३.३.१ प्रमुख समस्याहरु

(क) आवधिक योजनाको आधारमा वार्षिक योजना बनाउने अभ्यास नहुनु,
(ख) कृषि तथा पशुपंछी पालनको क्षेत्र अझै परम्परागत र निर्वाहमुखी हुनु,
(ग) कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनको भण्डारण तथा बजारीकरणको व्यवस्था नहुनु,
(घ) सिंचाई पूर्वाधार पर्याप्त नहुनु र भएका सिंचाई पूर्वाधार पनि समयमा मर्मत संभार हुन नसकी बाह्रै महिन सिंचाई सुविधा प्राप्त हुन नसक्नु,
(ङ) पर्यटन पूर्वाधारहरुको विकास नहुनु,
(च) सामुदायिक विद्यालयरुमा शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार गर्न कठीनाई हुनु र बालबालिका घट्दै जानु,
(छ) स्वास्थ्य संस्थाहरुमा विशेषज्ञ जनशक्ति तथा पर्याप्त उपकरण सहितको सेवा उपलब्ध गराउन नसक्नु,
(ज) गाउंपालिकास्तरको अस्पताल सञ्चालनमा ल्याउन नसक्नु,
(झ) लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरणको क्षेत्रमा अपेक्षाकृत सुधार ल्याउन नसक्नु,
(ञ) दिगो भौतिक पुर्वाधारको अवधारणा लागु हुन नसक्नु,
(ट) सडक सञ्जालको अपेक्षाकृत स्तरोन्नति हुन नसक्नु,
(ठ) भूक्षय तथा पहिरोको प्रकोप रोकथाम गर्न नसक्नु,
(ड) विपद व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन, वातावरण संरक्षणमा पर्याप्त ध्यान दिन नसक्नु,
(ढ) कमजोर विनियोजन कुशलता, कार्यदक्षता तथा वित्तीय अनुशासन,
(ण) लैंगिक तथा सामाजिक हिंसाको स्वरुपमा परिवर्तन,
(त) जलवायु परिवर्तको असर तथा वातावरणजन्य बहुप्रकोपमा बृद्धि ।

३.३.२ प्रमुख चुनौतिहरु

(क) परम्परागत कृषि तथा पशुपंछिपालनमा आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण गर्नु,
(ख) लघु, घरेलु तथा साना उद्योग तथा व्यवसायहरु बजार प्रतिस्पर्धामा टिकाई राख्नु र दिगो रुपमा सञ्चालन गर्नु,
(ग) सामुदायिक विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार ल्याउनु र शिक्षित, सीपयुक्त एवं दक्ष मानव संसाधनको उत्पाद गर्नु,

(घ) पहाडी धरातलयुक्त ठाउंहरुमा गाउंपालिका भित्रका कच्ची सडकहरुमा बाह्र महिना यातायात सञ्चालन हुन सक्ने बनाउनु,

(ङ) आय आर्जन र रोजगारी बढाई बसाई सराई रोक्नु,

(च) युवाहरुलाई विदेश पलायनबाट रोकी स्थानीयस्तरमै रोजगार तुल्याउनु,

(छ) गाउंपालिकाको शासन प्रणाली र कार्यसम्पादनलाई प्रभावकारी, सुशासनयुक्त र नतिजामुखी बनाउनु,

(ज) वन विनाश रोक्नु र जलवायु परिवर्तनको असर घटाउनु,

(झ) सीमित स्रोत साधनको सन्तुलित उपयोगबाट अधिकतम नतिजा हासिल गर्नु,

(ञ) पर्यटन क्षेत्रको विकास गरी आय आर्जनमा सुधार ल्याउनु,

(ट) विकास सझेदारहरुको लगानी आकर्षित गरी लगानीको स्रोत अभिबृद्धि गर्नु ।

३.४ घिरिङ गाउँ पालिकाको विकासका मार्गनिर्देशक सिद्धान्तहरु

(१) **कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य र पर्यटन क्षेत्रमा प्राथमिकता:** कृषिमा आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरण, गुणस्तरीय शिक्षा, आधारभूत स्वास्थमा पहुंच, पर्यटन पूर्वाधारको विकास र प्रबर्द्धनद्वारा समृद्धिको आधार तयार गरिने, कृषि उत्पादन, प्रशोधन र स्थानीय श्रम, सीप र कच्चा पदार्थमा आधारित लघु, घरेलु तथा साना उद्योग लगायतका आर्थिक पुनर्लाभका कार्यक्रम प्राथमिकता पुर्वक संचालन गरिनेछ । साथै पालिकाभित्र रहेको सांस्कृतिक विविधता जगेर्ना गर्दै पर्यटन पूर्वाधरहरको विकास गरिनेछ,

(२) **सबल पूर्वाधारको विकास**ः कृषिमा व्यवसायीकरण, गुणस्तरीय शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्यमा सबै नागरिकको पहुंच तथा पर्यटन क्षेत्रको विकासबाट मात्र समृद्धि हासिल हुन सक्छ भन्ने घिरिङ गाउंपालिकाको विकास अवधारणालाई साकार पार्न सबल अर्थात दिगो पूर्वाधारको विकास हुनु जरुरी छ। सबै बस्तीमा बाह्रैमहिना यातायात चल्न सक्ने सडक सञ्जाल स्तरोन्नति र निजी तथा सरकारकी भवन तथा आवासलाई सुरक्षित बनाउने संकल्पका साथ पूर्वाधारहरुको निर्माण तथा स्तरोन्नति गरिनेछ,

(३) **स्थानीय अर्थतन्त्रको विकास र विस्तार:** संघ सरकारको दीर्घकालिन सोंच, संघ र प्रदेश सरकारका विकास सम्बन्धी सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य तथा दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त गर्न समन्वय, सहयोग र सहकार्यको माध्यमबाट स्थानीय अर्थतन्त्रको विकास र विस्तार गरी समृद्धिको आधार तयार गरिनेछ,

(४) **व्यवस्थित भू उपयोग र योजनाबद्ध विकास:** राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति, २०७६ बमोजिम भुमिको बनौट, क्षमता र उपयुक्तता, आवश्यकता र वर्तमान उपयोग समेतको आधारमा भू-उपयोगको नीति तथा कानून तर्जुमा गरी कार्यान्वयन प्रभावकारी बनाउन संस्थागत संयन्त्रको व्यवस्था गरिनेछ र जमिनको वर्गीकरण अनुसार जुन प्रयोजनमा वर्गीकृत गरिएको छ सोही प्रयोजनमा मात्रा जमिनको उपयोग गरिने व्यवस्था मिलाइनेछ,

(५) **उत्पादनमूलक, जलवायु तथा विपद् उत्थानशील पूर्वाधार**ः भू-उपयोग योजनाको आधारमा बस्ती तथा भौतिक पूर्वाधार विकास, पर्यटन तथा कृषि विकास जस्ता विषयक्षेत्रगत रणनीतिक/गुरुयोजना तर्जुमा गरी सो अनुसार पूर्वाधार विकास र सुविधा अभिबृद्धि गरिनेछ। पूर्वाधार तथा संरचना निर्माण गर्दा रोजगार, उत्पादन तथा आयमूलक क्षेत्रमा जोड दिने नीति अवलम्बन गरिनेछ। साथै पूर्वाधार निर्माण गर्दा जलवायु अनुकुलन आयोजनामा विशेष प्राथमिकता दिने तथा संरचना निर्माण गर्दा वातावरण संरक्षण ऐन, नियम र कार्यविधि अनुसार वायोईन्जिनियरिङ र संरक्षण सम्बन्धी प्रविधिको प्रयोगमा जोड दिइनेछ र भवन संरचनाहरु भवन संहिताको पूर्ण पालना गरिने र मानवमैत्री बनाउने नीति लिइनेछ,

(६) **प्रभावकारी सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापन**ः सूचना प्रविधिको प्रयोगमा क्रमशः अभिबृद्धि गर्दै विद्युतीय शासन प्रणाली अबलम्बन गरी गाउंपालिका र वडा कार्यालयलाई प्रभावकारी सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनको आधार केन्द्रको रुपमा विकास गरी गाउंपालिका तथा मातहतका निकायहरुबाट प्रवाह हुने सेवालाई गुणस्तरीय, छिटो छरितो, सरल र सहज बनाई आम सेवाग्राहीहरुलाई सुशासनको प्रत्याभूति दिलाउने, तथ्यांक, प्रमाण र ज्ञानमा आधारित ठोस योजना तर्जुमा, प्रभावकारी कार्यान्वयन र प्राप्त उपलब्धीको नतिजामूलक अनुगमन र प्रभावको लेखाजोखाको व्यवस्था मिलाईनेछ,

(७) **अन्तर सरकार, निजी, गैर सरकारी तथा समुदाय साझेदारी र सहकार्यः** पूर्वाधार निर्माण तथा सञ्चालन, सेवा प्रवाहमा अन्तर सरकार, निजी, गैरसरकारी संस्था, सहकारी र समुदायसंग साझेदारी र सहकार्य गरी विकास उपलब्धीलाई प्रभावकारी गरिनेछ, कृषि, पशुपालन, सेवा, उत्पादन तथा बजारीकरण, खानेपानी तथा सरसफाईका क्षेत्रमा गैर सरकारी तथा सहकारी संस्थाहरुसंग करार गरी बैकल्पिक प्रणालीमा आधारित सेवा प्रवाहको व्यवस्था गरिनुका साथै विकास निर्माण कार्यमा पनि निजी, गैरसरकारी, सहकारी र समुदायको लगानी र साझेदारी अभिबृद्धि गरिनेछ,

(८) **समावेशीकरण, सुशासन तथा सदाचार प्रबर्द्धनः** सुशासन, विकास र समृद्धि मुलुक निर्माणको पूर्व शर्तको रुपमा रहेको छ। सुशासनका लागि विद्यमान सबै खालका विभेद तथा बहिष्करणको अन्त्य, कानून तथा विधिको शासन, सरकारी, निजी, सहकारी र सामुदायिक साझेदारी, पारदर्शीता र जवाफदेहिताको उच्चतम अभ्यास गरिनेछ। राजनीति तथा समाजमा बढ्दै गईरहेको अराजकता र भ्रष्टाचारको बिरुद्ध सदाचार पद्धति अबलम्बन र सामाजिक जवाफदेहिता सम्बन्धी संयन्त्रहरुको एकीकृत र सचेत अभ्यास गरिनेछ र यस प्रक्रियमा नागरिक समाजसंग साझेदारी गरिनेछ,

(९) **सूचना तथा नतिजामा आधारित विकास व्यवस्थापनः** विकास व्यवस्थापन प्रक्रियालाई सूचना, प्रमाण तथा ज्ञानमा आधारित तथा नतिजामूलक बनाईनेछ र यस प्रक्रियामा सुचना प्रविधि, अनुभव र सफल अभ्यासलाई अधिकतम परिचालन गरिनेछ।

३.५ दिगो विकास लक्ष्यसंग आवधिक योजनाको सम्बन्ध

पृथ्वीको धन्न सक्ने क्षमताभित्र रहेर मानिसको जीवनमा समृद्धि हासिल गर्न र समाज शान्ति कायम गर्न विश्व समुदायले अवलम्बन गरेको विश्वव्यापी साझा विकासको रुपान्तरणकारी खाका नै दिगो विकासका लक्ष्यहरु हुन्। दिगो विकासको एजेन्डा आर्थिक, सामाजिक र वातावरणीय गरी ३ वटा आयामहरुमा विकास गरिएका छन् र यिनले समावेशिता र समतामा केन्द्रित भएर मानव जीवनमा रुपान्तरण ल्याउने अपेक्षा गरिएको छ। दिगो विकास लक्ष्यले पांच P: People (लक्ष्य १,२,३,४,५), Planet (१२,१३,१४,१५), Peace (लक्ष्य १६), Prosperity (लक्ष्य ६,७,८,९,१०,११) र Partnership (लक्ष्य १७) जस्ता विषयमा विश्वव्यापी सहकार्य र समन्वयको अपेक्षा गर्दछ। नेपलले दिगो विकास लक्ष्यको कार्यान्वयन गरी समृद्ध नेपाल सुखी नेपालीको राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्त गर्ने उद्देश्य लिएको छ। घिरिङ गाउंपालिकाको यस दोस्रो आवधिक योजनाले यी लक्ष्यहरु हासिल गर्न नेपाल सरकारले तय गरेको राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्त गर्न सहयोग पुग्ने गरी आफ्ना विकास क्रियाकलापहरु केन्द्रित गरेको छ। दिगो विकास लक्ष्य स्थानीयकरण स्रोत पुस्तिका २०७७ ले व्यवस्था गरे वमोजिम दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयन र अनुगमनका लागि केन्द्रमा प्रधानमन्त्री र प्रदेशमा मुख्यमन्त्रीको नेतृत्वमा दिगो वकास लक्ष्य कार्यान्वयन समितिको व्यवस्था भई कार्य गरिरहेको छ। सोहि स्रोत पुस्तिकामा भएको व्यवस्था वमोजिम घिरिङ गाउंपालिकामा पनि गाउंपालिका अध्यक्षको संयोजकत्वमा दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयन समिति गठन गरि दिगो विकास लक्ष्यको कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

घिरिङ गाउंपालिकाको यो दोस्रो आवधिक योजनाको अवधिको अन्तिम वर्ष (आ.व. २०८६/८७) दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न निर्धारण गरिएको अन्तिम वर्ष (सन् २०३०) पनि संगसंगै सकिने भएकोले दिगो विकासका लागि तोकिएका सबै लक्ष्य हासिल हुन सक्ने गरी गाउंपालिकाको लक्ष्य उद्देश्य रणनीति तथा कार्यनीतिहरु तय गरिनु पर्ने भएकोले सोहि वमोजिम यस आवधिक योजनाको दीर्घकालिन सोंच, समष्टीगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीतिहरु तय गरिएको छ।

"**कसैलाई पनि पछाडि नछोडौं**" भन्ने विश्वव्यापी विकास एजेण्डाको रुपमा स्वीकार गरिएको दिगो विकास लक्ष्यका सत्रवटा मूल लक्ष्य मध्ये लक्ष्य १४ सामुद्रिक जीवनसंग सम्बद्ध भएकोले सो लक्ष्य बाहेक बांकी १६ वटा लक्ष्यहरु **दिगो विकास लक्ष्य एकः** गरिबीको अन्त्य, **लक्ष्य दईः** भोकमरीको अन्त्य, **लक्ष्य तीनः** सुस्वास्थ्य तथा समृद्ध जीवन, **लक्ष्य चारः** गुणस्तरीय शिक्षा, **लक्ष्य पांचः** लैङ्गिक समानता, **लक्ष्य छः** स्वच्छ पिउने पानी तथा सरसफाई, **लक्ष्य सातः** किफायती र स्वच्छ उर्जा, **लक्ष्य आठः** मर्यादित काम र आर्थिक बृद्धि, **लक्ष्य नौः** उद्योग, नवीन खोज र पूर्वाधार, **लक्ष्य दशः** असमानता न्यूनीकरण, **लक्ष्य एघार र बाह्रः** दिगो सहर तथा समुदाय र जिम्मेवार उत्पादन तथा उपयोग, **लक्ष्य तेह्रः** जलवायु सम्बन्धी कार्य, **लक्ष्य पन्ध्रः** वन, जलाधार र जैविक विविधता, **लक्ष्य सोह्र र सत्रः** शान्ति न्याय तथा सशक्त संस्था र लक्ष्य प्राप्तिमा साझेदारी स्थानीय सरकारको जिम्मेवारी भित्र पनि पर्दछ। घिरिङ गाउंपालिकाको दोस्रो आवधिक योजनामा दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न उच्चतम योगदान पुग्ने गरि दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति कार्यक्रम तथा सूचकहरु मार्फत आबद्धता कायम गरिएको छ।

३.६ नेपालको दीर्घकालिन सोंचसंग सम्बन्ध

नेपालको दीर्घकालिन सोंच बिक्रम सम्बत् २१०० "**समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली**" रहेको छ । यो दीर्घकालन सोंचमध्ये समृद्धिको लागि चार मुख्य सूचकः उच्च र समतामूलक राष्ट्रिय आय, मानव पुंजी निर्माण तथा सम्भावनाको पूर्ण उपयोग, सर्वसुलभ तथा आधुनिक पूर्वाधार एवम् आबद्धता र उच्च उत्पादन र उत्पादकत्व तथा सुखी नेपालीको लागि छ वटा प्रमुख सूचकहरुः परिष्कृत तथा मर्यादित जीवन, सुखी, सभ्य र न्यायपूर्ण समाज, स्वस्थ र सन्तुलित पर्यावरण, सुशासन, सबल लोकतन्त्र, राष्ट्रिय एकता र सम्मान चयन गरिएका छन् । यी राष्ट्रिय सूचकहरु प्राप्तिलाई उच्च प्राथमिकता दिंदै गाउंपालिकाको दोस्रो आवधिक योजनाका दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति र कार्यक्रमहरु तयार गरिएको छ । जसले नेपालको दीर्घकालिन सोंचलाई यथार्थमा बदल्न समपूरक र परिपूरकको भूमिका निर्वाह गर्नेछ ।

३.७ सोह्रौं योजनासंगको आबद्धता

यस दोस्रो आवधिक योजनामा गाउंपालिकाको सूचक रणनीति र कार्यक्रममार्फत नेपालको सोह्रौं योजनासंग अन्तरआबद्धता कायम गरिएको छ । योजना कार्यान्वयनमा तहगत साझेदारी तथा अन्तरसम्बन्धको अवधारणा अबलम्बनमा जोड दिइएको छ ।

३.८ गण्डकी प्रदेशको दोस्रो योजनासंगको आबद्धता

गण्डकी प्रदेश सरकारले प्रथम पञ्चवर्षीय योजना कार्यान्वयन गरी दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । नेपालको दीर्घकालिन सोंच र सोह्रौं योजनासंग तादात्म्यता हुने गरी गण्डकी प्रदेशले दोस्रो योजनाका सूचक, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरु तय गरेको छ । घिरिङ गाउंपालिकाको दोस्रो आवधिक योजनाका सूचक, दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरु गण्डकी प्रदेशको दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनासंग अन्तरआबद्धता हुने गरी तय यसको कार्यान्वयनबाट प्रदेशको दीर्घकालिन सोंच लक्ष्य उद्देश्य हासिल गर्नमा उच्चतम योगदान पुग्नेछ ।

३.९ दोस्रो आवधिक योजनाको दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति

नेपाल सरकारको दीर्घकालिन सोंच २१०० "**समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली**", सोह्रौं योजनाको **"सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि"** तथा गण्डकी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनाको सोंच **"आत्मनिर्भर र समुन्नत प्रदेश: सुखी नागरिक"** संग तादात्म्यता हुनेगरी घिरिङ गाउंपालिकाको दोस्रो आवधिक योजनाको सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति तय गरिएको छ ।

३.९.१ दीर्घकालिन सोंच (Vision)

"कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य र पर्यटनको लागि सबल पूर्वाधार:

घिरिङ समृद्धिको मूल आधार"

३.९.२ समष्टिगत लक्ष्य

कृषिमा व्यावसायीकरण, गुणस्तरीय शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितता र पर्यटन क्षेत्रको विकासका लागि दिगो पूर्वाधारको विकास गर्ने

३.९.३ समष्टीगत उद्देश्य

(१) कृषि तथा पशुपंछी पालनमा आधुनिकीकरण तथा पर्यटन पूर्वाधारको विकास गरी रोजगारी र आयमा दिगो बृद्धि गर्नु,

(२) स्वस्थ्य, शिक्षित र सीपयुक्त मानव संसाधनको विकास गर्नु,

(३) दिगो, सुरक्षित र भरपर्दो पूर्वाधारको विकास गरी अन्तरआबद्धता सबल बनाउनु,

(४) वन, वातावरण तथा जैविक विविधताको संरक्षण गर्दै वातावरणमैत्री विकास नीति अबलम्बन गरी जलवायु परिवर्तन एवं विपद उत्थानशील समाज निर्माण गर्नु

(५) गुणस्तरीय सार्वजनिक सेवा प्रवाह र सुशासन अभिबृद्धि गर्नु ।

३.९.४ परिमाणात्मक लक्ष्य

तालिका ८: समष्टीगत परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र सं	सूचक	एकाई	आधार वर्ष २०८०/०८१	लक्ष्य		
				योजनाको लक्ष्य २०८६/०८७	दिगो विकासको लक्ष्य २०८७	दीर्घकालिन लक्ष्य २१००
१	मानव विकास सूचकांक		०.६०१ (NP)	०.६१	०.६८	०.७६
२	लैङ्गिक विकास सूचकांक		०.८८५ (NP)	०.९	०.९८	०.९९
३	लैंगिक असमानता सुचकांक		०.४९५	०.३०	०.३१	०.२५
	आर्थिक विकास					
१	समष्टिगत आर्थिक बृद्धि	प्रतिशत	४.७	१०	१०	१५
२	प्रतिव्यक्ति आय (US $)	डलर	१५९६ (गप्र)	२०००	२९००	१२१००
३	गरिबीको दर	प्रतिशत	११ (गप्र)	८	४.९	०
४	कृषि क्षेत्रको आर्थिक बृद्धि	प्रतिशत	३.३ (गप्र)	६	५.८	५.९
५	उद्योग क्षेत्रको आर्थिक बद्धि	प्रतिशत	-१.४५ (गप्र)	५	१४.९	१४.९
६	बेरोजगारी दर	प्रतिशत	५	२		
७	सेवा क्षेत्रको आर्थिक बृद्धि	प्रतिशत	५.३ (गप्र)	७	१०.४	१०.६
	सामाजिक विकास					
१	साक्षरता दर	प्रतिशत	७३	९०	९७	९९
२	अपेक्षित आयु	वर्ष	७२	७५	७५	८०
३	५ वर्ष मुनिको बाल मृत्युदर प्रति हजार जीवित जन्ममा	जना	२३ (गप्र)	१८	१८	८
४	स्वास्थ्य विमामा आबद्ध जनसंख्या	प्रतिशत	३०.६ (गप्र)	६०	८५	९५
५	मातृ मृत्युदर प्रतिलाख जीवित जन्ममा	जना	१५०	७०	७०	२०
६	माध्यमिक तहमा खुद भर्नादर (कक्षा ९ - १२)	प्रतिशत	५४.९	७०	८०	९५
७	आधारभूत तह खद भर्नादर (कक्षा १ - ८)	प्रतिशत	९५.७	१००		
८	कुल प्रजनन् दर	प्रति महिला		२.१	२.१	२.१
९	आधारभूत खानेपानीबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	८०.९	९०	९०	९५
१०	३० मिनेटको दुरीमा स्वास्थ्य संस्थामा पहुंच घरपरिवार	प्रतिशत	४०	९५	९५	१००
११	महिलाको नाममा घर वा जग्गा वा घरजग्गा दर्ता परिवार	प्रतिशत	१८.८	२३		
१२	५ वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्म दर्ता	प्रतिशत	७४ (NP)			
१३	शौचालय नभएको परिवार	प्रतिशत	१.५	०		
	पूर्वाधार विकास					
१	३० मिनेटसम्मको दूरीमा सडक यातायात पहुंच परिवार	प्रतिशत		९७	९७	९९
२	इन्टरनेट पहुंच प्राप्त जनसंख्या	प्रतिशत		९५	९५	१००
३	कालोपत्रे सडक (SRN & PRN)	कि. मी.	२२.२३	५०		
४	ग्राभेल सडक	कि. मी.	५३.८	१००		
५	कच्ची सडक	कि. मी.	२९९.१८	२२५		
६	ढलान सडक	कि. मी.	०.६७			
ठ	पुल	संख्या		१५		
८	झोलुङ्गे पुल	संख्या	३	५		
९	कल्भर्ट	संख्या		६		
१०	विद्युत पहुंच पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत	९५.३	१००	१००	१००
	उच्च र दिगो उत्पादन र उत्पादकत्व					
१	कृषिको उत्पादकत्व	(मे. टन/हे.)	३.१ (NP)	४	४.५	५
२	कृषि श्रमिकको उत्पादकत्व	US $ प्रति श्रमिक	१२२४	१५००	३२००	१३०००
३	सिंचाईयोग्य भूमिमध्ये वर्षभरी सिंचाई पुगेको भुमि	प्रतिशत		८०	८०	८५
४	बैंकिङ तथा वित्तीय सेवामा पहुंच पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत		९०	९०	९७
	सुशासन तथा विधिको शासन					
१	दर्ता भएका मध्ये लेखा राख्ने आर्थिक प्रतिषठानको अनुपान	प्रतिशत		८५	८५	९५
२	न्यायिक समितिमा दर्ता भएका मुद्दा संख्या	संख्या	१३		५३३	२९९
३	फैसला कार्यान्वयन	प्रतिशत	५		८०	१००
४	कुल विनियोजनमा खर्चको अनुपातमा	प्रतिशत	७१.५६	९०		
५	बेरुजु (कुल खर्चको अनुपातमा)	प्रतिशत		०.५		
६	विद्यतीय सरकार विकास सूचकांक	प्रतिशत	०.५१२ (NP)	०.६		

स्रोत: संघीय सरकारको पन्ध्रौं र सोह्रौं योजना, गण्डकी प्रदेशको पहिलो र दोस्रो योजना, राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ र राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८, घिरिङ गा. पा. को RMTMP – २०८१/८२, वस्तुगत विवरण, IEMIS, DHIS, EHMIS

३.९.५ समष्टिगत रणनीति तथा कार्यनीति

उद्देश्य १	कृषि तथा पशुपंछीपालनमा आधुनिकीकरण तथा पर्यटन पूर्वाधारको विकास गरी रोजगारी र आयमा दिगो बृद्धि गर्नु			
रणनीति नं.	रणनीति	कार्यनीति नं.	कार्यनीति	SDG संकेत
१.१	परम्परागत कृषि तथा पशुपंछीपालनलाई व्यवसायीकरण तथा आधुनिकिकरण गर्न सहयोग गर्ने	१.१.१	कृषि तथा पशुपंछिपालन क्षेत्रलाई आधुनिकिकरण र व्यावसायिक बनाउन प्रविधि र कृषकको क्षमता विकास गरी व्यवस्थित बजारीकरण सुनिश्चित गरिनेछ	२
		१.१.२	उत्पादकन र उत्पादकत्व उच्च भएका तथा उच्च मूल्य भएका कृषि बालीहरुको पहिचान गरी त्यस्ता बालीहरुको उत्पादन बढाईनेछ	२
		१.१.३	कृषि तथा पशुपालनलाई प्रोत्साहनगर्नका लागि "जहां कृषक, त्यहां कृषि प्राविधिक" अवधारणालाई लागु गर्दै स्थलगत रुपमै कृषकहरुलाई कृषि सम्बन्धी ज्ञान, सीपका साथै प्राविधिक सहायता प्रदान गरिनेछ	२
१.२	पर्यटन सम्भाव्य क्षेत्रहरुमा पूर्वाधार विकास गरी दिगो रुपमा स्थानीय रोजगारी तथा आय बृद्धि गर्ने कार्य गर्ने	१.२.१	गाउंपालिका भित्र रहेका पर्यटकीय सम्भावनाहरुको खोजी गरी पूर्वाधार निर्माणमा जोड दिइनेछ	२
		१.२.२	पर्यटन व्यवसायमा संलग्न व्यक्तिहरुको क्षमता अभिबृद्धि गरी पर्यटन प्रबर्द्धनका लागि प्रचार प्रसार तथा पर्यटन शिक्षा कार्यक्रम संचालन गरिनेछ	२
१.३	स्थानीय नागरिकहरुलाई सहकारीमा पहुंच तथा क्रियाशिलता बढाउनका लागि सहकारी नियमन गर्न स्थानीय ऐन, नियम तथा कार्यविधि तर्जुमा एवं परिपार्जन गरी सहकारीसंस्थाहरुको क्षमता विकासमा सहयोग गर्ने	१.३.१	सहकारी संस्थाहरुको नियमन र व्यवस्थापनका लागि सहकारी सम्बन्धी ऐन, नियम तथा कार्विधिको तर्जुमा एवं परिमार्जन गरिनेछ	१
		१.३.२	सहकारी संस्थाको दर्ता र नविकरण नियमित गराउने र सहकारी तथ्यांक प्रणालीलाई सुचारी गर्ने कार्य गरिनेछ	१
		१.३.३	सहकारी संस्थाहरुको नियमन र सहजीकरणका लागि सहकारी इकाईको स्थापना गरी अनुगमन, सुपरीवेक्षण र क्षमता विकास गर्ने कार्यहरु गरिनेछ	१
१.४	गाउंपालिका भित्र रहेका सिंचाई कुलोहरुको सुधार तथा स्तरोन्नति एवं थप सिंचाईका स्रोतहरुको पहिचान गरी सिंचाई सुविधा विस्तार गर्ने	१.४.१	गाउंपालिका भित्र सञ्चालनमा रहेका सिंचाई कुलोहरुको नियमित रुपमा मर्मत संभार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ र आगामी १० वर्ष भित्र कच्चीकुलोमुक्त गाउंपालिका घोषणा गर्ने गरी सिंचाई कुलोहरुको स्तरोन्नती गरिनेछ	२
		१.४.२	मझौला सिंचाई आयोजनाहरुलाई नयां प्रविधिमा आधारित (Green Irrigation) सिंचाई आयोजनाको रुपमा कार्यान्वयन गर्न संघीय तथा प्रदेश सरकारसंग अनुरोध गरिनेछ	२
१.५	स्थानीय स्रोत, साधन तथा कच्चा पदार्थ एवं कृषि उत्पादन आधारित लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरुको पहिचान, विस्तार र सञ्चालनका लागि प्रबर्द्धन गर्ने	१.५.१	कृषि तथा पशुपंछीजन्य उपजमा आधारित लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरु सञ्चालनका लागि उद्यमशीलता तथा सीप विकास तालिम एवं उपयुक्त प्रविधि सहयोग गरिनेछ	८
		१.५.२	कृषि तथा पशुपंछी क्षेत्रका व्यवसायहरुलाई नियमित रुपमा प्राविधिक सहयोग गर्ने जनशक्ति उत्पादनमा लगानी गरिनेछ	८
		१.५.३	व्यवसाय सुरु गर्न इच्छुक तथा व्यवसाय गरिरहेका उद्यमीहरुलाई उद्यमशीलता एवं व्यावसायिक सीप तालिम उपलब्ध गराइनेछ	८
		१.५.४	स्थानीय उद्योगबाट उत्पादन भएका उपजहरुलाई स्थानीय सरकारी निकायहरुमा उपभोगको लागि प्रोतसाहन गरिनेछ	८
		१.५.५	उद्योग व्यवसायमा Start-up र नवप्रवर्तनलाई प्रोत्साहन गरिनेछ	८
१.६	मजदुर तथा लक्षित वर्गहरुका लागि श्रम रोजगारी संरक्षण र सामाजिक सुरक्षाको व्यवस्था मिलाइनेछ	१.६.१	श्रम बैंकको स्थापना गरी श्रमिकहरुको क्षमता विकास, हित कोष स्थापना र श्रमिक तथ्याङ्क व्यवस्थापन जस्ता कार्य गरिनेछ	१
		१.६.२	सबै दक्ष वा कोरा मजदुरहरुको लगत अद्यावधिक गर्ने र गाउंपालिकाबाट परिचयपत्र उपलब्ध गराउने	१
उद्देश्य २	अर्थपूर्ण समावेशीकरण एवं स्वस्थ्य, शिक्षित र सीपयुक्त मानव संसाधनको विकास गर्नु			
२.१		२.१.१	वशेषज्ञ सेवा सहितको आधारभूत अस्पताल सञ्चालन गरिनेछ	३

	गाउंपालिका भित्र आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित गर्नका लागि दक्ष जनशक्ति, स्वास्थ्य सेवा र स्वास्थ्य सामाग्रीहरुको आपुर्ति तथा स्वास्थ्य संस्थाको पूर्वाधार विकासमा लगानी बढउने	२.१.२	सबै आमाहरुको स्वास्थ्य सेवामा पहुंचका लागि प्रत्येक वडामा दक्ष जनशक्ति सहितको १/१ वटा बर्थिङ सेन्टर सञ्चालन गरिनेछ	३
		२.१.३	आधारभूत स्वास्थ्य सेवाका मुख्य क्षेत्रहरु जस्तै आधारभूत खोप, पोषण, क्षयरोग नियन्त्रण, गाउंघर क्लिनिक। महामारी नियन्त्रण जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ	३
		२.१.४	मौजुदा स्वास्थ्य संस्थाहरुमा निःशुल्क औषधिहरु तथा आधारभूत स्वास्थ्य उपकरण र जनशक्तिको आपूर्ति सुनिश्चित गरिनेछ	३
२.२	गुणस्तरीय आधारभूत शिक्षामा सबैको पहुंच सुनिश्चितताका लागि शिक्षकको क्षमता अभिबृद्धि, विद्यालय व्यवस्थापनमा सुधार तथा सिकाई प्रक्रियामा सूचना प्रविधिको प्रयोग बढाउने	२.२.१	शैक्षिक गुणस्तर बढाउनका लागि शिक्षक विद्यार्थी अनुपात मिल्ने गरी दरबन्दी व्यवस्थापन गरी दरबन्दी अनुसारका शिक्षकहरुको आपुर्ति र विषयगत शिक्षकहरुको व्यवस्थापन गरिनेछ	४
		२.२.२	सिकाई प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउन सिकाइमा सूचना प्रविधिको प्रयोगमा प्रोत्साहन गर्न शिक्षकहरुको प्रविधिमैत्री क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ	४
		२.२.३	बालबालिकाहरुको सिकाइ उपलब्धी र शिक्षकहरुको शिक्षण प्रभावकारिता सुधार गर्न नियमित अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण कार्य गरिनेछ	४
		२.२.४	आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षामा विज्ञान, प्रविधि र नवप्रवर्तनलाई प्रोत्साहन गरिनेछ	४
२.३	सबै गाउंपालिकाबासीलाई आधारभूत खानेपानीको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने र क्रमशः स्वच्छ खानेपानीको आपुर्तिको व्यवस्था मिलाउने कार्य गरिनेछ र गाउंपालिकाको सबै बस्तीलाई स्वच्छ र सरसफाईयुक्त बनाउने	२.३.१	खानेपानी योजनाहरुको दिगोपनका लागि सम्बन्धित उपभोक्ताहरुलाई मर्मत संभार तालिम तथा जिम्मेवारी प्रदान गरिनेछ र खानेपानी योजनाको मर्मत संभार तथा मूहान संरक्षण गरिनेछ	६
		२.३.२	आधारभूत खानेपानी सुविधाबाट बञ्चित बस्तीहरुमा नयां स्रोतको खोजी गरी प्राथमिकताका साथ खानेपानी योजना सञ्चालन गरिनेछ	६
		२.३.३	खानेपानी सुविधा पुगेको बस्तीहरुमा क्रमशः “एक घर एक धारा” को व्यवस्था गर्दै लगिनेछ र नयां योजनाहरमा पनि यो व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ	६
		२.३.४	गाउंपालिकाका सबै बस्तीलाई स्वच्छ र सरसफाईयुक्त बनाउन पूर्ण सरसफाई अभियान सञ्चालन गरी सबै वडा तथा गाउंपालिकालाई पूर्ण सरसफाईयुक्त वडा तथा गाउंपालिका घोषणा गर्ने अभियान सञ्चालन गरिनेछ	६
		२.३.५	व्यक्तिगत सरसफाई तथा फोहर व्यवस्थापन सम्बन्धी चेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ	६
		२.३.६	दिगो फोहर व्यवस्थापनका लागि उपयुक्त स्थानको खोजी गरी ल्याण्डफिल साइटको व्यवस्था गरिनेछ	६
२.४	महिला बालबालिका तथा लक्षित वर्गको संरक्षण तथा क्षमता विकास गरी आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण गर्ने	२.४.१	लैंगिक हिंसा बिरुद्धका अभियानहरु सञ्चालन गरिनेछ	५
		२.४.२	महिलाहरुलाई व्यावसायिक सीप तालिम तथा सचेतनामुलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी आत्मनिर्भर बनाइनेछ	५
		२.४.३	सबै विद्यालयहरुलाई बालमैत्री बनाई बाल सञ्जालमा संगठित गरी सामाजिक जिम्मेवारी बोध गराइनेछ र बालमैत्री गाउंपालिका घोषणा गर्ने अभियान सञ्लन गरिनेछ	५
		२.४.४	सबै बालबालिकालाई विद्यालय शिक्षा सुनिश्चत गरी बाल विवाह तथा निकृष्ट बालश्रमबाट मुक्त गराउन जोड दिइनेछ	५
		२.४.५	दलित, आदिबासी तथा विपन्न वर्गको सशक्तिकरण र क्षमता विकास गरी सामाजिक सद्भाव कायम गर्नृ कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ	५
		२.४.६	अपाङ्गता भएका व्यक्ति र ज्येष्ठ नागरिकहरुको संरक्षण, सम्मान तथा स्वास्थ्योपचारमा सहयोग गरिनेछ	५
२.५	युवाहरुको क्षमता विकास तथा सशक्तिकरण गरी विकासमा युवाको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने	२.५.१	युवाहरुमा उद्यमशीलता, नेतृत्व क्षमता, व्यावसायिक सीप सम्बन्धी तालिम प्रदान गरी आत्मनिर्भर बनाइनेछ	८
		२.५.२	विकासको मूल प्रवाहमा युवाहरुलाई जोडिनेछ	८
		२.५.३	युवाहरुलाई उद्यम सञ्चालनमा प्रोत्साहन गरिनेछ	८

		२.५.४	खेलकुद पूर्वाधारहरुको निर्माण र विकास तथा खेलकुद प्रतियोगिताहरु सञ्चालन गरिनेछ गरिनेछ	४
२.६	स्थानीय संस्कृति परम्परा तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरुको संरक्षण र प्रबर्द्धन गर्ने	२.६.१	स्थानीय संस्कृति एवं परम्परा जगेर्नाका लागि सांस्कृतिक संग्रहालय स्थापना गरिनेछ	११
		२.६.२	स्थानीय मौलिक संस्कृति र परम्परालाई पर्यटन र उत्पादनसंग जोडेर धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थलहरुको संरक्षण र प्रबर्द्धनमा जोड दिइनेछ	११
उद्देश्य ३	दिगो, सुरक्षित र भरपर्दो पूर्वाधारको विकास गरी अन्तरआबद्धता सबल बनाउनु,			
३.१	स्थानीय पहिचान, उत्पादन तथा निर्माण सामग्रीको संरक्षण प्रबर्द्धन गर्दै सुरक्षित बस्तीको सुनिश्चितता गर्ने	३.१.१	विकास निर्माणका कार्य गर्दा गुठी, मठ, मन्दिर, धार्मिक, सांस्कृतिक सम्पदाहरु लगायत सार्वजनिक जग्गाहरुको संरक्षण गरिनेछ	११
		३.१.२	मौलिक पहिचान सहितको बस्ती विकास गरिनेछ	११
		३.१.३	घर निर्माण गर्दा स्थानीय पहिचान संरक्षण तथा स्थानीय निर्माण सामग्रीको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ	११
		३.१.४	विपन्न र सीमान्तकृत वर्ग तथा जोखिममा रहेका घर परिवारको सुरक्षित आवासको व्यवस्था मिलाइनेछ	११
		३.१.५	भवन संहिता पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन गरी निजी तथा सरकारी आवासहरुलाई सुरक्षित बनाइनेछ	११
३.२	विकास अक्षमा पर्ने बजार केन्द्रहरु (SRN र PRN मा पर्ने) तथा विकास केन्द्र (गाउंपालकि केन्द्र, वडा केन्द्र) लाई व्यवस्थित गर्ने	३.२.१	रणनीतिक तथा प्रादेशिक सडकमा पर्ने बजार केन्द्रहरु तथा गाउंपालिका केन्द्र तथा वडा केन्द्रहरुलाई आर्थिक केन्द्रको रुपमा विकास गरिनेछ	११
		३.२.२	पालिकाभित्रको उत्पादन आर्थिक केन्द्रमा सहजै पुग्नका लागि सडक पूर्वाधारको अन्तरआबद्धता सबल बनाइनेछ	११
३.३	रणनीतिक तथा प्रादेशिक सडक तथा स्थानीय सडकहरुको प्राथमिकताको आधारमा निर्माण, स्तरोन्नति तथा मर्मत संभार गरी बस्ती तथा विकास केन्द्रहरु बीचको अन्तर आबद्धता सबल बनाउने	३.३.१	रणनीतिक तथा प्रदेशिक सडकहरुको स्तरबृद्धि, निर्माण तथा मर्मत संभारका लागि संघ र प्रदेश सरकारसंग सघन पहल गरिनेछ	९
		३.३.२	रणनीति तथा प्रादशिक सडक सञ्जाल बाहेक अन्य सडकहरुको प्राथमिकताका आधारमा स्तरोन्नति एवं मर्मत सुधार गरी बस्तीहरुलाई स्वास्थ्य केन्द्र तथा विकास विन्दुहरुसंगको आबद्धता सबल बनाइनेछ	९
३.४	शतप्रतिसत घरपरिवारमा विद्युत सेवाको पहुंच सुनिश्चित गर्ने	३.४.१	भरपर्दो विद्युत सेवाको पहुंच सबै बस्तीका सबै घरपरिवारमा सुनिश्चित गर्न नेपाल विद्युत प्राधिकरणसंग समन्वय गरिनेछ	७
		३.४.२	विद्युत सेवाको पहुंच उपलब्ध गराउन सम्भव नहुने स्थानहरुमा वैकल्पिक उर्जाको पहुंच सुनिश्चित गरिनेछ	७
३.५	संचार तथा सूचना प्रविधिको उपयोग सहज बनाई सूचना प्रविधिलाई उत्पादन, रोजगारी र सेवा प्रवाहसंग आबद्ध गर्ने	३.५.१	संचार Network Coverage बढाउन नेपाल टेलीकम र एनसेलसंग समन्वय गरिनेछ	१६
		३.५.२	गाउंपालिकाभित्रका सबै सरकारी निकायहरुमा इन्टरनेट सेवा जडान गरी क्रमशः विद्युतीय शासन प्रणाली अबलम्बन गरिनेछ	१६
		३.५.३	स्थानीय उत्पादनलाई बजारसंगको सम्बन्ध सबल बनाउन बजार कृषक तथा व्यवसायीहरुको क्षमता अभिबद्धि गरिनेछ	१६
उद्देश्य ४	वन, वातावरण तथा जैविक विविधताको संरक्षण गर्दै वातावरणमैत्री विकास नीति अबलम्बन गरी जलवायु परिवर्तन एवं विपद उत्थानशील समाज निर्माण गर्नु			
४.१	वन तथा जैविक विविधता संरक्षण गरी उत्पादन तथा पूर्वाधार निर्माणका कार्यहरु वातावरणमैत्री बनाउने	४.१.१	सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरुको क्षमता अभिबृद्धि गरी व्यवस्थित वन संरक्षण र उपयोगको सुनिश्चतता गरिनेछ र सामुदायिक वनहरुलाई गाउंपालिकामा आबद्ध गराइनेछ	१२
		४.१.२	जैविक विविधता संरक्षण सम्बन्धी चेतनामुलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ	१५
४.२	वातावरणमैत्री विकास नीति अबलम्बन गरी विकास निर्माण कार्यलाई उत्थानशील बनाउने	४.२.१	सडक लगायतका विकास निर्माण सम्बन्धी कार्यहरु गर्दा वायोइन्जिनियरिङ लगायतका वातावरण उत्थानशील प्रविधिहरुको प्रयोग गरिनेछ	१२
४.३	जलवायु परिवर्तनका सवालहरुलाई पालिकाका सम्पूर्ण विषयगत नीति तथा कार्यक्रमहरुमा आन्तरिकीकरण गर्दै अनुकुलन तथा न्यूनीकरण गर्ने	४.३.१	गाउंपालिकाका सम्पूर्ण विषयगत नीति तथा कार्यक्रमहरुमा जलवायु परिवर्तनका सवालहरुलाई आनतरिकीकरण गरिनेछ	१३
		४.३.२	जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र स्वच्छ उर्जाका कार्यक्रम विस्तार गरी निजी क्षेत्रको सहभागिता र लगानी बृद्धि गरिनेछ	१३

४.४	जोखिम क्षेत्रको पहिचान गरी जोखिम न्यूनिकरणका लागि योजना निर्माण एवं कार्यान्वयन गर्ने र विपद पश्चात्को पुनर्लाभ, पुनर्थापना र पुनर्निर्माण कार्यलाई सबल र उत्थानशील बनाउने	४.४.१	विपद जोखिम कम गर्न विपद जोखिम व्यवस्थापनलाई विकास निर्माणमा मूलप्रवाहीकरण एवं योजना बनाई जोखिम व्यवस्थापनफाई आन्तरिकीकरण गरिनेछ	१५
		४.४.२	विपद पश्चात आधारभूत आवश्यकताक परिपूर्ति गर्न आपत्कालिन सेवा सहितको प्रतिकार्य गरिनेछ	१५
		४.४.३	विपद पश्चात क्षति र आवश्यकताको लेखाजोखा गरी समुदायको प्रकोपको सामना गर्न सक्ने र पुनःआफ्नो पूर्व अवस्थामा फर्कन सक्ने क्षमताको विकास गरिनेछ	१५
उद्देश्य ५	गुणस्तरीय सार्वजनिक सेवा प्रवाह र सुशासन अभिबृद्धि गर्नु			
५.१	संविधान प्रदत्त स्थानीयतहलाई प्राप्त अधिकार एवं जिम्मेवारी पूरा गर्न आवश्यक नीति, ऐन, नियम, कार्यविधि, मापदण्ड, निर्देशिका, योजना तर्जुमा गरी नागरिकलाई विकास निर्माणमा अधिकतम सहभागिता गराई कानूनी शासनको प्रत्याभूति दिलाउने	५.१.१	संघीय तथा प्रदेश कानूनसंग नबाझिने गरी नीति तथा कानून निर्माण एवं समयसापेक्ष परिमार्जन गरी जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको कानून कार्यान्वयन क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ	१६
		५.१.२	आवश्यक दीर्घकालिन, आवधिक वा रणनीतिक, विषयगत तथा वार्षिक योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ	१६
		५.१.३	कार्यबोझ सन्तुलित तुल्याई कर्मचारी व्यवस्थापन गर्न संगठन तथा व्यवस्थापन औजार प्रयोग गरी चुस्त, दुरुस्त प्रशासनिक संयन्त्रको व्यवस्था गरिनेछ र कर्मचारीको मनोबल उच्च बनाई सेवाप्रति समर्पित गराउन उत्प्रेरणामूलक विधिहरु अबलम्बन गरिनेछ	१६
		५.१.४	सेवा प्रवाह एवं विकास निर्माणका कार्य गुणस्तरीय रुपमा सम्पादन गर्न क्षमता विकास योजना तर्जुमा गरी जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको दक्षता एवं क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ	
		५.१.५	सेवा प्रवाहलाई छिटो, छरितो, सरल, सहज बनाउन सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गरिनेछ	
५.२	गाउंपालिकाको आय स्रोतको दक्षतापूर्ण व्यवस्थापन गरी आन्तरिक आय क्षमतालाई सुदृढ तुल्याउने	५.२.१	गाउंपालिकाको सबै स्रोतहरुको व्यवस्थित वनियोजन गरी अधिकतम नतिजा हासिल गर्नका लागि मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ	१६
		५.२.२	राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरी करको दायरालाई फराकिलो र करका दरलाई लचिलो बनाई आन्तरिक आम्दानी क्षमता मजबुत तुल्याइनेछ	१६
		५.२.३	आन्तरिक राजस्व प्रशासन क्षमता अभिबृद्धि गरी करदाता तथ्यांक तथा करदाता शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ र सूचना प्रविधिको प्रयोगद्वारा करभुक्तानी प्रक्रियालाई सहज बनाइनेछ	१६

३.१० वित्तीय व्यवस्थापन

३.१०.१ गाउंपालिकाको आय व्यय अवस्था

(१) आय विश्लेषण

आवधिक योजनाको दीर्घकालिन सोंच अनुसारका लक्ष्य तथा उद्देश्यकरु प्राप्तिका लागि तय गरिएका कार्यक्रमहरुको लागि आवश्यक स्रोतहरुको व्यवस्थापन गर्न सम्भाव्य सबै स्रोतहरुको पहिचान र आंकलन गरी परिचालन र उपयोग गर्नु पर्ने हुन्छ। स्थानीय तहको आम्दानीको प्रमुख स्रोत संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तीय हस्तान्तरण भै प्राप्त हुने समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, विशेष अनुदान र समपुरक अनुदान, संघ, प्रदेश र स्थानीय राजस्व बांडफांट प्राप्त हने आय र संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन बमोजिम उठाउन पाउने कर, शुल्क तथा दण्डजरिवाना आदिबाट प्राप्त हुने आन्तरिक आय हुन्। यसका साथै संघ तथा प्रदेशबाट अन्तरसरकारी अख्तियारी मार्फत कार्यक्रम सहित प्राप्त हुने रकम पनि गाउंपालिकाको स्रोतको रुपमा लिइएको छ। यसका अतिरिक्त निजी क्षेत्र तथा गैरसरकारी संस्थाद्वारा गाउंपालिकाभित्र सञ्चालन हुने योजनाहरुले पनि योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य हासिल गर्न सहयोग पुग्ने भएकोले अधिकतम स्रोत जुटाउन स्थानीय तहको आन्तरिक स्रोतसंगै संघीय तथा प्रदेश सरकार र निजी तथा गैरसरकारी संस्थाहरुसंगको सहकार्य र साझेदारी महत्वपूर्ण हुन्छ।

विगतका आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ देखि २०८०/०८१ सम्म ३ वर्षको आय अवस्था हेर्दा संघिय सरकारबाट प्राप्त हुने आय नै यस गाउंपालिकाको कुल आयको प्रमुख हिस्सा रहेको छ। प्रस्तावित कुल आयमा संघीय सरकार अनुदानको हिस्सा ६५.२५%, प्रदेश सरकार अनुदानको हिस्सा ४.९६%, राजस्व बांडफांटबाट प्राप्त हुने (संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय राजस्व बांडफांट) र

आन्तरिक स्रोतको हिस्सा २०.९६% रहेको छ। प्रस्तावित आय भन्दा वास्तविक आय कमवास्तविक कुल आयमा भने संघीय सरकार अनुदानको हिस्सा ७५.१४%, प्रदेश सरकार अनुदानको हिस्सा ४.०९%, राजस्व बांडफांट प्राप्त हुने १८.८६% र आन्तरिक आयको हिस्सा १.७५% रहेको छ। आन्तरिक आयमा नगद मौज्दात समावेश भएकोले वास्तविक आन्तरिक आम्दानी भने ज्यादै न्युन रहेको छ।

तालिका ९: विगत ३ वर्षको शीर्षक अनुसार आम्दानी विश्लेषण (रु. हजारमा)

क्र सं	बजेट स्रोत	आर्थिक वर्ष						३ वर्षको जम्मा आय		औषत आय		प्रगति प्रतिशत
		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१						
		प्रस्तावित आय	वास्तविक आय	प्रस्तावित आय	वास्तविक आय	प्रस्तावित आय	वास्तविक आय	प्रस्तावित आय	वास्तविक आय	प्रस्तावित आय	वास्तविक आय	
क	**संघीय सरकार**	**२७३१०६**	**२४८७४३**	**३०७३५०**	**२७०९१४**	**२७५००८**	**२४५४१६**	**८५५४६४**	**७६५०७३**	**285155**	**255024**	**89.43**
१	समानीकरण अनुदान	९००००	९००००	९५४००	८८२४५	८३९००	७८०२७	२६९३००	२५६२७२	89767	85424	95.16
२	समपुरक अनुदान	१२५००	१२५००	८०००	२९६२	१८५००	९९८३	३९०००	२५४४५	13000	8482	65.24
३	विशेष अनुदान	०	०	२४०००	१३६७२	७५००	४०३५	३१५००	१७७०७	10500	5902	56.21
४	सशर्त अनुदान चालु	१५९७०६	१४११९६	१६८२००	१५५०९७	१६३१०८	१५१३७६	४९१०१४	४४७६६९	163671	149223	91.17
५	सशर्त अनुदान पूंजीगत	१०९००	५०४७	११७५०	१०९३९	२०००	१९९६	२४६५०	१७९८२	8217	5994	72.95
ख	**प्रदेश सरकार**	**१९९५२**	**१०९५२**	**२०५२९**	**१६२२४**	**२४५६१**	**१४४२४**	**६५०४२**	**४१६००**	**21681**	**13867**	**63.96**
१	समानीकरण अनुदान	९९५२	९९५२	१०५२९	९२१३	१०५६१	७९२१	३१०४२	२७०८६	10347	9029	87.26
२	समपुरक अनुदान	८०००	०	५०००	२४३४	६०००	४५४८	१९०००	६९८२	6333	2327	36.75
३	विशेष अनुदान	२०००	१०००	५०००	४५७७	४०००	१९५६	११०००	७५३३	3667	2511	68.48
४	सशर्त अनुदान चालु	०	०	०	०	४०००	०	४०००	०	1333	0	0.00
५	सशर्त अनुदान पूंजीगत	०	०	०	०	०	०	०	०	0	0	0.00
ग	**राजस्व बांडफांट**	**८४३५७**	**६९९७०**	**९९५७०**	**६२०५२**	**८७५०६**	**६००११**	**२७१४३३**	**१९२०३३**	**90478**	**64011**	**70.75**
१	मूल्य अभिबृद्धि कर	३४२९६	५४५८६	८३०९०	५५९६०	८१४१७	५३७९४	१९८८०३	१६४३४०	66268	54780	82.66
२	अन्तशुल्क	३४२९६	११२२४	०	०	०	०	३४२९६	११२२४	11432	3741	32.73
३	सवारी साधन कर	४५६६	३३११	५४८०	५६५७	६०८९	६२१७	१६१३५	१५१८५	5378	5062	94.11
४	विज्ञापन कर	०	०	०	०	०	०	०	०	0	0	0.00
५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१२००	८५०	१०००	४३६	०	०	२२००	१२८६	733	429	58.45
६	दहत्तर बहत्तर बिक्री आय	१००००	०	१००००	०	०	०	२००००	०	6667	0	0.00
घ	**आन्तरिक स्रोत**	**९४४९१**	**७८७१४**	**१००१५४**	**६७०११**	**९१५०७**	**४०४४०**	**२८६१५२**	**१८६१६५**	**95384**	**62055**	**65.06**
१	सम्पत्ती कर	२०००	०	१२०	५१	१५०	०	२२७०	५१	757	17	2.25
२	भूमिकर/मालपोत कर	७००	५१४	१२००	४८९	१२००	३१०	३१००	१३१३	1033	438	42.35
३	बहाल कर	२००	७७	१५०	१८८	५००	१५७	८५०	४२२	283	141	49.65
४	बहाल विटौरी कर	३००	२३४	१५०	११४	१५००	०	१९५०	३४८	650	116	17.85
५	साना सवारी साधन कर	०	०	०	०	०	०	०	०	0	0	0.00
६	अन्य मनोरंजन कर			०	०	०	०	०	०	0	0	0.00
७	व्यवसाय कर	१००	०	१००	१२	१२००	१०	१४००	२२	467	7	1.57
८	कृषि/पशुजन्य वस्तुको व्याव सायिक कारोवारमा लाग्ने कर	०	०	०	०	०	०	०	०	0	0	0.00
९	अन्य कर	५००	०	०	०	०	०	५००	०	167	0	0.00
१०	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	२८०००	०	०	०	०	०	२८०००	०	9333	0	0.00
११	सरकारी संपत्तीको वहालबाट प्राप्त आय	१०००	०	३००	०	३००	०	१६००	०	533	0	0.00
१२	पर्यटन शुल्क	५०	०	०	०	०	०	५०	०	17	0	0.00
१३	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री	२००	२९९	३००	४१६	४५७७५	२	४६२७५	७१७	15425	239	1.55
१४	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	०	०	०	०	०	०	०	०	0	0	0.00
१५	न्यायिक दस्तुर	५०	०	०	०	०	०	५०	०	17	0	0.00
१६	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	०	०	०	०	०	०	०	०	0	0	0.00
१७	परीक्षा शुल्क	१००	२२	२०	२४	१००	१	२२०	४७	73	16	21.36
१८	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	०	०	०	०	०	०	०	०	0	0	0.00
१९	नक्शापास दस्तुर	१०००	०	२०	१	१००	२	११२०	३	373	1	0.27
२०	सिफारिश दस्तुर	२३००	१३३१	१७००	१५५६	२०००	९६८	६०००	३८५५	2000	1285	64.25
२१	व्यक्तिगत घट्ना दर्ता दस्तुर	७००	१६५	३००	३५१	५००	६०८	१५००	११२४	500	375	74.93
२२	नाता प्रमाणित दस्तुर	१०००	३३०	१००	६	१००	१४	१२००	३५०	400	117	29.17
२३	अन्य दस्तुर	०	०	०	०	०	०	०	०	0	0	0.00
२४	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दुतुर	५०	०	४००	४	५००	१	९५०	५	317	2	0.53
२५	अन्य क्षेत्रको आय	०	०	०	०	०	०	०	०	0	0	0.00
२६	न्यायिक दण्ड जरिवाना र जफत	५०	०	०	०	०	०	५०	०	17	0	0.00
२७	प्रशासनिक दण्ड,जरिवाना र जफत	५००	३५	२००	२०	३००	०	१०००	५५	333	18	5.50

२८	धरौटी सदरस्याहा	२००	०	५०	०	०	०	२५०	०	83	0	0.00
२९	पूंजीगत हस्तान्तरण			६९६४	३३००	०	०	६९६४	३३००	2321	1100	47.39
३०	अन्य राजस्व	२०००	५५९	२८०	४६०५	५००	२५८९	२७८०	७७५३	927	2584	278.88
३१	बेरुजु	१५००	११	२००	०	१०००	०	२७००	११	900	4	0.41
खुद आन्तरिक आय		**४२५००**	**३५७७**	**१२५४४**	**१११३७**	**५५७२५**	**४६६२**	**११०७७९**	**१९३७६**	**३६९२६**	**६४५९**	**१७.४९**
जम्मा आय		**४१९९१६**	**३३३२४३**	**४४०००३**	**३६०३२९**	**४४२८००**	**३२४५१५**	**१३११०१९**	**१०१८०८७**	**४३७००६**	**३३९३६२**	**७७.६६**
नगद/बैंक मौज्दात		७९४९१	७५१४२	८७६००	५५९२६	३५७८२	३५७८२	१९४५७३	१६६८५०	६४८५८	५५६१७	५९.३७
कुल आय		**४९९४०७**	**४०८३८५**	**५२७६०३**	**४१६२५५**	**४७८५८२**	**३६०२९७**	**१५०५५९२**	**११८४९३७**	**501864**	**394979**	**78.70**

आन्तरिक आयमा नगद मौज्दात घटाउंदा औषत खुद आन्तरिक आय ३ करोड ६९ लाख २६ हजार प्रस्ताव गरिएकोमा १७.४९% मात्रा आम्दानी भएको देखिन्छ । यसले गाउंपालिकाको आन्तरिक राजस्व संकलन क्षमता कमजोर देखिएकोले राजस्व प्रशासनको क्षमता अभिबृद्धि गर्नुपर्ने देखिन्छ । अर्को तर्फ आन्तरिक राजस्वको मेरुदण्डको रुपमा रहेका सम्पत्ति कर, भूमीकर, व्यवसाय कर, नक्शापास दस्तुर, व्यवसाय कर जस्ता प्रमुख राजस्व शिर्षकहरुको परिचालन अवस्था ज्यादै कमजोर रहेकोले राजस्व सुधार कार्य योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका १०: जम्मा आयमा स्रोतगत हिस्सा (रु. हजारमा)

आम्दानीको स्रोत	आर्थिक वर्ष								औषत आय		जम्मा औषत आयमा हिस्सा	
	२०७८.७९		२०७९.८०		२०८०.८१		३ वर्षको जम्मा आय					
	प्रस्तावित	वास्तविक	प्रस्तावित	वास्तविक	प्रस्तावित	वास्तविक	प्रस्तावित	वास्तविक	प्रस्तावित	वास्तविक	प्रस्तावित	वास्तविक
संघीय सरकारबाट प्राप्त जम्मा अनुदान	२७३१०६	२४८७४३	३०७३५०	२७०९१५	२७५००८	२४५४१७	८५५४६४	७६५०७५	२८५१५५	२५५०२५	६५.२५	७५.१४
प्रदेश सरकारबाट प्राप्त जम्मा अनुदान	१९९५२	१०९५२	२०५२९	१६२२४	२४५६१	१४४२५	६५०४२	४१६०१	२१६८१	१३८६७	४.९६	४.०९
राजस्व बांडफांटबाट प्राप्त जम्मा आय	८४३५८	६९९७१	९९५७०	६२०५३	८७५०६	६००११	२७१४३४	१९२०३५	९०४७८	६४०१२	२०.७	१८.८६
आन्तरिक स्रोतबाट प्राप्त जम्मा आय	४२५००	३५७७	१२५४४	१११३७	५५७२५	४६६२	११०७७९	१९३७६	३६९२६	६४५९	८.४५	१.७५
जम्मा आय	**४१९९१६**	**३३३२४३**	**४४०००३**	**३६०३२९**	**४४२८००**	**३२४५१५**	**१३११०१९**	**१०१८०८७**	**४३७००६**	**३३९३६२**	**९९.३६**	**९९.८४**
नगद/बैंक मौज्दात	७९४९१	७५१४२	८७६००	५५९२६	३५७८२	३५७८२	१९४५७३	१६६८५०	६४८५८	५५६१७		
कुल आय	**४९९४०७**	**४०८३८५**	**५२७६०३**	**४१६२५५**	**४७८५८२**	**३६०२९७**	**१५०५५९२**	**११८४९३७**	**५०१८६४**	**३९४९७९**		

(२) खर्च विश्लेषण

विगत ३ आर्थिक वर्षको खरेचको अवस्था विश्लेषण गर्दा कुल खर्चमा विकास खर्चको हिस्सा ५०.०१ % मात्र रहेको छ । यहांको कुल आम्दनीको झण्डै आधा हिस्सा साधारण खर्च तर्फ खर्च भएको देखिन्छ । यही अवस्था कायम रहेमा यस गाउंपालिकाको विकासमा फड्को मार्ने सपना सपनामै सीमित रहनेछ । तालिका ११, १२ र १३ मा यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ११: विगत ३ वर्षको साधारण खर्च विश्लेषण (रु. हजारमा)

क्र सं	खर्च शिर्षक	आर्थिक वर्ष						३ वर्षको जम्मा खर्च		औषत खर्च		औषत खर्च प्रतिशत
		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१						
		वार्षिक बजेट	खर्च	वार्षिक बजेट	खर्च	वार्षिक बजेट	खर्च	वार्षिक बजेट	खर्च	वार्षिक बजेट	खर्च	
१	पारिश्रमिक कर्मचारी	१२८६३९	१२४०५७	१३७९५५	१३४३०६	१४९९४८	१४५०७६	४१६५४२	४०३४३९	138847	134480	96.14
२	पारिश्रमिक पदाधिकारी	७०००	६३९३	७२००	७१३०	६९७४	६९५४	२११७४	२०४७७	7058	6826	96.75
३	पोशाक	४३०	४३०	४३०	१८०	१२३०	११७४	२०९०	१७८४	697	595	77.97
४	औषधी उपचार खर्च	२०५०	१९६६	१४३०	१२३७	२०८७	१९८८	५५६७	५१९१	1856	1730	93.37
५	स्थानीय भत्ता	०	०	१२६	३७	०	०	१२६	३७	42	12	29.37
६	महंगी भत्ता	१०००	९८८	१०००	५०६	१०००	३५०	३०००	१८४४	1000	615	79.16
७	वैदेशिक भत्ता	०	०	०	०	०	०	०	०	0	0	71.73
८	फिल्ड भत्ता	०	०	०	०	०	०	०	०	0	0	0.00
९	कर्मचारीको बैठक भत्ता	०	०	२००	२००	१६१०	१५९४	१८१०	१७९४	603	598	85.48
१०	कर्मचारी प्रोत्साहन तथा पुरस्कार	५००	२०८	६००	४३४	११००	१०९६	२२००	१७३८	733	579	79.48
११	अन्य भत्ता	१७९०	१५३८	८५३	७०७	४५८	२४७	३१०१	२४९२	1034	831	84.07
१२	कर्मचारीको योगदानमा आधारित	५००	५००	५००	७३	६००	०	१६००	५७३	533	191	35.81

	निवृत्तभरण तथा उपदान कोष खर्च											
१३	पदाधिकारी बैठक भत्ता	०	०	८५०	८५०	०	०	८५०	८५०	283	283	87.95
१४	पदाधिकारी अन्य सुविधा	०	०	०	०	०	०	०	०	0	0	72.50
१५	कर्मचारी कल्याण कोष	०	०	०	०	५००	०	५००	०	167	0	21.29
१६	अन्य सामाजिक सुरक्षा खर्च	३००	९९	२००	०	०	०	५००	९९	167	33	9.90
१७	पानी तथा बिजुली	१००	६०	६९८	६८४	६००	२६२	१३९८	१००६	466	335	63.77
१८	संचार महसुल	२०५	५०	२०५	३३	५००	५००	९१०	५८३	303	194	57.07
१९	इन्धन (कार्यालय प्रयोजन)	१५००	१५००	२२००	२१२७	२५००	१६४६	६२००	५२७३	2067	1758	85.71
२०	सवारी साधन मर्मत खर्च	१६००	१३३४	३२५०	३२५०	५७५०	५२३२	१०६००	९८१६	3533	3272	89.23
२१	बीमा तथा नविकरण खर्च	३००	२३१	४००	२८५	६००	६००	१३००	१११६	433	372	85.83
२२	मेशीनरी तथा औजार मर्मत संभार तथा संचालन खर्च	८००	३९२	५००	५००	८००	५९०	२१००	१४८२	700	494	73.04
२३	मसलन्द तथा कार्यालय सामग्री	४०५०	४०३२	३९३५	३८७२	५६०५	४८८८	१३५९०	१२७९२	4530	4264	88.53
२४	पुस्तक तथा सामग्री खर्च	२२८२	१९३३	०	०	०	०	२२८२	१९३३	761	644	91.42
२५	पत्र पत्रिका छपाइ तथा सूचना प्रकाशन खर्च	१३७०	१३०४	२०६२	२०००	१५००	१४९३	४९३२	४७९७	1644	1599	95.30
२६	अन्य कार्यालय संचालन खर्च	१०५७	३८०	१८००	१८००	०	०	२८५७	२१८०	952	727	73.69
२७	सूचना प्रणाली तथा सफ्टवेयर संचालन खर्च	२०००	१५४४	१३००	११६४	१०००	९९३	४३००	३७०१	1433	1234	69.28
२८	करार सेवा शुल्क	८०००	८०००	१०१६०	१०१३६	१४२५०	१२४५५	३२४१०	३०५९१	10803	10197	95.06
२९	अन्य सेवा शुल्क	०	०	०	०	०	०	०	०	0	0	0.00
३०	भ्रमण खर्च	१३०८	१०६८	८००	७९५	२२८०	२२०५	४३८८	४०६८	1463	1356	92.04
३१	अन्य भ्रमण खर्च	६०	५१	०	०	०	०	६०	५१	20	17	9.11
३२	विविध खर्च	७२४३	६६२०	१७६५	१५६०	१३५९	१२४७	१०३६७	९४२७	3456	3142	70.89
३३	सभा संचालन खर्च	१०००	८६०	४००	४००	५००	३१४	१९००	१५७४	633	525	82.84
३४	घर भाडा	५००	४५२	३००	३००	५००	२३६	१३००	९८८	433	329	75.26
३५	सवारी साधन तथा मेशीनरी औजार मर्मत	०	०	३००	२९६	५००	३१९	८००	६१५	267	205	76.88
३६	भैपरी आउने चालु खर्च	०	०	०	०	०	०	०	०	0	0	0.00
का. सं. तथा प्र. खर्च (साधारण खर्च) चालु जम्मा		**१७५५८४**	**१६५९९०**	**१८१४१९**	**१७४८६२**	**२०३७५१**	**१९१४५९**	**५६०७५४**	**५३२३११**	**186918**	**177437**	**93.16**
१	सवारी साधन	१०००	१०००	८०००	७९४५	३००	०	९३००	८९४५	3100	2982	93.16
२	मेशीनरी तथा औजार	४२५३	३१२८	२८५०	२८२७	३४००	३११४	१०५०३	९०६९	3501	3023	84.64
३	फर्निचर तथा फिक्स्चर्स	९००	७९४	१६००	१६००	१०००	१०००	३५००	३३९४	1167	1131	84.23
का. सं. तथा प्र. खर्च (साधारण खर्च) पूंजीगत जम्मा		**६१५३**	**४९२२**	**१२४५०**	**१२३७२**	**४७००**	**४११४**	२३३०३	२१४०८	7768	7136	**87.20**
का.सं. तथा प्र.खर्च (साधारण खर्च) कुल जम्मा		**१८१७३७**	**१७०९१२**	**१९३८६९**	**१८७२३४**	**२०८४५१**	**१९५५७३**	**५८४०५७**	**५५३७१९**	**194686**	**184573**	**92.91**

तालिका १२: विगत ३ वर्षको विकास खर्च विश्लेषण (रु. हजारमा)

क्र सं	खर्च शिर्षक	आर्थिक वर्ष						३ वर्षको जम्मा खर्च		औषत खर्च		औषत खर्च प्रतिशत
		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१						
		वार्षिक बजेट	खर्च	वार्षिक बजेट	खर्च	वार्षिक बजेट	खर्च	वार्षिक बजेट	खर्च	वार्षिक बजेट	खर्च	
१	सार्वजनिक उपयोगिताको सेवा खर्च	१२४०	१०६८	२२००	१८५	४८००	७९५	८२४०	२०४८	2747	683	24.85
२	निर्मित सार्वजनिक सम्पत्तिको मर्मत सम्भार खर्च	०	०	४५५	४१७	४००	३७२	८५५	७८९	285	263	92.28

३	अन्य सम्पत्तिहरुको संचालन तथा सम्भार खर्च	०	०	०	०	०	०	१००	०	0	0	0.00
४	पशुपंक्षीहरुको आहार	३९४	०	१००	०	०	०	४९४	०	165	0	0.00
५	सेवा र परामर्श खर्च	३५००	३४८८	२५००	२३३०	३०००	२९३९	२१८३९	१६६२१	3000	2919	97.30
६	कर्मचारी तालिम खर्च	५७०	२७०	०	०	७६१	६१३	१५३१	१०२६	444	294	66.34
७	सीप विकास तथा जनचेतना तालिम तथा गोष्ठी खर्च	९३०	६३४	१९२०	६८३	२८१२	१४४०	१३१५२	४२०५	1887	919	48.69
८	उत्पादन सामग्री/सेवा खर्च	०	०	४००	०	१००	१००	१६२५	१५५	167	33	20.00
९	कार्यक्रम खर्च	२४८१२	१४९८५	३२९७०	२२९००	४६४१०	३२८२३	१५४६९८	९७२७८	34731	23569	67.86
१०	विविध कार्यक्रम खर्च	१९३०४	१४१४३	९३७९	६७४२	८५३६	४४५२	३९०४८	२७०१९	12406	8446	68.08
११	अनुगमन मूल्यांकन खर्च	२५०	१६२	८००	४८७	५८३	४०५	४०२२	२१८७	544	351	64.54
१२	गैर वित्तीय संस्थाहरुलाई चालु सहायता	५००	४६८	५०	५०	०	०	२०५०	१७६१	183	173	94.18
१३	गैर वित्तीय व्यवसायहरुलाइ चालु सहायता	०	०	११००	५७८	१५००	१००८	२६००	१५८६	867	529	61.00
१४	शैक्षिक संस्थाहरुला सहायता	८९३०	८६७९	२००६५	१८७९२	०	०	४९८२९	४३१८१	9665	9157	94.74
१५	उपभोक्ता समिति तथा गैर सरकारी संस्था सहायता	१००	०	६००	४७८	०	०	७००	४७८	233	159	68.29
१६	स्वास्थ्य संस्थाहरुलाइ सहायता	०	०	६००	४४१	०	०	२८१९	१२९०	200	147	73.50
१७	अन्य संस्था सहायता	११८०	६०६	२९९५	१५०१	२९००	२८५३	९६९५	८३५२	2358	1653	70.11
१८	स्थानीय तह निशर्त चालु अनुदान	०	०	०	०	४०००	१९५६	६२५०	२७०३	1333	652	48.90
१९	स्थानीय तहलाइ सशर्त पुंजीगत अनुदान	०	०	०	०	४०००	०	४०००	०	1333	0	0.00
२०	अन्य संस्थालाइ सशर्त चालु अनुदान	०	०	०	०	०	०	१००	०	0	0	0.00
२१	सामाजिक सुरक्षा	१००	१००	०	०	०	०	११२	१०८	33	33	100.00
२२	छात्रवृत्ति	०	०	२६०	०	०	०	२००९	१३२२	87	0	0.00
२३	उद्दार राहत तथा पुनर्स्थापना खर्च	४९६०	६१०	०	०	०	०	१४३४४	८४८७	1653	203	12.30
२४	औषधी खरिद खर्च	१००	१००	१७१	६५	१३००	१२९३	८२१८	५३९२	524	486	92.81
२५	अन्य सामाजिक सहायता	०	०	०	०	०	०	५६००	३४८९	0	0	0.00
चालु विकास खर्च जम्मा		**६६८७०**	**४५३१३**	**७६५६५**	**५५६४९**	**८११०२**	**५१०४९**	**३५३९३०**	**२२९४७७**	**74846**	**50670**	**67.70**
१	आवासीय भवन निर्माण/खरिद	१३४००	४७७२	९६००	५३७७	७९५०	४४५०	८७२१५	३९१७६	10317	4866	47.17
२	गैर आवासीय भवन निर्माण/खरिद	१०४२५	१४४२	१३२६४	१२४२२	३३२१६	२५७१३	९८२९४	६०६७१	18968	13192	69.55
३	पशुधन तथा बागबानी विकास खर्च	१२५००	१२५००	२००	१९३	०	०	१२७००	१२६९३	4233	4231	99.94
४	कम्प्यूटर सफ्टवेयर निर्माण तथा खरिद खर्च	०	०	१०००	९९५	१७००	१६९८	२७००	२६९३	900	898	99.74
५	सडक तथा पुल निर्माण	५८३५०	२९६६०	९०३३०	४२९३४	८९४७४	३६१३२	३१९०९०	१५१७११	79385	36242	45.65
६	रेल तथा हवाइ मैदान निर्माण	०	०	०	०	०	०	५०	४९	0	0	0.00
७	विद्युत संरचना निर्माण	१७५०	६३२	२०५०	४९	०	०	१९४८७	१३१३४	1267	227	17.92
८	तटबन्ध तथा बांद निर्माण	१७५०	६८२	८५०	७८४	१००	९२	४६००	३४०५	900	519	57.70
९	सिंचाइ संरचना निर्माण	५२५०	३३७८	१३२८०	३९९८	८७००	८०९४	४३३५१	२२६३२	9077	5157	56.81
१०	खानेपानी संरचना निर्माण	२२८००	११८५८	४१४६८	२६२५७	६८५०	५३७४	१५२८८९	९१९४९	23706	14496	61.15
११	वन तथा वातावरण संरक्षण	३००	०	०	०	९६००	९३३२	१०२००	९४०८	3300	3111	94.26
१२	सरसफाइ संरचना निर्माण	३००	२९०	०	०	०	०	१३००	१२५९	100	97	96.67
१३	अन्य सार्वजनिक निर्माण	११६९५०	६५३९९	५४६९५	३४८२५	२५३४५	२०३३२	२९६६२५	१६९४६०	65663	40185	61.20
१४	निर्मित भवनको संरचनात्मक सुधार खर्च	३६७५	३४५८	१३७००	९८०८	५९९५	५६०५	२९९४६	२४०३२	7790	6290	80.75
१५	जग्गा विकास कार्य	६५०	१०२	१००	०	१००	९४	८५०	१९६	283	65	23.06
१६	पूंजीगत सुधार खर्च सार्वजनिक निर्माण	०	०	२०८२	०	०	०	४९८२	१७३१	694	0	0.00
१७	पूंजीगत अनुसन्धान तथा मरामर्श	२०००	१९९३	०	०	०	०	४०००	३९९३	667	664	99.65
१८	पूंजीगत परामर्श खर्च	२००	८०	१३२५०	११०२०	०	०	१३४५०	११९००	4483	3700	82.53
१९	जग्गा प्राप्ती खर्च	५००	०	०	०	०	०	५००	०	167	0	0.00
२०	भैपरी आउने पूंजीगत	०	०	०	०	०	०	१२११	०	0	0	0.00
पूंजीगत विकास खर्च जम्मा		**२५०८००**	**१३६२४६**	**२५५८६९**	**१४८६६२**	**१८९०३०**	**११६९१६**	**६९५६९९**	**४०१८२४**	**231900**	**133941**	**57.76**
कुल विकास खर्च		**३१७६७०**	**१८१५५९**	**३३२४३४**	**२०४३११**	**२७०१३२**	**१६७९६५**	**९२०२३६**	**५५३८३५**	**306745**	**184612**	**60.18**

तालिका १३: कुल खर्चमा सधारण र विकास खर्चको हिस्सा (रु. हजारमा)

खर्च शिर्षक	आर्थिक वर्ष						३ वर्षको जम्मा खर्च		औषत खर्च		खर्च प्रतिशत	कुल खर्चमा हिस्सा
	२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१							
	वार्षिक बजेट	खर्च	वार्षिक बजेट	खर्च	वार्षिक बजेट	खर्च	वार्षिक बजेट	खर्च	वार्षिक बजेट	खर्च		
विकास खर्च चालु जम्मा	६६८७०	४५३१३	७६५६५	५५६४९	८११०२	५१०४९	२२४५३७	१५२०११	74846	50670	67.70	
विकास खर्च पूंजीगत जम्मा	२५०८००	१३६२४६	२५५८६९	१४८६६२	१८९०३०	११६९१६	६९५६९९	४०१८२४	231900	133941	57.76	
जम्मा विकास खर्च	**३१७६७०**	**१८१५५९**	**३३२४३४**	**२०४३११**	**२७०१३२**	**१६७९६५**	**९२०२३६**	**५५३८३५**	**306745**	**184612**	**60.18**	५०.०१
साधारण खर्च चालु जम्मा	१७५५८४	१६५९९०	१८१४१९	१७४८६२	२०३७५१	१९१४५९	५६०७५४	५३२३११	186918	177437	94.93	
साधारण खर्च पूंजीगत जम्मा	६१५३	४९२२	१२४५०	१२३७२	४७००	४११४	२३३०३	२१४०८	7768	7136	91.87	
जम्मा साधारण खर्च	**१८१७३७**	**१७०९१२**	**१९३८६९**	**१८७२३४**	**२०८४५१**	**१९५५७३**	**५८४०५७**	**५५३७१९**	**194686**	**184573**	**94.81**	४९.९९
कुल खर्च (विकास र साधारण)	**४९९४०७**	**३५२४७१**	**५२६३०३**	**३९१५४५**	**४७८५८३**	**३६३५३८**	**१५०४२९३**	**११०७५५४**	**501431**	**369185**	**73.63**	

क्षेत्रगत खर्चको अवस्था हेर्दा कुल विकास खर्चमा आर्थिक विकास क्षेत्रको हिस्सा ७.३६%, सामाजिक विकास खर्चको हिस्सा ५८.७५%, पूर्वाधार विकासको हिस्सा ३१.७५%, सुशासन तथा अन्तरसमबन्धित क्षेत्रको हिस्सा २.१३% रहेको छ। शिक्षकहरुको तलब भत्ता समेत संलग्ग भएकोले सामाजिक विकास तर्फको खर्चको हिस्सा बढी देखिएको छ।

तालिका १४: क्षेत्रगत खर्च स्थिति (रु. हजारमा)

क्र सं	विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष						३ वर्षको खर्च		औषत खर्च		खर्च प्रतिशत	कुल विकास खर्चमा हिसा	
		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१								
		विनियोजन	खर्च	विनियोजन	खर्च	विनियोजन	खर्च	विनियोजन	खर्च	विनियोजन	खर्च		विनियोजन	खर्च
आर्थिक विकास		**३२२००**	**१७८९३**	**६००६७**	**२८४२५**	**२८४८८**	**२०७४४**	**१२०७५५**	**६७०६२**	**40252**	**22354**	**55.54**	**9.44**	**7.36**
१	कृषि	१४२००	८२५५	१०९००	६१५७	७७६३	५४५८	३२८६३	१९८७०	10954	6623	60.46	2.57	2.18
२	उद्योग	३०००	२८०२	१७३२७	६३४६	१८००	१५८३	२२१२७	१०७३१	7376	3577	48.50	1.73	1.18
३	पर्यटन	५४५०	१७०७	१५४५०	९६३३	१०००	९४९	२१९००	१२२८९	7300	4096	56.11	1.71	1.35
४	सहकारी	०	०	५००	०	०	०	५००	०	167	0	0.00	0.04	0.00
५	जलस्रोत तथा सिंचाइ	६०५०	३१४५	१३६००	४४३९	१२६००	९९५३	३२२५०	१७५३७	10750	5846	54.38	2.52	1.92
६	वन	०	०	०	०	०	०	०	०	0	0	0.00	0.00	0.00
७	पशुपंछी विकास	३०००	१९८५	२२४०	१८०१	५३२५	२८०२	१०५६५	६५८८	3522	2196	62.36	0.83	0.72
८	भूमि व्यवस्था	५००	०	०	०	०	०	५००	०	167	0	0.00	0.04	0.00
९	बाणिज्य	०	०	५०	५०	०	०	५०	५०	17	17	100.00	0.00	0.01
आर्थिक विकास जम्मा		**३२२००**	**१७८९४**	**६००६७**	**२८४२६**	**२८४८८**	**२०७४५**	**१२०७५५**	**६७०६५**	**40252**	**22355**	**55.54**	**9.44**	**7.36**
सामाजिक विकास		**२०१०३७**	**१६३६९६**	**२३०६१४**	**१९८९१३**	**१९०९०१**	**१७२६५५**	**६२२५५२**	**५३५२६४**	**207517**	**178421**	**85.98**	**48.65**	**58.75**
१	शिक्षा	१३४६८०	१२४२७६	१५१९०४	१४१६१७	१५४४५२	१४४४७०	४४१०३६	४१०३६३	147012	136788	93.05	34.46	45.04
२	स्वास्थ्य	२६२१८	१७८०३	२५१९०	२१३०२	२४८३६	२०२४२	७६२४४	५९३४७	25415	19782	77.84	5.96	6.51
३	खानेपानी तथा सरसफाई	२३१५०	१२१९७	४३७१८	२८१७९	८६५५	६६९४	७५५२३	४७०७०	25174	15690	62.33	5.90	5.17
४	भाषा तथा संस्कृति	०	०	२२०५	२१००	१३५	१३५	२३४०	२२३५	780	745	95.51	0.18	0.25
५	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	५२६०	२१२१	३२५७	२१५५	१२००	३१७	९७१७	४५९३	3239	1531	47.27	0.76	0.50
६	युवा तथा खेलकुद	३६५०	२१६७	३०००	२५८८	११००	६००	७७५०	५३५५	2583	1785	69.10	0.61	0.59
७	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण	८०८०	५१३४	१३४०	९७६	५२४	१९८	९९४४	६३०८	3315	2103	63.44	0.78	0.69

सामाजिक विकास जम्मा		**२०१०३८**	**१६३६९८**	**२३०६१४**	**१९८९१७**	**१९०९०२**	**१७२६५६**	**६२२५५४**	**५३५२७१**	**207518**	**178424**	**85.98**	**48.65**	**58.75**
पूर्वाधार विकास		**२०३६७५**	**११५९०६**	**१३७२७४**	**७९२४९**	**१६४३०८**	**९४०९०**	**५०५२५७**	**२८९२४५**	**168419**	**96415**	**57.25**	**39.48**	**31.75**
१	यातायात पूर्वाधार	५६९००	२८१६२	८९९३०	४२७७१	९४१८२	४०३३१	२४१०१२	१११२६४	80337	37088	46.17	18.83	12.21
२	भवन, आवास तथा सहरी विकास	१२६१७५	७५०५६	३९२१४	३२०५४	५४२२६	३९३८९	२१९६१५	१४६४९९	73205	48833	66.71	17.16	16.08
३	उर्जा	२३५०	१२४८	२८५०	८४८	२०००	९९६	७२००	३०९२	2400	1031	42.94	0.56	0.34
४	सम्पदा पूर्वाधार	५७५०	३६२६	१०००	४३२	११८५०	११४६८	१८६००	१५५२६	6200	5175	83.47	1.45	1.70
५	विज्ञान तथा प्रविधि	०	०	६५०	६४५	२०५०	१९०८	२७००	२५५३	900	851	94.56	0.21	0.28
६	पुनर्निर्माण	१२५००	७८१६	३६३०	२५०२	०	०	१६१३०	१०३१८	5377	3439	63.97	1.26	1.13
पूर्वाधार विकास जम्मा		**२०३६७५**	**११५९०८**	**१३७२७४**	**७९२५२**	**१६४३०८**	**९४०९२**	**५०५२५७**	**२८९२५२**	**168419**	**96417**	**57.25**	**39.48**	**31.75**
सुशासन तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र		**१०११९**	**६५७४**	**१२९००**	**५८७५**	**८१७६**	**६९८९**	**३११९५**	**१९४३८**	**10398**	**6479**	**62.31**	**2.44**	**2.13**
१	वन	०	०	०	०	०	०	०	०	0	0	0.00	0.00	0.00
२	विपद व्यवस्थापन	०	०	२७००	६१४	९००	८५०	३६००	१४६४	1200	488	40.67	0.28	0.16
३	गरिवी निवारण	०	०	२०००	०	५००	०	२५००	०	833	0	0.00	0.20	0.00
४	श्रम तथा रोजगारी	०	०	५३००	४०१२	६१७६	५५६६	११४७६	९५७८	3825	3193	83.46	0.90	1.05
५	योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन	०	०	११००	५७८	०	०	११००	५७८	367	193	52.55	49.00	50.00
६	वातावरण तथा जलवायु	३१००	१८००	०	०	०	०	३१००	१८००	1033	600	58.06	0.24	0.20
७	मानव संसाधन विकास	३११०	२४५६	५००	०	०	०	३६१०	२४५६	1203	819	68.03	0.28	0.27
८	शान्ति तथा सुव्यवस्था	०	०	३५०	३०७	०	०	३५०	३०७	117	102	87.71	0.03	0.03
९	कानून तथा न्याय	९००	५७२	२००	२००	०	०	११००	७७२	367	257	70.18	0.09	0.08
१०	शासन प्रणाली	२००	०	२५०	५०	०	०	४५०	५०	150	17	11.11	0.04	0.01
११	तथ्यांक प्रणाली	१६७६	११५१	२००	०	६००	५७४	२४७६	१७२५	825	575	69.67	0.19	0.19
१२	प्रशासकीय सुशासन	११३३	५९७	३००	११५	०	०	१४३३	७१२	478	237	49.69	0.11	0.08
सुशासन तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र जम्मा		**१०११९**	**६५७६**	**१२९००**	**५८७६**	**८१७६**	**६९९०**	**३११९५**	**१९४४२**	**10398**	**6481**	**62.32**	**2.44**	**2.13**
कुल कार्यक्रम खर्च		**४४७०३२**	**३०४०७६**	**४४०८५५**	**३१२४७१**	**३९१८७४**	**२९४४८३**	**१२७९७६१**	**९११०३०**	**४२६५८७**	**३०३६७७**	**71.19**	**४४७०३२**	**३०४०७६**
कार्यालय संचालन तथा प्रशासनिक		५२३७६	४८३८७	८६७४८	७९८६६	८६७०९	६९०४७	२२५८३३	१९७३००	75278	65767	87.37	१६.००	१७.८०
कुल खर्च		**४९९४०८**	**३५२४६३**	**५२७६०३**	**३९२३३७**	**४७८५८३**	**३६३५३०**	**१५०५५९४**	**११०८३३०**	**501865**	**369443**	**73.61**		

३.१०.२ वित्तीय लगानी र खर्च बेहोर्ने स्रोत

(१) कुल वित्तीय लगानी

घिरिङ गाउंपालिकाको समग्र आर्थिक, समाजिक, भौतिक, वातावरणीय तथा संस्थागत विकासका लागि आवधिक योजना अन्तरगतका कार्यक्रम सञ्चालनका लागि कुल रु. ४,२९,०२,७२,०००।- वित्तीय लगानीको माग हुने अनुमान छ । जसमध्ये गाउंपालिकाको अन्तर्सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण तथा आन्तरिक स्रोतबाट कुल रु. २ अर्ब २३ करोड ४९ लाख २७ हजार खर्च हुने अनुमान गरिएको छ । न्यून हुन आउने रु.२,०५,५३,४५,०००।- संघीय सरकार, प्रदेश सरकार, गैरसरकारी संस्था र उपभोक्ता समितिहरुबाट स्रोत व्यवस्थापन गरी लगानी गरिने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका १५: आवधिक योजनामा बहुक्षेत्रगत अनुमानित लगानी (रु. हजारमा)

क्र. सं.	स्रोत	रकम	लगानी प्रतिशत
१	सार्वजनिक क्षेत्र गाउंपालिका	२२३४९२७	५२.१०
२	सार्वजनिक क्षेत्र संघ	१३६४०७५	३१.७९
३	सार्वजनिक क्षेत्र प्रदेश	६७१०१०	१५.६४
४	निजी क्षेत्र/गैर सरकारी संघसंस्था/अन्तर्राष्ट्रिय गै.स.स.	२०२६०	०.४७
	कुल लगानी	**४२९०२७२**	**१००**

यस आवधिक योजनाको लगानीको ठूलो हिस्सा ९९.५३ प्रतिशत सार्वजनिक क्षेत्रबाट हुने र ०.४७ प्रतिशत निजी क्षेत्र, गैर सरकारी संघ संस्था तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संघ संस्थासंगको साझेदारीमा लगानी गरिने अनुमान गरिएको छ।

(२) लगानी प्रक्षेपण

घिरिङ गाउंपालिकाको यस दोस्रो आवधिक योजनामा प्रस्ताव गरिएका कार्यक्रमहरुमा हुने लगानीलाई क्षेत्रगत मागका आधारमा सबैभन्दा बढी सामाजिका विकास क्षेत्रमा कुल विकास लगानीको ५७.७९% लगानी माग हुने अनुमान गरिएको छ। दोस्रो स्थानमा पूर्वाधार विकास क्षेत्रमा २४.४६% र तेस्रो स्थानमा आर्थिक विकास क्षेत्रमा १४.२८% लगानी माग हुने अनुमान गरिएको छ। प्रशासनिक खर्चलाई भने कुल लगानीको २१.४८% मा सीमित राख्ने लक्ष्य लिइएको छ। विस्तृत विवरण तालिका १६ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका १६: योजना अवधिको लागि प्रक्षेपित लगानी (रु. हजारमा)

क्र.सं.	क्षेत्रउप/ क्षेत्र	योजना अवधिको लागि प्रक्षेपित लगानी (रु. हजारमा)						विकास लगानीमा अंश	कुल लगानीमा अंश
		आ.व. २०८२/८३	आ.व. २०८३/८४	आ.व. २०८४/८५	आ.व. २०८५/८६	आ.व. २०८६/८७	५ वर्षको जम्मा लगानी		
१	**आर्थिक विकास**	**५२०२५**	**५०४४०**	**४९५५५**	**५०२२५**	**४८२०५**	**२५०४५०**	**१५.१२**	**११.२१**
१	कृषि	१४५६०	१७७२०	१५२१०	१७७१०	१६७१०	८१९१०		
२	उद्योग	५७७५	५२७५	५४२५	५२२५	५३७५	२७०७५		
३	पर्यटन	५४५०	५८३०	६३८०	४२७५	४२८०	२६२१५		
४	सहकारी	५००	५७५	४५०	५७५	४५०	२५५०		
५	जलश्रोत तथा सिंचाई	१३२५०	१२५००	१३१००	१२६००	१२८००	६४२५०		
६	पशुपन्छी विकास	११९००	८१००	८५५०	९३५०	८१००	४६०००		
७	भूमि व्यवस्था	५९०	४४०	४४०	४९०	४९०	२५५०		
२	**सामाजिक विकास**	**१४६४०९**	**१६९०९९**	**१६७७९४**	**१६५६८२**	**१६४६०६**	**८१३५९०**	**४९.११**	**३६.४०**
१	शिक्षा	१०२६४९	१२८३९९	१२७०६९	१२७८६९	१२७५१९	६१३५०५		
२	स्वास्थ्य	१९७७५	१९०२५	१९८७५	१५२७५	१३८२५	८७७७५		
३	खानेपानी तथा सरसफाई	१५४६०	१४४७५	१३४७५	१५७३८	१५९३७	७५०८५		
४	भाषा तथा संस्कृति	१६५०	९००	१२००	१२००	९००	५८५०		
५	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	४०७५	३५५०	३३७५	२८५०	३६२५	१७४७५		
६	युवा तथा खेलकुद	२८००	२७५०	२८००	२७५०	२८००	१३९००		
३	**पूर्वाधार विकास**	**१०६५१०**	**१०६७७०**	**१०५३२०**	**१०६८१०**	**१०५३२०**	**५३०७३०**	**३२.०४**	**२३.७५**
१	यातयात पूर्वाधार	९८६२०	९८५२०	९८५२०	९८५२०	९८५२०	४९२७००		
२	भवन, आवास तथा सहरी विकास	४२५०	४९५०	४२००	३९५०	४२००	२१५५०		
३	उर्जा	८००	१५००	८००	१५००	८००	३४००		
४	संचार तथा सूचना प्रबिधि	२८४०	१८००	१८००	२८४०	१८००	११०८०		
४	**वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन**	**६२७५**	**८६२५**	**७६२५**	**६०७५**	**६४२५**	**३९४७५**	**२.३८**	**१.७७**
१	वन तथा जैविक विविधता	१६००	१९००	१५००	१४००	१३००	७७००		
२	वातावरण संरक्षण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन	१२००	२८००	२७००	१२५०	१२००	९०५०		
३	विपद व्यवस्थापन तथा जोखिम न्यूनीकरण	३४७५	३९२५	३४२५	३४२५	३९२५	२२७२५		

५	**संस्थागत विकास तथा सुशासन**	**५०७०**	**२०५०**	**२४२५**	**२३५०**	**२५२५**	**१४४२०**	**०.८७**	**०.६५**
१	न्याय प्रणाली सुदृढीकरण	७५०	२००	१५०	२००	२००	१५००		
२	संस्थागत विकास र सेवा प्रवाह	१५९५	९२५	८२५	८२५	८७५	५०४५		
३	वित्तीय सुशासन	१०५०	६००	९७५	६००	९७५	४२००		
४	स्रोत परिचालन तथा योजना व्यवस्थापन	१६७५	३२५	४७५	७२५	४७५	३६७५		
६	**तथ्याङ्क प्रणाली योजना तर्जुमा तथा अनुगमन मूल्याङ्कन**	**२१५०**	**१५५०**	**२२५०**	**१५५०**	**४८५०**	**१२३५०**	**०.७५**	**०.५५**
१	तथ्यांक प्रणाली	७००	५५०	३५०	५५०	६५०	२८००		
२	योजना तर्जमा तथा कार्यान्वयन	१४००	१०००	१५५०	१०००	३०५०	८०००		
३	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	५०	०	३५०	०	११५०	१५५०		
	कुल विकास लगानी	**३१८४३९**	**३३८५३४**	**३३४९६९**	**३३२६९२**	**३३१९३१**	**१६५६५६५**	**१००**	**७४.०८**
५	**कार्यालय सञ्चालन तथा प्रशासनिक**	**१००८६२**	**११२५००**	**११५०००**	**१२५०००**	**१२५०००**	**५७८३६२**		**२५.८८**
१	कार्यालय सञ्चालन तथा प्रशासनिक	१००८६२	११२५००	११५०००	१२५०००	१२५०००	५७८३६२		
	गाउंपालिकाले गर्ने कुल लगानी	**४१९३०१**	**४५१०३४**	**४४९९६९**	**४५७६९२**	**४५६९३१**	**२२३४९२७**		**१००**

तालिका १७: लगानी मागका क्षेत्रहरु समष्टिगत (रु. हजारमा)

क्र. सं.	विषयगत क्षेत्र	आर्थिक वर्ष					५ वर्षको लगानी माग
		२०८२/०८३	२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६	२०८६/०८७	
१	आर्थिक विकास क्षेत्र	५२०२५	५०४४०	४९५५५	५०२२५	४८२०५	२५०४५०
२	सामाजिक विकास क्षेत्र	१४६४०९	१६९०९९	१६७७९४	१६५६८२	१६४६०६	८१३५९०
३	पूर्वाधार विकास क्षेत्र	१०६५१०	१०६७७०	१०५३२०	१०६८१०	१०५३२०	५३०७३०
४	वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	६२७५	८६२५	७६२५	६०७५	६४२५	३९४७५
५	संस्थागत विकास तथा सुशासन	५०७०	२०५०	२४२५	२३५०	२५२५	१४४२०
६	तथ्याङ्क प्रणाली योजना तर्जुमा तथा अनुगमन मूल्याङ्कन	२१५०	१५५०	२२५०	१५५०	४८५०	१२३५०
	कुल विकास लगानी	**३१८४३९**	**३३८५३४**	**३३४९६९**	**३३२६९२**	**३३१९३१**	**१६५६५६५**
५	प्रशासनिक खर्च (का.सं.)	१००८६२	११२५००	११५०००	१२५०००	१२५०००	५७८३६२
	गाउंपालिकाले गर्ने कुल लगानी	**४१९३०१**	**४५१०३४**	**४४९९६९**	**४५७६९२**	**४५६९३१**	**२२३४९२७**

(३) स्रोत प्रक्षेपण

यस आवधिक योजना अन्तरगत प्रक्षेपित खर्च जुटाउन अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरणबाट प्राप्त हुने अनुदान रकम र आन्तरिक स्रोतको परिचालन गरिनेछ । हरेक स्थानीय तहमा जस्तै यस गाउंपालिकाको आम्दानीको मुख्य स्रोत संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान नै हो । गाउंपालिकाको कुल आयको झण्डै ७०% हिस्सा संघीय सरकारको अनुदानले नै ओगटेको छ भने राजस्व बांडफांटबाट २२.८१% प्राप्त हुने अनुमान छ । प्रदेश अनुदानबाट ५.५८% र आन्तरिक स्रोतको परिचालनबाट १.७०%मात्र प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ । समृद्धिको लागि गाउंपालिकाको नियमित कार्यक्रमहरुले मात्र हालको अवस्थाबाट रुपान्तरण गर्न नसकिने भएकोले रुपान्तरणकारी कार्यक्रमहरुको सञ्चालनका लागि न्यून हुन आउने स्रोत संघ तथा प्रदेश सरकार र निजी क्षेत्र, गैर सरकारी क्षेत्र लगायतका विकास साझेदारहरुसंग साझेदारी गरिनेछ ।

तालिका १८: योजना अवधिको लागि प्रक्षेपित स्रोत अनुमान (रु. हजारमा)

स्रोत शिर्षक	योजना अवधिको लागि प्रक्षेपित स्रोत अनुमान (रु. हजारमा)						कुल आयमा हिस्सा
	आ.व. २०८२/८३	आ.व. २०८३/८४	आ.व. २०८४/८५	आ.व. २०८५/८६	आ.व. २०८६/८७	५ वर्षको जम्मा	
संघीय	**२९४१००**	**२८७५००**	**२९८५००**	**३०९०००**	**३१७५००**	**१५०६६००**	**६९.९१**
समानीकरण अनुदान	८६०००	९४५००	९९०००	१०३०००	१०५०००	४८७५००	
सशर्त अनुदा चालु	१७३५००	१६५०००	१७००००	१७५०००	१८००००	८६३५००	
सशर्त अनुदान पूंजीगत	३०००	३५००	४०००	४५००	५०००	२००००	
विशेष अनुदान	७५००	११०००	११५००	१२०००	१२५००	५४५०००	
समपुरक अनुदान पूंजीगत	२४१००	१३५००	१४०००	१४५००	१५०००	८११००	
प्रदेश	**२०६७०**	**२२५००**	**२४५००**	**२५५००**	**२७०००**	**१२०१७०**	**५.५८**
समानीकरण अनुदान	१०४७०	१०५००	११०००	११५००	१२०००	५५४७०	
सशर्त अनुदान चालु	२००	५००	५००	५००	५००	२२००	

सशर्त अनुदान पूंजीगत	०	५००	५००	५००	५००	२०००	
विशेष अनुदान	४०००	४०००	५०००	५०००	५५००	२३५००	
समपुरक अनुदान	६०००	७०००	७५००	८०००	८५००	३७०००	
राजश्व बाँडफाँड	**९१०१७**	**९५५५०**	**९८६००**	**१०१६५०**	**१०४७००**	**४९१५१७**	**२२.८१**
घरजग्गा रजिष्ट्रेशन	५००	५५०	६००	६५०	७००	३०००	
मूल्य अभिबृद्धि कर	७५६४१	७७०००	७८५००	८००००	८१५००	३९२६४१	
अन्तशुल्क	०	५५००	६०००	६५००	७०००	२५०००	
सवारी साधन कर	७८७६	५०००	५५००	६०००	६५००	३०८७६	
दहत्तर वहत्तर	७०००	७५००	८०००	८५००	९०००	४००००	
आन्तरिक	**६७६५**	**७०२०**	**७४३०**	**७५८५**	**७८४०**	**३६६४०**	**१.७०**
सम्पत्ति कर	५००	५००	५५०	५५०	६००	२७००	
भूमीकर	५००	५००	५५०	५५०	६००	२७००	
वहाल कर	१५०	१५०	२००	२००	२००	९००	
वहाल विटौरी कर	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	
व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
नक्सापास दस्तुर	३००	३५०	४००	४५०	५००	२०००	
अन्य कर	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
अन्य दस्तुर	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
सिफारिश दस्तुर	१५००	१५५०	१६००	१६५०	१७००	८०००	
व्यक्तिगत घट्ना दर्ता	५००	५५०	६००	६००	६००	२८५०	
नाता प्रमाणित दस्तुर	१५०	१५५	१६०	१६५	१७०	८००	
धरौटी सदर स्याहा	१००	१००	१००	१००	१००	५००	
प्रशासनिक दण्ड जरिवाना जफत	२०	२०	२०	२०	२०	१००	
न्यायिक दण्ड जरिवाना	५	५	५	५	५	२५	
पूंजीगत हस्तान्तरण	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	
व्यवसाय कर	२००	२५०	३००	३००	३००	१३५०	
अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री	३००	३५०	४००	४५०	५००	२०००	
सरकारी सम्पत्तीको वहालबाट प्राप्त आय	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	
अन्य राजस्व	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	
न्यायिक दस्तुर	५	५	५	५	५	२५	
परीक्षा शुल्क	१५	१५	१५	१५	१५	७५	
पर्यटन शुल्क	१०	१०	१०	१०	१०	५०	
बेरुजु	१०	१०	१५	१५	१५	६५	
कुल आय	**४१२५५२**	**४१२५७०**	**४२९०३०**	**४४३७३५**	**४५७०४०**	**२१५४९२७**	
बैंक मौज्दात	२००००	१५०००	१५०००	१५०००	१५०००	८००००	
कुल आय (खर्च क्षमता)	**४३२५५२**	**४२७५७०**	**४४४०३०**	**४५८७३५**	**४७२०४०**	**२२३४९२७**	

तालिका १९: आगामी ५ वर्षको कुल स्रोतगत आय प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

क्र.सं.	**आय स्रोत**	**आर्थिक वर्ष**					
		२०८२/०८३	**२०८३/०८४**	**२०८४/०८५**	**२०८५/०८६**	**२०८६/०८७**	**५ वर्षको जम्मा**
१	संघीय सरकार अनुदान	२९४१००	२८७५००	२९८५००	३०९०००	३१७५००	१५०६६००
२	प्रदेश सरकार अनुदान	२०६७०	२२५००	२४५००	२५५००	२७०००	१२०१७०
३	राजस्व बांडफांट	९१०१७	९५५५०	९८६००	१०१६५०	१०४७००	४९१५१७
४	आन्तरिक स्रोत	६७६५	७०२०	७४३०	७५८५	७८४०	३६६४०
सार्वजनिक क्षेत्र गांउपालिकाका जम्मा आय		**४१२५५२**	**४१२५७०**	**४२९०३०**	**४४३७३५**	**४५७०४०**	**२१५४९२७**
बैंक मौज्दात		२००००	१५०००	१५०००	१५०००	१५०००	८००००
गाउंपालिकाको जम्मा आय		**४३२५५२**	**४२७५७०**	**४४४०३०**	**४५८७३५**	**४७२०४०**	**२२३४९२७**
५	सार्वजनिक क्षेत्र संघ	१५६१२५	३४४१२५	३४८३७५	२९१७५०	२२३७००	१३६४०७५
६	सार्वजनिक क्षेत्र प्रदेश	११८०४५	१४८७५५	१३९६०५	१३००७५	१३४५३०	६७१०१०
७	गैर सरकारी क्षेत्र	१६२५	२०००	३०००	१६८७	१६८८	१००००
८	उपभोक्ता समिति	१८९०	१८९०	१८९०	२३००	२२९०	१०२६०

कुल आय	७१०२३७	९२४३४०	९३६९००	८८४५४७	८३४२४८	४२९०२७२

३.११ योजनाहरुको प्राथमिकीकरणका आधार

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ दफा २४ को उपदफा ३ वमोजिम निम्न आधारमा वडा तथा बस्तीहरुबाट प्रस्ताव भै आएका योजनाहरुको प्राथमिकीकरण गरिएको छ।

- आर्थिक विकास तथा गरिबी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुर्याउने,
- उत्पादनमुलक र छिटो प्रतिफल दिने,
- राजस्व परिचालनमा योगदान पुग्ने,
- सेवा प्रवाह, संस्थागत क्षमता अभिबृद्धि र सुशासनमा योगदान पुर्याउने,
- स्थानीय स्रोतसाधनमा आधारित जनसहभागिता जुट्न सक्ने,
- लैंगिक समानता, सामाजिक समावेशीकरणको प्रबर्द्धन गरी समतामुलक समाजको निर्माण गर्ने,
- वातावरण संरक्षण तथा जलवायु अनुकुलन, विपद् व्यवस्थापनमा योगदान पुग्ने,
- दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न योगदान पुर्याउने

परिच्छेद ४

आर्थिक विकास क्षेत्र

(क) पृष्ठभूमि

घिरिङ गाउँपालिकाको समग्र आर्थिक विकासको अग्रणी क्षेत्र (उत्पादन रोजगारी र आयको प्रमुख स्रोत) कृषि, पशुपंक्षी, उद्योग व्यवसाय, पर्यटन जस्ता क्षेत्रमा विकास प्रयासलाई डोऱ्याउन आर्थिक विकास क्षेत्रको विद्यमान अवस्था, सबल र दुर्बल पक्ष तथा अवसर, सम्भावना र चुनौतिहरुको पृष्ठभूमिमा आवधिक विकासको प्रभाव तहको लक्ष्य, विषय क्षेत्रगत असर तहको उद्देश्य, लक्ष्य परिमाण तथा सो को प्राप्तिका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने रणनीति र विषय क्षेत्रगत प्रमुख कार्यक्रमहरु तय गरिएका छन्।

(ख) विद्यमान अवस्था, अवसर र सम्भावना

घिरिङ गाउँपालिकाको अर्थतन्त्र मुख्यतयाः कृषि र पशुपंछि पालन क्षेत्रमा निर्भर रहेको छ। उद्योग, व्यापार, नोकरी, होटल, रेष्टुरेन्ट जस्ता क्षेत्रहरु अर्थतन्त्रका सहयोगी क्षेत्र हुन्। वैदेशिक रोजगार यहांको अर्को महत्वपूर्ण आय स्रोतको रुपमा रहेको छ। राष्ट्रिय जनगणना,२०७८ अनुसार यस गाउँपालिकाको जनसंख्याको ठूलो हिस्सा (झण्डै ८५ प्रतिशत जनसंख्या) प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपमा कृषि कार्यमा संलग्न रहेका छन्। घरपरिवारको हिसाबले झण्डै ९५ प्रतिशत घरपरिवार कृषिकर्ममा संलग्न रहेको छन्। गाउंपालिकाको यति ठुलो हिस्सा कृषि कार्यमा संलग्न रहेपनि कृषि प्रणाली अझेपनि परम्परागत र निर्वाहमुखी भएकोले कृषि उत्पादनमा गाउंपालिका आत्मनिर्भर भने हुन सकेको छैन। यहाँको भूमी उर्वर भएको र पानीको स्रोतको व्यवस्थित परिचालनबाट साना सिंचाई प्रणालीहरुको प्रवन्ध र कृषकको दक्षतामा अभिबृद्धि गरी आधुनिक र व्यावसायिक रुपमा कृषि क्षेत्रको विकास गर्न सकिएमा गाउँपालकाको अर्थतन्त्रमा कृषि क्षेत्रको योगदान अभिबृद्धि गर्न सकिने देखिन्छ। कृषिक्षेत्रमा निर्भर घरपरिवार पछिल्ला दिनमा वैदेशिक रोजगार, व्यापार व्यवसाय, नोकरी जस्ता अन्य बैकल्पिक क्षेत्रतर्फ स्थानान्तरण हुने क्रम भने बढ्दै गइरहेकोछ।

यस गाउंपालिकामा रणनीतिक सडक सञ्जाल १३.७८ कि. मी. र प्रदेशिक सडक सञ्जाल ५२.२७ कि. मी. पर्छ। यी सडक सञ्जालले यस गाउंपालिकालाई पृथ्वी राजमार्ग र पूर्व पश्चिम राजमार्ग मार्फत पेखरा, नारायणगढ र बुटवल जस्ता ठुला शहरहरुसंग जोडेकोले यहाँको उत्पादनको लागि बजार व्यवस्थापन गर्न सहज हुने देखिन्छ। कृषिमा प्रविधिको प्रयोग, प्राङ्गारिक मल, उन्नतजातका उच्च उत्पादन दिने बिउ बिजन, कृषि सम्बन्धि प्राविधिक ज्ञानजस्ता सेवा सुविधाहरु सहज र सर्वशुलभ रुपमा उपलब्ध गराई कृषि क्षेत्रलाई आधुनिकीकरण गरी व्यवसायीकरण गर्न कृषि क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि भई आर्थिक समृद्धि हासिल हुन सक्ने देखिन्छ। यस गाउंपालिकाको अधिकांश भूभाग पहाडी धरतलीय भएको र वन क्षेत्र पर्याप्त भएकोले पशुपंछी पालन अर्थतन्त्रको रुपान्तरणकारी क्षेत्र बन्न सक्ने संभावना पनि उत्तिकै छ। यहांका पशुपंछीजन्य उत्पादन खासगरी खसीबोका र स्थानीय जातको कुखुराको बजार पोखरा जस्तो ठुलो शहरमा स्थापित भै सकेको हुनाले पशुपंछीपालन क्षेत्रलाई व्यवसायीकरण गरी उत्पादन

र उत्पादकत्व बढाउन सकिएमा र कृषि क्षेत्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्न सकिएमा पशुपंछी पालन व्यवसाय यहांको अर्थतन्त्रको मेरुदण्ड बन्न सक्नेछ । कृषि क्षेत्रमा रहेको जनसंख्याको चापलाई अर्थतन्त्रका बैकल्पिक क्षेत्र पर्यटन, उद्योग, व्यवसाय क्षेत्रमा स्थानान्तरण गर्ने सकिएमा पनि गाउँपालिकाको आर्थिक समृद्धिमा थप योगदान पुग्ने देखिन्छ । बहुसंस्कृतिको धनी यो गाउंपालिकामा पर्यटकीय क्षेत्रको पहिचान र पूर्वाधारहरको विकास गर्न सकिएमा कृषिक्षेत्रको विकल्पको रुपमा पर्यटन क्षेत्र बन्न सक्ने देखिन्छ । कृषि तथा स्थानीय उत्पादना आधारित लघु, घरेलु तथा सना उद्योगहरुको प्रबर्द्धन गर्न सकिएमा पनि कृषिमा आधुनिकीकरण भै जगेडा हुन जाने जनशक्तिको उपयोग भई कृषि क्षेत्रको बजारीकरणमा सहयोग पुग्न जाने र उद्योग व्यवसाय क्षेत्र घिरिङ समृद्धिको दरिलो आधार हुन सक्ने सम्भावना छ ।

(ग) आर्थिक विकास क्षेत्रको दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

स्रोत, सीप, प्रविधि र सूचनाको उपयोगिता: आर्थिक विकासको लागि नागरिकको नेतृत्व र सहभागिता

लक्ष्य

गाउँपालिकामा उपलब्ध आर्थिक, सामाजिक, प्राकृतिक, सांस्कृतिक तथा मानवीय स्रोतको सदुपयोग गरी विभेदरहित समाज र वातावरणीय सन्तुलन सहितको समृद्ध गाउँपालिकाको निर्माण गर्ने समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य रहेको छ ।

उद्देश्य

- उच्च उत्पादन र उत्पादकत्व हासिल गरी निर्वाहमुखी कृषिबाट व्यावसायिक कृषिमा रुपान्तरण गरी पालिकाको अर्थतन्त्रमा कृषि क्षेत्रको योगदान बृद्धि गर्ने,
- गैर कृषि पेशामा संलग्न परिवारबृद्धि गरी पालिकाको समृद्धिमा गैर कृषि क्षेत्रको हिस्सा बृद्धि गर्ने,
- स्थानीय स्रोतसाधनमा आधारित लघु, घरेलु तथा साना उद्योग बिस्तार गरी रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्ने,
- पर्यटन क्षेत्रको विकास गरी आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटक भित्र्याउने ।

रणनीति

- आर्थिक क्षेत्र अन्तरगतका कृषि, खाद्य सुरक्षा, पर्यटन, उद्योग, व्यपार, वित्तीय क्षेत्र लगायतका क्रियाकलापहरु निर्वाधरुपमा सञ्चालन गर्न अनुकुल वातावरण तयार हुने गरी पालिकाको अधिकार क्षेत्रभित्रका नीति, कानून, संरचना, योजना तथा मापदण्डहरु निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने,
- कार्यान्वयनमा ल्याइएका नीति, कानून, योजनाहरु आवधिक योजनाका परिमाणात्मक लक्ष्यहरु हासिल गर्ने तर्फ लक्षित भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्न अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धतिको विकास गर्ने,
- संघ र प्रदेश सरकारसँग सहकारिता, सहअस्तित्वा र समन्वयको आधारमा सहकार्य गर्दै सुशासनका आधारस्तम्भहरु जनसहभागिता, जवाफदेहिता, पारदर्शिताको सुनिश्चित गरी आर्थिक विकास क्षेत्र अन्तरगतका सेवा तथा सुविधाहरु गुणस्तरीय सरल र सहज रुपमा प्रवाह गर्ने,
- लैंगिक समानता तथा सशक्तिकरण, सामाजिक समावेशीकरण, सुशासन, जलवायु अनुकुलन, विपद व्यवस्थापन, गरिवी निवारण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरुलाई आर्थिक विकास अन्तर्गतका सबै उपक्षेत्रमा समावेश र संवोधन गर्ने ।

४.१ कृषि विकास तथा खाद्य सुरक्षा

४.१.१ पृष्ठभूमि

दिगो विकास लक्ष्यले सन् २०३० सम्ममा भोकमुक्त विश्व बनाउने लक्ष्य लिएको सन्दर्भमा नेपाल सरकारले बि. सं. २०७७ भित्र खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर हुने घोषणा गरेको र ५ वर्ष भित्रमा कृषि उत्पादकत्व दोब्बर गर्ने प्रतिबद्धता जनाएको छ । यसका लागि कृषिमा यन्त्रिकीकरण, आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण गर्ने उद्देश्यले १५ वर्षे कृषि विकास रणनीति कार्यान्वयनमा छ । यो पृष्ठभूमिमा घिरिङ गाउँपालिकाले अधिकतम लाभ लिनु पर्ने हुन्छ । यहाँ आर्थिक रुपले सक्रीय जनसंख्याको झण्डै ८५ प्रतिशत कृषि पेशामा लागेका छन् भने कृषिमा आश्रित जनसंख्या त्यो भन्दा बढी नै छन् । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार गण्डकी प्रदेशको ग्रामिणबासी मध्ये सबैभन्दा गरिबले कुल उपभोग खर्चको झण्डै दुई तिहाई खर्च खानाको लागि गर्दछन् । यी दुई परिवेशमा

गाउँपालिकाले सही कृषि नीति अवलम्बन गर्न सकेन उपयुक्त योजना बनाउन सकेन भने कृषि क्षेत्रको रुपान्तरण सम्भव हुने देखिंदैन । अतः दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्ने मार्गमा अगाडी बढ्न संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारले कृषि क्षेत्रको विकासमा गर्ने प्रयासका अवसरबाट घिरिङ गाउँपालिकाले अधिकतम लाभ लिनुपर्ने हुन्छ ।

४.१.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) **विद्यमान अवस्था**

राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८ घिरिङ गाउँपालिकाको लगभग ९५ प्रतिशत घरपरिवार कृषि कार्यमा संलग्न छन् । यहाँको कुल कृषि योग्य जमिन १९१९ हेक्टर रहेको छ भने कृषि कर्यमा संलग्न घर परिवार ३६२४ रहेका छन् । कृषि योग्य भूमी मध्ये स्थायी बाली ७३.३ हेक्टरमा र अस्थायी बाली १५४३.७ हेक्टरमा लगाउने गरेको देखिन्छ । यहांको कुल खेतीयोग्य भूमि मध्ये ५०२.४ हेक्टर जमिनमा मात्र सिंचाई सुविधा उपलब्ध छ ।

कृषि कार्यमा लाग्ने कुल परिवार ३६२४ मध्ये आम्दानीको मुख्य स्रोत कृषि हुने परिवार २८४० र गैरकृषि हुने परिवार ७८४ देखिन्छ । आम्दानीको मुख्य स्रोत कृषि भएका मध्ये १३०८ घरपरिवार मात्र आफ्नो कृषि उत्पादनले वर्षभरी खान पुग्छ ।

जनसंख्याको ठूलो हिस्सा कृषि कार्यमा लागेको भएतापनि कृषि कार्यमा लागेका कुल ३६२४ घरपरिवार मध्ये कृषि आम्दानीबाट वर्षभरी खानपुग्ने परिवार जम्मा १३०८ (३६.०९%) रहेका छन् । यसले के इंगित गर्छ भने कृषि पेशा परम्परागत र निर्वाहमुखी छ । सिंचित क्षेत्रफल बढाई प्राविधिक ज्ञान, आधुनिक कृषि प्रविधि, बजार व्यवस्थापन जस्ता आधारभूत सेवाहरु उपलब्ध गराउन सकिएमा कृषिक्षेत्र व्यावसायिकता तर्फ रुपान्तरण हुन गई कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व उच्च बनाउन सकिने सम्भावना देखिन्छ ।

(२) सबल पक्ष

(क) कृषियोग्य जमिनको उपलब्धता
(ख) अधिकांश घरपरिवार कृषिक कार्यमा संलग्न रहनु
(ग) सिंचाई सुविधा विस्तार गर्न जलाधार क्षेत्र उपलब्ध हुनु
(घ) यहांको मास लगायतका दलहन बालीको माग स्थापित भै सक्नु

(३) दुर्बल पक्ष

(क) रोजगारीका लागि युवा जनशक्ति विदेश पलायन हुनु
(ख) कृषि उपजको व्यवस्थित बजार व्यवस्था हुन नसक्नु
(ग) सिंचाई सुविधाको कमी
(घ) प्राविधिक जनशक्तिको कमी
(ङ) कृषिमा यान्त्रिकीकरण गर्न नसक्नु
(च) कृषकहरुमा प्राविधिक ज्ञान र सीपको कमी
(छ) कृषि उत्पादनको भण्डारणको उचित व्यवस्था नहुनु
(ज) कृषकहरुलाई निर्वाहमुखीबाट व्यावसायिक बनाउन नसक्नु

(४) अवसर

(क) कृषि उत्पादनका लागि अनुकुल भूबनोट र हावापानी
(ख) जलाधार क्षेत्र रहेकोले सिंचाई सुविधा विस्तार गर्न सकिने
(ग) ठूला शहरहरुसंग सडक सञ्जाल मार्फत जोडिनाले कृषि उपजको बजार विस्तार गर्न सकिने
(घ) मास लगायतका स्थानीय कृषि उपजको माग स्थापित भैसकेकोले उत्पादन बढाउन सकिने

(५) चुनौति

(क) आयातित वस्तुसंग प्रतिस्पर्धा गर्नु

(ख) बांदर लगायतका वन्यजन्तुहरुबाट कृषि उत्पादन संरक्षण गर्नु
(ग) सिंचाई सुविधा दिगो बनाउनु तथा विस्तार गर्नु
(घ) कृषि उपजको बजार सुनिश्चित गर्नु
(ङ) जलवायु परिवर्तनका कारण मौसमी विषमता सामना गर्नु
(च) भिरालो धरातलमा यान्त्रिकीकरण गर्नु

४.१.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वमा बृद्धि, घिरिङ गाउंपालिकाको समृद्धि"

लक्ष्य

कृषिको यान्त्रीकीकरण र व्यावसायीकरणको माध्यमबाट उच्च उत्पादन र उत्पादकत्वमा बृद्धि गरी कृषि उपजको आयात कम गर्ने

उद्देश्य

१ उच्च उत्पादन र उत्पादकत्व हासिल गरी कृषि उपजको आयात घटाउनु,
२ कृषिलाई नाफामूलक गुणस्तरीय दिगो एवं व्यावसायिक प्रणालीमा रुपान्तरण गर्नु,
३ कृषि पर्यटन र उद्योगसँग जोड्दै आय तथा रोजगारीको अवसर बृद्धि गरी गरिबी न्यूनीकरणमा सहयोग गर्नु,
४ खाद्य सुरक्षा तथा पोषण केन्द्रित कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु,
५ उत्पादन देखि बजारीकरण सम्मको मूल्यश्रृङ्खलालाई मजवुत तुल्याउनु ।

४.१.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: उच्च उत्पादन र उत्पादकत्व हासिल गरी कृषि उपजको आयात घटाउनु	
१.१ भूमिको बैज्ञानिक उपयोग तथा कृषक वर्गीकरण सहितको कृषि प्रसार सेवाद्वारा उत्पादन तथा उत्पादकत्व बृद्धि गर्ने	१.१.१ कृषक पहिचान तथा वर्गीकरण कार्यविधि तर्जुमा गरी कृषक वर्गीकरणको आधारमा अनुदान तथा अन्य सेवा उत्पादनमा लक्षित गरिनेछ, १.१.२ कृषि तथ्याङ्क प्रणालीलाई व्यवस्थित गरिनेछ ।
१.२ प्रतिस्पर्धी क्षमता विकास गरी आधारभूत खाद्य वस्तुको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्ने	१.२.१ कृषि उपज बजारीकरणलाई सहजीकरण गर्न बनेका कृषिमैत्री नीति र कानूनहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ , १.२.२ उपयुक्त स्थानमा भण्डारण तथा शीतगृहको व्यवस्था गरिनेछ, १.२.३ लगानी सुनिश्चित गराउन कृषि बीमा कार्यक्रमलाई सरल र सहज बनाउन पहल गरिनेछ, १.२.४ कृषकहरुलाई प्राङ्गारिक मलको उत्पादन र प्रयोगमा प्रोत्साहन गरिनेछ , १.२.५ कृषि सीप विकासका माध्यमबाट कृषकहरुको क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ ।
१.३ उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सकिने बालीको पहिचान तथा खेतीयोग्य जमिनमा सम्भव भएसम्म सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउने	१.३.१ माटो परीक्षण गरी पहाडी क्षेत्रमा उपयुक्त हुने बालीहरुको पहिचान गरी उपयुक्त बाली लगाउन प्रोत्साहन गरिनेछ, १.३.२ सिंचाई सम्भव क्षेत्रहरुमा सिंचाई सुविधा विस्तार गरिने छ, १.३.३ सिंचाईका ठूला प्रणालीहरुमा स्तरोन्नति गरी Green Irrigation प्रणाली बनाउन पहल गरिनेछ र सिंचाई सुविधालाई दिगो बनाउन कच्चीकुलोहरुलाई क्रमशः पक्की बनाउंदै लगिनेछ ।
उद्देश्य २: कृषिलाई नाफामूलक गुणस्तरीय दिगो एवं व्यावसायिक प्रणालीमा रुपान्तरण गर्नु	

२.१ तुलनात्मक लाभ हुन सक्ने बाली तथा वस्तुको व्यवसायीकरण गर्ने	२.१.१ तुलनात्मक लाभ हुनसक्ने स्थानीय बाली तथा वस्तुको सघन व्यावसायिक खेती प्रणाली अघि बढाइनेछ, २.१.२ उत्पादन वा आम्दानीको आधारमा अनुदान उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाईनेछ, २.१.३ कृषि उपज बजारीकरणका लागि आवश्यक संरचनाको व्यवस्था गरिनेछ, २.१.४ उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन उपयुक्त प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ, २.१.५ कृषि प्राविधिक सेवाको पहुंच विस्तार गरिनेछ, २.१.६ बांदरबाट कृषि बाली संरक्षणको व्यवस्था मिलाइनेछ।
उद्देश्य ३: कृषि पर्यटन र उद्योगसँग जोड्दै आय तथा रोजगारीको अवसर बृद्धि गरी गरिबी न्यूनीकरणमा सहयोग गर्नु	
३.१ कृषिलाई पर्यटन र उद्योगसँग जोड्ने नीति तर्जुमा गरी कृषक र पर्यटन व्यवसायी बीचमा समन्वय र सहकार्य गर्ने	३.१.१ पर्यटन क्षेत्रमा स्थानीय कृषि उत्पादनको अधिकतम उपयोग गर्ने र कृषिमा आधारित उद्योगलाई प्रोत्साहन गर्ने नीति तर्जुमा गरी लागु गरिनेछ, ३.१.२ कृषक र पर्यटन व्यवसायी तथा उद्योग व्यवसायीहरु बीच समन्वय गरिनेछ र स्थानिय कृषि उपजको अधिकतम प्रयोग गर्ने व्यवसायीहरुलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
उद्देश्य ४: खाद्य सुरक्षा तथा पोषण केन्द्रित कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु	
४.१ खाद्य अधिकार खाद्य संप्रभुता खाद्य सुरक्षा र पोषण सम्बन्धी नीति निर्माण गर्ने	४.१.१ खाद्य अधिकार तथा खाद्य सम्प्रभुता सम्बन्धी नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ, ४.१.२ परम्परागत पोषणयुक्त खाद्यन्न बालीको संरक्षण, प्रबर्द्धन र उपभोगमा प्रोत्साहन गरी कृषि प्रसार सेवालाई पोषण संग जोडिनेछ र खानेबानी परिवर्तन गर्न सचेतना बृद्धि गरिनेछ, ४.१.३ बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गरिनेछ।
४.२ खाद्य तथा पोषण असुरक्षित समूहहरुको पहिचान गरी जनचेतना अभिबृद्धि गर्ने	४.२.१ संघीय खाद्य सुरक्षा अनुगमन प्रणाली वमोजिम खाद्य तथा पोषण स्थितिको नियमित अनुगमन गरिनेछ, ४.२.२ पोषण सम्बन्धी जनचेतना अभिबृद्धि गरिनेछ।
उद्देश्य ५: उत्पादन देखि बजारीकरण सम्मको मूल्यश्रृङ्खलालाई मजवुत तुल्याउनु	
५.१ स्थानीय कृषि उपजको प्रबर्द्धनका लागि मूल्य श्रृङ्खलामा आधारित बजार व्यवस्थापन गर्ने	५.१.१ मूल्य श्रृङ्खलामा आधारित सहलगानी कार्यक्रम कार्यविधि तयार गरिनेछ, ५.१.२ मूल्य सृजनाको प्रक्रियालाई पारदर्शी र न्यायोचित बनाउन स्थानीय कृषि बालीहरुको पहिचान गरी मुल्यश्रृङ्खलाका कर्ताहरु (मलखाद बिक्रेता, किसान, संकलनकर्ता, थोक बिक्रेता, खुद्रा बिक्रेता, नर्सरी, एग्रोभेट, कृषि व्यवसायी) संग सहलगानीको व्यवस्था गरिनेछ, ५.१.३ पहिचान भएका बाली लगाउन कृषकहरुलाई उद्यमशीलता तालिम दिई व्यावसायिक योजना तयार गर्ने क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ।

४.१.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र.सं	कार्यक्रम	इकाई	स्थान	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु. हजारमा)						जिम्मेवार निकाय
							२०८०/८१		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**व्यावसायिक कृषि प्रबर्द्धन कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	कृषक पहिचान तथा वर्गीकरण कार्यविधि तर्जुमा	पटक		०	१	५०	०	०	०	०	**५०**	**पालिका**
			२	कृषक परिचयपत्र वितरण कार्यक्रम	पटक	सबै वडा	०	निरन्तर	५०	२०	१०	१०	१०	**१००**	**पालिका**
		१.१.२	१	कृषि तथ्यांक प्रणाली सञ्चालन र अद्यावधिक	संख्या	सबै वडा	०	१	३००	३०	३०	३०	३०	**४२०**	**पालिका**
	१.२	१.२.१	१	कृषि व्यवसाय प्रबर्द्धन ऐन निर्माण	संख्या		०	१	१००	०	०	०	०	**१००**	**पालिका**
		१.२.२	१	शीत गृह सञ्चालन	संख्या		१	१	०	१०००	०	१०००	०	**२०००**	**पालिका**
		१.२.३	१	कृषि विमा सहजीकरण कार्यक्रम प्रिमियम अनुदान	पटक	सबै वडा	०	३	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
		१.२.४	१	प्राङ्गारिक मल तथा जैविक विषादी बनाउने तालिम	वडा	सबै वडा	०	५	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	**१२५०**	**पालिका**
		१.२.५	१	व्यावसायिक कृषि तालिम	पटक	पालिका		५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	**पालिका**
	१.३	१.३.१	१	माटो परीक्षण कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका/प्रदेश**
		१.३.२	१	थोपा सिंचाई सहयोग कार्यक्रम (५०% अनुदान)	पटक	सबै वडा		५	१५००	१५००	१५००	१५००	१५००	**७५००**	**पालिका/प्रदेश**
			२	लिफ्टिङ सिंचाई कार्यक्रम	संख्या	१,२ र ४ नं वडा		३	३०००	४०००	३०००	४०००	४०००	**१८०००**	**पालिका/प्रदेश**
		१.३.३	१	ठूला सिंचाई प्रणालीको स्तरोन्नति (Green Irrigation)	सख्या	१ नं वडा		१	०	०	०	०	०	**०**	**प्रदेश**
			२	कच्ची कुलो पक्की बनाउने अभियान	पटक	सबै वडा		५	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका/प्रदेश**
२	२.१	२.१.१	१	तुलनात्मक लाभ हुने एक वडामा कुनै एक कृषि उपजको पहिचान	पटक	सबै वडा		१	१००	०	०	०	०	**१००**	**पालिका**

			२	तुलनात्मक लाभ हुने बालीमा अनुदान सहयोग	जना	सबै वडा		२५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
		२.१.२	१	उत्पादनमा आधारित अनुदान	जना	सबै वडा		५०	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
		२.१.३	१	साप्ताहिक हाट बजार सञ्चालन	पटक	उपयुक्त १ स्थान		२३४	२६०	५२०	५२०	५२०	५२०	**२३४०**	**पालिका**
		२.१.४	१	कृषि उपजको प्रशोधन उद्योग स्थापना सहयोग कार्यक्रम	संख्या	उपयुक्त २ स्थान		२	०	१०००	०	०	१०००	**२०००**	**पालिका**
			२	कृषि उपज संकलन केन्द्र निर्माण	संख्या	सबै वडा		५	०	४०००	३०००	६०००	३०००	**१६०००**	**पालिका/प्रदेश**
			३	प्याकेजिङ तथा ब्रान्डिङमा सहयोग	पटक	सबै वडा		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
		२.१.५	१	अनुदानमा उपयुक्त प्रविधि हस्तान्तरण	पटक	सबै वडा		५	७५००	७५००	७५००	७५००	७५००	**३७५००**	**पालिका/प्रदेश**
		२.१.६	१	प्रत्येक वडामा कृषि प्राविधिक सेवा व्यवस्था	जना	सबै वडा		२	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
		२.१.७	१	बांदर तथा जंगली जनावरबाट बाली संरक्षण	पटक	सबै वडा		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
३	३.१	३.१.१	१	कार्यनीति १२१ ले समेट्ने											
		३.१.२	१	कृषि पर्यटनका लागि प्राङ्गारिक कृषि सहितको समुदायिक होम स्टे सञ्चालनमा प्रोत्साहन	संख्या	३ वटा वडा		३	२००	१००	१००	१००	१००	**६००**	**पालिका**
			२	स्थानीय कृषि उपज ९०% उपयोग गर्ने होटल तथा पर्यटन व्यवसायीलाई अनुदान सहयोग	पटक	सबै वडा		३	५००	०	५००	०	५००	**१५००**	**पालिका**
			३	स्थानीय कृषि उपज कच्चा पदार्थको रुपमा प्रयोग गर्ने गरी स्थापना भएको उद्योगलाई प्रोत्साहन अनुदान	पटक	सबै वडा		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
४	४.१	४.१.१	१	पोषण तथा खाद्य सुरक्षा सम्बन्धी ऐन तर्जुमा	संख्या	पालिका		१	१००	०	०	०	०	**१००**	**पालिका**

		४.१.२	१	पोषणयुक्त स्थानीय रैथाने बालीको उत्पादनमा सहयोग	पटक	सबै वडा		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
			२	पोषणयुक्त खानेबानी बसाल्न सचेतना कार्यक्रम	पटक	सबै वडा		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
		४.१.३	१	खाद्य अभाव रहेको क्षेत्र र घरपरिवारको पहिचान	पटक	सबै वडा		१	१००	०	०	०	०	**१००**	**पालिका**
			२	पोषण तथा खाद्य सुरक्षाका लागि वार्षिक योजना निर्माण	संख्या	पालिका		१	१००	०	०	०	०	**१००**	**पालिका**
			३	बहुक्षेत्रीय पोषण समन्बन्धमा जनचेतना अभिबृद्धि कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
	४.२	४.२.१	१	स्थानीय खाद्य सुरक्षा समिति गठन	संख्या	पालिका		१	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
			२	खाद्य बस्तुको गुणस्तर कायम गर्न बजार अनुगमन	पटक	सबै वडा		१२०	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	**पालिका**
			३	पोषण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
५	५.१	५.१.१	१	मूल्यश्रृङ्खलामा आधारित सहलगानी कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि निर्माण	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	**पालिका**
		५.१.२	१	मूल्यश्रृङ्खलामा सहलगानी उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सकिने र बजार सहजै उपलब्ध हुने बालीहरुको पहिचान गर्ने	पटक	सबै वडा		१	१००	०	०	०	०	**१००**	**पालिका**
			२	पहिचान भएका बालीको मूल्यश्रृङ्खलाका कर्ताहरु संग व्यावसायिक योजनाका आधारमा सहलगानी	पटक	सबै वडा		५	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	**१००००**	**पालिका**
		५.१.३	१	पहिचान भएका बाली लगाउने कृषकलाई व्यावसायिक बनाउन उद्यमशिलता तालिम	पटक	पालिका		५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	**पालिका**

	जम्मा लागत					२०६१०	२६२७०	२२७६०	२७२६०	२४७६०	१२१६६०	
	गाउंपालिकाको हिस्सा					१४५६०	१७७२०	१५२१०	१७७१०	१६७१०	८१९१०	
	प्रदेश सरकारको हिस्सा					६०५०	८५५०	७५५०	९५५०	८०५०	३९७५०	

४.१.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०७१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	कृषिको यान्त्रीकरण व्याव सायीकरणको माध्यम बाट उच्च उत्पादन र उत्पादकत्व मा बृद्धि भई आयात कम भएको हुने	गाउँपालिका भित्र कृषिजन्य वस्तुको आयातमा कमी हुने	प्रतिशत		२५	३०	३५	५०	५५	५५	कृषि तथ्यांक	कृषि शाखा	
		कृषिमा आधारित व्यवसायमा बृद्धि	संख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	„	„	
असर १	उच्च उत्पादन र उत्पादकत्व दोब्बर बृद्धि भएको हुने	मुख्य खाद्यान्न बालीको उत्पादकत्व	प्रतिशत		१०	२५	५०	७५	१००	१००	„	„	
		तरकारी बालीको उत्पादकत्व	प्रतिशत		१०	२५	५०	७५	१००	१००	„	„	
		फलफुलबालीको उत्पादकत्व	प्रतिशत		१०	२५	५०	७५	१००	१००	„	„	
प्रतिफल १.१	कृषक परिचयपत्र वितरण कार्यविधि तर्जुमा भई परिचयपत्र वितरण भएको हुने	कृषक परिचयपत्र वितरण कार्यविधि	संख्या	०	३	२	०	०	०	५	वार्षिक प्रतिवेदन	„	
		कृषक वर्गीकरण र परिचयपत्र वितरण गरिएको वडा	संख्या	०	३	२	०	०	०	५	„	„	
प्रतिफल १.२	कृषि तथ्यांक प्रणाली व्यवस्थित भएको हुने	कृषि सम्बन्धी GIS सहितको तथ्यांक संकलन र अध्यावधिक	पटक		१	१	१	१	१	५	कृषि तथ्यांक	„	
प्रतिफल १.३	कृषि व्यवसाय प्रबर्द्धन ऐन जारी भएको हुने	कृषि व्यवसाय प्रबर्द्धन ऐन	संख्या		१	०	०	०	०	१			
प्रतिफल १.४	शीतगृको स्थापना भएको हुने	शीतगृहको संख्या	संख्या	१	०	०	०	०	०	१	„	कृषि:शाखा	
प्रतिफल १.५	लगानी सुनिश्चित र जोखिम न्यूनीकरण भएको हुने	कृषि वीमाको नीतिगत व्यवस्था	संख्या	०	१	०	०	०	०	१	„	कार्यपालिका	
		व्यावसायिक कृषकलाई कृषि वीमाको प्रिमियममा अनुदान	संख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	„	कृषि शाखा	
		प्राङ्गारिक मल प्रयोग गर्ने कृषक परिवार	संख्या		१००	२००	२००	२००	२००	९००	„	„	
		व्यावसायिक कृषि तालिम लिएको कृषक	संख्या		१००	१००	१००	१००	१००	५००	„	„	
प्रतिफल १.६	सिंचाई सुविधा उपलब्ध भएको हुने	माटो परीक्षण गरी उपयुक्त बाली लगाएको क्षेत्रफल	हेकटर		०	१००	१००	१००	१००	५००	„	„	
		थोपा सिंचाई पुगेको क्षेत्र	हेक्टर	०	०	५	१०	१०	१५	४०	„	„	
		लिफ्ट सिंचाई सुविधा पुगेको क्षेत्र	हेक्टर	०	०	३०	०	६०	८०	८०	„	„	
		सिंचाई सुविधा पुगेको क्षेत्र	प्रतिशत	२७	२७	३०	३५	४०	४५	४५	„	„	
असर २	कृषिक्षेत्र नाफामूलक गुणस्तरीय दिगो एवं व्यावसायिक प्रणालीमा रुपान्तरण भएको हुने	खाद्यान्न बालीबाट मुनाफा (प्रति इकाई लागतमा)	रु हजारमा		११	१३	१५	१७	१९	१९	„	„	

		तरकारी बालीबाट मुनाफा	रु हजार /हे		२२५	२५०	२७५	३००	३२५	३२५	,,	,,	
		परम्परागत खेतीबाट व्यावसायिक खेती गर्ने किसानको संख्या	संख्या		१००	२००	३००	४००	५००	५००	,,	,,	
प्रतिफल २.१	तुलनात्मक लाभ हुने एक वडामा एक उपजको पहिचान भएको हुने	तुलनात्मक लाभ हुने उपजले ओगटेको क्षेत्रफल	प्रतिशत		५	५	५	१०	१०	३५	,,	,,	
प्रतिफल २.२	उत्पादनमा आधारित अनुदान दिने व्यवस्था भएको हुने	उत्पादनमा आधारित अनुदान प्राप्त गर्ने लाभग्राही	संख्या		१०	१०	१०	१०	१०	५०	,,	,,	
प्रतिफल २.३	साप्ताहिक हाट बजार सञ्चालन भएको हुने	साप्ताहिक हाट बजार सञ्चालन भएको	पटक		२६	५२	५२	५२	५२	२३४	,,	,,	
प्रतिफल २.४	कृषि उपजको प्रशोधन उद्योग स्थापना भएको हुने	कृषि उपज प्रशोधन उद्योग	संख्या		०	१	०	०	१	२	,,	,,	
प्रतिफल २.५	कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना भई सञ्चालन भएको हुने	कृषि उपज संकलन केन्द्र	संख्या		०	२	०	३	०	५	,,	,,	
प्रतिफल २.६	कृषि उपजहरुको प्याकेजिङ तथा ब्राण्डिङ गरी बिक्री वितरण भएको हुने	प्याकेजिङ्ग तथा ब्रान्डिङ तालिम पाएको कृषक	संख्या		५०	५०	५०	५०	५०	२५०	,,	,,	
प्रतिफल २.८	कृषिमा आधुनिक प्रविधि प्रयोग भएको हुने	कृषि प्रविधि प्राप्त गर्ने कृषक/कृषक समूह	संख्या		३०	३०	३०	३०	३०	१५०	,,	,,	
प्रतिफल २.९	प्रत्येक वडाका कृषिले कृषि प्राविधिक सेवा प्राप्त गरेको हुने	कृषि प्राविधिक सेवा उपलब्ध भएको वडा	संख्या		५	५	५	५	५	५	,,	,,	
प्रतिफल २.१०	बांदरबाट बालीमा हुने क्षतिमा कमी आएको हुने	बांदर नियन्त्रण भएको महसुस गर्ने कृषक	संख्या										
असर ३	कृषिलाई पर्यटन तथा उद्योगसँग जोड्ने नीति तर्जुमा भई कृषक र पर्यटन तथा उद्योग व्यवसायीबीच समन्वय र सहकार्य भएको हुने	प्राङ्गारिक कृषि उपज सहितको होम स्टे	संख्या		२	१	०	०	०	३	,,	,,	
		होटल व्यवसायी लाई स्थानीय र अर्गानिक उपज बिक्री गर्ने कृषक	संख्या		०	१०	१०	१०	१०	४०	,,	,,	
		स्थानीय कृषि उपजमा आधारित उद्योग	संख्या		०	२	२	२	२	८	,,	,,	
प्रतिफल ३.१	कृषि पर्यटन प्रवर्द्धन भएको हुने	प्राङ्गारिक कृषि सहितको होमस्टे	संख्या		२	१	०	०	०	३	,,	,,	
प्रतिफल ३.२	होटल व्यवसायीले स्थानीय अर्गानिक कृषि उपज उपयोग गरेको हुने	स्थानीय अर्गानिक कृषि उपज उपयोग गर्ने होटल	संख्या		५	०	५	०	५	१५	,,	,,	
प्रतिफल ३.२	स्थानीय कृषि उपजमा आधारित उद्योग सञ्चालन भएको हुने	स्थानीय कृषि उपजमा आधारित उद्योग	संख्या		५	५	५	५	५	२५	,,	,,	
असर ४	खाद्य सुरक्षा तथा पोषण केन्द्रित कार्यक्रम प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन भई पोषण स्थितिमा सुधार भएको हुने	खाद्य अभाव रहेको क्षेत्र र घरपरिवार	संख्या								,,	,,	
		बहु क्षेत्रीय पोषण तथा खाद्य सुरक्षा कार्यक्रमबाट लाभान्वित	संख्या								,,	,,	

प्रतिफल ४.१	पोषण तथा खाद्य सुरक्षा सम्बन्धी ऐन तर्जुमा भई कार्यान्वयन भएको हुने	पालिकाको पोषण तथा खाद्य सुरक्षा सम्बन्धी ऐन तर्जुमा भएको हुने	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल ४.२	पोषणयुक्त स्थानिय रैथाने बालीको पहिचान भै संरक्षण र उपभोग भएको हुने	संरक्षण भएको स्थानिय रैथाने बाली	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ४.३	स्थानीय गाउंबासीहरुमा पोषणयुक्त वस्तु खानेबनी बसेको हुने	पोषणयुक्त खाना खानेबानी सम्बन्धी सचेतना तालिममा सहभागी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ४.४	खाद्य अभाव रहेको क्षेत्र र घरपरिवारको पहिचान भएको हुने	खाद्य अभाव भएको क्षेत्र र घरपरिवार	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ४.५	खाद्य तथा पोषण सम्बन्धी तथ्य तथा सूचना प्रणालीको विकास गरी तथ्यमा आधारित नीति तथा योजना निर्माण भएको हुने	तथ्यमा आधारित नीति तथा वार्षिक योजना	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल ४.६	पोषण सम्बन्धी जनचेतना अभिबृद्धि भएको हुने	बहुक्षेत्रीय पोषण सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	,,	,,	
प्रतिफल ४.७	स्थानीय खाद्य सुरक्षा समिति गठन भई परिचालन भएको हुने	स्थानीय खाद्य सुरक्षा समिति	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल ४.७	नियमित रुपमा बजार अनुगमन भई खाद्य गुणस्तरमा सुधार भएको हुने	बजार अनुगमन	पटक		२०	२५	२५	२५	२५	१२०	,,	,,	
		बजार अनुगमनबाट कारबाही गरिएको	संख्या										
असर ५	मूल्य सृजना प्रक्रिया पारदर्शी र न्यायोचित भई मूल्यश्रृङ्खलाका कर्ताहरु बीचको सम्बन्ध सुदृढ भएको हुने	सहलगानीका लागि पहिचान भएको बाली	संख्या								,,	,,	
		सहलगानी भएका मूल्यश्रृङ्बखलाका कर्ता	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ५.१	मूल्यश्रृङ्खलामा आधारित सहलगानी कार्यविध निर्माण भै कार्यान्वयन भएको हुने	कार्यविधि	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल ५.२	मूल्यश्रृङ्खलामा आधारित सहलगानी भई श्रृङ्खलाका कर्ताहरुबीच सुमधुर सम्बन्ध स्थापित भएको हुने	सहलगानी भएका कर्ता	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ५.३	सहलगानीका लागि पहिचान भएका बालीको मूल्यश्रृङ्खला कर्ताहरुलाई उद्यमशीलता तालिम प्राप्त गरी व्यावसायिक योजना बनाउन सक्ने भएको हुने	उद्यमशीलता तालिम प्राप्त गर्नेको	संख्या								,,	,,	

४.२ पशुपंछी तथा मत्स्य विकास

४.२.१ पृष्ठभूमि

घिरिङ गाउँपालिकामा अधिकांश पशुपंछी पालक कृषकहरु निर्वाहमुखी रुपमानै पशुपालन गरी रहेका छन् । ज्यादै न्यून मात्रामा व्यावसायिक रुपमा पशुपंछी पालन कृषकहरु रहेका छन् । खासगरी कुखुरा, बंगुर र बाख्रामा नगन्य मात्रामा व्यावसायिक कृन्छन् । यहाँको झण्डै ५१ प्रतिशत भूभाग जंगलले ढाकिएको हुंदा पशुपालनको लागि चरन क्षेत्र उपलब्ध छ । साथसाथै पोखरा तथा भरतपुर जस्ता ठूला शहरहरुसंग यो गाउंपालिका बाह्रै महिना यातायात चल्ने रणनीतिक तथा प्रादेशिक सडकहरुले जोडएको छ । पशुपंछी पालनको लागि अनुकुल अवस्था रहेको र ठूला बजारहरु सम्म पुग्न सहज भएकोले पशुपंछी पालन व्यवसायमा यस गाउँपालिकाले ठूलो लाभ लिन सक्ने देखिन्छ ।

४.२.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८ अनुसार यहाँका कुल ३७८३ घरपरिवार मध्ये ३४९० (९२.२५%) घरपरिवारले पशुपंछी पालन गरिरहेका छन् । यी मध्ये गाईगोरु पाल्ने १६१९, राँगाभैंसी पाल्ने १९२१, बाख्रा पाल्ने ३०७३, संगुर वंगुर पाल्ने २९१ र कुखुरा पाल्ने २८७५ रहेको देखिन्छ । पशुपंछी संख्याको हिसाबले गाईगोरु ७२७९, राँगाभैंसी ४४१५, बाख्रा २६५७१, संगुर बंगुर १६०३, कुखुरा ३०९३ घरपरिवार रहेका छन् । बाख्रा, बंगुर र कुखुरामा केही मात्रामा व्यावसायिक उत्पादन हुने गरेको भएपनि अधिकांश पशुपंछी पालक कृषकहरु परम्पारगत र निर्वाहमुखी रुपमै रहेको देखिन्छ ।

यस गाउँपालिका पोखरा र नारायणगढ जस्ता दुई ठूला बजारहरु करीब डेढ दुई घण्टामा पुग्न सकिने भएकोले पशुपंछीजन्य उत्पादनको बजारको समस्या हुने देखिंदैन । यहाँको झण्डै ५१% भूमाग जंगलले ढाकिएको हुँदा बाख्रापालनको लागि चरन क्षेत्र पनि सहज नै छ । पोखरामा यहांका खसी बोका तथा स्थानीय जातका कुखुराको माग पहिलनै स्थापित भैसकेकोले व्यावसायिक रुपमा रुपान्तरण गर्न सकिएमा बजारीकरणमा सामान्य व्यवस्थापनले राम्रो उपलब्धी हासिल हुन सक्छ । आधुनिक प्रविधिको पहुँच, कृषकको दक्षतामा अभिबृद्धि, सडक तथा खानेपानी पूर्वाधारको विकास, मूल्यश्रृङ्खलामा आधारित बजार व्यवस्थापन जस्ता पक्षहरुमा ध्यान दिन सकिएमा दुध तथा मासु उत्पादनमा आत्मनिर्भर भई निर्यात समेत गर्न सकिने सम्भावना छ ।

(२) सबल पक्ष

(क) यहांको ५१% भूभाग जंगलले ढाकिएकोले चरन क्षेत्रको उपलब्धता,
(ख) पोखरा र भरतपुर जस्ता ठूला शहरहरु नजिक हुनु र भरपर्दो सडक सञ्जालद्वारा जोडिनु,
(ग) झण्डै ९३% घरपरिवार पशुपंछी पालनमा संलग्न हुनु,
(घ) यहांका खसी बोका तथा स्थानीय जातको कुखुराको माग स्थापित भैसकेको ।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) युवा जनशक्ति रोजगारीका लागि विदेश पलायन हुनु,
(ख) व्यवस्थित बजारको व्यवस्थापन हुन नसक्नु,
(ग) परम्परागत पशुपालक कृषकलाई व्यवसायिक बनाउन नसक्नु,
(घ) प्राविधिक जनशक्तिको अभाव,
(ङ) कृषकहरुमा प्राविधिक ज्ञानको कमी ।

(४) अवसर

(क) पशुपंछी पालनको लागि अनुकुल भूबनोट र हावापानी,

(ख) प्रदेश सरकारबाट पनि पशुपंछीपालन क्षेत्रमा लगानी,

(ग) ठूला शहरहरुसंग सहज पहुंच भएकोले बजार व्यवस्थापन गर्न सम्भव,

(घ) यहांको उत्पादनको पहिलेनै माग स्थापित भैसकेकोले उत्पादन बृद्धि गर्न सकिने ।

(५) चुनौति

(क) व्यवस्थित बजार व्यवस्थपन गर्नु ,

(ख) पूंजीमा कृषकको सहज पहुंच स्थापित गर्नु,

(ग) स्वस्थ पशुपंछी उत्पादन गर्नु,

(घ) परम्परागत रुपमा पशुपंछी पालन गर्ने कृषकहरुलाई व्यावसायिक बनाउनु ।

४.२.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"पशुपंछीजन्य उत्पादन र उत्पादकत्वमा बृद्धिः घिरिङको समृद्धि"

लक्ष्य

स्वच्छ एवं गुणस्तरीय पशुपंछीजन्य उत्पादनमा घिरिङ गाउँपालिकालाई आत्मनिर्भर बनाई रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्ने

उद्देश्य

१ गाउँपालिकालाई पशुपंछीजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाई निर्यात प्रबर्द्धन गर्नु,

२ पशुपंछी व्यवसायलाई प्रविधियुक्त, व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाउनु,

३ पशुपंछीपालनलाई सबै वर्गको स्वरोजगारको माध्यमका रुपमा विकसित गर्दै आयआर्जनको दिगो स्रोतको रुपमा विकास गर्नु,

४ पशुपंछी र पशुपंछीजन्य पदार्थबाट मानव स्वास्थ्यमा पर्न सक्ने नकारात्मक असर न्यूनिकरण गर्नु ।

४.२.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: गाउँपालिकालाई पशुपंछीजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाई निर्यात प्रबर्द्धन गर्नु	
१.१ पशुपंछीजन्य खाद्य वस्तुको उत्पादन तथा उत्पादकत्व बृद्धि गरी गाउँपालिकालाई यी वस्तुमा आत्मनिर्भर बनाउने	१.१.१ पशुपंछी तथा मत्स्यपालन सम्बन्धी नीति तथा कानून बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ, १.१.२ घाँसेबाली स्रोत केन्द्रको स्थापनालाई प्राथमिकता दिइनेछ, १.१.३ पशुपंछीपालनको पकेट क्षेत्र तथा स्रोत केन्द्र स्थापना गरिनेछ, १.१.४ पशुपंछीको नश्लसुधार, पौष्टिक दाना आहाराको व्यवस्था र पशुपंछी स्वास्थ्य सेवा एकीकृत रुपमा प्रदान गरिनेछ, १.१.५ पाडापाडी तथा बाच्छाबाच्छी हुर्काउने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । १.१.६ दुध, मासु जस्ता उच्चमूल्यका पशुपंछीजन्य पदार्थको पहिचान गरी मूल्य श्रृङ्खलामा आधारित उद्योग प्रवर्द्धन गरिनेछ, १.१.७ पशुपंछीजन्य पदार्थको उत्पादन देखि बजारीकरणसम्मको मूल्य श्रृङ्खलाका हरेक विन्दुमा पशु कल्याणका आधारभूत अवधारणा अवलम्बन गरिनेछ, १.१.८ सम्भावित पशुजन्य उत्पादनहरुको पहिचान एवं उत्पादन बृद्धि गरी उत्पादनको ब्रान्ड प्रबर्द्धन गर्दै बजारीकरणका लागि सहजीकरण गरिनेछ ।
उद्देश्य २: पशुपंछीपालन व्यवसायलाई प्रविधियुक्त, व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाउनु	

२.१ पशुपंछीको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्न प्रविधि, प्राविधिक, वित्तीय तथा अन्य सेवा उपलब्ध गराउने तथा यान्त्रीकीकरणमा जोड दिने	२.१.१ विशेष उत्पादन क्षेत्र तोकी त्यस्ता क्षेत्रमा आवश्यक पूर्वाधारको विकास गर्दै उन्नत नश्ल, पशु आहारा, पशु सेवा, पशु स्वास्थ्य र वीमा सहितको प्राविधिक सेवा प्रदान गरिनेछ, २.१.२ चरन खर्कको बहन क्षमता (Carrying Capacity) मा अभिबृद्धि गरिने तथा बाँझो जग्गामा घाँस खेती गर्न सरोकारवालाहरुसँग समन्वय गरिनेछ, २.१.३ पशुपालन व्यवसायलाई प्रविधियुक्त र प्रतिस्पर्धी बनाउनको लागि उन्नत प्रविधिको प्रयोगमा जोड दिईनेछ।
उद्देश्य ३: पशुपंछीपालनलाई सबै वर्गको स्वरोजगारको माध्यमका रुपमा विकसित गर्दै आयआर्जनको दिगो स्रोतको रुपमा विकास गर्नु	
३.१ पशुपंछीपालन क्षेत्रमा निजी, सहकारी तथा सरकारी क्षेत्रको लगानी अभिबृद्धि गर्ने	३.१.१ पशुपंछीपालन क्षेत्रमा निजी, सहकारी तथा सरकारी क्षेत्रको लगानी अभिबृद्धि गर्ने नीति तथा कार्यक्रम लागु गरिनेछ, ३.१.२ पशुपंछीपालन क्षेत्रको विकासको लागि उन्नत प्रविधिको प्रयोगको लागि निजीक्षेत्र तथा सहकारीलाई उत्प्रेरित गरिनेछ भने गाउँपालिकाबाट पनि लगानी बढाइनेछ।
३.२ पशुपंछीपालनलाई महिला, युवा तथा सबै वर्गको स्वरोजगारको रुपमा विकास गर्न विशेष कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने	३.२.१ विदेशिने युवाहरुलाई रोक्ने तथा पशुपालनमा आकर्षण गर्न विशेष कार्यक्रमको व्यवस्था गरिनेछ, ३.२.२ पशुपंछी पालनक्षेत्रमा बढ्दो युवा तथा महिला सहभागितालाई दृष्टिगत गर्दै साना तथा व्यावसायिक युवा तथा महिलामुखी तालिम तथा स्वरोजगारमूलक कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
उद्देश्य ४: पशुपंछी र पशुपंछीजन्य पदार्थबाट मानव स्वास्थ्यमा पर्न सक्ने नकारात्मक असर न्यूनिकरण गर्नु	
४.१ पशुपंछीजन्य वस्तुहरुबाट जनस्वास्थ्यमा पर्ने नकारात्मक असरको न्यूनिकरण गर्ने	४.१.१ जुनोटिक रोगहरुको रोकथाम तथा नियन्त्रणलाई प्रभावकारी बनाउन व्यापक जनचेतना अभिबृद्धिका लागि संघ तथा प्रदेश सरकारसँगको समन्वयमा गाउँपालिकाका पशुपंछी सेवा समूहमातर्फ कार्यरत प्राविधिकहरुको क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ,, ४.१.२ पशुपंछीका विद्यमान महामारीजन्य रोगहरु बिरुद्ध बृहत खोप कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
४.२ स्वस्थ्य पशुपंछीजन्य खाद्यवस्तुहरु उपभोक्तासम्म पुऱ्याउन आवश्यक नीति बनाई लागु गर्ने	४.२.१ स्वच्छतालाई कायम राख्न **"बधशालादेखि भान्छासम्म स्वच्छ र स्वस्थ्य मासु"** तथा **"गोठदेखि ओठसम्म स्वच्छ र स्वस्थ दुध"** कार्यक्रमलाई अभियानको रुपमा सञ्चालन गरिनेछ, ४.२.२ पशुपंछीजन्य रोगहरुको रोकथाम उपचार तथा फिड सप्लिमेन्टको रुपमा प्रयोग गरिने औषधीलाई नियमन तथा व्यवस्थित गरिनेछ, ४.२.३ पशुपंछी उत्पादन सामग्री तथा उत्पापदनको गुणस्तर नियमन गर्न आवश्यक कार्यविधि, निर्देशिका र मापदण्ड तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।

४.२.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र.सं.	कार्यक्रम	इकाई	स्थान	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु हजारमा)						जिम्मेवार निकाय
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**व्यावसायिक पशुपंछिपालन व्यवसाय प्रबर्द्धन कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	पशुपंछी विकास तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी नीति, ऐन, नियम, कार्यविधि तयार गर्ने	संख्या	पालिका		४	२००	०	०	०	०	**२००**	पालिका
		१.१.२	१	घाँसको जात अनुसार स्रोतकेन्द्र स्थापना सहयोग	संख्या	उपयुक्त स्थान		२	२००	०	२००	०	२००	**६००**	पालिका
			२	डालेघाँस नर्सरी स्थापना सहयोग	संख्या	,,		१	१००	०	१००	०	१००	**३००**	पालिका
		१.१.३	२	दुध उत्पादन पकेटक्षेत्र विकास तथा फलोअप कार्यक्रम (पकेट)	संख्या	१ नं वडा		१	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	**५०००**	पालिका/ प्रदेश
			३	मासु उत्पादन (बाख्रा) पकेटक्षेत्र विकास तथा फलोअप कार्यक्रम (पकेट)	संख्या	उपयुक्त स्थान		२	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	**५०००**	पालिका/ प्रदेश
			४	मासु उत्पादन (बंगुर) पकेटक्षेत्र विकास तथा फलोअफ कार्यक्रम (पकेट)	संख्या	उपयुक्त स्थान		२	१०००	१०००	५००	५००	५००	**३५००**	पालिका/ प्रदेश
			५	बाख्रा स्रोत केन्द्र सञ्चालन सहयोग कार्यक्रम	संख्या	उपयुक्त स्थान		१	१०००	५००	३००	०	०	**१८००**	पालिका
			६	स्थानीय कुखुरा प्रबर्द्धन कार्यक्रम	पटक	सबै वडा		५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	पालिका
		१.१.४	१	गाई, भैंसीमा कृत्रिम गर्भाधान सेवा	पटक	१ र ४ नं वडा		५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	पालिका
		१.१.५	१	उन्नत नश्लका गाई भैंसी विकास (पाडी बाच्छी हुर्काउने) कार्यक्रम	पटक	१ र ४ नं वडा		५	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	**५०००**	पालिका
		१.१.६	१	दुग्ध प्रशोधन उद्योग स्थापनामा सहयोग	संख्या	१ नं वडा		१	१०००	०	०	१०००	०	**२०००**	पालिका
		१.१.७	१	पशुकल्याण सम्बन्धी प्रसार कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	०	१००	०	०	**२००**	पालिका
		१.१.८	१	पशु कल्याण अनुगमन तथा नियमन	पटक	ढुवानी नाका		निरन्तर	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	पालिका
२	२.१	२.१.१	१	पशुपंछी प्याकेज कार्यक्रम (एकीकृत सेवा)	संख्या	उपयुक्त स्थान		१	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	**५०००**	पालिका
			२	दुग्ध चिस्यान केन्द्र स्थापना	संख्या	१ नं वडा		१	१०००	०	०	१०००	०	**२०००**	पालिका
			३	उत्पादनमा आधारित अनुदान कार्यक्रम (दूध)	पटक	१ नं वडा		३	५००	०	५००	०	५००	**१५००**	पालिका
			४	उत्पादनमा आधारित अनुदान कार्यक्रम (मासु)	पटक	२,३ र ५ वडा		२	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	पालिका
			६	पशु व्यवसाय प्रवर्द्धनका लागि वीमा सहयोग कार्यक्रम (प्रिमियम अनुदान)	पटक	सबै वडा		५	३००	३००	३००	३००	३००	**१५००**	पालिका
		२.१.२	१	बांझो जग्गामा घांसखेती गर्न प्रोत्साहन अनुदान	पटक	सबै वडा		५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	पालिका
		२.१.३	१	मागमा आधारित प्रविधि सहयोग कार्यक्रम (बाख्रा)	पटक	सबै वडा		५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	पालिका
३	३.१	३.१.१	१	व्यावसायिक पशुपंछी पालन क्षेत्रमा निजी र सहकारी लगानीलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन कार्विधि निर्माण	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	पालिका
		३.१.२	१	ऋणमा आधुनिक प्रविधिको खरिदमा (२% ब्याजदर) अनुदान	पटक	सबै वडा		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	पालिका

	३.२	३.२.१	१	वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका तथा अन्य युवाहरुलाई उद्यमशीलता तथा पशुपंछी पालन तालिम	जना	पालिका		२००	४००	४००	४००	४००	४००	**२०००**	पालिका
		३.२.२	१	पशुपंछीपालनमा संलग्न महिला उद्यमशीलता र पशुपंछीपालन तालिम	जना	पालिका		१५०	३००	३००	३००	३००	३००	**१५००**	पालिका
			२	महिला व्यवसायीलाई व्यवसाय करमा ५०% छुट कार्यक्रम	पटक	पालिका		०	०	०	०	०	०	**०**	पालिका
४	४.१	४.१.१	१	एकीकृत स्वास्थ्य नीति रणनीति तर्जुमा	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	पालिका
			२	जुनोटिक रोग सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	पालिका
			३	पशुपंछी शाखामा कार्यरत प्राविधिक क्षमता विकास कार्यक्रम	जना	पालिका		३	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	पालिका
		४.१.२	३	पशुमा महामारी रोग विरुद्ध खोप कार्यक्रम	पटक	सबै वडा		५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	पालिका
	४.२	४.२.१	१	प्रतिजैविक प्रतिरोध नियन्त्रण कार्यक्रम	पटक	सबै वडा		५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	पालिका
			२	बधशाला/बधस्थल स्थापना सहयोग	संख्या	बजार केन्द्रहरु		४	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	पालिका
			३	कोल्डरुम स्थापना सहयोग	संख्या	बजार केन्द्रहरु		४	५००	४००	४००	४००	३५०	**२०५०**	पालिका
		४.२.२	१	औषधी तथा जैविक पदार्थ पसल पशुपंछी फार्म मासुपसल आदिको अनुगमन	पटक	सबै वडा		१५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	पालिका
		४.२.३	१	कार्यनीति १.१.१ ले समेट्ने				०	०	०	०	०	०	**०**	पालिका
	जम्मा लागत								**१३४००**	**९६००**	**९८००**	**१०६००**	**९३५०**	**५२७५०**	
	गाउंपालिकाको हिस्सा								**११९००**	**८१००**	**८५५०**	**९३५०**	**८१००**	**४६०००**	
	प्रदेश सरकारको हिस्सा								**१५००**	**१५००**	**१२५०**	**१२५०**	**१२५०**	**६७५०**	

४.२.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईंको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	स्वच्छ एवं गुणस्तरीय पशुपंछीजन्य उत्पादनमा धिरिङ गाउँपालिका आत्मनिर्भर भई खाद्य तथा पोषण सुरक्षणमा सहयोग पुगेको हुने	आफ्नै उत्पादनले मासु, दूध, उपभोग को आपूर्ति	प्रतिशत								कृषि तथ्यांक	पशु सेवा शाखा	
		मौसमी अल्पकालिन रुपमा खाद्य असुरक्षित जनसंख्या	प्रतिशत								,,	,,	
असर १	गाउँपालिका पशुपंछी तथा मत्स्यजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर भई निर्यात प्रबर्द्धन भएको हुने	मत्स्यजन्य खाद्यको आयातमा कमी	प्रतिशत								,,	,,	
		पशुजन्य वस्तुको निर्यातमा बृद्धि	प्रतिशत								,,	,,	
		प्रतिव्यक्ति/प्रतिवर्ष दुधको उपलब्धता	लिटर								,,	,,	
		प्रतिव्यक्ति/प्रतिवर्ष मासुको उपलब्धता	के.जी.								,,	,,	

प्रतिफल १.१	पशुपंछी सम्बन्धी नीति तथा कानून बनाई कार्यान्वयन गरिने	पशुपंछी विकास सम्बन्धी नीति तथा कानून	संख्या		४	०	०	०	०	४	वार्षिक प्रतिवेदन	,,	
प्रतिफल १.२	घाँसेवाली स्रोत केन्द्रको स्थापना भएको हुने	घाँसेवाली स्रोतकेन्द्र	संख्या		२	०	०	०	०	२	,,	,,	
		डालेघांस नर्सरी	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल १.३	पशुपंछीको पकेट क्षेत्र स्थापना भएको हुने	दुग्ध उत्पादन पकेट क्षेत्र	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
		बाख्रा पकेट क्षेत्र	संख्या		२	०	०	०	०	२	,,	,,	
		बंगुर पकेट क्षेत्र	संख्या		२	०	०	०	०	२	,,	,,	
प्रतिफल १.४	बाख्रा स्रोत केन्द्र स्थापना भई पाठापाठीको आपूर्तिमा आत्मनिर्भर भएको हुने	बाख्रा स्रोत केन्द्र	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल १.५	स्थानीय जातको कुखुरा उत्पादन भई निर्यात समेत भएको हुने	स्थानीय जातको कुखुरा उत्पादन	के.जी.								,,	,,	
प्रतिफल १.६	पशुपंछीको नश्ल सुधार पौष्टिक आहाराको व्यवस्था र पशुपंछी स्वास्थ्य सेवा एकीकृत प्रदान भएको हुने	कृत्रिम गर्भाधान भएको पशु	संख्या (हजार)								,,	,,	
प्रतिफल १.७	पाडापाडी तथा बाच्छाबाच्छी हुर्काउने कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने	उन्नत नश्लका गाईभैंसी (पाडी बाच्छी)	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.८	दुग्ध प्रशोधन उद्योग स्थापना भई दुग्ध पदार्थ निर्यात समेत भएको हुने	दुग्ध प्रशोधन उद्योग	संख्या		१					१	,,	,,	
प्रतिफल १.९	पशुकल्याण सम्बन्धमा कृषकहरु सचेत भएको हुने	पशुकल्याण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रममा सहभागी कृषक	संख्या								,,	,,	
असर २	पशुपंछीपालन व्यवसाय प्रविधियुक्त, व्यायसायिक र प्रतिस्पर्धी बनेको हुने	पशुपंछी क्षेत्रमा पूर्वाधार विकास र प्रविधिको प्रयोगमा बृद्धि	प्रतिशत								,,	,,	
		पशुपंक्षीपालन व्यवसायीको बृद्धि हुने	प्रतिशत								,,	,,	
		पशु वीमा सेवा प्राप्त व्यवसायी संख्या	संख्या								,,	,,	
		मासु आयातमा आएको कमी	प्रतिशत								,,	,,	
		मासु निर्यात	के. जी.								,,	,,	
प्रतिफल २.१	उन्नत नश्ल, पशु आहारा, पशु सेवा, पशु स्वास्थ्य, वीमा जस्ता सेवाहरु एकिकृत रुपमा प्रदान भएको हुने	पशुपंछी एकीकृत सेवा प्रवाह प्राप्त गरेको व्यवसायी/ कृषक	संख्या								,,	,,	
		वीमा सेवामा आवद्ध कृषक									,,	,,	
		दुग्ध उत्पादनमा अनुदान प्राप्त कृषक	संख्या								,,	,,	
		मासु उत्पादनमा अनुदान प्राप्त कृषक	संख्या								,,	,,	
		दुग्ध चिस्यान केन्द्र	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल २.२	बांझो जग्गामा घांस खेती भई पशु आहार आपुर्तिमा सुधार भएको हुने	घांस लगाकइएको बांझो जग्गाको क्षेत्रफल	रोपनी								,,	,,	
प्रतिफल २.३	उन्नत प्रविधिको विकास, प्रसार तथा प्रयोग भएको हुने	उन्नत प्रविधि प्रयोग गर्ने व्यवसायी/कृषक	संख्या								,,	,,	
असर ३		महिला तथा युवाहरु पशुपंछी पालनमा स्वरोजगार भएको	संख्या								,,	,,	

	पशुपंछीपालनमा महिला तथा युवा वर्गको स्वरोजगारी सिर्जना भई आय आर्जनमा बृद्धि भएको हुने र निजी क्षेत्र तथा सहकारीको समेत लगानी भएको हुने	महिला तथा युवाहरुको पशुपंछीपालनबाट आम्दानीमा बृद्धि	प्रतिशत								,,	,,	
		सहकारीको लगानी भएको व्यवसायी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.१	युवाहरुलाई विदेश जानबाट रोक्न र विदेशमा सिकेको सीपको पशुपालनमा उचित प्रयोग गर्न विशेष कार्यक्रमको व्यवस्था भएको हुने	युवा तथा महिला स्वरोजगारका लागि सीप विकास तालिम प्राप्त व्यवसायी/कृषक	संख्या		४०	४०	४०	४०	४०	२००	,,	,,	
		सहकारीबाट ऋण प्राप्त पशुपंछी पालक कृषक/व्यवसायी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.२	पशुपंछी तथा मत्स्यपालक कृषक/ व्यवसायीले उन्नत प्रविधि प्रयोग गरेको हुने	पशुपंछीपालक महिला लक्षित तालिम प्राप्त सहभागी	संख्या		३०	३०	३०	३०	३०	१५०	,,	,,	
		महिला व्यवसायीलाई गाउँपालिकाले दिएको कर छुट सुविधा प्राप्त	संख्या								,,	,,	
		व्याजदर अनुदान प्राप्त महिला व्यवसायी	संख्या										
		नविनतम प्रविधि प्राप्त कृषक	संख्या										
असर ४	पशुपंछीजन्य तथा मत्स्यजन्य पदार्थबाट मानव स्वास्थ्यमा पर्न सक्ने नकारात्मक असरको न्यूनिकरण भएको हुने	पशुजन्य तथा मत्स्यजन्य पदार्थबाट स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर परेका जनसंख्या	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल ४.१	जुनोटिक तथा महामारी रोगको नियन्त्रण भएको हुने	एकीकृत नीति तरजुमा भएको हुने	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ४.२	पशुपंछी प्राविधिक जनशक्तिको क्षमता अभिबृद्धि भएको हुने	जुनोटिक रोग सम्बन्धी जनचेतनामा सहभागी	संख्या								,,	,,	
		तालिम प्राप्त पशुपंछी प्राविधिक	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ४.३	पशुपंछीका विद्यमान महामारीजन्य रोगहरुको बिरुद्ध खोप कार्यक्रम	खोप प्रदान गरिएको पशपंछि	संख्या (हजार)								,,	,,	
		मापदण्ड अनुसारका बधशाला संख्या	संख्या								,,	,,	
		स्वच्छ तथा सुधार भएका मासुपसल	संख्या										

४.३ पर्यटन विकास

४.३.१ पृष्ठभूमि

घिरिङ गाउँपालिकामा पर्यटनको राम्रै सम्भावना रहेको पालिका हो। पर्यटन राजधानी पोखरासंग रणनीतिक सडक मार्फत जोडिएकोले पर्यटकीय पूर्वाधारहरु निर्माण गर्न सकिएमा पोखरा आउने पर्यटकहरुलाई यहांसम्म ल्याउन सकिने प्रबल सम्भावना रहेको छ। घिरिङ गाउंपालिका संस्कृतिक एवं प्राकृतिक विविधतामा धनी छ। यहां धैरै जातजाती र धर्मावलम्बीहरुको बासोबास रहेकोले सांस्कृतिक सामुदायिक होम स्टेहरु सञ्चालन गर्ने सकिने सम्भावना पनि छ। मध्यपहाडी भागमा रहेको र कालीगण्डकी किनारमा अत्रौली पुट्टार जस्ता सम्म भूमीपनि रहेकोले भौगोलिक विविधता पनि छ। कालीगण्डकीमा जलविहार (र्‍याफ्टिङ) को पनि सम्भावना देखिन्छ। साथै नेपाल एकीकरण पूर्व बाइसे चौबिसे राज्यहरु मध्ये घिरिङ छुट्टै राज्यको रुपमा रहेको भन्ने ऐतिहासिक महत्वको कथन पनि छ। मुख्य पर्यटकीय स्थलको रुपमा घुमाउने ताल पनि निर्माणाधिन छ। यो ताल सम्पन्न भएपछि यस वरिपरी अन्य पर्यटकीय पूर्वाधारहरु बनाउन सकिन्छ। प्राकृतिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक, धार्मिक तथा मानव निर्मित पर्यटकीय क्षेत्रहरुको गुणस्तरीय विकास गर्न सकिएमा पोखरा आउने आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरुलाई आकर्षण गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ।

४.३.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

यहांको अधिकांश भूभाग पहाडी धरातलीय उच्च भूभाग भएकोले यहांबाट रमणीय प्राकृतिक दृश्यावलोकन गर्न सकिने डांडाहरु प्रशस्त छन्। यहां मगर समुदायको जनसंख्या झण्डै ४८ प्रतिशत रहेको छ भने कुमाल समुदायको जनसंख्या दोस्रो स्थानमा (झण्डै १३ प्रतिशत) छ। यी समुदायहरु लगायत १० भन्दा धैरै जातीय समुदायहरु तथा ७ वटा धर्मावलम्बीहरुको बसोबास रहेकोले यो गाउंपालिका परम्परागत, सांस्कृतिक तथा धार्मिक विविधतायुक्त छ। यहां दृश्यावलोकन गर्न सकिने थुप्रै स्थानहरुमा पार्क निर्माण गर्न सकिने अवस्था छ भने यस गाउंपालिकाको प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्यको रुपमा मानव निर्मित घुमाउने ताल रहेको छ जसको निर्माण कार्य सम्पन्न हुने अवस्थामा पुगेको छ। जल विहारको लागि सम्भावना बोकेको काली गण्डकी यहींबाट बगेको छ। पूर्व पश्चिम राजमार्ग नजिकै रहेको र सडक सञ्जलद्वारा जोडिएकोले ठूलो संख्यामा आउने पर्यटकहरुलाई आकर्षित गर्ने सक्ने गरी पर्यटन पूर्वाधारको विकास गर्न सकिएमा पर्यटन क्षेत्रबाट पनि यस गाउंपालिकाले राम्रै लाभ लिन सकिने देखिन्छ।

(२) सबल पक्ष

(क) जातीय तथा धार्मिक संस्कृति, परम्पराले विविधतायुक्त गाउंपालिका,
(ख) होम स्टेहरु सञ्चालनमा रहनु,
(ग) प्राकृतिक सुन्दरताले भरिपूर्ण डांडाहरु रहनु तथा आफ्नै गौरबपूर्ण इतिहास रहेको,
(घ) ठूला राजमार्गहरुबाट नजिक रहनु र ती राजमार्गसंग रणनीतिक तथा प्रादेशिक सडक सञ्जाल मार्फत जोडिनु,
(ङ) धार्मिक महत्व बोकेको तथा साहासिक पर्यटनका लागि उपयुक्त कालीगण्डकी नदी यही गाउंपालिका भएर बग्नु,
(च) परम्परागत उत्पादन पद्धतिबाट स्थानीय जातका वस्तुहरुको उत्पादन भैरहनु।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) पर्यटकीय गन्तव्यहरुको उचित विकास गर्न नसकिनु,
(ख) पर्यटकीय गन्तव्यहरु भएरपनि प्रचार प्रसार गर्न नसकिनु,
(ग) युवा पुस्तामा संस्कृति र परम्परा हस्तान्तरण गर्न नसक्नु,
(घ) गाउंपालिकाको पर्यटन गुरुयोजनाको निर्माण नहुनु,
(ङ) मुख्य पर्यटन गन्तव्य घुमाउने तालको निर्माण कार्य ढिलो हुनु।

(४) अवसर

(क) पर्यटकीय राजधानी शहर पोखरा डेढ घण्टाको दुरीमा रहनु,

(ख) भारतीय पर्टकहरु आवतजावत गर्ने पूर्वपश्चिम राजमार्गमा सहज पहुंच हुनु,

(ग) नेपालीहरुमा यात्रा र अवलोकन गर्ने बानी विकास हुनु ।

(५) चुनौति

(क) पर्यटकीय पूर्वाधारको गुणस्तरीय विकास गर्नु,

(ख) परम्परागत खेतीमा लागेका नागरिकलाई पर्यटन व्यवसायमा आकर्षित गर्नु,

(ग) लोप हुन लागेका परम्परा संस्कृतिहरुको संरक्षण गर्नु,

(घ) पर्यटनलाई कृषिसंग जोड्नु ।

४.३.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"घिरिङ समृद्धिको आधार, पर्यटनको दिगो विकास"

लक्ष्य

दिगो पर्यटनको विकासबाट उत्पादन र रोजगारीमा बृद्धि गरी घिरिङ गाउँपालिकाको समृद्धि सुनिश्चत गर्ने

उद्देश्य

१ पर्यटन क्षेत्र र स्थानीय कृषि उत्पादन बीच सघन सहकार्य स्थापित गर्नु,

२ पर्यटन पूर्वाधार र पर्यटकीय उपजको विकास र प्रबर्द्धन गर्नु,

३ पर्यटन मार्फत जनताको आय र रोजगारीमा उल्लेखनीय बृद्धि गर्नु ।

४.३.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: पर्यटन क्षेत्र र स्थानीय कृषि उत्पादन बीच सघन सहकार्य स्थापित गर्नु	
१.१ पर्यटन व्यवसायीलाई स्थानीय उत्पादकसँग सघन सहकार्य गरी Backward र Forward सम्बन्ध सुदृढ गर्न प्रोत्साहन गर्ने	१.१.१ पर्यटन व्यवसायी र स्थानीय उत्पादकबीच सम्बन्ध विस्तार गर्न आवश्यक नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था गरिनेछ, १.१.२ पर्यटन व्यवसायीलाई आफ्ना होटेल तथा रेष्टुररेन्टहरुमा प्रयोग हुने खाद्य सामग्री आफै उत्पादन गर्न तथा स्थानीय उत्पादकसँग खरिद गर्न सहजीकरण गरिनेछ ।
उद्देश्य २: पर्यटन पूर्वाधार र पर्यटकीय उपजको विकास र प्रबर्द्धन गर्नु	
२.१ पर्यटनको विकास र प्रवर्द्धनका लागि नीति निर्माण तथा संस्थागत व्यवस्था गर्ने	२.१.१ पर्यटन गुरु योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ, २.१.२ पर्यटन क्षेत्रको विकास र प्रबर्द्धनका लागि संस्थागत संरचनाको व्यवस्था गरिनेछ ।
२.२ पर्यटन क्षेत्रका लगानीकर्ता लाई लगानीमैत्री वातावरण सिर्जना गर्ने	२.२.१ पर्यटन व्यवसायीहरुलाई व्यवसाय करमा छुट दिने व्यवस्था गरिनेछ, २.२.२ पर्यटन पूर्वाधार विकासमा निजी लगानी आकर्षित गरिनेछ, २.२.३ पर्यटकीय गन्तव्यहरुको पहिचान र विकास गरिनेछ ।
२.३ आकर्षक पर्यटकीय गन्तव्यहरुमा पूर्वाधारको	२.३.१ सडक, पुल, भवन लगायतका पूर्वाधार निर्माण गर्दा स्थानीय संस्कृति र मौलिकता प्रबर्द्धन गर्न प्रोत्साह गरिनेछ, २.३.२ रणनीतिक महत्वका पर्यटन पदमार्गहरुको पहिचान विकास र सौन्दर्यकरण गरिनेछ,

स्तरोन्नति गरी बाह्रै महिना पर्यटक जान सक्ने बनाउने	२.३.३ प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक पर्यटकीय गन्तव्य र उपजहरुको दिगो उपयोग र संरक्षण गरिनेछ, २.३.४ आकर्षक पर्यटक गन्तव्यमा पुग्ने सडक तथा पदमार्गहरु बाह्रै महिना सञ्चालन हुने व्यवस्था गरिनेछ।
२.४ पर्यटकीय वस्तु तथा उपजहरुको प्रबर्द्धन तथा प्रचार प्रसार गर्ने	२.४.१ पर्यटन गन्तव्य तथा वस्तुहरुको प्रचार प्रसारको लागि प्रचार सामग्री तथा तथा सामाजिक सञ्जालको प्रयोगमा प्रोत्साहन गरिनेछ, २.४.२ ग्रामिण पर्यटकीय गन्तव्यहरुमा आन्तरिक पर्यटक आकर्षण गर्न ट्राभल एजेन्सीहरुसँग सहकार्य गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ, २.३.३ पर्यटकहरुलाई बिक्री गरिने कोसेलीहरु उत्पादन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ।
उद्देश्य ३: पर्यटन मार्फत जनताको आय र रोजगारीमा उल्लेखनीय बृद्धि गर्नु	
३.१ पर्यटकको बसाई अवधि लम्ब्याउने र खर्च बढाउने वातावरण निर्माण गर्ने	३.१.१ नजिकका शहरमा रहेका ट्राभल एजेन्सीहरुसँग सहकार्य गरी पर्यटन कनेक्टिभिटी सजालहरु विकास गरी प्रबर्द्धन गरिनेछ, ३.१.२ पदमार्गहरुलाई सुरक्षित र आकर्षक बनाईनेछ, ३.१.३ पर्यटकी गन्तव्यहरुलाई प्याकेज प्याकेजमा व्यवस्थित गरिनेछ।
३.२ ग्रामिण पर्यटनको विविधिकरण गर्ने	३.२.१ ग्रामिण घरबासहरुलाई (होम स्टे) साँस्कृतिक विविधका आधारमा विस्तार गरी गुणस्तरीय तथा घरवास सञ्चालकहरुको क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ।

४.३.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र.सं.	कार्यक्रम	इकाई	स्थान	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु. हजारमा)						जिम्मेवार निकाय
							२०७९/८०		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**पर्यटन क्षेत्र विकास कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	पर्यटन व्यवसायमा स्थानीय उत्पादन प्रबर्द्धन सहितको पर्यटन नीति तर्जुमा	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	५०	पालिका
		१.१.२	१	पर्यटन व्यवसायीलाई आफुले प्रयोग गर्ने सामग्री आफै उत्पादन गर्न तालिम दिने	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
२	२.१	२.१.१	१	पर्यटन गुरु योजना तर्जुमा	संख्या	पालिका		१	५००	०	०	०	०	५००	पालिका
		२.१.२	१	पालिकाको पर्यटन क्षेत्रको समग्र विकासका लागि पर्यटन व्यवसायी तथा स्थानीय उत्पादकहरु समेत रहेको पर्यटन समिति गठन	संख्या	पालिका		१	२०	०	०	०	०	२०	पालिका
	२.२	२.२.१	१	पर्यटन व्यवसायीहरुलाई प्रबर्द्धन गर्न व्यवसाय करमा ५० प्रतिशत छुट दिने	पटक	पालिका		५	०	०	०	०	०	०	पालिका
		२.२.२	१	पदमार्ग निर्माण	पटक	उपयुक्त स्थानहरु		५	२१००	२१००	२१००	२१००	२१००	१०५००	पालिका/प्रदेश/संघ
			२	घुमाउने ताल निर्माण	संख्या	३ नं वडा		१	६०००	१००००	१००००	१००००	१००००	४६०००	प्रदेश/संघ
			३	पार्कहरु निर्माण	पटक	उपयुक्त स्थानहरु		५	२४००	२४००	२४००	१५००	१४००	१०१००	पालिका/प्रदेश/उस
			४	शालीग्राम संग्रहालय	संख्या	१ नं वडा		१	०	२०००	२०००	१०००	०	५०००	प्रदेश/संघ
			५	घिरिङकोट संग्रहालय	संख्या	३ नं वडा		१	०	२०००	०	०	०	२०००	पालिका/प्रदेश
			६	गड्यौलीटार कुमाल संग्रहालय	संख्या	४ नं वडा		१	०	०	१५००	०	०	१५००	पालिका
			७	विभिन्न मन्दिर तथा गुम्बाहरु निर्माण एवं मर्मत संभार	पटक	सबै वडा		५	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००	पालिका/प्रदेश/उस
	२.३	२.३.१	१	सडक, पुल, भवन लगायतका संरचना निर्माणगर्दा स्थानीय संस्कृति र मौलिकता झल्किने नीति निर्माण	प्याकेज	पालिका		१	१००	०	०	०	०	१००	पालिका
		२.३.२	१	रणनीतिक हिसाबले महत्वपूर्ण पदमार्ग पहिचान, विकास एवं शौन्दर्यकरण	पटक	उपयुक्त स्थान		५	०	०	०	०	०	०	पालिका/प्रदेश
		२.३.३	१	पर्यटकीय वस्तु, उपज तथा गन्तव्यहरुको उपयोग र संरक्षण गर्न **"पर्यटन आचार संहिता"** निर्माण	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	५०	पालिका
			२	पर्यटकीय स्थलहरुको दिगोपनको लागि नियमित मर्मत संभार	पटक	सबै वडा		५	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	पालिका

		२.३.४	१	पालिकाका आकर्षक गन्तव्यहरुको पहिचान गरी ती गन्तव्यहरुमा पुग्ने सडक/पदमार्ग को स्तरोन्नति (पूर्वाधारबाट गर्ने)	पटक	उपयुक्त स्थान		५	०	०	०	०	०	०	पालिका
	२.४	२.४.१	१	गन्तव्य तथा पर्यटन वस्तुहरुको प्रबर्द्धनका लागि सामग्री निर्माण र प्रचार प्रसारमा सहयोग	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
		२.४.२	१	बजारीकरणका लागि पर्यटन व्यवसायीको क्षमता विकास	पटक	पालिका		५	२००	०	२००	०	२००	६००	पालिका
			२	ग्रामिण पर्यटन व्यवसायीलाई पोखरामा रहेका ट्राभल एजेन्सीहरुसँग सहकार्य गर्न प्रोत्साहन	प्याकेज	पालिका		१	१००	०	१००	०	१००	३००	पालिका
		२.४.२	१	स्थानीय पर्यटकीय कोसेली वस्तुहरु उत्पादन तालिम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
			२	पर्यटक कोसेली घर स्थापना	संख्या	उपयुक्त स्थान		३	०	४००	४००	४००	०	१२००	पालिका
३	३.१	३.१.१	१	कार्यनीति २.४.२ ले समेट्ने											पालिका
		३.१.२	१	कार्यनीति २.२.२ र २.३.२ ले समेट्ने											पालिका
		३.१.३	१	पर्यटकहरुको बसाई दिन र खर्च बढाउनको लागि पालिकाका गन्तव्यहरुको समूहिकृत गरी एकीकृत भ्रमण प्याकेज निर्माण	पटक	पालिका		२	०	१००	०	१००	०	२००	पालिका
	३.२	३.२.१	१	मगर, कुमाल, दरै, नेवार समुदायको होम स्टे सञ्चालन सहयोग	संख्या	उपयुक्त स्थान		४	५००	३००	०	०	५००	१३००	पालिका/प्रदेश
			२	होम स्टेहरुलाई मापदण्ड अनुसारको गुणस्तरीय बनाउन सञ्चालकहरुको क्षमता विकास	पटक	उपयुक्त स्थान		५	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	पालिका
	जम्मा लागत								**१५५२०**	**२२८००**	**२२२००**	**१८६००**	**१७८००**	**९६९२०**	
	पालिकाको हिस्सा								**५४५०**	**५८३०**	**६३८०**	**४२७५**	**४२८०**	**२६२१५**	
	प्रदेश सरकारको हिस्सा								**२९३०**	**७३३०**	**६१८०**	**५२७५**	**४९८०**	**२६६९५**	
	संघीय सरकारको हिस्सा								**६७००**	**९२००**	**९२००**	**८७००**	**८२००**	**४२०००**	
	पार्क निर्माण र मठमन्दिर मर्मत उपभोक्ता समितिको १०%								**४४०**	**४४०**	**४४०**	**३५०**	**३४०**	**२०१०**	

४.३.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	दिगो पर्यटन विकासबाट उत्पादन र रोजगारीमा बृद्धि भइ घिरिङ गाउँपालिको समृद्धिमा योगदान पुगेको हुने	आन्तरिक पर्यटन आगमन	संख्या								वार्षिक प्रतिवेदन	आर्थिक विकास शाखा	
		बाह्य पर्यटक आगमन	संख्या								,,	,,	
		पर्यटन क्षेत्रले सिर्जना गरेको रोजगारी	संख्या								,,	,,	
असर १	गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रमा Backward र Forward सम्बन्ध सुदृढ भएको हुने	होटेल रेष्टुरेण्टमा खपत हुने खाद्यान्न तथा तरकारीमा स्थानीय उत्पादनको हिस्सा	प्रतिशत								,,	,,	
		आफ्ना होटल/रेष्टुरेण्टमा प्रयोग हुने खाद्य सामग्री आफै उत्पादन गर्ने होटल	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.१	पर्यटनमैत्री नीति तथा कानूनी व्यवस्था भई होटल/रेप्टेरेण्ट व्यवसायीले स्थानीय खाद्य सामग्री प्रयोग गरेको ने	पर्यटन व्यवसायमा स्थानीय उत्पादन प्रबर्द्धन नीति निर्माण	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
		स्थानीय खाद्य सामग्री उत्पादन सम्बन्धी तालिमप्राप्त होटल व्यवसायी	संख्या								,,	,,	
असर २	पर्यटन पूर्वाधार र पर्यटकीय उपजको विकास र प्रबर्द्धन भएको हुने	पर्यटकीय गन्तव्य	संख्या								,,	,,	
		पदमार्गको लम्बाई	कि. मि.								,,	,,	
		पर्यटन व्यवसायी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.१	पर्यटन गुरु योजना निर्माण भै कार्यान्वयन भएको हुने	पर्यटन गुरु योजना	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल २.२	पर्यटनको विकास प्रबर्द्धनको लागि संस्थागत संरचनाको व्यवस्था भएको हुने	स्थानीय पर्यटन विकास समिति	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल २.३	पर्यटन व्यवसायीले कर छुट सुविधा पाई पर्यटन व्यवसायमा संलगन् हुन प्रोत्साहति भएको हुने	कर छुट पाउनने पर्यटन व्यवसायी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.४	पर्यटकीय गन्तव्यसम्म पुग्ने पूर्वाधारको विकास भएको हुने	पर्टकीय गन्तव्यसम्म पुग्ने सडकको लम्बाई	कि. मि.								,,	,,	
		पर्यटकीय क्षेत्रमा खानेपानी योजना	संख्या								,,	,,	
		पदमार्गको लम्बाई	कि. मि.								,,	,,	
		घुमाउने ताल निर्माण	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
		संग्रहालय	संख्या								,,	,,	
		मठमन्दिर निर्माण तथा मर्मत गरिएको	संख्या										

प्रतिफल २.५	सडक पुल भवन लगायतका संरचना निर्माणमा स्थानीय संस्कृति र मौलिकता प्रबर्द्धन भएको हुने	पहिचानयुक्त पर्यटन पूर्वाधार निर्माण नीति	संख्या			१				१	,,	,,	
प्रतिफल २.६	रणनीतिक महत्वका पदमार्गहरुको पहिचान विकास र सौन्दर्यकरण भएको हुने	पदमार्ग	संख्या								,,	,,	
		पदमार्ग लम्बाई	कि. मि.								,,	,,	
प्रतिफल २.७	प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक पर्यटकीय गन्तव्य र उपजहरुको दिगो उपयोग र संरक्षण भएको हुने	पर्यटन आचार संहिता निर्माण	संख्या		१					१	,,	,,	
		नियमित मर्मत संभार पर्यटकीय स्थलहरु	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.८	आकर्षक पर्यटन गन्तव्यमा पुग्ने सडक तथा पदमार्गहरु बाह्रै महिना सञ्चालनमा आएको हुने	पर्यटन गन्तव्यमा पुग्ने सडकको स्तरोन्नति भएको	कि. मि.								,,	,,	
		पदमार्गको स्तरोन्नति भएको	कि. मि.								,,	,,	
प्रतिफल २.९	पर्यटन वस्तुहरुको प्रबर्द्धनका लागि प्रचार सामग्री निर्माण र प्रचार प्रसार भएको हुने	स्थानीय रेडियो तथा सामाजिक सञ्जाल मार्फत प्रचार प्रसार	प्याकेज								,,	,,	
प्रतिफल २.१०	बजारीकरणका लागि स्थानीय पर्यटन व्यवसायीहरु र ट्राभल एजेन्सीसँग सहकार्य भएको हुने	सहकार्य भएको पर्यटन व्यवसायी र ट्राभल एजेन्सी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.११	पर्यटकहरुलाई बिक्री गरिने कोसेली उत्पादन गर्न स्थानीयबासी प्रोत्साहित भएको हुने	कोसेली घरको स्थापना र सञ्चालन	संख्या								,,	,,	
असर ३	पर्यटन मार्फत आय र रोजगारीमा उल्लेखनीय बृद्धि भएक हुने	होम स्टे	संख्या								,,	,,	
		पर्यटन क्षेत्रमा सिर्जित रोजगारी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.१	पर्यटकको बसाई लम्ब्याउने र खर्च बढाउन पालिकाभित्रका पर्यटन गन्तव्यहरुको एकीकृत प्याकेज निर्माण भएको	पर्यटन प्याकेज	संख्या		०	१	०	१	०	२			
		पर्यटकहरुको सरदर बसाई दिन											
प्रतिफल ३.२	विभिन्न समुदायको छुट्टा छुट्टै होमस्टे स्थापना तथा सञ्चालन भएको हुने	विभिन्न समुदायले सञ्चालन गरेको होम स्टे	संख्या	२	१	१	०	०	०	४	,,	,,	

४.४ उद्योग, बाणिज्य तथा आपूर्ति

४.४.१ पृष्ठभूमि

घिरिङ गाउँपालिको अधिकांश भूभाग पहाडी भिरालो धरातल भएकोले यहां साना साना बजार केन्द्र बाहेक शहरी बस्ती छैन। रणनीतिक तथा प्रादेशिक सडक तथा पालिकाको मुख्य सडक किनारमा केहि बजार केन्द्रहरु रहेका छन्। मानपुर, साभुङ देउराली, पुट्टार, सुन्धारा, बैडी, अत्रौली, ढाकरदी यहांका मुख्य बजार केन्द्रहरु हुन्। भिमाद, रामपुर जस्ता केही ठूला बजार केन्द्रहरु नजिक रहेको र पोखरा। भरतपुर, कावासोती जस्ता शहरहरु नजिकै भएको ती शहरसंग सहज सडक सञ्जालले जोडिएकोले यहां थोक भन्दा खुद्रा व्यापर तथा साना साना होटल रेष्टुरेण्टहरु सञ्चालनमा छन्। उद्योगको हकमा केही साना साना कुटानी पिसानी मिलहरु, कृषि तथा पशुपंछीपालन फर्महरुमात्र सञ्चालनमा छन्। अधिकांश घरपरिवार कृषि तथा पशुपंछीपालन कार्यमा संलग्न भएको भएपनि परम्परागत र निर्वाहमुखी रुपमा यस पेशामा संलग्न छन्। व्यावसायिक रुपमा यो पेशामा लाग्नेहरु नगण्य मात्रामा छन्।

अर्थतन्त्र मजबुत हुन व्यापार भन्दा बढी उद्योग क्षेत्रको विकास आवश्यक छ। यहाँ स्थानीयस्तरमा उपलब्ध हुने कृषिपशुपंछीजन्य तथा अन्य कच्चा पदार्थमा आधारित लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरु सञ्चालन गर्न सकिने प्रबल सम्भावना छ। खासगरी कृषि तथा पशुपंछीजन्य पदार्थको प्रशोधन उद्योगहरु स्थापना गर्न सकिएमा कृषि तथा पशुपंछीवन्य स्थानीय उत्पादनको बजार उपलब्ध भई उत्पादनमा प्रोत्साहन पुग्न सक्ने देखिन्छ। उद्योग स्थापना भन्दा व्यापार व्यवसायको स्थापना सहज हुन्छ। उद्योग स्थापनाका लागि लगानीकर्ताहरुलाई आर्षित गर्न गाउँपालिकाले लगानीमैत्री वातावरण सृजना गर्नुपर्ने हुन्छ।

४.४.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना,२०७८ अनुसार यहांको झण्डै ८५ प्रतिशत जनसंख्या कृषि पेशामा लागेका छन्। कृषि बाहेकको व्यवसाय/पेशामा लाग्ने घरपरिवार १० प्रतिशत छन्। जसमध्ये घरेलु उद्योगमा संलग्न ३.८%, बाणिज्य/व्यापारमा संलग्न ३.७%, यातायात क्षेत्रमा लाग्ने ०.२%, सेवा क्षेत्रमा लाग्ने २% रहेका छन्। सरकारी क्षेत्रमा संलग्न करिब ३% मात्र छन्। यहांका १२.०५% जनसंख्या विभिन्न उद्देश्यले विदेशमा रहेका छन्। विदेशमा रहेका मध्ये ८५% जनसंख्या कामको लागि विदेश गएका छन्। कुल जनसंख्याको झण्डै ८६% घरयासी कार्यमा संलग्न रहेको देखिन्छ। अधिकांश जनसंख्या कृषि पेशामा संलग्न रहेको र अन्य वैकल्पिक क्षेत्रहरुमा स्थान्तरण गर्न नसक्दा कृषि क्षेत्रमा जनसंख्याको चाप रहेको देखिन्छ। कृषि क्षेत्रमा व्यापक आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरण गर्न सकिएमा यहांको अर्थतन्त्रमा ठूलो फड्को मार्न सकिने सम्भावना छ।

बाणिज्य व्यापार तर्फ ५ प्रतिशत जनसंख्या मात्र संलग्न भएको देखिन्छ। झण्डै ६४% घरपरिवार आफ्नो उत्पादनले वर्षभरी खान नपुग्ने अवस्थामा छन्। आफ्नो उत्पादन पूर्ण रुपमा बिक्री गर्ने घरपरिवार जम्मा ०.२५% रहेको र आफ्नो कृषि उत्पादनको केही अंशमात्र बिक्री गर्ने घरपरिवार ३१ % मात्र रहेकोले धेरै जसोले दैनिक उपभोग्य वस्तुहरु बजारबाट नै खरिद गर्ने गरेको देखिन्छ। सानासाना कुटानी पिसानी मिलहरु र साना कृषि तथा पशुपंक्षी फर्महरु बाहेक अन्य कुनै खालको उद्योग धन्दा यहां सञ्चालनमा छैनन् । ग्रमिण क्षेत्रमा कमसल वस्तुहरु आपूर्ति हुने हुनाले जनस्वास्थ्यमा गम्भिर असर पुग्ने अवस्था पनि छ। अतः दैनिक उपभोग्य वस्तुहरु गुणस्तरीय बनाउन गाउँपालिकाले बजार अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउनु पर्ने हुन्छ। ग्रामिण दुर्गम क्षेत्रमा अत्यावश्यक दैनिक उपभोग्य वस्तुहरुको आपूर्ति अभाव हुन नदिन सडक पूर्वाधारहरुको पहुँच दिगो बनाउनु गर्नुपर्ने देखिन्छ।

(२) सबल पक्ष

(क) गाउंपालिकाका सबै बस्तीहरु सडक सञ्जालबाट जोडिनु,

(ख) रणनीतिक तथा प्रादेशिक सडक सञ्जालद्वारा पोखरा, भरतपुर, कावासोती जस्ता ठुला शहरहरुसंग जोडिनु,

(ग) सहकारी तथा वित्तीय संस्थाहरुको उपस्थिति हुनु,

(घ) औद्यगिक ग्रामको सञ्चालनका लागि जग्गा व्यवस्था हुनु ।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) बर्षा याममा कतिपय बस्तीहरुमा यातायात सञ्चालन हुन नसक्नु,

(ख) अधिकांशमा उद्यमशीलताको अभाव हुनु,

(ग) परम्परागत र निर्वाहमुखी कृषि पेशामा लागेकाहरुलाई उद्यम व्यवसायमा आकर्षित गर्न नसक्नु,

(घ) वित्तीय साक्षरता कमजोर हुनु ।

(४) अवसर

(क) पोखरा भरतपुर कावासोती जस्ता ठुला शहरहरु नजिक हुनु र सहज सडक सञ्जालद्वारा जोडिनु,

(ख) शहरमा अर्गानिक उत्पादनलाई ग्राह्यता दिने मानसिकताको विकास हुनु,

(ग) औद्योगिक ग्राम निर्माणाधिन हुनु,

(घ) कृषि क्षेत्रमा रहेको श्रमको चापलाई उद्योग क्षेत्रमा स्थानान्तरण गर्न सकिने अवस्था हुनु ।

(५) चुनौति

(क) स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योग स्थापना गर्नु

(ख) पलायन उन्मुख युवाहरुको सोंचलाई उद्यमशील बनाई

४.४.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

“स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगको विस्तार, घिरिङको आर्थिक बृद्धिको आधार”

लक्ष्य

स्थानीय स्रोत तथा कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योग, बाणिज्यको प्रबर्द्धन गरी जनताको आयस्तरमा बृद्धि गर्ने

उद्देश्य

१ स्थानीय स्रोत कच्चा पदार्थ सीप र साधनमा आधारित उद्योगहरुको प्रबर्द्धन गर्नु,

२ उद्योग क्षेत्रमा लगानी बृद्धि गरी रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्नु,

३ गुणस्तरीय वस्तु/सेवा सहज सुलभ र नियमित आपूर्तिको व्यवस्था गर्न सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गर्नु ।

४.४.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: स्थानीय स्रोत, कच्चा पदार्थ, सीप र साधनमा आधारित उद्योगहरुको प्रबर्द्धन गर्नु	
१.१ स्थानीय स्रोत साधन तथा कच्चा पदार्थमा आधारित थोरै पूंजीबाट छिटो प्रतिफल प्राप्त हुने लघु, घरेलु तथा साना उद्योग स्थापना र प्रबर्द्धन गर्दै आय तथा रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्ने	१.१.१ स्थानीय स्रोत साधन एवं सीपको उपयोग गरी लघु, घरेलु तथा साना उद्योग स्थापना एवं प्रबर्द्धन गरिनेछ, १.१.२ गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रमलाई विस्तार गरिनेछ, १.१.३ महिला तथा युवाहरुलाई उद्यमशीलता तालिम दिई उद्योग व्यवसायमा लाग्न उत्प्रेरित गरी स्वरोजगार सृजना गरिनेछ ।
उद्देश्य २: उद्योग क्षेत्रमा लगानी बृद्धि गरी रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्नु	

२.१ औद्योगिक पूर्वाधार तयार गरी उद्योग क्षेत्रमा लगानी प्रोत्साहन गर्ने	२.१.१ औद्योगिक ग्रामको स्थापना गरी औद्योगिक पूर्वाधार तयार गरी उद्योगको लाग अनुकुल वातावरण तयार गरिनेछ, २.१.२ उद्योगी व्यवसायी एवं लगानीकर्तालाई उद्योग दर्ता देखि बजारीकरण सम्मका सेवाहरु सहज रुपमा उपलब्ध गराइनेछ २.१.३ स्थानीय उत्पादनलाई व्यवसायीकरण गर्दै बजारीकरणा र मूल्य अधिबृद्धिमा जोड दिइनेछ, २.१.४ उत्पादनको गुणस्तर सुधार र बजार पहुंच सुनिश्चित गरिनेछ।
उद्देश्य ३: गुणस्तरीय वस्तु तथा सेवा सहज, सुलभ र नियमित आपूर्तिको व्यवस्था गर्न सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गर्नु	
४.१ उपभोक्ताको हकहित तथा अधिकार संरक्षण गर्ने	४.१.१ उपभोक्ता सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ, ४.१.२ उपभोक्ता हकहित प्रबर्द्धनको लागि तालिम तथा प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
४.२ आपूर्ति व्यवस्थापनलाई सहज बनाउन सहज उत्पादन हुने वस्तु/सेवाको गाउँपालिका भित्रै उत्पादन गर्न प्रोत्साहन गर्ने	४.२.१ आपूर्ति व्यवस्थालाई आत्मनिर्भरता तर्फ उन्मुख गर्न स्थानीयस्तरमा उपभोग/उपयोग हुने सहज रुपमा उत्पादन हुने वस्तु/सेवाको गाउंपालिका भित्रै उत्पादन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ, ४.२.२ वस्तु तथा सेवाको सहज आपूर्ति सुनिश्चित गर्न र कृत्रिम मूल्य बृद्धि नियन्त्रण गर्न उपभोक्ता तथा सरोकारवालाहरु संलग्न अनुगमन टोलीद्वारा नियमित अनुगमन गरिनेछ।

४.४.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्रम सं	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लक्ष्य						जिम्मेवार निकाय
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**उद्यम विकास कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	स्थानीय स्रोतसाधनमा आधारित सम्भाव्य लघु उद्यमीहरुलाई उद्यमशिलता तालिम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
			२	स्थानीय मदिरा ब्राण्डिङ कार्यविधि निर्माण	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	**पालिका**
			३	स्थानीय मदिरा ब्राण्डिङ	पटक	पालिका		४	०	२००	१००	५०	५०	**४००**	**पालिका**
			४	लागत सहभागितामा उपयुक्त प्रविधि हस्तान्तरण कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	**१००००**	**पालिका**
		१.१.२	१	गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम (MEDPA) लाई विस्तार गरी सञ्चालन	पटक	छनौट भएका स्थान		५	१९००	१९००	१९००	१९००	१९००	**९५००**	**पालिका**
			२	लघु उद्यमीहरुको क्षमता र दक्षता अभिबृद्धि (Scale up)	पटक	MEDPA लागु भएको		५	३००	३००	३००	३००	३००	**१५००**	**पालिका**
		१.१.३	१	महिला तथा युवाहरुलाई उद्यमशिलता तालिम	संख्या	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
२	२.१	२.१.१	१	औद्योगिक ग्रामको स्थापना	संख्या	१ नं वडा		१	०	५०००	२५००	२५००	०	**१००००**	**प्रदेश**
		२.१.२	१	उद्योग तथा व्यवसाय दर्ता सूचना प्रणालीको विकास	प्याकेज	पालिका		१	३००	०	०	०	०	**३००**	**पालिका**
			२	उद्योग व्यवसाय दर्ता सचेतना कार्यक्रम	पटक	पालिका		२	१००	०	०	१००	०	**२००**	**पालिका**
		२.१.३	१	परम्परागत सीप व्यवसायीकरणका लागि तालिम	पटक	पालिका		५	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	**७५०**	**पालिका**
			२	परम्परागत सीप व्यवसायीकरणका लागि उपयुक्त प्रविधि हस्तान्तरण	पटक	पालिका		५	३००	३००	३००	३००	३००	**१५००**	**पालिका**
		२.१.४	१	ठूला बजारमा माग भएका वस्तुहरु उत्पादन गर्ने उद्यमीहरुको सूचीकरण गर्ने र उत्पादन बढाउन थप प्रोत्साहन	पटक	पालिका		३	२००	०	२००	०	२००	**६००**	**पालिका**
			२	महिला तथा सीमान्तकृत उद्यमीहरुको बजारीकरणमा सहयोग	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
			३	स्थानीय मौलिक पहिचान झल्किने वस्तु उत्पादन गर्ने उद्योमी प्रबर्द्धन कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	**पालिका**
४	४.१	४.१.१	१	गुणस्तरीय वस्तुको उपभोग सम्बन्धमा उपभोक्ता सचेतना कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	२५	२५	२५	२५	२५	**१२५**	**पालिका**

		४.१.२	१	उपभोक्ता हकहित प्रबर्द्धनका लागि उद्योगी व्यवसायीहरुलाई तालिम तथा प्रशिक्षण कार्यक्रम	पटक	पालिका		३	५०	०	५०	०	५०	**१५०**	**पालिका**
	४.२	४.२.१	१	स्थानीयस्तरमा उपयोग/उपभोग हुने वस्तु उत्पादकलाई ५०% कर छुट दिने	पटक	पालिका		५	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
			२	उपभोक्ता सहकारी संस्था मार्फत शुपथ मूल्य पसलको व्यवस्था	संख्या	पालिका		१	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	**पालिका**
	जम्मा लागत								**५७७५**	**१०२७५**	**७९२५**	**७७२५**	**५३७५**	**३७०७५**	
	गाउंपालिकाको हिस्सा								**५७७५**	**५२७५**	**५४२५**	**५२२५**	**५३७५**	**२७०७५**	
	प्रदेश सरकारको हिस्सा								**०**	**५०००**	**२५००**	**२५००**	**०**	**१००००**	

४.४.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१/८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७				
प्रभाव	उद्योग क्षेत्रको विकास भई आय तथा रोजगारी बृद्धि भएको हुने	उद्योग क्षेत्रको आम्दानीमा बृद्धि	प्रतिशत									आर्थिक विकास शाखा	
		उद्योग क्षेत्रमा रोजगारीमा बृद्धि	प्रतिशत								,,	,,	
असर १	स्थानीय स्रोत साधनमा आधारित लघु घरेलु तथा साना उद्योग स्थापनाको माहोल सिर्जना भएको हुने	उद्योग दर्ता संख्या	संख्या								,,	,,	
		प्रमुख उद्योगमा उपलब्ध रोजगार	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.१	लघु, घरेलु तथा साना उद्योग स्थापना भई संचालन भएको हुने	लघु, घरेलु तथा साना उद्योग	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.२	गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने	MEDPA कार्यक्रम सञ्चालन भएको बस्ती	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.३	लघु उद्यमीहरुको क्षमता विकास भएको हुने	लघु उद्यमीहरुको उत्पादकत्व बृद्धि									,,	,,	
असर २	उद्योग क्षेत्रमा लगानी प्रोत्साहत गर्न नीतिगत तथा कार्यगत सहजीकरणको व्यवस्था भएको हुने	उद्योग क्षेत्रमा भएको लगानी बृद्धि	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल २.१	उद्योग क्षेत्रमा लगानी प्रात्साहन गर्न नीतिगत व्यवस्था भएको हुने	उद्योगमैत्री कानूनको निर्माण	संख्या		१					१	,,	,,	
प्रतिफल २.२	उद्योग तथा व्यवसाय दर्ता प्रक्रिया सूचना प्रविधिको प्रयोग सहित सरल र सहज भएको हुने	उद्योग तथा व्यवसाय दर्ता प्रक्रियामा सूचना प्रविधिको प्रयोग	संख्या		१					१	,,	,,	

असर ३	बाणीज्य व्यापार क्षेत्रको विकास र विस्तार भई गाउँपालिकाको आर्थिक समृद्धिमा योगदान पुगेको हुने	बाणिज्य क्षेत्रको आम्दानीमा बृद्धि	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल ३.१	बाणिज्य तथा व्यापारको प्रबर्द्धन मार्फत ग्रामिण तहसम्म रोजगारी विस्तार भएको हुने	तालिम तथा अनुदान प्राप्त परम्परागत पेशा व्यवसाय	संख्या	५	१०	१०	१५	२०	२०	७५	,,	,,	
प्रतिफल ३.२	उच्च माग भएका वस्तुहरुको उत्पादन गर्ने लघु घरेलु तथा साना उद्योगहरुको सूचीकरण भएको हुने	सूचीकृत उद्योग	पटक								,,	,,	
प्रतिफल ३.३	महिला तथा सीमान्तकृत वर्गबाट सञ्चालित उद्योगहरुको बजारीकरण मा सहयोग भएको हुने	महिला तथा सीमान्तकृत वर्गबाट संचालित उद्योग	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.३	स्थानीय कला संस्कृति र मौलिक पहिचान झल्किने वस्तुहरुको उत्पादन भएको हुने	स्थानीय कला संस्कृति र मौलिक पहिचान झल्किने वस्तरहरु उत्पादन गर्ने उद्योग	संख्या								,,	,,	
असर ४	गुणस्तरीय वस्तु तथा सेवा सहज सुलभ र नियमित रुपमा आपूर्ति हुने व्यवस्था भएको हुने	वस्तु तथा सेवा सहज सुलभ र नियमित रुपमा आपूर्ति छ भनी विश्वास गर्ने उपभोक्ता	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल ४.१	उपभोगयोग्य मिति बिक्रीमूल्य सम्बन्धी सूचना प्रवाह भएको हुने	मूल्य सूची टाँस भएको पसल	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ४.२	उपभोक्ता सचेत भएको हुने	उपभोक्ता सचेतना कार्यक्रममा सहभागी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ४.३	सहजरुपले स्थानीयस्तरमा उत्पादन भई स्थानीयस्तरमा नै खपत हुने वस्तुको उत्पादन भएको हुने	उपभोक्ता सहकारी संस्था मार्फत सुपथ मुल्य पसल	संख्या			१				१	,,	,,	

४.५ वित्तीय संस्था तथा सहकारी

४.५.१ पृष्ठभूमि

आर्थिक विकासमा पूंजीको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । पूंजीबिना कुनैपनि आर्थिक क्रियाकलापको कल्पना गर्न सकिंदैन । आफुसंग भएको पूंजीले मात्र उद्योग व्यवसाय वा अन्य कुनै आर्थिक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न पर्याप्त नहुन सक्छ । पूंजीको यो न्यूनता (माग) को आपूर्ति वित्तीय क्षेत्र (बैंक, सहकारी, लघुवित्त, वित्तीय संस्था) बाट हुन्छ । घिरिङ गाउंपालिकामा एउटा मात्र बैंक रहेको र बैंकिङ् प्रक्रिया पूरा गरी ऋण प्राप्त गर्न साना व्यवसायी तथा साना कृषकहरुको क्षमताले नभ्याउन सक्छ । यसका लागि आफै सदस्य रहेर सञ्चालनमा ल्याएको सहकारी उपयुक्त हुन्छ । खासगरी साना पूंजी लगानीमा सञ्चालन हुने व्यवसायहरुको लागि सहकारी अत्यन्त उपयुक्त हुन सक्छ । सहकारीलाई अर्थतन्त्रको सरकारी र निजी सरहको एक महत्वपूर्ण आधारस्तम्भको रुपमा मानिएको छ । सहकारी कानून, सहकारीको सिद्धान्त, मूल्य, मान्यताको भावना अनुरुप यस क्षेत्रमा छरिएर रहेका श्रम, सीप, पूंजी, प्रविधि र ज्ञानलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गरी गरिबी न्यूनीकरण, स्वरोजगारी तथा उत्पादनमूलक रोजगारीको सिर्जना, सामाजिक एकीकरण तथा वातावरण संरक्षण, उत्पादन तथा उत्पादकत्व बृद्धि गर्दै आयमा बृद्धि गर्न सहकारीको भूमिका हुन्छ ।

४.५.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

घिरिङ गाउंपालिका ग्रामिण क्षेत्र भएकोले यहां बैंकिङ् क्षेत्रको लगानी विस्तार हुन सहज छैन । यहां एउटा मात्र बैंक रहेको छ भने ४ वटा लघु वित्तहरु क्रियाशील छन् । यहां ठूला लगानीकर्ताहरु ज्यादै न्यून रहेकोले सहकारी संस्था यहांको लागि उपयुक्त वित्तीय संस्था हुन सक्छ । यसले साना लगानीकर्ताहरुको वित्तीय समस्या समाधान गर्न सक्छ । सरकारले सहकारीलाई अर्थतन्त्रको तेस्रो खम्वाको रुपमा स्वीकार गरेको छ । सहकारीको सिद्धान्त मूल्य र मान्यता वमोजिम परिचालन गर्न सकिएमा उत्पादन क्षेत्रका साना लगानीकर्ताहरुलाई पूंजी व्यवस्थापन गर्न सहज हुने देखिन्छ । यस गाउंपालिकामा दर्ता भै सञ्चालनमा रहेका सहकारी संस्थाहरुको संख्य ७ रहेको छ, जसले स्थानीय आर्थिक गतिविधिमा सकारात्मक प्रभाव पार्दै आएको छ । यी सहकारी संस्थाहरुले स्थानीयस्तरमा बचत र ऋण सुविधा प्रदान गरी उद्यमशीलता बढाउन मद्दत गरीरहेको छ । यदि सहकारी संस्था लगायतका वित्तीय संस्थाहरुको सुदृढीकरण र पूंजी पहुंचलाई अझ व्यापक गर्न सकिएमा स्थानीय व्यवसाय, कृषि तथा अन्य उद्यमहरुलाई थप प्रबर्द्धन गर्न सकिनेछ । सहकारीको सिद्धान्त मूल्य र मान्यता वमोजिम परिचालन गर्न सकिएमा उत्पादन क्षेत्रका साना लगानीकर्ताहरुलाई पूंजी व्यवस्थापन गर्न सहज हुने देखिन्छ ।

(२) सबल पक्ष

(क) गाउंपालिकामा बैंक सहकारी तथा अन्य वित्तीय संस्थाहरु हुनु,
(ख) सहकारी तथा वित्तीय संस्थाहरुको बारेमा आम नागरिकमा चेतना बढ्दै जानु,
(ग) सहकारी संस्था दर्ता तथा नियमन गर्ने अधिकार गाउंपालिकालाई हुनु,
(घ) व्यक्ति तथा समूहहरु सहकारीमा आबद्ध हुन सक्ने अवस्था हुनु,
(ङ) विपन्न व्यक्ति पनि सहकारी संस्थाको सदस्य बन्न पाउने अवस्था हुनु ।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) आम नागरिकमा सहकारीको उपयोग र उपादेयता बारेमा पर्याप्त जानकारी नहुनु,
(ख) गाउंपालकामा सहकारी तथा वित्तीय संस्थाको उपस्थिति न्यून हुनु,
(ग) सहकारी संस्थाहरु सहकारीको नीति, सिद्धान्त र मान्यता अनुसार सञ्चालन नहुनु,
(घ) सहकारी क्षेत्रको पूंजी उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी परिचालन हुन नसक्नु ।

(४) अवसर

(क) सहकारी दर्ता, नियमन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कानून बनाई व्यवस्थापन गर्न सकिने अधिकार गाउंपालिकालाई हुनु,

(ख) सहकारी क्षेत्रको पूंजी उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्न सकिने,

(ग) निजी क्षेत्र र सहकारी क्षेत्र बीच सहकार्य बृद्धि हुंदै जानु,

(घ) सहकारी प्रति स्थानीय नागरिहरुको आबद्धता र चासो बढ्दै जानु,

(ङ) सानासाना बचत प्रोत्साहन हुनु,

(च) सहज र सरल प्रक्रियाबाट पूंजीमा सबैको पहुंच स्थापित हुनु,

(छ) सहकारी सञ्चालकहरु उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गर्न उत्सुक हुनु ।

४.५.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"सहकारीको परिचालनबाट समृद्धिमा टेवा पुर्‍याउने"

लक्ष्य

स्थानीय श्रम, सीप, पूंजी, प्रविधि, ज्ञान र बजारको अधिकतम परिचालन गरी उत्पादन र उत्पादकत्वमा गुणस्तरीय बृद्धि गर्दै नागरिकहरुको आयस्तरमा सुधार ल्याउने

उद्देश्य

१ सहकारी क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्नु,
२ सहकारीको स्रोत पहिचान गरी उत्पादनको क्षेत्रमा लगानी गर्नु,
३ स्वरोजगार एवं रोजगार सिर्जना गरी गरिबी न्यूनीकरण गर्नु ।

४.५.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: सहकारी क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्नु	
१.१ नीति, कानून र संस्थागत संरचनाको व्यवस्था गर्ने	१.१.१ सरकारी सम्बन्धी स्थानीय नीति कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा गरिनेछ, १.१.२ सहकारी शाखा स्थापना गरी प्रशिक्षण, नियमन तथा सूचना प्रणाली प्रयोगमा ल्याइनेछ ।
उद्देश्य २: सहकारीको स्रोत पहिचान गरी उत्पादनको क्षेत्रमा लगानी गर्नु,	
२.१ लगानीको संभाव्य क्षेत्र पहिचान गर्ने	२.१.१ सहकारी क्षेत्रसँग समन्वय तथा सहकार्य गरी स्थानीय श्रम, सीप, पूंजी, प्रविधि ज्ञान र बजारको साथै लगानीको क्षेत्र पहिचान गरिनेछ ।
२.२ उत्पादन क्षेत्रमा लगानी अभिबृद्धि गर्ने	२.२.१ सहकारी खेती, उद्योग, सेवा र व्यवसायको विकास तथा प्रबर्द्धन गरिनेछ, २.२.२ सहकारीको माध्यमबाट कृषि क्षेत्रको व्यावसायीकरणमा प्रबर्द्धन गरिनेछ, २.२.३ एक सहकारी एक उत्पादन नीतिलाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: स्वरोजगार एवं रोजगार सिर्जना गरी गरिबी न्यूनीकरण गर्नु	
३.१ आर्थिक/सामाजिक रुपमा पछिपरेका व्यक्ति तथा समुदायको सहकारीमा पहुँच बृद्धि गर्ने	३.१.१ विपन्न तथा पिछडिएका बञ्चितिकरणमा परेका वर्ग क्षेत्र र समुदायको पहिचान गरिनेछ ३.१.२ विपन्न महिला, सीमान्तकृत, गरिब, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, भूमिहीन तथा पिछडिएको समुदाय र श्रमिकको सहकारीमा पहुँच विस्तार गरिनेछ ।
३.२ व्यवसायी युवा तथा लक्षित वर्गले सञ्चालन गर्ने सहकारी र व्यवसायको उत्थान तथा प्रबर्द्धनमा सहयोग गर्ने	३.२.१ युवा, महिला, गरिब सीमान्तकृत अपाङ्गता भएका व्यक्ति भूमिहीन तथा पिछडिएका वर्ग र श्रमिकको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन सहकारी पद्धतिको व्यवसायमा पहुँच बृद्धि गरिनेछ ।

४.५.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र.सं.	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु हजारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**वित्तीय क्षेत्र विकास कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	सहकारी सम्बन्धी गाउँपालिकाको नीति एवं कानूनहरुको तर्जुमा	संख्या	पालिका		२	१००	०	०	०	०	१००	पालिका
		१.१.२	१	सहकारी शाखा स्थापना	संख्या	पालिका		१	०	०	०	०	०	०	पालिका
			२	सहकारी सम्बन्धी सूचना प्रणाली (COPOMIS) सञ्चाल तालिम	पटक	पालिका		१	१००	०	०	०	०	१००	पालिका
			३	सहकारी सचेतना, पूर्व सहकारी शिक्षा, सशक्तिकरण, दिगो जीविकोपार्जन, संस्था गठन, सञ्चालन र विकास समबन्धी सहकारी शिक्षा र तालिम	पटक	पालिका		३	५०	०	५०	०	५०	१५०	पालिका
			४	सहकारी संघसंस्था सम्बन्धित तथ्यांक संकलन तथा व्यवस्थापन, निष्क्रिय सहकारी पहिचान तथा खारेजी	पटक	पालिका		३	२५	०	२५	०	२५	७५	पालिका
२	२.१	२.१.१	१	लगानी क्षेत्रको पहिचानको लागि अध्ययन	संख्या	पालिका		१	१००	०	०	०	०	१००	पालिका
	२.२	२.२.१	१	उत्पादन संकलन प्रशोधन तथा बजारीकरण गर्ने सहकारीलाई तालिम तथा प्रविधि सहयोग	पटक	पालिका		२	०	१००	०	१००	०	२००	पालिका
			२	उत्पादन क्षेत्रमा लगानी गर्ने सहकारीलाई पुरस्कृत गर्ने	पटक	पालिका		५	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	पालिका
		२.२.२	१	एक सहकारी एक उत्पादनको लागि आवश्यक सहयोग, संकलन, प्रशोधन, बजार व्यवस्थापनमा सहयोग	पटक	पालिका		२	०	०	३००	०	३००	६००	पालिका
३	३.१	३.१.१	१	विपन्न तथा पिछडिएका, बञ्चितिकरणमा परेका वर्ग, क्षेत्र र समुदायको पहिचान	पटक	पालिका		१	५०	०	०	०	०	५०	पालिका
	३.२	३.२.१	१	सहकारी दर्तामा सहजीकरण तथा सहकारीमा आवद्धता	पटक	पालिका		५	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	पालिका
	३.३	३.३.१	१	माग र आवश्यकताका आधारमा सहयोग (सीपमूलक तालिम, प्रविधि तथा प्राविधिक सहयोग)	पटक	पालिका		२	०	४००	०	४००	०	८००	पालिका
	जम्मा								५००	५७५	४५०	५७५	४५०	२५५०	पालिका
	पालिकाको हिस्सा								५००	५७५	४५०	५७५	४५०	२५५०	

४.५.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईंको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	स्थानीय श्रम, सीप, पूंजी, प्रविधि, ज्ञान र बजारको परिचालन मार्फत उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि भई जनताको आयस्तरमा सुधार भएको हुने	उत्पादन क्षेत्रमा सहकारीको लगानी बृद्धि	प्रतिशत								सर्वेक्षण प्रतिवेदन	सहकारी शाखा	
		खाद्यान्नको उत्पादकत्वमा बृद्धि	टन/हे										
असर १	सहकारी क्षेत्रमा सुशासन कायम भएको हुने	हैसियत बिग्रेको सहकारी	संख्या								वार्षिक प्रतिवेदन	,,	
		COPOMIS प्रयोग गर्ने सहकारी	संख्या									,,	
प्रतिफल १.१	सहकारी सम्बन्धी नीति, कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा भएको हुने	सहकारी समबन्धी नीति, कानून र मापदण्ड तर्जुमा	संख्या		२	०	०	०	०	२	,,	,,	
		सहकारी शाखाको स्थापना	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल १.२	प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली विकास भई सहकारी क्षेत्रमा कानून, सिद्धान्त, मूल्य, मान्यता परिपालनामा जनचेतना अभिबृद्धि भएको हुने	सहकारी शिक्षा र तालिम	पटक		१	०	१	०	१	३	,,	,,	
		निष्क्रिय सहकारी पहिचान तथा खारेजी	संख्या								,,	,,	
असर २	सहकारीको स्रोत पहिचान भई उत्पादन क्षेत्रमा लगानी भएको हुने	उत्पादन क्षेत्रमा लगानी गरेको सहकारी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.१	सहकारीको माध्यमबाट कृषि क्षेत्रको व्यवसायीकरणमा सहयोग पुगेको हुने	लगानी क्षेत्रको पहिचान अध्ययन	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
		उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानी गर्ने पुरस्कृत सहकारी	संख्या								,,	,,	
		उत्पादन/संकलन/प्रशोधन, बजारीकरण गर्ने सहकारी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.२	एक सहकारी एक उत्पादनको नीति कार्यान्वयन भएको हुने	विशेष प्रोत्साहन प्राप्त उत्पादनमूलक सहकारी	संख्या								,,	,,	
असर ३	स्वरोजगार/रोजगार सिर्जना भई गरिबी न्यूनीकरणमा सहयोग पुगेको हुने	स्वरोजगार	संख्या								,,	,,	
		रोजगारमा बृद्धि	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.१	विपन्न तथा पिछडिएका बञ्चितिकरणमा परेका वर्ग क्षेत्र र समुदायको पहिचान भएको हुने	विपन्न/पिछडिएका/बञ्चिति करणमा परेका वर्ग/क्षेत्र/समुदाय	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.२	विपन्न महिला, सीमान्तकृत, गरिब, अपाङ्गता भएका व्यक्ति ,भूमिहिन तथा पिछडिएको समुदाय र श्रमिकको सहकारीमा पहुँच भएको हुने	लक्षित वर्गको लागि सञ्चालित सहकारी	संख्या								,,	,,	

प्रतिफल ३.३	युवा/महिला/सीमान्तकृत/विपन्न/अपाङ्ग/श्रमिक /पिछडिएको वर्गको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन सहकारी पद्धतिको व्यवसायमा पहुँच बढेको हुने	प्राविधिक सहयोग वा सहभागितामा आधारित पूंजीगत अनुदान प्राप्त लक्षित वर्ग	संख्या							,,	,,	

४.६ भूमि व्यवस्था

४.६.१ पृष्ठभूमि

संविधानले व्यवस्था गरेको सम्पत्तिको हक, खाद्य सुरक्षा र खाद्य सम्प्रभुताको हक र भूमिहीनहरुको हक कार्यान्वयन गर्न तथा दिगो विकासले निर्दिष्ट गरेको लक्ष्य हासिल गर्न उपलब्ध सीमित भूमि तथा भूमिस्रोतको संरक्षण र यसबाट प्राप्त हुने लाभलाई न्यायोचित रुपमा वितरण तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न आवश्यक छ। भूमिको समुचित उपयोग सुनिश्चित गर्न भूमि वर्गीकरण एवं भू-उपयोग योजना तयार गरी कृषक वर्गको भूमिमा पहुँच बढाई यस क्षेत्रमा लगानी अभिबृद्धि गर्दै जानुपर्ने हुन्छ। खाद्य सम्प्रभुता अधिकार सुनिश्चित गर्न जलवायु र माटो अनुकुलको खाद्यान्न उत्पादनलाई प्रोत्साहन गर्नुपर्ने हुन्छ। भूमिहीनहरुको पहिचान गरी बसोबासको समुचित व्यवस्थापन तथा जीविकोपार्जनको प्रबन्ध गर्दै सामाजिक न्याय र समृद्धिका लागि भूमिको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्ने र अव्यवस्थित बसोबासीको उचित व्यवस्थापन गरी भूमि सम्बन्धी सबै समस्याको समाधान गर्न जरुरी छ। साथै आधुनिक प्रविधिको प्रयोग मार्फत नापनक्सामा शुद्धता कायम गरी जग्गा प्रशासनलाई व्यवस्थित गर्न आवश्यक छ।

४.६.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

जमिनको प्रकृति अनुसार उपयोग गर्न सकिएमा अधिकतम लाभ लिन सकिन्छ। हाल भूउपयोग ऐन, २०७६ लागु भैसकेको छ र सोही वमोजिम गाउंपालिकाको जग्गा वर्गीकरण गर्ने कार्य पनि सम्पन्न भैसकेको छ। सोही वर्गीकरण अनुसार भूउपयोगको व्यवस्था कडाईका साथ कार्यान्वयन गरिनेछ। कृषि भूमिको उत्पादकत्व बढाई उच्चतम उपयोग गरी गाउंपालिकाको समृद्धि हासिल गर्ने तर्फ विशेष ध्यन दिइनु जरुरी छ। अन्यत्र जस्तै यहांपनि भूमिहिन तथा अव्यवस्थित बसोबासी रहेकोले भूमि आयोगको सक्रियता बढाई यथाशिघ्र दलित भूमिहिन तथा भूमिहिनलाई कानून वमोजिम जग्गा उपलब्ध गराउने र अव्यवस्थित बसोबासीको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने अवस्था छ। गाउंपालकाले प्राथमिकतापूर्वक उक्त कार्य सम्पन्न गर्नुपर्ने छ।

(२) सबल पक्ष

(क) भूउपयोग ऐन २०७६ अनुसार जग्गाको वर्गीकरण भै सक्नु,

(ख) भूमि सम्बन्धी समस्या समाधान आयोगबाट लगत संकलन गर्ने, नापजांच गर्ने तथा जग्गा उपलब्ध गराउने सम्बन्धी कार्य प्रारम्भ हुनु।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) नागरिकहरुमा जग्गा वर्गीकरण र उपयोग सम्बन्धी ज्ञानको कमी,

(ख) कृषि भूमिको गैरकृषि कार्यमा प्रयोग हुनु,

(ग) भूमि सम्बन्धी समस्या समाधान आयोगको कार्य शुस्त हुनु र भूमिक आयोगका पदाधिकारी परिवर्तन भै रहनु,

(घ) अन्ववस्थित बसोबास र सार्वजनिक जग्गा अतिक्रमण बढ्दै जानु।

(४) अवसर

(क) भूमिहिन गाउंपालिकाबासीलाई जग्गा उपलब्ध गराउन भूमि सम्बन्धी समस्या समाधान आयोगले कार्य प्रारम्भ गर्नु,

(ख) जमिनको वर्गीकरण अनुसार उपयोगमा केन्द्रित हुन सकिने अवस्था बन्नु,

(ग) सार्वजनिक जग्गाको संरक्षण गर्न सकिने अवस्था तयार हुनु,

(घ) अव्यवस्थित बसोबासी समस्या समाधान हुने अवस्था रहनु,

(ङ) कृषि भूमिको संरक्षण हुने अवस्था बन्नु।

(५) चुनौति

(क) वर्गीकरणको प्रयोजन अनुसार जमिनको उपयोग गर्नु,

(ख) भूमिमा सबैको पहुंच स्थापित गर्नु,
(ग) भूमिहिनहरुलाई जग्गा उपलब्ध गराउनु,
(घ) सुरक्षित बस्ती विकास गर्नु,
(ङ) भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि भूमिको उपयोग गर्नु,
(च) बांझो तथा उपयोगमा नभएको जमिन प्रयोगमा ल्याउनु,
(छ) सार्वजनिक जग्गाको संरक्षण गर्नु।

४.६.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"सामाजिक न्यायमा आधारित भूमिको वैज्ञानिक व्यवस्थापनबाट भूमिको उत्पादकत्व बृद्धि गरी समृद्धि हासिल गर्ने"

लक्ष्य

भूमि र भू-उपयोग प्रणालीलाई व्यवस्थित गरी समृद्धिको संबाहकको रुपमा विकास गर्ने

उद्देश्य

१ वैज्ञानिक भू-उपयोग प्रणाली लागु गरी भूमिस्रोतको विवेकशील प्रयोगको वातावरण सिर्जना गर्नु,
२ विकास निर्माणका लागि आवश्यक नाप, नक्शा तथा भौगोलिक सूचना सर्वसुलभ बनाउनु,
३ भूमिहीन तथा अव्यवस्थित बसोबास सम्बन्धी समस्या समाधान गर्नु।

४.६.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: वैज्ञानिक भू-उपयोग प्रणाली लागु गरी भूमिस्रोतको विवेकशील प्रयोगको वातावरण सिर्जना गर्नु	
१.१ गाउँपालिकाको भू-उपयोग सम्बन्धी नीति, मापदण्ड र योजना निर्माण गर्ने	१.१.१ भू-उपयोग सम्बन्धी नीति, मापदण्ड र योजना निर्माण गरिनेछ, १.१.२ सरकारी तथा सार्वजनिक जग्गा प्रयोग सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ, १.१.३ भूमिको वर्गीकरण अनुसारको भूउपयोग प्रभावकारी बनाइनेछ ।
उद्देश्य २: विकास निर्माणका लागि आवश्यक नाम नक्शा तथा भौगोलिक सूचना सर्वसुलभ बनाउनु	
२.१ भूउपयोग सूचना प्रणालीको विकास गर्ने	२.१.१ भू उपयोग नक्शा तथा तथ्याङ्कको व्यवस्थित अभिलेख तयार गरी राखिनेछ।
उद्देश्य ३: भूमिहीन तथा अव्यवस्थित बसोबास सम्बन्धी समस्या समाधान गर्नु	
३.१ भूमिहीन तथा भूमिहीन दलितहरुलाई जग्गा उपलब्ध गराउने	३.१.१ भूमि सम्बन्धी समस्या समाधान आयोगसँग समन्वय गरी भूमिहीन र भूमिहीन दलितहरुलाई मापदण्ड अनुसार जग्गा उपलब्ध गराइनेछ।
३.२ अव्यवस्थित बसोबासीलाई भूस्वामित्व स्थापित गराउने	३.२.१ भूमि सम्बन्धी समस्या समाधान आयोगसँग समन्वय गरी अव्यवस्थित बसोबासीहरुलाई मापदण्ड अनुसार जग्गाधनी प्रमाणपत्र उपलब्ध गराइनेछ, ३.२.२ मापदण्डको प्रतिकुल अतिक्रमण भएका जग्गाहरुबाट अव्यवस्थित बसोबासीलाई हटाइनेछ।

४.६.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं.	रणनीति नं.	कार्यनीति नं.	क्र.सं.	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु. हजारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**भूउपयोग व्यवस्थापन कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	जग्गाको वर्गीकरण गरी भूउपयोग सम्बन्धी नीति मापदण्ड र योजना निर्माण	प्याकेज	पालिका		३	१००	०	०	०	०	१००	पालिका
		१.१.२	१	सरकारी तथा सार्वजनिक जग्गा प्रयोग सम्बन्धी नीति तर्जुमा	प्याकेज			१	५०	०	०	०	०	५०	पालिका
		१.१.३	१	कार्यनीति १११ ले समेट्ने					०	०	०	०	०	०	पालिका
२	२.१	२.१.१	१	भूमि सम्बन्धी सेवा तथा अभिलेख व्यवस्थापन शाखा स्थापना	संख्या			१	०	०	०	०	०	२५	पालिका
			२	भूउपयोग नक्शा तथा तथ्याङ्क अभिलेख तयार गरी नियमित अद्यावधिक गर्ने	पटक			५	२०	२०	२०	२०	२०	१००	पालिका
३	३.१	३.१.१	१	निवेदन परेका भूमिहीन तथा भूमिहीन दलितहरुको निवेदन छानविन तथा एकिन	प्याकेज			१	३००	३००	३००	३००	३००	१५००	पालिका
			२	एकिन भएका भूमिहीन तथा भूमिहीन दलितहरुको जग्गा नापजाँचमा सहजीकरण	प्याकेज			१	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
			३	एकिन भएका भूमिहीन तथा भूमिहीन दलितहरुलाई जग्गा उपलब्ध गराउन सहजीकरण	प्याकेज			१	२०	२०	२०	२०	२०	१००	पालिका
	३.२	३.२.१	१	निवेदन परेका अव्यवस्थित बसोबासीहरुको मापदण्ड अनुसारको जग्गा एकिन	प्याकेज			१		कार्यनीति ३११ ले समेट्ने				०	पालिका
			२	मापदण्ड अनुसार एकिन भएका जग्गाहरुको नापजाँचमा सहजीकरण	प्याकेज			१		कार्यनीति ३११ ले समेट्ने				०	पालिका
			३	मापदण्ड अनुसार एकिन भएका अव्यवस्थित वसोबासीहरुलाई नियमानुसार मूल्य तथा दस्तुर लिई जग्गाधनी प्रमाण पत्र उपलब्ध गराउन सहजीकरण	प्याकेज			१		कार्यनीति ३११ ले समेट्ने				०	पालिका
		३.२.२	१	मापदण्ड अनुसार जग्गाधनी प्रमाण पत्र उपलब्ध गराउन नसकिने नकारात्मक सूचीमा परेका जग्गामा अव्यवस्थित बसोबास गर्नेहरुलाई हटाउने	प्याकेज			१	०	०	०	५०	५०	१००	पालिका
	जम्मा								५९०	४४०	४४०	४९०	४९०	२४५०	
	पालिकाको हिस्सा								५९०	४४०	४४०	४९०	४९०	२४५०	

४.६.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	भूमिको वैज्ञानिक वर्गीकरण भई सामाजिक न्यायमा आधारित भूस्वामित्व स्थापना भएको हुने	भूमिहीन जनसंख्या	प्रतिशत								वार्षिक प्रतिवेदन	नापी शाखा	
		भूमिको वर्गीकरण	संख्या									,,	
असर १	वैज्ञानिक भूउपयोग प्रणाली लागु भई भूमिस्रोको विवेकशील प्रयोग भएको हुने	भूउपयोग प्रणालीको विकास	संख्या								,,	,,	
		भू उपयोग प्रणाली लागु वडा	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.१	भूउपयोग सम्बन्धी नीति, मापदण्ड र योजना निर्माण भएको हुने	भूउपयोग सम्बन्धी नीति, मापदण्ड र योजना	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.२	सरकारी तथा सार्वजनिक जग्गाको उपयोग सम्बन्धी नीति तर्जुमा भइ सरकारी तथा सार्वजनिक जग्गा अतिक्रमण हटेको हुने	सरकारी तथा सार्वजनिक जग्गा अतिक्रमण	रोपनि								,,	,,	
असर २	विकास निर्माणका लागि आवश्यक नाप, नक्सा तथा भौगोलिक सूचना सर्वसुलभ भएको हुने	जग्गा सम्बन्धी नाप नक्सा तथा भौगोलिक सूचना उपलब्धता	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.१	छुट्टै शाखा स्थापना भई भूउपयोग नक्सा तथ्याङ्क र भूउपयोग सूचना सेवा उपलब्ध भएको हुने	भूमि सम्बन्धी सेवा तथा अभिलेख व्यवस्थापन शाखा स्थापना	संख्या								,,	,,	
असर ३	भूमिहीन तथा अव्यवस्थित बसोबास सम्बन्धी समस्या समाधान भएको हुने	जग्गा प्राप्त गरेका भूमिहीन	संख्या								,,	,,	
		जग्गाधनी प्रमाणपत्र प्राप्त गरेका अव्यवस्थित वसोवासी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.१	गाउँपालिकाका भूमिहीन तथा दलित भूमिहीनले भूमि सम्बन्धी समस्या समाधान आयोगमार्फत जग्गा प्राप्त गरेको हुने	जग्गा प्राप्त गर्ने भूमिहीन तथा दलित भूमिहीन	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.२	गाउँपालिकाका अव्यवस्थित बसोबासीले मापदण्ड अनुसार भूमि सम्बन्धी समस्या समाधान आयोग मार्फत जग्गाधनी प्रमाण पत्र प्राप्त गरेको हुने	जग्गा धनी प्रमाण पत्र प्राप्त अव्यवस्थित वसोबासी	संख्या								,,	,,	

४.७ सिंचाई

४.७.१ पृष्ठभूमि

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार घिरिङ गाउँपालिकाको कुल खेतीयोग्य जमिन १९१९ हेक्टर मध्ये ५०२.४ हेक्टरमा मात्र सिंचाई सुविधा उपलब्ध छ। नयाँ कृषि प्रणाली तथा ढाँचाहरुको अभ्यास गर्न र उत्पादकत्व बढाई खाद्य सुरक्षा तथा गरिबी निवारणमा योगदान पुर्‍याउन सिंचाईको मुख्य भूमिका रहने हुँदा सिंचाई क्षेत्रलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी कार्य गर्नुपर्ने हुन्छ।

४.७.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष दुर्बल पक्ष अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

घिरिङ गाउंपालिकामा पहिले नै अत्रौली पट्टार सिंचाई आयोजना, नयांटार सिंचाई आयोजना जस्ता ठूला सिंचाई आयोजनाहरु सञ्चालनमा आईसकेको छ जसबाट झण्डै ४५० हेक्टर भूमि सिंचित छ। यसका अतिरिक्त अन्य साना सिंचाई प्रणालीहरु पनि सञ्चालनमा छन् । वनटार र तालेखेत कुलोका अतिरिक्त फांट तथा टारी खेतहरुमा साना साना पक्की कच्ची सिंचाई प्रणालीहरुबाट सिंचाई सुविधा उपलब्ध छ। कुल खेतीयोग्य भूमिको २६.१८% जमिनमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध छ। ठूला सिंचाई प्रणालीमा हिउंदको समयमा पानीको मात्रा कम भई सिंचाई सुविधामा कठिनाई आउने गरेको छ। ठूला सिंचाई प्रणालीबाट सिंचित हुने कालीगण्डकी किनारका अत्रौली, पुट्टार, नयांटार जस्ता कृषि योग्य ठूला फांटहरुमा सिचाई प्रणालीमा सुधार गरी बाह्रै महिना पानीको उपलब्धता गराउन सकिएमा कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व र उत्पादन दुवै बढाउन सकिने अवस्था छ। यसका अतिरिक्त अन्य खोला किनारका फांट तथा टारी खेतहरुमा सिंचाई प्रणाली स्तरोन्नति गर्न सकिएमा र पानीको स्रोतकम हुने स्थानहरुमा सिंचाईका बैकल्पिक प्रविधिहरुको प्रयोग गर्न सकिएमा सिंचित क्षेत्र विस्तार हुन गई उत्पादन र उत्पादकत्व बढ्न सक्नेछ।

(२) सबल पक्ष

(क) पानीको स्रोत पर्याप्त मात्रामा उपलब्ध हुनु,
(ख) खेतीयोग्य जमिन उपलब्ध हुनु,
(ग) झण्डै ४५० हेक्टर जमिनमा ठूला सिंचाई प्रणालीबाट सिंचाई सुविधा उपलब्ध हुनु।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) मोजुदा ठूलासाना सिंचाई पूर्वाधारहरुको उचित मर्मत संभार हुन नसक्नु,
(ख) पहाडी क्षेत्रमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउन नसक्नु,
(ग) सिंचाईका वैकल्पिक उपायहरुमा कृषकहरुलाई आकर्षिक गर्न नसक्नु।

(४) अवसर

(क) ठूला सिंचाई प्रणालीमा सुधार गर्न सकिएमा बाह्रै महिना सिंचाई सुविधा सुनिश्चत गर्न सकिने,
(ख) बैकल्पिक सिंचाई प्रणालीको लाभ लिई पानीको स्रोत कम हुने क्षेत्रमा पनि सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउन सकिने,
(ग) जलस्रोतको बहुउपयोग विधिबाट खानेपानीको आपूर्ति संगै सिंचाई सुविधा विस्तार गर्न सकिने।

(५) चुनौति

(क) बाह्रै महिना सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउनु,
(ख) पहाडी भिरालो धरातलका कारण सबै कृषि भूमिमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउनु,
(ग) उच्च लागतमा सिंचाई पूर्वाधार निर्माण गर्नु,
(घ) जटिल एवं खर्चिलो लिफ्टिङ् सिंचाई प्रणालीबाट सिंचाई सुविधा विस्तार गर्नु।

४.७.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

'खाद्यान्न उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धिको मूल आधार, दिगो सिंचाई पूर्वाधार''

लक्ष्य

सिंचाई प्रणाली विकास र कुशल व्यवस्थापन गरी कृषि उत्पादकत्व बृद्धि गर्ने

उद्देश्य

१ सिंचित कृषि क्षेत्रको विस्तार र परम्परागत तथा जीर्ण सिंचाई पूर्वाधारको सुधार तथा पुनर्स्थापना गर्नु,

२ पहाडी क्षेत्रमा सिंचाई सुविधाको विस्तार गर्नु

३ सिंचाई प्रणली तथा नदीको दिगो तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नु।

४.७.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: सिंचित कृषि क्षेत्रको विस्तार र परम्परागत तथा जीर्ण सिंचाई पूर्वाधारको सुधार तथा पुनर्स्थापना गर्नु	
१.१ उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धिको सम्भावना रहेका क्षेत्र तथा खाद्य असुरक्षित क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखेर सिंचाई प्रणालीको विकास गर्ने	१.१.१ कृषि पकेट क्षेत्र, ब्लक, जोन तथा निजी कृषि फार्ममा आवश्यकताको आधारमा सिंचाईको व्यवस्था गरिनेछ, १.१.२ साना कमाण्ड क्षेत्र भएका क्षेत्रमा एक योजनाले खानेपानी र सिंचाई दुवै सुविधा पुरा हुने सम्भावना रहेका क्षेत्र पहिचान गरी एकीकृत योजना सञ्चालन गरिनेछ १.१.३ परम्परागत कृषक कुलोहरु तथा जीर्ण सिंचाई योजनाहरुको स्तरोन्नति वा आधुनिकीकरण गरी वर्षभरी सिंचाई सुविधा पुऱ्याइनेछ १.१.४ कच्ची कुलोलाई पक्की बबनाई सिंचाई सुविधा दिगो बनाउंदै लगिनेछ।
उद्देश्य २: पहाडी क्षेत्रमा सिंचाई सुविधाको विस्तार गर्नु	
२.१ पहाडी तथा टारहरुको खेतीयोग्य जमीनहरुमा सिंचाई सुविधाको विस्तार गर्न प्राथमिकता दिने	२.१.१ सतह सिंचाई सम्भावना नभएका पाखो, बेसी र टारहरुमा विद्युत तथा सोलार लिफ्टिङ सिंचाई, साना जलाशय तथा पोखरी निर्माण, थोपा सिंचाई, वर्षातको पानी संकलन गरी सिंचित क्षेत्रको व्यापक विस्तार गरिनेछ।
उद्देश्य ३ सिंचाई प्रणली तथा नदीको दिगो तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नु	
३.१ सिंचाई प्रणालीको व्यवस्थापनको लागि संस्थागत संरचना सुदृढीकरण गर्ने	३.१.१ जल उपभोक्ता संस्थाहरुको व्यवस्थापन क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ, ३.१.२ सिंचाई योजनाको सञ्चालन र व्यवस्थापनलाई दिगो बनाउन सिंचाई सेवा शुल्क निर्धारण गरी सङ्कलन गर्ने कार्यलाई कानूनी र प्रक्रियागत व्यवस्था गर्न आवश्यक कानून निर्माण गरिनेछ, ३.१.३ ठूला सिंचाई प्रणालीहरुको मर्मत संभार एवं सुधार गरी दिगो सिंचाई (Green Irrigation) सुविधा उपलब्ध गराइनेछ।
३.२ सिंचित क्षेत्रको संरक्षण तथा पानीको कुशल प्रयोग दक्षता बृद्धि गर्ने	३.२.१ सिंचाई सुविधा पुगेको भूमिको खण्डीकरण तथा अव्यवस्थि बस्ती विस्तार हुने कार्यलाई निरुत्साहित गरिनेछ, ३.२.२ सिंचाई कुशलतापूर्वक प्रयोग गरी उत्पादकत्व बढाउन भूमिका खेल्न सक्ने नयां प्रविधिहरुको पहिचान गरी कृषक तथा समुदायलाई हस्तान्तरण गरिनेछ, ३.२.३ सिंचाई सुविधा पुगेका क्षेत्रमा उच्च मूल्यका बाली लगाउन प्रोत्साहन गरिनेछ।
३.३ सिंचाई आयोजनाहरुको मुहान संरक्षण गर्ने	३.३.१ मानवीय हस्तक्षेप तथा जलवायु परिवर्तनका कारण आयोजनामा परेको असर न्यूनीकरण गर्ने विभिन्न उपायहरु खोजी गरी अवलम्बन गरिनेछ।

४.७.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्रम सं	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु. हजारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**सिंचाई विकास कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	मुख्य कृषि कार्यक्रम (पकेट, ब्लक, जोन, निजी कृषि फर्म) संचालित क्षेत्रमा सिंचाई कार्यक्रम	पटक	सबै वडा		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
		१.१.२	१	करेसावारी सिचाई कार्यक्रम (धाराबाट खेर गैरहेको र आकाशको पानी पोखरीमा संकलन गरी घरपरिवारका करेसावारीमा सिंचाई गर्ने)	पटक	सबै वडा		५	१००	०	१००	०	१००	**३००**	**पालिका**
		१.१.३	१	परम्परागत सिंचाई कुलोहरु तथा जीर्ण सिंचाई योजनाहरुको मर्मत, संभार र सुदृढीकरण	पटक	सबै वडा		५	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	**१२५००**	**पालिका**
		१.१.४	१	कच्चीकुलो पक्की बनाउने अभियान	पटक	सबै वडा		५	८०००	८०००	८०००	८०००	८०००	**४००००**	**पालिका/प्रदेश**
२	२.१	२.१.१	१	खडुवाखोला सिंचाई योजना	संख्या			१	२०००	०	०	०	०	**२०००**	**प्रदेश**
			२	तालेखेत सिंचाई कुलो मर्मत	संख्या			१	२०००	०	२०००	०	२०००	**६०००**	**प्रदेश**
			३	वनटार बांधकुलो मर्मत	संख्या			१	४०००	०	०	०	४०००	**८०००**	**प्रदेश**
			४	थोपा सिंचाई सहयोग कार्यक्रम	पटक	सबै वडा		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
			५	वर्षातको पानी संकलन गरी सिंचाई सहयोग कार्यक्रम	पटक	सबै वडा		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
			६	विभिन्न सिंचाई कुलो निर्माण मर्मत सुधार	पटक	सबै वडा		५	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००	**५००००**	**पालिका/प्रदेश/संघ**
३	३.१	३.१.१	१	जल उपभोक्ता समितिको क्षमता र दक्षता विकास कार्यक्रम	पटक	१ र ४ नं वडा		३	१००	०	०	१००	०	**२००**	**पालिका**
		३.१.२	१	गाउँपालिकाको सिंचाई प्रणालि व्यवस्थापन कार्यविधि तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	संख्या			१	५०	०	०	०	०	**५०**	**पालिका**
		३.१.३	१	नयांटार नहर मर्मत संभार	संख्या			१	२०००	०	२०००	०	२०००	**६०००**	**संघ**
			२	अत्रौली पुट्टार सिंचाई आयोजना	संख्या			१	१५००	०	२०००	०	२०००	**५५००**	**संघ**
	३.२	३.२.१	१	भूमि व्यवस्था सम्बन्धी कार्यनीति १.१.१ ले समेट्ने	संख्या			१	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
		३.२.२	१	सिंचाई पानीको कुशलतापूर्वक प्रयोग गर्न अति उपयोगी हुने नयाँ	पटक			३	२००	०	२००	०	२००	**६००**	**पालिका**

				प्रविधिहरुको खोज गरी तालिम र प्रोत्साहन कार्यक्रम											
		३.२.३	१	वर्षभरी सिंचाई सुविधा पुगेका तर वर्षको १ खेती मात्र भईरहेको ठाउँहरुमा उच्च मूल्य पर्ने कम्तीमा २ खेती गर्न प्रोत्साहन कार्य्रम	पटक			२	३००	०	३००	०	०	**६००**	**पालिका**
	३.३	३.३.१	१	जोखिममा रहेका सिंचाई प्रणालीहरुको मुहान संरक्षण कार्यक्रम	प्याकेज			२	१५००	१५००	१५००	१५००	१५००	**७५००**	**पालिका**
			२	नदी कटान नियन्त्रण कार्यक्रम	प्याकेज			५	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	**२५०००**	**प्रदेश/संघ**
	जम्मा								**४०७५०**	**२८५००**	**३५१००**	**२८६००**	**३८८००**	**१७१७५०**	
	पालिकाको हिस्सा								**१३२५०**	**१२५००**	**१३१००**	**१२६००**	**१२८००**	**६४२५०**	
	प्रदेश सरकारको हिस्सा								**१७५००**	**९५००**	**११५००**	**९५००**	**१५५००**	**६१०००**	
	संघीय सरकारो हिस्सा								**१००००**	**६५००**	**१०५००**	**६५००**	**१०५००**	**४६५००**	

४.७.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	गुणस्तरिय र भरपर्दो सिंचाई प्रणालीको विकास तथा कुशल व्यवस्थापन भई कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धी भएको हुने	खतीयोग्य जमीन मध्ये सिंचाई पुगेको जग्गा	प्रतिशत	२६.१८	२८	३०	३२	३५	३७	३७	अध्ययन प्रतिवेदन	पूर्वाधार शाखा	
		खेतीयोग्य जमीन मध्ये वर्षभरी सिंचाई सुविधा पुगेको जग्गा	प्रतिशत	२३.४५	२५	२७	२९	३१	३३	३३	,,	,,	
असर १	मुख्य कृषि कार्यक्रम सञ्चालित क्षेत्रमा सिंचाई सुविधा विस्तार तथा स्तरोन्नति भएको हुने	मुख्य कृषि कार्यक्रम संचालित क्षेत्रमा सिंचाई सुविधा पुगेको जग्गा	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल १.१	मुख्य कृषि कार्यक्रम संचालित क्षेत्रमा आवश्यकता अनुसार सिंचाईको व्यवस्था भएको हुने	सिंचाई व्यवस्था भएका मुख्य कृषि कार्यक्रम संचालित क्षेत्र	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.२	परम्परागत कुलोहरु तथा जीर्ण सिंचाई योजनाहरु स्तरोन्नति वा आधुनिकीकरण भई वर्ष भरी सिंचाई सुविधा पुगको हुने	सिंचाई प्रणालीको मर्मत संभार नवीकरण र सुदृढीकरण कार्यक्रम संचालन	हेक्टर								वार्षिक प्रतिवेदन	,,	
प्रतिफल १.३	कच्चीकुलोहरु पक्की भै सिंचाई सुविधा दिगो भएको हुने	कच्चीकुलो पक्की भएको	संख्या								वार्षिक प्रतिवेदन	,,	
असर २	गाउँपालिकाका पहाडी खेतीयोग्य जमीनमा सिंचाई सुविधा विस्तार भएको हुने	सिंचित पहाडी तथा टार क्षेत्रफल	हेक्टर								अध्ययन प्रतिवेदन	,,	
प्रतिफल २.१	सतह सिंचाई सम्भावना नभएको पाखो, बेसी र टारहरुमा वैकल्पिक सिंचाई प्रणालीको प्रयोगबाट सिंचाई सुविधा पुगेको हुने	थोपा सिंचाई पुगेको क्षेत्रफल	संख्या								,,	,,	
		सिंचाई सुविधा विस्तार तथा दिगो सिंचाई सुविधा पुगेको क्षेत्रफल	हेक्टर										

		नयाँप्रविधिमा आधारित सिंचाई कार्यक्रम	संख्या								,,	,,	
		वर्षाको पानी संकलन पोखरी	संख्या								,,	,,	
असर ३	सिंचाई प्रणालीको दिगो तथा कुशलतापूर्वक संचालन र व्यवस्थापन भएको हुने	कुल सिंचित क्षेत्र मध्ये वर्षभरी सिंचाई हुने क्षेत्रफल	प्रतिशत								अध्ययन प्रतिवेदन	,,	
प्रतिफल ३.१	जल उपभोक्ता समिति सुदृढ भएको हुने	क्षमताअभिबृद्धि तालिम लिएका जल उपभोक्ता समिति	संख्या								वार्षिक प्रतिवेदन	,,	
प्रतिफल ३.२	आयोजनाको दिगो व्यवस्थापनको लागि सिंचाई सेवा शुल्क संकलन गर्ने कार्य प्रभावकारी भएको हुने	गाउँपालिकाको सिंचाई व्यवस्थापन कार्यविधि निर्माण	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल ३.३	ठूला सिंचाई प्रणालीहरुको नियमित मर्मत संभार एवं सुधार भई सिंचाई सुविधा दिगो भएको हुने	मर्मत एवं सुधार भएका ठूला सिंचाई प्रणाली	संख्षा										
प्रतिफल ३.४	पानीको कुशल प्रयोग दक्षता बृद्धि भएको हुने	नयँ प्रविधिको प्रयोग गर्ने सिंचाई प्रणाली	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.५	वर्षभरी सिंचाई सुविधा पुगेको क्षेत्रमा कम्तीमा दुई खेती गरिएको हुने	कम्तिमा दुई खेती गरिएको जग्गा	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल ३.६	सबै सिंचाई आयोजनाहरुको मुहान संरक्षण भएको हुने	मुहान संरक्षण गरिएका योजना	संख्या								,,	,,	

परिच्छेद ५

सामाजिक विकास क्षेत्र

(क) पृष्ठभूमि

सामाजिक क्षेत्र आर्थिक समृद्धिको आधार हो भने आर्थिक समृद्धिको उद्देश्य सामाजिक क्षेत्रको समृद्धि हो । सामाजिक विकास क्षेत्रमा शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाई, युवा, बालबालिका, महिला, अपाङ्गता, ज्यषेठ नागरिक, धर्म, कला, संस्कृति, जनसंख्या जस्ता उपक्षेत्रहरु समेटिएका हुन्छन । आर्थिक विकासको लागि गुणस्तरीय स्वस्थ जनशक्तिको आवश्यकता पर्दछ भने आर्थिक समृद्धि बिना सामाजिक क्षेत्रको विकास प्राय असम्भव हुन्छ । विपन्नताले सामाजिक कुरिति, विसंगति, असमानता, भेदभाव जस्ता विषयहरु मौलाउछन् । अतः आर्थिक समृद्धिका लागि सामाजिक समानाता, गुणस्तरीय शिक्षा, पहुँचयोग्य स्वास्थ्य सुविधा, सामाजिक समावेशीकरण, सामाजिक सद्भाव आवश्यक पर्दछ। आर्थिक बृद्धि मात्र समृद्ध समाजको सूचक हुन सक्दैन। समृद्धि भनेको आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रमा समग्रमा हासिल हुने विकास हो। त्यसैले सामाजिक समृद्धि सबै तहका सरकारको प्राथमिकता क्षेत्र हुन।

(ख) विद्यमान अवस्था, अवसर र सम्भावना

घिरिङ गाउँपालिका जातीय, भाषिक, धार्मिक, सांस्कृतिक विविधतायुक्त गाउँपालिका हो । यहाँ विभिन्न संस्कृति र परम्परा अंगाल्ने जातजाती, भाषाभाषी, धर्मावलम्बीको बसोबास छ । यहांको साक्षरता दर ७३ प्रतिशत भएपनि स्नातक र सो भन्दा माथिल्लो शैक्षिकस्तर उत्तीरण गर्ने २.५ प्रतिशत, प्राविधिक विषय अध्ययन गर्ने ९.८%, उच्च माध्यमिक वा सो सरह र सो भन्दा माथि उत्तीर्ण गर्ने २७.२ प्रतिशत मात्र रहेको छ । अतः शिक्षा क्षेत्रमा गाउँपालिकाको ध्यान जानुपर्ने देखिन्छ । स्वास्थ्य क्षेत्रमा यहां एउटा पनि अस्पताल छैन । यस पालिकामा ३ वटा वडामा स्वास्थ्य चौकी, २ वटा वडामा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र र थप २ वटा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई रहेका छन्। यसै गरी १३ वटा खोप केन्द्रहरुबाट खोप कार्यक्रम सञ्चालन भैरहेको छ। विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवाका लागि यहांका नागरिकहरु पोखरा, भरतपुर जस्ता ठूला शहहरुमा धाउनु पर्ने अवस्था छ। त्यसैले यहां कम्तिमा पनि एउटा आधारभूत अस्पताल तुरुन्त निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ। जातीय विभेदका सन्दर्भमा धेरै सुधार भएको भएपनि अझै केही मात्रामा विद्यमान छ। विभेद रहित सामाजिक सद्भाव कायम गर्ने तर्फ पनि गाउंपालिकाको ध्यान जानु जरुरी छ । लैंगिक तथा सामाजिक सुरक्षाको क्षेत्रमा अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धीहरुमा मुलुकले प्रतिबद्धता जनाएको र सोही वमोजिमको कानूनी तथा संरचनागत आधारहरु तयार भईसकेको भए पनि कार्यान्वयनमा अझै प्रभावकारिता ल्याउन आवश्यक छ।

(ग) दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति

दीर्घकालिन सोंच

"गुणस्तरीय शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य, समावेशी तथा समतामूलक समाजस्थापनामा साझा प्रयास"

लक्ष्य

गुणस्तरीय, प्रविधिमैत्री, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा, सर्वशुलभ आधारभूत स्वास्थ्य एवं पोषण, युवा परिचालन, रोजगारी, सशक्तिकरण, खेलकुद विकास, स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाई, लैगिक समानता, सामाजिक समावेशीकरण र संरक्षण सुनिश्चित गरी सभ्य र समतामूलक र समुन्नत समाज निर्माण गर्ने ।

उद्देश्य

- सबै तहको शिक्षाको गुणस्तर एवं सान्दर्भिकता अभिबृद्धि गर्नु,
- विद्यलाय शिक्षामा सुशासन तथा जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्नु,
- माध्यमिक शिक्षालाई निःशुल्क एवं पहुँचयोग्य बनाउनु,

- गाउँपालिकाभित्रका सबै वडाहरुमा सर्वशुलभ रुपले आधारभूत गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनु,
- विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा सहितको आधारभूत अस्पताल स्थापना गर्नु,
- प्रजनन् स्वास्थ्य तथा पोषण प्रबर्द्धन गर्नु,
- स्वास्थ्य सेवालाई पहुँचयोग्य बनाउनु,
- लैगिक समानता कायम गर्न गाउँपालिकाभित्र लैंगिक मैत्री वातावरण तयार गर्नु,
- एक घर एक धारा अवधारणा अनुसार गाउँपालिकाभित्र आधारभूत खानेपानीको आपूर्ति सुनिश्चित गर्नु,
- गाउँपालिकालाई बालमैत्री, महिला मैत्री वातावरण सिर्जना गर्नु र ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको जीवन यापन सम्मानयोग्य बनाउनु,
- युवाहरुलाई उत्पादनशील बनाई प्रतिस्पर्धायोग्य खेलकुदको विकास गर्नु ।

रणनीति

- गुणस्तरीय एवं सान्दर्भिक प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा एवं तालिमको अवसर बृद्धि गरी सबै वर्ग क्षेत्र र समुदायको समतामुलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने,
- शैक्षिक गुणस्तर अभिबृद्धि र सुशासनका लागि सबै प्रकारका शिक्षण संस्थाहरुको प्रभावकारी अनुगमन सुपरिवेक्षण मूल्याङ्कन तथा नियमन प्रणालीको व्यवस्था गर्ने,
- निःशुल्क माध्यमिक शिक्षाको व्यवस्थापनका लागि मापदण्डको विकास गरी आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्था गर्ने,
- शैक्षिक संस्थाहरुमा सुशासन पारदर्शिता र जवाफदेहिता सुनिश्चित गराउन आवश्यक कानूनी व्यवस्था मिलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने
- स्वास्थ्य वीमा कार्यक्रमलाई अनिवार्य गरी अतिविपन्न तथा सीमान्तकृत वर्गलाई प्रोत्साहनका लागि सहयोग गर्ने
- पोषण तथा प्रजनन् स्वास्थ्य सुधारका लागि आमा किशोरीहरु तथा प्रजनन् उमेरका महिलाहरुलाई पोषणयुक्त खानपान तथा परिवार स्वास्थ्य कार्यक्रम अभियानको रुपमा सञ्चालन गर्ने
- विकास प्रक्रियामा समाजका सबै वर्ग र समुदायको सहभागिता गराई मूलप्रवाहीकरण गर्न समावेशी कानूनी संरचना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने
- ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको जीवनयापनलाई सम्मानयोग्य बनाउन ज्येष्ठ नागरिकहरुको अनुभवलाई उपयोग गर्ने तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई आर्थिक रुपले आत्मनिर्भर बनाउन क्षमता अभिबृद्धि गर्ने ।

५.१ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि

५.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान २०७२ ले आधारभूत शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क माध्यमिक शिक्षा निःशुल्क हुने व्यवस्था गर्नुको साथै संविधानको अनुसूची ८ मा आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षालाई स्थानीय तहको एकल अधिकार सूचीमा समावेश गरेको छ । त्यस्तै स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले स्थानीय तहको अधिकार सूचीलाई २३ वटा बुँदामा उलेलेख गरेको छ । नेपालको संविधान, संघीय सरकारको सोह्रौं आवधिक योजना, गण्डकी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना, विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना, दिगो विकास लक्ष्य नेपाल राष्ट्रिय प्रारुप लगायतले मार्गदर्शन गरे अनुरुप घिरिङ गाउँपालिकाको दोस्रो आवधिक योजनामा शिक्षा क्षेत्रका लक्ष्य उद्देश्य रणनीति कार्यनीतिहरु तय गरिएका छन् ।

५.१.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष दुर्बल पक्ष अवसर र चुनौतौत

(१) विद्यमान अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार साक्षरता दर ७३% छ जसमध्ये पुरुष साक्षरता दर ८१.६% र महिला साक्षरता दर ६५.९% रहेको छ। यहाँका अझै ३४.१% महिलाहरु साधारण लेखपढ गर्न नजान्ने रहेका छन्। अध्ययन क्षेत्रको आधारमा १०+२ वा सो भन्दा उच्च तह उत्तीर्ण गरेको अध्ययन क्षेत्र अनुसार प्राविधिक शिक्षा उत्तीर्ण गर्ने ज्यादै न्यून करिब ९.८% मात्र रहेको देखिन्छ। व्यवस्थापन तर्फ १७.५%, शिक्षा विषयमा ५७.८%, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र तर्फ ७.८% उत्तीर्ण भएको देखिन्छ। यो तथ्याङ्क हेर्दा यस गाउंपालिकामा प्राविधिक जनशक्तिको उत्पादन ज्यदै कम भएको देखिन्छ। आर्थिक समृद्धिका लागि सीपयुक्त जनशक्ति आवश्यक हुने हुनाले गाउंपालिकाले प्राविधिक जनशक्तिको उत्पादन बढाउनु पर्ने देखिन्छ।

यस गाउंपालिकामा तह अनुसारको भर्नादर पूर्व प्राथमिक शिक्षामा कुल भर्नादर ६३.९, आधरभूत तहमा कक्षा १ मा कुल प्रवेशदर १०८.५ र खुद प्रवेशदर ९५.६, कक्षा १-५ सम्मको कुल भर्नादर ११६.४ र खुद भर्नादर ९६, कक्षा १-८ को कुल ११४.७ र खुद भर्नादर ९५.७, माध्यमिक शिक्षामा कक्षा ९-१० मा कुल भर्नादर ७५.९, खुद भर्नादर ४६.७, कक्षा ९-१२ मा कुल भर्नादर ६८.६, खुद भर्नादर ५४.९, कक्षा ११-१२ मा कुल भर्नादर ४६.७ र खुद भर्नादर ३३.५ रहेको छ।

(२) सबल पक्ष

(क) प्राय सबै विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार तयार हुनु,
(ख) संविधानतः माध्यमिक शिक्षासम्मको अधिकार स्थानीय तहलाई प्राप्त हुनु,
(ग) सबै विद्यालयमा सूचना प्रविधि पूर्वाधारको पहुंच हुनु,
(घ) सिकाईमा सूचना प्रविधिको प्रयोग बढ्दै जानु,
(ङ) समाज शिक्षक र स्थानीय सरकारको शिक्षालाई गुणस्तरीय बनाउने तर्फ चासो बढ्दै जानु,
(च) गाउँपालिकामा हालसम्म हासिल भएका शैक्षिक उपलब्धि तथा मौजुदा संयन्त्र,
(छ) शिक्षासँग जोडिने प्राकृतिक स्रोत, साधन तथा रैथाने ज्ञान, सीप र प्रविधि उपयोगको प्रचुर सम्भावना।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) सबै विद्यालयमा संघीय अनुदानको बालविकास केन्द्र स्थापना हुन नसक्नु,
(ख) सबैको लागि गुणस्तरीय विद्यालय शिक्षामा पहुंच सुनिश्चित गर्न नसक्नु,
(ग) प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकासको पर्याप्त व्यवस्थापन गर्न नसक्नु,
(घ) सामुदायिक विद्यालयप्रति आम समुदायको विश्वास जागृत गर्न नसक्नु,
(ङ) विद्यार्थी संख्या न्यून हुंदै गई विद्यालय गाभ्नुपर्ने अवस्था सिर्जना हुनु,
(च) सूचना प्रविधिसंग परिचित तथा आधुनिक शिक्षण शैलीसंग परिचित हुनेगरी शिक्षकको क्षमता विकास गर्न नसक्नु,
(छ) विद्यालय शिक्षामा सुशासनको प्रत्याभूति दिलाउन नसक्नु,
(ज) निजी लगानीका शैक्षिक संस्थाको उचित नियमन र व्यवस्थापन गर्न नसकिनु।

(४) अवसर

(क) संविधानतः माध्यमिक शिक्षासम्मको व्यवस्थापनको अधिकार स्थानीय तहलाई हुनु।
(ख) विद्यालय व्यवस्थापनका लागि आवश्यक स्थानीय कानून निर्माण हुनु,
(ग) स्थानीय पाठ्यक्रम विकास हुनु,
(घ) संघीय सरकारबाट पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक शिक्षक व्यवस्थापन तालिम विद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रम विद्यार्थी मूल्याङ्कन तथा परीक्षा जस्ता क्षेत्रमा प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग प्राप्त हुनु,

(ङ) शिक्षामा समावेशी सहभागिता अभिबृद्धि हुनु ,

(च) सामुदायिक विद्यालय प्रति चासो र अपेक्षा बढ्दै जानु,

(छ) विद्यालय विज्ञान प्रयोगशाला पुस्तकालय र सूचना सञ्चार प्रविधिमैत्री बनाउनका लागि तीनै तहका सरकारका साथै विभिन्न सहयोगीहरुबाट लगानीको वातावरण सिर्जना हुनु,

(ज) प्राविधिक तथा व्यावसायिक सीपप्रति युवाको आकर्षण बढ्दै जानु ।

(५) चुनौति

(क) प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षालाई विद्यालय शिक्षाको अभिन्न अङ्गको रुपमा व्यवस्थित गरी गुणस्तरीय बनाउनु,

(ख) आधारभूत शिक्षालाई अनिवार्य तथा निःशुल्क र माध्यमिक शिक्षालाई निःशुल्क गर्नका लागि आवश्यक पर्ने दीर्घकालिन स्रोतको व्यवस्थापन गर्नु,

(ग) कक्षा छाड्ने दर शुन्यमा झारी अपेक्षित सिकाई उपलब्धि हासिल गर्नु,

(घ) शिक्षण सिकाई पद्धतिलाई गुणस्तरीय व्यावहारिक बालमैत्री एवं प्रविधिमा आधारित बनाउनु,

(ङ) विद्यालयमा तहगत र विषयगत रुपमा दक्ष एवं प्रतिबद्ध शिक्षकको व्यवस्थापन गर्नु,

(च) कुशल नेतृत्व गर्न सक्षम हुने गरी प्रधानाध्यापकको क्षमता विकास गर्नु,

(छ) विद्यालयहरुको एकीकरण समायोजन र पुनर्मिलन गर्नु,

(ज) स्थानीय आवश्यकता र सम्भावनाको आधारमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी सो को प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु,

(झ) सूचना प्रविधिलाई शिक्षण सिकाई क्रियाकलापको अभिन्न अङ्गको रुपमा स्थापित गर्नु,

(ञ) प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाको उचित व्यवस्थापन गरी गुणस्तर पहुंच र सक्षमताको विकास गर्नु,

(ट) सामुदायिक विद्यालय शिक्षाप्रति जनविश्वास अभिबृद्धि गर्नु,

(ठ) निजी लगानीमा सञ्चालित विद्यालयहरुलाई सरकारको पूरक प्रणालीका रुपमा व्यवस्थित गरी सेवा प्रदायक संस्थाको रुपमा सञ्चालनमा ल्याउनु,

(ड) शिक्षाको हरेक तह र क्षेत्रमा सुशासनको प्रत्याभूति गराउनु ।

५.१.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

“घिरिङ गाउंपालिकाको इच्छा: व्यवहारिक, प्रविधिमैत्री एवं गुणस्तरीय शिक्षा”

लक्ष्य

गुणस्तीय विद्यालय शिक्षामा सबैको पहुँच सनुश्चितता मार्फत गतिशिल जीवनयापनका लागि आवश्यक आधारभूत सीप सहितको जनशक्ति उत्पादन गरी आर्थिक तथा सामाजिक रुपमा समृद्ध गाउँपालिका निर्माणमा योगदान पु¥याउनु

उद्देश्य

१ चार वर्ष उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरुको चौतर्फी विकासका लागि गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालशिक्षाको अवसर सुनिश्चित गरी कक्षा १ मा प्रवेशका लागि तयार गराउनु,

२ अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा तथा निःशुल्क माध्यमिक शिक्षाको सर्वसुलभ पहुँच सुनिश्चित गर्नु,

३ सबै तहको शिक्षाको गुणस्तर एवं सान्दर्भिकतामा अभिबृद्धि गरी प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकास तथा तालिमको पहुँच विस्तार गर्नु,

४ विद्यालय शिक्षामा सुशासन तथा जवाफदेहिताको सुनिश्चितता गर्नु ।

५.१.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: चार वर्ष उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरुको चौतर्फी विकासका लागि गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालशिक्षाको अवसर सुनिश्चित गरी कक्षा १ मा प्रवेशका लागि तयार गराउनु	
१.१ गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालशिक्षाको अवसर सुनिश्चित गरी कक्षा १ मा प्रवेशका लागि तयार गर्ने	१.१.१ प्रत्येक विद्यालयमा कम्तीमा १ प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रको व्यवस्था गरिनेछ, १.१.२ प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रमा चार वर्ष उमेरका सबै बालबालिकाहरुको पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ, १.१.३ प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रमा गुणस्तर सुनिश्चित गर्न न्यूनतम मापदण्डहरु पालना गरिनेछ।
उद्देश्य २: अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा तथा निःशुल्क माध्यमिक शिक्षाको सर्वसुलभ पहुँच सुनिश्चित गर्नु	
२.१ अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा पहुँच सुनिश्चित गर्ने	२.१.१ सबै बालबालिकालाई अनिवार्य रुपमा विद्यालय ल्याउनका लागि वडा समितिको परिचालन गरिनेछ, २.१.२ आधरभूत शिक्षाको गुणस्तर तथा सान्दर्भिकता अभिबृद्धि गरिनेछ, २.१.३ अनिवार्य र निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्थापनका लागि मापदण्डको व्यवस्था गरिनेछ।
२.२ माध्यमिक शिक्षालाई निःशुल्क एवं पहुँचयोग्य बनाउने	२.२.१ निःशुल्क माध्यमिक शिक्षाका लागि आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्था गरिनेछ, २.२.२ विद्यालयमा बालमैत्री शैक्षिक, भौतिक एवं सिकाई वातावरण सिर्जना गरिनेछ, २.२.३ अपाङ्गता भएका तथा विभिन्न कारणले सिकाई सम्बन्धी समस्यामा रहेका बाल बालिकाहरुलाई समावेशी शिक्षाका माध्यमबाट उपयुक्त शैक्षिक वातावरण सिर्जना गरिनेछ।
उद्देश्य ३: सबै तहको शिक्षाको गुणस्तर एवं सान्दर्भिकतामा अभिबृद्धि गरी प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकास तथा तालिमको पहुँच विस्तार गर्नु	
३.१ सबै तहको शिक्षाको गुणस्तर एवं सान्दर्भिकता अभिबृद्धि गर्ने	३.१.१ कक्षा कोठामा आधारित सिकाइलाई प्रबर्द्धन गरिनेछ, ३.१.२ सबै विद्यालयमा भौतिक पूर्वाधार र सूचना प्रविधिको न्यूनतम पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ, ३.१.३ विद्यार्थी मूल्याङ्कन तथा उपलब्धी परीक्षण प्रणालीमा सुधार ल्याइनेछ।
३.२प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकास तथा तालिमको पहुँच विस्तार गर्ने	३.२.१ निरक्षरहरुको पहिचान गरी आवश्यकतामा आधारित कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ, ३.२.२ गुणस्तरीय एवं सान्दर्भिक प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा एवं तालिमको अवसर बृद्धि गरी सबै वर्ग क्षेत्र र समुदायको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने।
उद्देश्य ४: विद्यालय शिक्षामा सुशासन तथा जवाफदेहिताको सुनिश्चितता गर्नु	
४.१ विद्यालय शिक्षामा सुशासन तथा जवाफदेहिताको सुनिश्चितता गर्ने	४.१.१ विद्यालयको समग्र सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ र वडा समितिलाई जिम्मेवार बनाइनेछ, ४.१.२ शैक्षिक गुणस्तर अभिबृद्धि र सुशासनका लागि सबै प्रकारका शिक्षण संस्थाहरुको प्रभावकारी अनुगमन, सुपरीवेक्षण, मूल्याङ्कन तथा नियमन प्रणालीको व्यवस्था गरिनेछ, ४.१.३ शैक्षिक संस्थाहरुमा सुशासन, पारदर्शिता र जवाफदेहिता सुनिश्चित गराउन आवश्यक कानूनी व्यवस्था मिलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ।

५.१.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र सं	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु. हजारमा)						जिम्मेवार निकाय
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**शिक्षा विकास कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रको नक्शांकन र पुनर्वितरण	पटक	सबै वडा		१	५०	०	०	०	०	५०	**पालिका**
			२	बालविकास सहजकर्ताको पारश्रमिक सशर्त	जना	सबं वडा		२३	२९९०	३८१८	३८१८	३८१८	३८१८	**१८२६२**	**पालिका**
			३	बालिविकासा सहजकर्ताका लागि थप प्रोत्साहन	जना	सबै वडा		२३	११५०	१४९५	१४९५	१४९५	१४९५	**७१३०**	**पालिका**
		१.१.२	१	अभिभावक शिक्षा (प्रारम्भिक बाल विकास तह)	पटक	सबै केन्द्र		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
			२	सुरक्षित वसाई व्यवस्थापन	केन्द्र	सबै वडा		२३	३००	३००	३५०	३५०	३५०	**१६५०**	**पालिका**
			३	दिवा खाजा	विद्यार्थी	सबै केन्द्र		४६०	१२८८	१६५६	१६५६	१६५६	१६५६	**७९१२**	**पालिका**
		१.१.३	१	नमूना बालविकास केन्द्र विकास	केन्द्र			२	०	१५०	०	१५०	०	**३००**	**पालिका**
			२	प्रारम्भिक बालशिक्षामा शैक्षिक पूर्वाधार, सिकाई तथा खेल सामग्री व्यवस्थापन सहयोग	केन्द्र	सबै केन्द्र		२३	२००	२५०	२५०	२५०	१५०	**११००**	**पालिका**
			३	सहजकर्ताको क्षमता विकास	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	
	२.१	२.१.१	१	आधारभूत तह सबै विद्यार्थीलाई विद्यालय भर्ना अभियान	पटक	सबै वडा		५	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
			२	प्रति विद्यार्थीका आधारमा शैक्षिक सामग्री व्यवस्थापन अनुदान (आधरभूत)	विद्यार्थी	विद्यालय		१३००	१९५	१९५	१९५	१९५	१९५	**९७५**	**पालिका**
			३	सिकाई सामग्री तथा विद्यालयको आधारभूत खर्च व्यवस्थापन अनुदान (आधारभूत)	विद्यालय	विद्यालय		२६	७८०	७८०	७८०	७८०	७८०	**३९००**	**पालिका**
			४	विद्यालय सञ्चालन व्यवस्थापन खर्च (आधारभूत/माध्यमिक)	विद्यालय	विद्यालय		३३	६००	६००	६००	६००	६००	**३०००**	**पालिका**
			५	अभिभावक गुमाएका तथा अप्ठेरो अवस्थामा रहेका बालबालिकाका लागि सहयोग	जना	सबै वडा		१०	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	**पालिका**

२			६	विद्यालय मिलान	पटक	पालिका		५	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
			७	दिवा खाजा (आधारभूत)	विद्यार्थी	सबै विद्यालय		१०५०	२९४०	३७८०	३७८०	३७८०	३७८०	**१८०६०**	**पालिका**
			८	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम (आधारभूत तथा माध्यमिक तह)	विद्यालय	सबै विद्यालय		३३	१२०	१२०	१४०	१४०	१४०	**६६०**	**पालिका**
			९	छात्रा छात्रबृत्ति	विद्यार्थी	सबै वडा		१०००	४००	४००	४००	४००	४००	**२०००**	**पालिका**
			१०	दलित छात्रावृत्ति	विद्यार्थी	सबै वडा		३००	१२०	१२०	१२०	१२०	१२०	**६००**	**पालिका**
			११	अपाङ्गता छात्रवृत्ति	विद्यार्थी	सबै वडा		२०	६०	६०	६०	६०	६०	**३००**	**पालिका**
			१२	अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरका लागि दिवा सेवा केन्द्र स्थापना	संख्या	उपयुक्त स्थान		१	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	**पालिका**
		२.१.२	१	कार्य सम्पादन तथा सिकाई उपलब्धि परीक्षण एवं विश्लेषण गरी सुधार पक्षको पहिचान	विद्यालय	सबै माध्यमिक वद्यालय		७	२१०	२१०	२१०	२१०	२१०	**१०५०**	**पालिका**
			२	असल अभ्यासहरुको पहिचान प्रकाशन र प्रोत्साहन	पटक	पालिका		५	२५	२५	२५	२५	२५	**१२५**	**पालिका**
			३	विज्ञान प्रयोगशाला स्थापना तथा सुदृढीकरण सहयोग	विद्यालय			३	६५०	६५०	६५०	०	०	**१९५०**	**पालिका**
			४	पुस्तकालय व्यवस्थापनमा सहयोग	विद्यालय			२६	५००	५००	५००	५००	६००	**२६००**	**पालिका**
		२.१.३	१	अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्थापन मापदण्ड निर्माण	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	**पालिका**
	२.२	२.२.१	१	सिकाई सामग्री तथा विद्यालयको आधारभूत खर्च व्यवस्थापन अनुदान (माध्यमिक)	विद्यालय			७	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	**१७५०**	**पालिका**
			२	शिक्षक पारिश्रमिक	संख्या			१८३	७३२९०	९५१००	९५१००	९५१००	९५१००	**४५३६९०**	**पालिका**
			३	विद्यालय कर्मचारी पारिश्रमिक	जना			१०	१५५०	२०००	२०००	२०००	२०००	**९५५०**	**पालिका**
				पालिका दरवन्दी शिक्षक पारिश्रमिक	जना			९	१६२०	२०७९	२०७९	२०७९	२०७९	**९९३६**	**पालिका**
			४	विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति	विद्यार्थी			१५	१२०	१२०	१२०	१२०	१२०	**६००**	**पालिका**
			५	अपाङ्गता छात्रवृत्ति	विद्यार्थी			७	२१	२१	२१	२१	२१	**१०५**	**पालिका**
		२.२.२	१	विज्ञान प्रयोगशाला स्थापना तथा सुदृढीकरण सहयोग	विद्यालय			७	६५०	६५०	६५०	१३००	१३००	**९१००**	**पालिका**
			२	शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि गणित प्रयोगशाला व्यवस्थापन	विद्यालय			७	१०००	१०००	५००	५००	५००	**५००**	**पालिका**

			३	प्रति विद्यार्थीका आधारमा शैक्षिक सामग्री व्यवस्थापन अनुदान	विद्यार्थी			२००	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
			४	शैक्षिक मेला तथा प्रदर्शनी	पटक	पालिका		५	३००	३००	३००	३००	३००	**१५००**	**पालिका**
			१	सूचना प्रविधिमा आधारित सिकाई	पटक			५	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	**७५०**	**पालिका**
			२	शिक्षकको आवश्यकतामा आधारित क्षमता विकास	पटक	पालिका		५	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	**७५०**	**पालिका**
		३.१.१	३	विषयगत समिति गठन तथा परिचालन	पटक	पालिका		१	२५	०	०	०	०	**२५**	**पालिका**
			४	शिक्षकले गरेका असल अभ्यास/अनुभव आदान प्रदान प्रोत्साहत र प्रकाशन	पटक	पालिका		५	२५	२५	२५	२५	२५	**१२५**	**पालिका**
			१	विद्यालय सफ्टवेयर विकास र प्रयोग (लेखा, अभिलेख, स्वमूल्याङ्कन आदि)विद्यालय	विद्यालय	पालिका		७	२००	२००	२००	४००	४००	**१४००**	**पालिका**
			२	नमूना विद्यालयलाई भौतिक/ शैक्षिक/व्यवस्थापकीय सहयोग	संख्या	नमूना विद्यालय		१	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	**२५०००**	**पालिका**
		३.१.२	३	विद्यालय भौतिक पूर्वाधार सुधार	विद्यालय				५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	**२५०००**	**संघ/पालिका**
	३.१		४	खानेपानी व्यवस्थापन	विद्यालय			१४	१५००	१५००	१५००	१५००	१०००	**७०००**	**संघ/पालिका**
			५	इन्टरनेट जडान र संचालन	विद्यालय			२८	४४५	४२०	४२०	४२०	४२०	**२१२५**	**पालिका**
			६	ICT Lab व्यवस्थापन	विद्यालय			१०	२०००	२०००	१०००	५००	५००	**६०००**	**संघ**
			१	सिकाई उपलब्धी अध्ययन तथा विश्लेषण	पटक	पालिका		४	०	१५०	१५०	१५०	१५०	**६००**	**पालिका**
३		३.१.३	२	कार्यसम्पादन तथा सिकाई उपलब्धी परीक्षण एवं विश्लेषण गरी सुधार पक्षको पहिचान	विद्यालय	सबै विद्यालय		४	०	५०	५०	५०	५०	**२००**	**पालिका**
			१	निरक्षरहरुको पहिचान तथा आवश्यकताको आधारमा कार्यक्रम	पटक	सबै वडा		५	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	**पालिका**
	३.२	३.२.१	२	सामुदायिक नागरिक साक्षरता कार्यक्रम	पटक	२ नं वडा		१	०	१५०	०	०	०	**१५०**	**पालिका**
			१	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाका लागि छात्रबृत्ती	विद्यार्थी			१०	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
		३.२.२	२	माध्यमिक विद्यालयमा उद्यमशिलता प्रबर्द्धन कार्यक्रम	विद्यालय			७	१००	१००	१००	२००	२००	**७००**	**पालिका**

४	४.१	४.१.१	१	विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा शिक्षक अभिभावक संघका अध्यक्षहरुको क्षमता विकास	पटक			३	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	**७५०**	**पालिका**
			२	गाउंपालिका र प्रधानाध्यापक बीच र प्रधानाध्यापक र शिक्षक बीच कार्यिम्पादन करार र सो को आवधिक समीक्षा	पटक			५	२५	२५	२५	२५	२५	**१२५**	**पालिका**
		४.१.२	१	अभिलेख तथा प्रतिवेदन प्रणालीलाई सुदृढ गर्ने	विद्यालय			२	३००	०	०	३००	०	**६००**	**पालिका**
			२	विद्यालय सुधार योजना निर्माण र कार्यानव्यन	विद्यालय			७	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	**१७५०**	**पालिका**
			२	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन साधनको विकास	पटक			१	५०	०	०	५०	०	**१००**	**पालिका**
			३	एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणालीको सुदृढीकरण तथा प्रकाशन	पटक			२	०	३००	०	०	३००	**६००**	**पालिका**
			४	शिक्षा शाखाको जनशक्ति, विद्यालय तहका कर्मचारीको क्षमता विकास	पटक			२	०	१००	०	०	१००	**२००**	**पालिका**
		४.१.३	१	विद्यालय स्वमूल्याङ्कन र लेखाजोखा	पटक			५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
			२	कार्यक्रमको समीक्षा तथा प्रतिवेदन	पटक			५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
			३	विद्यालयहरुको लेखा परीक्षण तथा सामाजिक परीक्षण र प्रतिवेदन विश्लेषण	पटक			५	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	**७५०**	**पालिका**
	जम्मा								**१०८०४९**	**१३३७९९**	**१३१४६९**	**१३१७६९**	**१३१११९**	**६३६२०५**	
	पालिकाको हिस्सा								**१०२६४९**	**१२८३९९**	**१२७०६९**	**१२७८६९**	**१२७५१९**	**६१३५०५**	
	संघीय सरकारको हिस्सा								**५४००**	**५४००**	**४४००**	**३९००**	**३६००**	**२२७००**	

५.१.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१/८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याई को स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७				
प्रभाव		प्रारम्भिक बालशिक्षाको कुल भर्नादर	प्रतिशत	६३.९	७०	७५	८०	९०	१००	१००	IEMIS	शिक्षा शाखा	

	चार वर्ष उमेर समूहका सबै बालबालिकाले प्रारम्भिक बालशिक्षाको अनुभव हासिल गरेको हुने	प्रारम्भिक बाल शिक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा नवप्रवेशी	प्रतिशत	८८.८	९०	९५	९८	९९	१००	१००			
असर १	४ वर्ष मुनिका सबै बालबालिकाले बालशिक्षाको अवसर पाई कक्षा १ मा प्रवेशका लागि तयार हुने	बालविकास केन्द्र संचालन भएको विद्यालय	संख्या	२३	२३	२३	२३	२३	२३	२३	„	„	
		बालविकास केन्द्रमा भर्ना भएका ४ वर्ष मुनिका बालबालिका	प्रतिशत	६३.९	७०	७५	८०	९०	१००	१००	„	„	
प्रतिफल १.१	प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रको नक्शांकन भएको हुने	बालविकास केन्द्र	संख्या	२३	२३	२४	२५	२६	२६	२६	„	„	
प्रतिफल १.२	सहजकर्ताको क्षमता विकास भएको हुने	सहजकर्तालाई तालिम	जना	२३	२३	२४	२५	२६	२६	२६	वार्षिक प्रतिवेदन	„	
प्रतिफल १.३	नमूना बालविकास केन्द्र सञ्चालन भएको हुने	नमूना बाल विकास केन्द्र	संख्या		०	१	०	१	०	२		„	
प्रतिफल १.४	प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रमा सिकाई तथा खेलसामाग्री सहित शैक्षिक पूर्वाधारको विकास भएको हुने	पूर्वाधार विकास गरिएको बालविकास केन्द्र	संख्या		२३	२४	२५	२६	२६	२६	„	„	
असर २	आधारभूत तहको विद्यालय उमेरका सबै बालबालिकाहरुले निःशुल्क आधारभूत शिक्षा प्राप्त गरेको हुने	आधारभूत तहको शिक्षामा पहुँच	प्रतिशत	९५.७	९६	९७	९८	९९	१००	१००	IEMIS	„	
	माध्यमिक शिक्षाको खुद भर्नादर र टिकाउदर बृद्धि भएको हुने	माध्यमिक शिक्षाको खुद भर्नादर	प्रतिशत	५४.९	६०	६२	६४	६६	७०	७०	„	„	
		माध्यमिक शिक्षाको टिकाउ दर	प्रतिशत	३५	३८	४०	४३	४६	५०	५०	„	„	
प्रतिफल २.१	आधारभूत तहका सबै बालबालिकाहरु विद्यालय भर्ना भएको हुने	आधारभूत तहको खुद भर्नादर	प्रतिशत	९५.७	९६	९७	९८	९९	१००	१००	„	„	
प्रतिफल २.२	अभिभावक गुमाएका तथा अप्ठेरो अवस्थामा रहेका बालबालिकाहरुले सहयोग प्राप्त गरेको हुने	अप्ठेरो अवस्थामा रहेका बाल बालिकाहरु	संख्या	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	„	„	
प्रतिफल २.३	छात्रा, दलित तथा अपांगता भएका व्यक्तिहरुले छात्रवृत्ति प्राप्त गरेको हुने	छात्रा छात्रबृत्ती बितरण	विद्यार्थी	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	„	„	
		दलित विद्यार्थी छात्रवृत्ती वितरण	प्रतिशत	३००	३००	३००	३००	३००	३००	३००	„	„	
		अपांगता छात्रबृत्ती वितरण	प्रतिशत	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	„	„	
प्रतिफल २.४	अपांगता भएका व्यक्तिहरुलाई दिवा सेवा केन्द्र संचालनमा आएको हुने	दिवासेवा संचालन केन्द्र	संख्या	०	१	०	०	०	०	१	वार्षिक प्रतिवेदन	„	
प्रतिफल २.५	विद्यालयमा बालमैत्री शैक्षिक भौतिक एवं सिकाई वातावरण सिर्जना भएको हुने	सिकाई उपलब्धी विश्लेषणबाट पहिचान भएका सुधार पक्ष	संख्या								„	„	
असर ३	गुणस्तरीय एवं सान्दर्भिक प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको विस्तार भएको हुने	गाउँपालिकामा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा सञ्चालन भएको विद्यालय	संख्या								„	„	
प्रतिफल ३.१	नमूना विद्यालय छनौट भई सञ्चालन भएको हुने	नमूना विद्यालय	संख्या	१	०	०	०	०	०	१	„	„	
प्रतिफल ३.२	सिकाई प्रक्रियामा सूचना प्रविधिको प्रयोग भएको हुने	सूचना प्रविधि प्रयोग गर्ने विद्यालय	प्रतिशत	६६.६७	८५	०	०	०	०	८५	„	„	

प्रतिफल ३.३	सबै विद्यालयमा भौतिक पूर्वाधारको विकास भएको हुने	सुविधा सम्पन्न भवन भएका विद्यालय	संख्या								"	"	
प्रतिफल ३.३	सबै निरक्षरहरु पहिचान भई तीनको आवश्यकताको आधारमा क्षमता अभिबृद्धि भएको हुने	क्षमता अभिबृद्धि भएका निरक्षर	प्रतिशत								"	"	
प्रतिफल ३.४	छात्रबृत्ति प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा सीप विकास भएको हुने	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा छात्रबृत्ती प्राप्त	जना		२	२	२	२	२	१०	"	"	
प्रतिफल ३.५	गाउँपालिका भित्रका विद्यालयहरुमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा सञ्चालन भएको हुने	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा सञ्चालन भएका विद्यालय	संख्या								"	"	
प्रतिफल ३.६	व्यावसायिक दक्षता हासिल गरेका व्यक्तिहरु हुने	व्यावसायिक तालिम प्राप्त	जना								"	"	
असर ४	विद्यालय प्रशासनमा सुशासन को प्रत्याभूति भएको हुने	लेखापरीक्षण र सामाजिक परीक्षण भएको विद्यालय	संख्या								वार्षिक प्रतिवेदन	"	
प्रतिफल ४.१	सबै विद्यालयले अभिलेख अध्यावधिक गरी नयमित प्रतिवेदन गरेको हुने	नियमित अभिलेख अद्यावधिक तथा प्रतिवेदन गर्ने विद्यालय	संख्या								"	"	
प्रतिफल ४.२	अनुगमन सूचक विकास भएको हुने	सूचक अनुसार अनुगमन भएको विद्यालय	संख्या								"	"	
प्रतिफल ४.३	सबै विद्यालयको लेखापरीक्षण/सामाजिक परीक्षण भएको हुने	लेखापरीक्षण तथा सामाजिक परीक्षण भएको विद्यालय	संख्या								"	"	

५.२ आधारभूत स्वास्थ्य तथा पोषण

५.२.१ पृष्ठभूमि

घिरिङ गाउँपालिकामा ३ स्वास्थ्य चौकी, २ सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई तथा २ वटा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र रहेका छन् । यस गाउंपालिकामा एउटा पनि अस्पाताल छैन । संविधानको मर्मअनुसार मानव विकास सूचकाङ्कमा अपेक्षित उपलब्धी हासिल गरी समृद्ध गाउँपालिका बनाउने सोँचलाई साकार पार्ने संकल्प राखी यो आवधिक योजनालाई तथ्यपरक व्यावहारिक र सर्वस्वीकार्य बनाउनु पर्ने देखिन्छ । फलस्वरुप स्वस्थ नागरिक र स्वच्छ समाजको रुपमा विकास भई दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न मद्दत पुग्नेछ ।

५.२.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

घिरिङ गाउँपालिकामा ३ स्वास्थ्य चौकी, २ सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई तथा २ वटा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाह भईरहेको छ । वडा नं २ को माथिल्लो बस्तीमा कुनैपनि स्वास्थ्य इकाई नभएकोले देउरालीमा एक सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई स्थापना गरी आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनु पर्ने अवस्था छ । यस गाउंपालिकामा हालसम्म एउटा पनि अस्पताल छैन । संघीय सरकारको नीति अनुसार प्रत्येक स्थानीय तहमा कम्तिमा एउटा विशेषज्ञ सेवा सहितको आधारभूत अस्पताल सञ्चालनममा ल्याउने योजना छ । कतिपय स्थानीय तहमा आधारभूत अस्पताल निर्माण भै सञ्चालना समेत आइसकेको छ । यस गाउंपालिकामा एउटा आधारभूत अस्पताल निर्माणका लागि जग्गा व्यवस्था भएको छ र अस्पताल निर्माणका लागि DPR पनि बनी सकेको छ । यस योजना अवधिमा गाउंपालिकास्तरीय आधारभूत अस्पताल भवन निर्माण गरी सञ्चालनमा ल्याउनुपर्ने अवस्था छ

(२) सबल पक्ष

(क) सबै वडामा स्वास्थ्य इकाइहरु सञ्चालनमा आउनु,
(ख) आधारभूत अस्पतालको भवन निर्माणका लागि जग्गा व्यवस्था हुनु,
(ग) आधारभूत तहको स्वास्थ्य सेवा व्यवस्थापनको जिम्मेवारी गाउंपालिकालाई प्राप्त हुनु,
(घ) खोप केन्द्रहरुको भवन निर्माण हुंदै जानु,
(ङ) स्वास्थ्य सूचना तथा तथ्याङ्कहरुमा विद्युतीय प्रणालीको प्रयोग हुनु,
(च) महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुबाट सबै जसो बस्तीमा स्वास्थ्य सेवाको पहुंच पुग्नु ।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) गुणास्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुंचमा कमी,
(ख) सबै स्वास्थ्य इकाईहरुमा दरबन्दी अनुसारको जनशक्ति व्यवस्था गर्न नसकिनु,
(ग) सबै स्वास्थ्य इकाईहरुमा आवश्यक उपकरण तथा पर्याप्त औषधिहरु उपलब्ध गराउन नसकिनु,
(घ) सबै वडामा मापदण्ड अनुसारको स्वास्थ्य संस्था भवन नहुनु,
(ङ) विशेषज्ञ तथा दक्ष स्वस्थ्यकर्मीको व्यवस्थापन गर्न नसकिनु ।

(४) अवसर

(क) स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी कानूनी आधारहरु तयार हुंदै जानु,
(ख) संघीय सरकारको प्रत्येक स्थानीय तहमा एक आधारभूत अस्पताल नीति रहनु,
(ग) आधारभूत अस्पताल निर्माणको लागि संघीय सरकारले वित्तीय स्रोत व्यवस्थापन गर्नु,
(घ) अत्यावश्यक निःशुल्क औषधिहरु संघीय सरकार/प्रदेश सरकारबाट उपलब्ध हुनु
(ङ) बीमा सेवाको विस्तार हुंदै जानु ।

(५) चुनौति

(क) संघीयताको मर्म अनुरुप गाउंपालिकाको सबै क्षेत्रको नागरिकमा स्वास्थ्य सेवाको समतुमूलक पहुंच स्थापित गर्नु,

(ख) निःशुल्क आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनु,

(ग) सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आवश्यकता अनुसारको उपकरण र दक्ष जनशक्ति उपलब्ध गराउनु,

(घ) खानपान र जीवनशैलीमा आएको परिवर्तनले बढाउंदै लगेको नसर्ने रोगहरुको नियन्त्रण गर्नु,

(ङ) स्वास्थ्य उपचारमा रहेको उच्च व्यक्तिगत खर्च घटाउनु ।

५.२.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"गुणस्तरीय र सर्बसुलभ आधारभूत स्वस्थ सेवाको उपलब्धताः घिरिङ गाउंपालिकाको प्रतिबद्धता"

लक्ष्य

गुणस्तीय स्वास्थ्य सेवामा सबै नागरिकहरुको पहुँच विस्तार गर्ने

उद्देश्य

१ गुणस्तरीय निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा नागरिकको पहुँच विस्तार गर्नु,

२ आम नागरिकमा स्वास्थ्य सम्बन्धी सचेतना अभिबृद्धि गर्नु,

३ स्वास्थ्य सम्बन्धी विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्नु,

४ स्वास्थ्य सेवाको व्यवस्थापन सुदृढीकरण गर्नु ।

५.२.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: गुणस्तरीय निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा नागरिकको पहुँच विस्तार गर्नु	
१.१ निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई थप प्रभावकारी बनाउने	१.१.१ आधारभूत अस्पताल स्थापना गरी विशेषज्ञ सेवा सहित सञ्चालन गरिनेछ, १.१.२ स्वास्थ्य सेवालाई सुधार गर्दै ज्येष्ठ नागरिक, लैङ्गिक तथा अपाङ्गमैत्री बनाईनेछ, १.१.३ सबै ज्येष्ठ नागरिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा विपन्न परिवारका व्यक्तिहरुको स्वास्थ्य प्रोफाईल बनाई बार्षिक कम्तिमा १ पटक स्वास्थ्य परीक्षण गरिनेछ, १.१.४ स्वास्थ्य उपकरण औषधी तथा औषधीजन्य सामग्रीको प्राप्ति, भण्डारण, वितरण तथा प्रयोगको व्यवस्थापन तथा नियमन गरिनेछ, १.१.५ निःशुल्क रुपमा उपलब्ध हुने सबै प्रकारका खोपहरुको सुरक्षित ढुवानी तथा भण्डारण व्यवस्था मिलाई कुनैपनि बालबालिका खोप सेवाबाट नछुट्ने व्यवस्था मिलाईनेछ, १.१.६ आयुर्वेद चिकित्सा पद्धति तथा सेवाहरुलाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
१.२ गुणस्तरीय विशिष्टीकृत स्वास्थ्य सेवामा नागरिकको पहुँच सुनिश्चित गर्ने	१.२.१ विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवालाई बीमा मार्फत उपलब्ध गराईनेछ १.२.२ विशेषज्ञ घुम्ती स्वास्थ्य सेवा तथा शिविर कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ
उद्देश्य २: आम नागरिकमा स्वास्थ्य सम्बन्धी सचेतना अभिबृद्धि गर्नु	
२.१ जनताको व्यवहार परिवर्तनको लागि प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	२.१.१ मेरो स्वास्थ्य मेरो जिम्मेवारी भन्ने अवधारणालाई प्रभावकारी बनाइनेछ, २.१.२ स्वास्थ्यलाई प्रतिकुल असर पार्ने सुर्तीजन्य, मदिरा, विषादी तथा अखाद्य वस्तुहरुको मिसावट र प्रयोगलाई नियन्त्रण तथा नियमन गरिनेछ, २.१.३ कुपोषण न्यूनीकरण गर्न गुणस्तरीय एवं स्वास्थ्य बर्द्धक खाद्य पदार्थको पहुँच र उपभोग

	बढाउँदै स्वस्थ बानी र व्यवहारलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ।
उद्देश्य ३: स्वास्थ्य सम्बन्धी विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्नु	
३.१ जनस्वास्थ्य विपद् व्यवस्थापनका एकीकृत उपायहरु अवलम्बन गर्ने	३.१.१ विपद् तथा महामारीको तत्काल संवोधन, एम्वुलेन्स सेवाको एकीकृत विकास, साधन सम्पन्न, तालिम प्राप्त चिकित्सक र स्वास्थ्यकर्मीको टोली परिचालन, ३.१.२ विपद्को प्रभावकारी व्यवस्थापनका जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति समन्वय गरिनेछ
उद्देश्य ४: स्वास्थ्य सेवाको व्यवस्थापन सुदृढीकरण गर्नु	
४.१ स्वास्थ्य सम्बन्धी घट्नाहरुको अभिलेख तथ्यमा आधारित बनाउने र सबै विकास कार्यक्रममा स्वास्थ्यलाई एकीकृत गर्दै लैजाने	४.१.१ हरेक स्वास्थ्य इकाईहरुमा आउने सर्ने तथा नसर्ने रोगहरुको यथार्थ परका अभिलेख राखी अद्यावधिक गर्दै लगिनेछ, ४.१.२ एकीकृत स्वास्थ्य सूचना प्रणाली तथा रोगको निगरानीलाई प्रविधिमैत्री बनाउँदै यसको अधिकतम प्रयोग गरिनेछ, ४.१.३ तथ्याङ्कहरुको विश्लेषण गरी आवश्यकता अनुसार स्वास्थ्य सेवाको विस्तार गरिनेछ।

५.२.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र.सं.	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लगत (रु. हजारमा)						जिम्मेवार सरकार
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	आधारभूत अस्पताल निर्माण गरी सञ्चालनमा ल्याउने	संख्या	१ नं वडा	०	१	०	५००००	५००००	५००००	०	**१५००००**	**संघ**
			२	सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई स्थापना	संख्या	२ नं वडा		१	१५००	३००	२००	१००	१००	**२२००**	**पालिका**
			३	सामुदायिक स्वास्थ्य इकाईमा जनशक्ति व्यवस्थापन (CMA, अनमी र का.स.)	संख्या	२ नं वडा		३	१२००	१२००	१२००	१२००	१२००	**६०००**	**पालिका**
			४	सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई भवन निर्माण	संख्या	२ नं वडा		१	०	४०००	४०००	०	०	**८०००**	**पालिका/प्रदेश**
			५	स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आवश्यकता अनुसार उपकरण उपलब्ध गराउने	पटक	सबै स्वास्थ्य संस्था		५	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	**१००००**	**पालिका**
			६	स्वास्थ्यकर्मीहरुको क्षमता अभिबृद्धि	पटक	पालिका		५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	**पालिका**
			७	स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सेवा विस्तार	पटक	सबै स्वास्थ्य संस्था		५	१५००	१५००	१५००	१५००	१५००	**७५००**	**पालिका**
		१.१.२	१	स्वास्थ्य संस्थाले ज्येष्ठनागरिक लैङ्गिक तथा अपाङ्गमैत्री बनाउन कार्यविधि निर्माण	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	**पालिका**
		१.१.३	१	प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्रका ज्येष्ठ नागरिक विपन्न व्यक्ति तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको स्वास्थ्य प्रोफाइल निर्माण तथा अध्यावधिक	पटक	सबै स्वास्थ्य संस्था		५	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	**पालिका**
			२	प्रोफाइलमा समावेश ज्येष्ठ नागरिक विपन्न व्यक्ति तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु को वर्षको कम्तिमा १ पटक नियमित स्वास्थ्य परीक्षण	पटक	सबै स्वास्थ्य संस्था		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
		१.१.४	१	आधारभूत स्वास्थ्य सेवाका लागि आवश्यक उपकरण तथा औषधीहरुको आपूर्ति (ढुवानी व्यवस्थापन)	पटक	सबै स्वास्य संस्था		५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	**पालिका**
			२	औषधि खरिद	पटक	पालिका		५	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	**१२५००**	**पालिका**
			३	औषधी तथा उपकरणहरुको सुरक्षित भण्डारण र उपयोगको नियमित अनुगमन	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
		१.१.५	१	सबै प्रकारका खोपहरुको सुरक्षित ढुवानी र भण्डारणको लागि पावर ब्याक अप व्यवस्था	संख्या	सबै स्वास्थ्य संस्था		८	१५००	१५००	१०००	०	०	**४०००**	**पालिका**

			२	खोप केन्द्र भवन निर्माण	संख्या			८	३०००	३०००	३०००	३०००	०	**१२०००**	**पालिका**
		१.१.६	१	आयुर्वेद स्वास्थ्य संस्था स्तरोन्नति (सेवा विस्तार)	पटक	पालिका		१	१५००	०	१५००	०	१५००	**४५००**	**पालिका**
			२	आयुर्वेद तथा बैकल्पिक चिकित्सा पद्धतिको विकासका लागि उपकरण तथा औषधि खरिद	पटक	पालिका		५	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	**५०००**	**पालिका**
	१.२	१.२.१	१	अनिवार्य स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम (विपन्न वर्गलाई निःशुल्क)	पटक	सबै वडा		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
		१.२.२	१	विशेषज्ञ स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन अन्य संस्थासंगको सहकार्यमा	पटक	उपयुक्त स्थान		५	३००	३००	३००	३००	३००	**१५००**	**पालिका**
			२	घरघरमा निःशुल्क प्रसुती जाँच सेवा	पटक	सबै वडा		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
२	२.१	२.१.१	१	Electronic Family Health Profile तयार पार्ने	पटक	सबै वडा		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
			२	मेरो स्वास्थ्य मेरो जिम्मेवारी सचेतना कार्यक्रम	पटक	सबै वडा		५	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	**१२५०**	**पालिका**
		२.१.२	१	स्वास्थ्यलाई असर पार्ने मदिरा विषादि रासायनिक पदार्थ तथा अखाद्यवस्तुको मिसावट र प्रयोगलाई नियन्त्रण र नियमन	पटक	सबै वडा		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
		२.१.३	१	कुपोषण न्यूनीकरणका लागि स्वस्थ बानी र व्यवहार प्रबर्द्धन (सचेतना कार्यक्रम)	पटक	सबै वडा		५	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	**१२५०**	**पालिका**
			२	बहुक्षेत्रीय पोषण समिति गठन	संख्या	पालिका		१	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
३	३.१	३.१.१	१	स्थानीय विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा र अध्यावधिक	पटक	पालिका		१	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
			२	विपद् तथा महामारीको तत्काल संवोधन गर्न चिकित्सकहरुको टोली गठन र परिचालन	पटक	पालिका		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
			३	एम्बुलेन्सको एकीकृत सञ्चालन कार्यविधि तर्जुमा	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	**पालिका**
		३.१.२	१	विपद् प्रतिकार्य तथा पूर्वतयारीका लागि जिल्ला विपद व्यवस्थापन समितिसँग सहकार्य	पटक	पालिका		५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	**पालिका**
४	४.१	४.१.१	१	सर्ने तथा नसर्ने रोगको अभिलेख व्यवस्थापन	पटक	सबै स्वास्थ्य संस्था		५	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
			२	सर्ने तथा नसर्ने रोगको अध्ययन अनुसन्धान	पटक	पालिका		५	२५	२५	२५	२५	२५	**१२५**	**पालिका**
			३	क्षयरोग, कुष्ठरोग, औलो, HIV/एड्स रोगको एकीकृत सर्भिलेन्स कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
		४.१.२	१	सूचना प्रविधिमा आधारित स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचना प्रणालीलाई अध्यावधिक गर्न स्वास्थ्यकर्मीको क्षमता विकास	पटक	सबै स्वास्थ्य संस्था		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**

		४.१.३	१	तथ्यहरुको आधारमा नीति अध्यावधिक गर्ने	पटक	पालिका		२	०	५०	०	०	५०	१००	**पालिका**
	जम्मा								**१९७७५**	**७०९७५**	**७१८७५**	**६५२७५**	**१३८२५**	**२४१७७५**	
	पालिकाको हिस्सा								**१९७७५**	**१९०२५**	**१९८७५**	**१५२७५**	**१३८२५**	**८७७७५**	
	प्रदेश सरकारको हिस्सा								०	२०००	२०००	०	०	४०००	
	संघीय सरकारको हिस्सा								०	५००००	५००००	५००००	०	१५००००	

५.२.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईंको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबै नागरिकको पहुँच विस्तार भएको हुने	मातृमृत्यु दर प्रति लाख जीवित जन्ममा	दर	१५०						७०	DHIS	स्वास्थ्य शाखा	
		५ वर्ष मुनिका बाल मृत्युदर प्रतिहजार जीविति जन्ममा	दर	२३						१८	,,		
		शिशु मृत्युदर प्रतिहजार जीवित जन्ममा	दर								,,	,,	
		नवजात शिशु मृत्युदर प्रति हजार जीवित जन्ममा	दर								,,	,,	
असर १	निःशुल्क गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा सबे नागरिकको पहुँच विस्तार भएको हुने	दक्ष प्रसुतीकर्मीको सहयोगमा बच्चा जन्मेको अनुपात	अनुपात	१३						३०	,,	,,	
		मापदण्ड अनुसार ४ पटक प्रसवपूर्व स्वास्थ्य जाँच गर्ने महिला	प्रतिशत	५३						७५	,,	,,	
		स्वास्थ्य संस्थामा बच्चा जन्माउने	प्रतिशत	१७						५०	,,	,,	
		मापदण्ड अनुसार प्रसवोत्तर सेवा प्राप्त गर्ने महिला	प्रतिशत	४२.६६						७५	,,	,,	
		हेपाटाइटिस 'बी' खोपको तीन डोज प्राप्त गर्ने शिशु	प्रतिशत								,,	,,	
		घरबाट स्वास्थ्य संस्था पुग्न ३० मिनेट वा सोभन्दा कम समय लाग्ने घरपरिवार	प्रतिशत	४०						९५	गाउँ प्रोफाईल	,,	
		पारिवारिक आम्दानीको ठुलो हिस्सा स्वास्थ्यका लागि खर्च गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत								,,	,,	
		राष्ट्रिय कार्यक्रममा समावेश गरिएको सबै खोपहरुले समेटेको लक्षित जनसंख्या	अनुपात	२२१							DHIS	,,	
		बालबच्चा जन्माउने औषत उमेर	वर्ष								,,	,,	
		किशोरी अवस्थाको प्रजनन योग्य उमेरका महिलाको अनुपात	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल १.१	आधारभूत अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आवश्यकता अनुसार जनशक्ति तथा उपकरणको व्यवस्था भएको हुने	सेवा विस्तार भएको स्वास्थ्य संस्था	संख्या								वार्षिक प्रतिवेदन	,,	
		क्षमता बृद्धि भएको स्वास्थ्यकर्मी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.२	स्वास्थ्य सेवा ज्येष्ठ नागरिक, लैङ्गिक तथा अपाङ्गमैत्री भई जीवनपथको अवधारणा अनुरुप स्वास्थ्य सेवा सुधार भएको हुने	ज्येष्ठ नागरिक, लैंगिक तथा अपाङ्गमैत्री स्वास्थ्य संस्थाहरु	संख्या								,,	,,	

प्रतिफल १.३	गाउँपालिकाका सबै ज्येष्ठ नागरिक, विपन्न व्यक्ति तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको स्वास्थ्य प्रोफाईल बनेको हुने	स्वास्थ्य प्रोफाईलमा समावेश ज्येष्ठ नागरिक, विपन्न र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.४	सबै ज्येष्ठ नागरिक, विपन्न व्यक्ति र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको नयमित स्वास्थ्य परीक्षण भएको हुने	नियमित स्वास्थ्य परीक्षण भएको ज्येष्ठ नागरिक, विपन्न व्यक्ति र अपाङ्गता भएका व्यक्ति	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.५	आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको लागि आवश्यक सबै उपकरण तथा औषधीहरु उपलब्ध भई उचित प्रयोग भएको हुने	स्वास्थ्य संस्थाहरुमा उपकरण र औषधीको उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.६	पालिकाका सबै बालबालिका ले राष्ट्रिय कार्यक्रममा समावेश भएको सबै खोप गुणस्तरयुक्त रुपमा प्राप्त गरेको हुने	सबै खोप प्राप्त गरेका बालबालिकाको अनुपात	प्रतिशत	१००						१००	DHIS	,,	
प्रतिफल १.७	आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा पद्धति सञ्चालन भएको हुने	विकास गरिएका आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा पद्धति संख्या	संख्या								वार्षिक प्रतिवेदन	,,	
प्रतिफल १.८	विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा तथा अन्य स्वास्थ्य सेवा बीमा मार्फत उपलब्ध भएको हुने	स्वास्थ्य बीमा मार्फत सेवा प्राप्त गर्ने व्यक्ति	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.९	विशेषज्ञ घुम्ती स्वास्थ्य सेवा/ शिविर कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने	स्वास्थ्य शिविर तथा घुम्ती स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन	पटक								,,	,,	
प्रतिफल १.१०	आम नागरिकमा स्वास्थ्य सम्बन्धी सचेतना अभिबृद्धि भएको हुने	क्षयरोग लाग्ने दर	जना								DHIS	,,	
		औलो लाग्ने दर प्रतिहजार	जना								,,	,,	
		कुष्ठरोग लाग्ने दर प्रति दश हजार जनसंख्यामा	जना								,,	,,	
प्रतिफल २.१	मेरो स्वास्थ्य मेरो जिम्मेवारी अवधारणा प्रभावकारी भएको हुने	एकीकृत स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रमको सञ्चालन	पटक								वार्षिक प्रतिवेदन	,,	
		Electronic Family Health Profile तयार	प्याकेज									,,	
प्रतिफल २.२	स्वास्थ्यमा प्रतिकुल असर पार्ने सुर्तीजन्य, मदिरा, रासायनिक, विषादी/अखाद्य वस्तुहरुको मिसावटमा नियन्त्रण भएकोहुने	सुर्तीजन्य, मदिरा, विषादी, रासायनिक पदार्थ तथा अखाद्यवस्तुहरुको मिसावट र प्रयोगलाई नियन्त्रण र नियमन	पटक								,,	,,	
प्रतिफल २.३	कुपोषण न्यूनीकरण गर्न गुणस्तरीय र स्वास्थ्य वर्द्धक खाद्य पदार्थको पहुँच र उपभोग बढ्दै स्वस्थबानी र व्यवहारको प्रबर्द्धन भएको हुने	कुपोषण न्यूनीकरणका लागि स्वास्थ बानी र व्यवहार प्रबर्द्धन कार्यक्रम	प्याकेज								,,	,,	
असर ३	स्वास्थ्य विपद जोखिम न्यूनीकरण भएको हुने	स्थानीय विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयार	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.१	विपदमा स्वास्थ्यकर्मीको परिचालन भएको हुने	टोली परिचालन अवस्था	पटक								,,	,,	
		एकीकृत रुपमा एम्बुलेन्स सेवा परिचालन कार्यविधि	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.२	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिसंग सहकार्य	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिसंग सहकार्य	पटक								,,	,,	
असर ४	स्वास्थ्य सेवाको व्यवस्थापन सुदृढ भएको हुने	स्वास्थ्य संस्थामा पुग्न ३० मिनेट वा सो भन्दा कम समय लाग्ने जनसंख्या	प्रतिशत	४०						९५	,,	,,	
प्रतिफल ४.१	सर्ने तथा नसर्ने रोगहरुको नियन्त्रण कार्यक्रम प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन भएको हुने	स्वास्थ्य सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान	पटक								,,	,,	
प्रतिफल ४.२	एकीकृत स्वास्थ्य सूचना प्रणाली प्रविधिमैत्री बन्दै यसको अधिकतम प्रयोग भएको हुने	स्वास्थ्य सूचना प्रणालीलाई अध्यावधिक गर्ने	पटक								,,	,,	

५.३ भाषा, साहित्य, कला, संस्कृति र सम्पदा

५.३.१ पृष्ठभूमि

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार घिरिङ गाउँपालिकामा १० भन्दा बढी जातीहरुको बसोबास रहेको छ भने ६ भन्दा बढी भाषा मातृभाषाको रुपमा बोलिन्छ । यहां ७ धर्मका धर्मावलम्बीहरु बसोबास गर्छन् । विविन्न जातजातीहरुको बसोबास भएकोले आ-आफ्नो जातीय तथा धार्मिक परम्परा अनुसार सांस्कृतिक विविधता पनि भएकोले भाषा संस्कृति तथा परम्पारको धनी गाउँपालिकाको रुपमा रहेकोछ । यहाँका विभिन्न जातजाति भाषाभाषीको मौलिक एवं परम्परागत संस्कृतिको जगेर्नाका साथै भावी पुस्तालाई समयानुकुल हस्तान्तरण गर्नु आवश्यक छ भने पुरातात्विक र ऐतिहासिक सम्पदाको संरक्षण र संवर्द्धन गर्न पनि उतिकै जरुरी छ ।

५.३.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा धेरै मगर जाति, दास्रोमा कुमाल, तेस्रोमा विश्वकर्मा, त्यसपछि क्रमशः नेवार, मिजार, ब्राम्हण पहाड, परियार, क्षेत्री, दरै र गुरुङ समुदायका मानिसहरु बसोबास गर्छन् । यहां ७ प्रकारका धर्मावलम्बीहरु तथा ६ वटा मातृभाषा बोल्ने जातजातीहरु छन् । जातीय तथा धार्मिक विविधताका कारण संस्कृति, परम्परा, रितिरिवाजमा पनि विविधता छ । विभिन्न जातजातिको मौलिक परम्परागत संस्कृतिको जगेर्ना गरी भावी पुस्तालाई समयानुकुल हस्तान्तरण गर्नु आवश्यक छ । नयां पिढीले संस्कृति, परम्परा, रितीरिवाज एवं भाषाको प्रयोग कम गर्न थालेका छन् । यसोहुंदै गएमा संस्कृति, परम्परा, रितीरिवाज एवं भाषा लोप हुन सक्ने जोखिम बढेर गएकोछ । यी भाषा, संस्कृति, परम्पराको संरक्षण र संबर्द्धन गर्ने कार्य चुनौतिपूर्ण छ । यस गाउंपालकाले नेपाल एकीकरण अघिको बाइसे राज्यको रुपमा आफ्नो छुट्टै इतिहास बोकेको छ । यो ऐतिहासिक महत्वलाई संरक्षण र संबर्द्धन गर्न पनि उतिकै जरुरी छ ।

(२) सबल पक्ष

(क) कुमाल, मगर, नेवारी जस्ता भाषा मातृभाषाको रुपमा बोल्ने जनसंख्याको बाहुल्यता रहनु,
(ख) विभिन्न जातजातिको मौलिक परम्परामा अभ्यस्त पुस्ता अझै रहनु,
(ग) भाषा, संस्कृति, परम्पराको संरक्षण र प्रबर्द्धन गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय तहमा पनि आउनु,
(घ) भाषा, संस्कृति, परम्पराको संरक्षण गर्नु पर्छ भन्ने सोंच जागृत हुंदै जानु ।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) गाउंपालिकाभित्र बोलिने भाषाहरु समान रुपमा विकसित नहुनु,
(ख) अल्पसंख्यक समुदायले बोल्ने भाषा लोप हुने खतरामा हुनु,
(ग) विभिन्न जातजातीहरुको मौलिक परम्परागत संस्कृतिमा बाह्य संस्कृतिको प्रभाव बढ्दै जानु,
(घ) युवा पुस्ताले मौलिक परम्परागत संस्कृति छाड्दै जानु ।

(४) अवसर

(क) भाषा तथा मौलिक परम्परागत संस्कृतिको संरक्षण गर्ने जिम्मेवारी तीनै तहको सरकारमा भएकोले समन्वयात्मक रुपमा स्रोतसाधनको परिचालन गर्न सहज हुनु
(ख) सांस्कृतिक धार्मिक ऐतिहासिक एवं पुरातात्विक सम्पदाहरु मार्फत पर्यटन क्षेत्रको विकास गर्न सकिने

(५) चुनौति

(क) लोपोन्मुख भाषा साहित्य र संस्कृतिको संरक्षण र प्रबर्द्धन गर्नु,
(ख) विश्वव्यापीकरणले प्राचीन सम्पदा र संस्कृतिकमा थपिएको अतिक्रमणको सामना गर्नु,

(ग) गाउंपालिकामा बोलिने सबै भाषाको समतामूलक विकास गर्नु,

(घ) गाउंपालिकाभित्र रहेका पुरातात्विक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको प्रामाणिक अभिलेख तयार गर्नु ।

५.३.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"भाषा, धर्म र सांस्कृतिक विविधताका बीच एकता"

लक्ष्य

गाउँपालिकाका सबै भाषा, धर्म, कला, साहित्य, संस्कृति, पुरातात्विक एवं ऐतिहारिक सम्पदाहरुको संरक्षण, संबर्द्धन र विकास गर्ने

उद्देश्य

१ गाउँपालिका भित्रका जात जाति र समुदायको धर्म भाषा संस्कृति कला साहित्य र परम्पराको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नु,

२ गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न ऐतिहारिक पुरातात्विक धार्मिक र साँस्कृतिक सम्पदाको पुनर्निर्माण जीर्णोद्धार र व्यवस्थापन गर्नु ।

५.३.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: गाउँपालिका भित्रका जात जाति र समुदायको धर्म भाषा संस्कृति कला साहित्य र परम्पराको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नु	
१.१ गाउँपालिकामा रहेका सबै जातजाति र समुदायका धर्म, भाषा, संस्कृति, कला, साहित्य र मौलिक परम्पराको संरक्षण गरी भावी पुस्तामा हस्तान्तरण हुने व्यवस्था गर्ने	१.१.१ धार्मिक सहिष्णुता कायम राख्दै प्रत्येक समुदायको धार्मिक एवं सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, संबर्द्धन र प्रबर्द्धन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ, १.१.२ भाषा, कला र संस्कृतिको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने नीति तथा कानून तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ, १.१.३ धर्म, भाषा, संस्कृति, कला, साहित्य र मौलिक परम्पराको विकासमा उल्लेखनीय योगदान गर्ने व्यक्तित्वहरुको नामबाट निर्मित संरचनाहरुको नामाकरण गरिनेछ ।
१.२ भाषा, कला र साहित्य बहुसँस्कृतिको संरक्षण, संबर्द्धन र विकास गरी धार्मिक एवं साँस्कृतिक पर्यटनको प्रबर्द्धन गर्दै आर्थिक समृद्धिमा टेवा पुऱ्याउने	१.२.१ गाउँपालिका भित्र रहेका धार्मिक सम्पदा एवं तिर्थस्थलहरुलाई व्यवस्थापकीय सुधार गरी दिगो रुपमा सञ्चालन गरिनेछ, १.२.२ यहाँ बोलिने भाषा र संस्कृतिको विकास गरी भाषा र संस्कृतिलाई पर्यटन प्रबर्द्धनसँग जोडिनेछ, १.२.२ गाउँपालिकाका सबै जातजातिको संस्कृति, रितिरिवाज र परम्पराको संरक्षणको लागि बहुसाँस्कृतिक संग्रहालयको स्थापना गरी पर्यटकीय गन्तव्यको रुपमा विकास गरिनेछ ।
उद्देश्य २: गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न ऐतिहारिक पुरातात्विक धार्मिक र साँस्कृतिक सम्पदाको पुनर्निर्माण जीर्णोद्धार र व्यवस्थापन गर्नु	
२.१ जीर्ण अवस्थामा रहेका ऐतिहासिक पुरातात्विक तथा साँस्कृतिक महत्वका सम्पदाहरुको पहिचान गरी तीनीहरुको जीर्णोद्धार संरक्षण र विकास गर्ने	२.१.१ गाउँपालिकाभित्र रहेका सम्पदाहरुको खोज, अन्वेषण गरी जीर्णोदार र संरक्षण गरिनेछ ।
२.२ भौतिक एवं अभौतिक सँस्कृतिको संरक्षण गर्न	२.२.१ गाउँपालिकाका सबै पुरातात्विक तथा धार्मिक क्षेत्र र स्थानसँग सम्बन्धित संस्कृतिहरुको श्रव्यदृश्य सहितको प्रोफाइल तयार गरी संरक्षण गरिनेछ, २.२.२ विभिन्न जातजातिसँग सम्बन्धित मौलिक एवं स्थानीय सामग्रीहरुलाई उत्पादन र प्रबर्द्धन

साँस्कृतिक प्रोफाइल तयार गरी अद्यावधिक गर्ने	गरिनेछ।

५.३.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र.सं.	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु. हजारमा)						जिम्मेवारी
							२०७९/८०		२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	जम्मा	
क.	**भाषा, संस्कृति, साहित्य, कला तथा सम्पादा संरक्षण र प्रबर्द्धन कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	धार्मिक एवं साँस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण तथा प्रबर्द्धन	पटक	सबं वडा		५	३००	३००	३००	३००	३००	**१५००**	**पालिका**
		१.१.२	१	भाषा कला र संस्कृति सम्बन्धी स्थानीय नीति निर्माण	प्याकेज	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	**पालिका**
		१.१.३	१	भाषा साहित्य कला र संस्कृतिको उत्थानमा उल्लेखनीय योगदान गर्ने विशिष्ट व्यक्तिहरुको नामबाट संरचना निर्माण एवं नामाकरण	प्याकेज	सबै वडा		१	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
	१.२	१.२.१	१	धार्मिक तिर्थस्थलहरुको व्यवस्थापन सहयोग	पटक	सबै वडा		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
		१.२.२	१	भाषा तथा संस्कृति संरक्षण र पर्यटन प्रबर्द्धन कार्यक्रम	पटक	सबै वडा		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
		१.२.३	१	बहुसाँस्कृतिक संग्रहालय स्थापना	संख्या			१	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
२	२.१	२.१.१	१	गाउँपालिकाभित्रका सम्भावित सम्पदाहरुको पहिचान एवं महत्वपूर्ण सम्पदाहरुको संरक्षण	पटक	सबै वडा		३	३००	०	३००	०	०	**६००**	**पालिका**
	२.२	२.२.१	१	सम्पदा र संस्कृतिहरुको श्रव्यदृश्य प्रोफाइल निर्माण	संख्या	पालिका		१	१००	०	०	०	०	**१००**	**पालिका**
		२.२.२	१	विभिन्न जातजातीसँग सम्बन्धित मौलिक एवं साँस्कृतिक सामग्रीहरु उत्पादन तथा प्रवर्द्धन	पटक	पालिका		३	३००	०	०	३००	०	**६००**	**पालिका**
	जम्मा								**१६५०**	**९००**	**१२००**	**१२००**	**९००**	**५८५०**	
	पालिकाको हिस्सा								**१६५०**	**९००**	**१२००**	**१२००**	**९००**	**५८५०**	

५.३.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईंको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	गाउँपालिका भित्रका सबै भाषा, धर्म, कला, साहित्य, संस्कृति, परातात्विक एवं ऐतिहासिक सम्पदाहरको संरक्षण, संबर्द्धन र विकास भएको हुने	बहुसाँस्कृतिक संग्रहालयको स्थापना र भाषा संस्कृतिको संबर्द्धन	संख्या		०	०	१	०	०	१	वार्षिक प्रतिवेदन	सामाजिक शाखा	
असर १	गाउँपालिका भित्रका विभिन्न जातजाति र समुदायको धर्म, भाषा, संस्कृति, कला, साहित्य र परम्पराको संरक्षण र संवर्द्धन भएको हुने	ममर्त तथा व्यवस्थापनमा सुधार गरिएका धार्मिक सम्पदा एवं तीर्थस्थलहरु	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.१	धार्मिक सहिष्णुता कायम भई सबै समुदायको धार्मिक एवं सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, संवर्द्धन र प्रबर्द्धन गर्ने व्यवस्था भएको हुने	गाउँपालिका स्तरीय संस्कृति झल्कने लोकगीत तथा लोकनृत्यको प्रदर्शनी	पटक								,,	,,	
प्रतिफल १.२	भाषा, कला र संस्कृतिको संरक्षण र संबर्द्धन गर्ने नीति निर्माण भएको हुने	भाषा कला र संस्कृति सम्बन्धी नीति	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल १.३	धर्म, भाषा, संस्कृति, कला, साहित्य र मौलिक परम्पराको विकासमा उल्लेखनीय योगदान गर्ने व्यक्तित्वहरुको नामबाट संरचनाहरुको निर्माण एवं नामाकरण भएको हुने	उल्लेखनीय योगदान गर्ने विशिष्ट व्यक्तिहरुको नामबाट संरचना निर्माण एवं नामाकरण	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.४	धार्मिक तिर्थस्थलहरुको व्यवस्थानमा सहयोग भएको हुने	सहयोग प्राप्त धार्मिक तिर्थस्थलहरु	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.५	भाषा तथा संस्कृतिको संरक्षणबाट पर्यटकीय गन्तव्यको विकास भएको हुने	पर्यटकीय गन्तव्यको रुपमा विकास भएका सांस्कृतिक स्थान	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.६	वहुसाँस्कृतिक संग्रहालयको स्थापना भएको हुने	बहुसाँस्कृतिक संग्रहालयको	स्ख्या								,,	,,	
असर २	गाउँपालिका भित्र रहेका विभिन्न ऐतिहासिक पुरातात्विक धार्मिक र साँस्कृतिक सम्पदाहरुको पुनर्निर्माण जीर्णोद्धार र व्यवस्थापन भएको हुने	संरक्षण र संबर्द्धन भएका पुरातात्विक महत्वका वस्तु तथा सम्पदाहरु	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.१	गाउँपालिका भित्रका सम्पादाहरुको पहिचान भई महत्वपूर्ण सम्पदाहरको संरक्षण भएको हुने	संरक्षण गरिएका पुरातात्विक महत्वका सम्पदाहरु	संख्या								,,	,,	
		मर्मत संभार भएका मन्दिर, गुम्बा, मस्जिद, चर्च	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.२	गाउँपालिका भित्रका सबै पुरातात्विक तथा धार्मिक सम्पदा एवं संस्कृतिकहरुको श्रव्यदृश्य सहितको प्रोफाईल तयार गरी संरक्षण भएको हुने	तयार पारिएका सम्पदा र संस्कृतिहरुको श्रव्य दृश्य सहितको प्रोफइल	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	

५.४ युवा तथा खेलकुद

५.४.१ पृष्ठभूमि

व्यक्तिगत, शारीरिक, मानसिक, सामाजिक र संवेगात्मक पक्षको सन्तुलित विकासमा खेलकुदको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। वर्तमान सन्दर्भमा "**सबैका लागि खेलकुद**" भन्ने अवधारणा विस्तार हुँदै गइरहेको छ। समाजमा रहेका खेलाडी, प्रशिक्षक, बालबालिका, युवा, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु सबैलाई खेलकुदको माध्यमबाट निरोगी एवं अनुशासित तुल्याई देश विकासको पथमा संलग्न गराउनु अहिलेको प्रमुख आवश्यकता हो। खेलकुदलाई मनोरञ्जनका रुपमा मात्र नलिई मानव विकास सूचकाङ्कको रुपमा लिई यस क्षेत्रमा लगानी बढाउन सकेको खण्डमा देशको विकासमा महत्वपूर्ण योगदान सावित हुन सक्दछ। खेलाडीलाई राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा प्रतिस्पर्धी बनाई राष्ट्रको गौरब बढाउने तथा खेलकुद मार्फत पर्यटनको प्रबर्द्धन गर्न सकिएमा गाउँपालिकाको आर्थिक समृद्धिमा खेलकुद क्षेत्रको पनि योगदान पुग्नेछ।

५.४.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार यस गाउंपालिकामा युवा (१६-४० उमेर समूह) का जनसंख्या ३७.४% रहेको छ। विकासमा युवा सहभागिता अभिबृद्धि गर्दै राजनैतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक अधिकारको पूर्ण उपयोगको वातावरण तयार गरी युवाहरुको सशक्तिकरण र विकासका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा विशेष अवसर प्रदान गरिनु पर्दछ। व्यक्तिको शारीरिक मानसिक सामाजिक र संवेगात्मक पक्षको सन्तुलित विकासका लागि खेलकुद अपरिहार्य छ। साथसाथै खेलाडीको प्रतिस्पर्धी क्षमता बृद्धि गरी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राषट्रिय क्षेत्रमा गाउंपालिका, प्रदेश र राष्ट्रको गौरब बढाउने अवसर सिर्जना गर्नु आवश्यक छ।

जनसांख्यिक पूंजीको रुपमा रहेका युवाहरुको विदेश पलायन रोक्दै विकासको हरेक क्षेत्रमा युवाहरुको पहुंच बढाउने र सामाजिक-आर्थिक रुपान्तरणमा युवाहरुलाई मूलप्रवाहीकरण गर्दै शिक्षित, दक्ष, लगनशील, अनुशासिन युवाहरुबाट गाउंपालिकाको विकासमा योगदानको वातावरण सिर्जना गर्नु आजको अपरिहार्य आवश्यकता हो।

यस गाउंपालिकामा युवाहरुको सीप तथा क्षमता अभिबृद्धि तथा खेलकुद विकासको क्षेत्रमा विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन हुंदै आएका छन्। तथापी युवा उद्यमशीलता तथा रोजगारीको क्षेत्रमा उल्लेख्य प्रगति भने हुन सकेको छैन। स्थानीयस्तरमा गाउंपालिका तथा विभिन्न क्लव तथा विद्यालयहरुमा साना साना प्रतियोगितात्मक खेलकुद कार्यक्रमहरु हुने गरेका छन्। खासगरी भलिबल प्रतियोगिताहरु सञ्चालन हुने गरेका छन्। वार्षिक रुपमा राष्ट्रपति रनिङशिल्ड प्रतियोगिता हुंदै आएको छ सो प्रतियोगितामा विद्यालयस्तरका खेलाडीहरु सहभागी हुने गरेका छन्। उपयुक्त जमिन तथा स्रोत साधनको अभावमा स्तरीय खेलमैदमाहरुको विकास गर्न सकिएको छैन।

(२) सबल पक्ष

(क) खेलकुद क्षेत्रको प्रोत्साहनको लागि गाउंपालिकाले विभिन्न खेलकुद प्रतयोगिता आयोजना गर्ने गरेको,
(ख) युवा क्लवहरु गठन तथा सञ्चालन भएको,
(ग) युवाहरुको आयआर्जन तथा रोजगारीको लागि विभिन्न सीप विकास तालिमहरु प्रदान गरिएको,
(घ) निर्वाहमुखी भएपनि खेलमैदानहरु निर्माण भएको,
(ङ) युवाहरुमा स्वदेशमै केही गरौं भन्ने भावनाको विकास हुंदै गएको।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) मापदण्ड अनुसार खेलमैदान निर्माण हुन नसक्नु,

(ख) पर्याप्त खेल अभ्यास तथा तालिम दिन नसकिनु,
(ग) विविध खेलविधामा प्रतिस्पर्धात्मक अवसर दिन नसकिनु,
(घ) तालिम अनुसारको रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्न नसकिनु।

(४) अवसर

(क) खेलकुद क्षेत्रको विकास गरी युवाहरुलाई जीविकोपार्जनको अवसर दिलाउन सकिने,
(ख) खेलकुद क्षेत्रमा तीनै तहको सरकारको लगानी साझेदारी हुन सक्ने,
(ग) संविधान मै युवा विकास सम्बन्धी व्यवस्था हुनु,
(घ) जनसंख्यामा युवाहरुको बाहुल्यता हुनु,
(ङ) विदेशमा रोजगारीको शिलशिलामा सिकेको सीपलाई आफ्नै भूमिमा उपयोग गर्न सकिने अवस्था हुनु।
खेलकुद विकासका लागि पूर्वाधार र खेल सामग्रीको कमी, भएका पूर्वाधार गुणस्तरीय, आधुनिक र सुविधायुक्त नहुनु, खेलाडी

(५) चुनौति

(क) युवाहरुलाई गाउंमै रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्नु,
(ख) खेल मार्फत जीवनयापनको अवसर सिर्जना गर्नु,
(ग) राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डका खेल मैदान तथा प्रशिक्षणको व्यवस्था गर्नु,
(घ) नियमित रुपमा विभिन्न खेल प्रतियोगिता कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु,
(ङ) युवाहरुलाई नेतृत्वदायी भूमिका र विकासको मूल प्रवाहमा ल्याउनु,
(च) युवाहरुलाई लागु पदार्थ तथा दुर्व्यसनबाट बचाउनु,
(छ) युवाहरुको मानसिक स्वास्थ्य र अनुशासन सुदृढ राख्नु।

५.४.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"युवाहरुमा व्यवसायिक सीप र जांगरः घिरिङ समृद्धिको आधार"

लक्ष्य

खेलकुद तथा सीप विकासको माध्यमबाट युवाहरुलाई गाउंपालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा मूलप्रवाहिकरण गर्ने

उद्देश्य

१ युवाहरुलाई उद्यमशीलता, स्वरोजगार र स्वावलम्बी बनाउंदै विकासमा युवाको सहभागिता बृद्धि गर्नु
२ खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्दै युवा खेलाडीलाई उच्च प्रतिस्पर्धी र व्यावसायिक बनाउनु।

५.४.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: युवाहरुलाई उद्यमशीलता, स्वरोजगार र स्वावलम्बी बनाउंदै विकासमा युवाको सहभागिता बृद्धि गर्नु	
१.१ युवामा सकारात्मक सोंच सिर्जनशीलता र नेतृत्व क्षमता विकास गर्ने	१.१.१ विभिन्न क्लवहरुको गठन र सञ्चालन मार्फत युवाहरुको नेतृत्व र व्यक्तित्व विकस गरिनेछ, १.१.२ गाउंपालिकाका नीति तथा कार्यक्रम निर्माण तथा अनुगमन-मूल्याङ्कनमा युवा सहभागिता अभिबृद्धि गरिनेछ, १.२.३ सिर्जनात्मक अन्वेषण गरी राष्ट्रको गौरव बढाउन योगदान दिन युवाहरुलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
१.२ युवा केन्द्रित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप	१.२.१ स्वदेश तथा विदेशी श्रम बजारको माग अनुरुप प्राविधिक सीप क्षमता विकास गरिनेछ, १.२.२ वैदेशिक अध्ययन तथा रोजगारीबाट आर्जन भएका पूंजी, ज्ञान, सीप, प्रविधि र अनुभवलाई

विकासका अवसरहरु विस्तार गरी उद्यमशील बनाउने	स्वदेशमा नै उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगाउन प्रोत्साहन गरिनेछ, १.२.३ परम्परागत पेशा र व्यवसायको जगेर्ना, आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण गर्न युवाहरुलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
१.३ युवाहरुलाई लागु पदार्थ दुर्व्यसनबाट बचाउने	१.३.१ युवाहरुलाई परिवार र समाजप्रति जिम्मेवार बनाउन अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ, १.३.२ युवाहरुलाई लागु पदार्थ दुर्व्यसन तथा नियन्तण सम्बन्धी चेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
उद्देश्य २: खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्दै युवा खेलाडीलाई उच्च प्रतिस्पर्धी र व्यावसायिक बनाउनु	
२.१ खेलकुदको विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधारको निर्माण र स्तरोन्नति गर्ने	२.१.१ गाउँपालिका भित्र गुणस्तरीय खेलकुद मैदान तथा अन्य पूर्वाधारहरु निर्माण गरिनेछ, २.१.२ एक वडा एक खेलमैदान निर्माण गरिनेछ, २.१.३ गाउँपालिका भित्र एक रङ्गशाला निर्माण गरिनेछ।
२.२ संघ तथा प्रदेश सरकार र खेल सम्बद्ध संघ संस्थाहरुसँग समन्वय र सहकार्य गरी खेलकुद विकास गर्ने	२.२.१ खेलकुद विकासका लागि संघ तथा प्रदेश सरकार तथा खेल सम्बद्ध संघसंस्थाहरुसँग सहकार्य गरिनेछ। २.२.२ खेलकुद प्रशिक्षकहरुको सूची तयार गरी प्रशिक्षणको व्यवस्था गरिनेछ
२.३ प्रतिभावान खेलाडीको पहिचान, क्षमता विकास र प्रोत्साहन गर्ने	२.३.१ राष्ट्र तथा गाउँपालिकाको गौरब राख्न सफल खेलाडीहरुलाई सम्मान एवं पुरस्कारको व्यवस्था गरिनेछ, २.३.२ स्थानीयस्तरमा खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गर्दै प्रतिभावान खेलाडीहरको पहिचान तथा विकास गरिनेछ २.३.३ माध्यमिक विद्यालय तहमा खेलकुद पूर्वाधारको विकास गरी खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ।

५.४.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र.सं.	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजना को कुल लक्ष्य	लागत (रु. हजारमा)						जिम्मेवार सरकार
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**युवा तथा खेलकुद विकास कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	युवा क्लव गठन	पटक	सबै वडा		५	०	०	०	०	०	०	पालिका
			२	युवा क्लव नेतृत्व विकास कार्यक्रम	पटक	पालिका		३	१००	०	१००	०	१००	३००	पालिका
		१.१.२	१	बस्तीस्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठी	पटक	सबै वडा		५	०	०	०	०	०	०	पालिका
			२	उपभोक्ता समितिस्तरीय अनुगमनमा (युवा सहभागिता अनिवार्य)	पटक	सबै वडा		५	०	०	०	०	०	०	पालिका
		१.१.३	१	अन्वेषक सम्मान कार्यक्रम	पटक	पालिका		३	०	५०	०	५०	०	१००	पालिका
	१.२	१.२.१	१	युवा लक्षित सीप विकास तालिम	पटक	पालिका		५	०	०	०	०	०	०	पालिका
		१.२.२	१	विदेशबाट फर्किएर गाउंपालिकाभित्रै व्यवसायमा लाग्ने युवाहरुलाई सहयोग	पटक	पालिका		५	३००	३००	३००	३००	३००	१५००	पालिका
		१.२.३	१	परम्परागत पेशा प्रबर्द्धन कार्यक्रम	पटक	सबै वडा		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
	१.३	१.३.१	१	परिवार र समाजप्रति युवाको जिम्मेवारी सचेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
		१.३.२	१	लागु पदार्थ तथा दुर्व्यसन नियन्त्रण सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
२	२.१	२.१.१	१	अन्य खेलकुद पूर्वाधार निर्माण	पटक	सबै वडा		५	५००	५००	५००	५००	५००	२५००	पालिका/प्रदेश
		२.१.२	२	एक वडा एक खेलमैदान निर्माण	संख्या	पालिका		५	५००	५००	५००	५००	५००	२५००	पालिका/प्रदेश
		२.१.३		रङ्गशाला निर्माण	संख्या	कुनै स्थान		१	०	३०००	३०००	०	०	६०००	प्रदेश
	२.२	२.२.१	१	जिल्ला, प्रदेश तथा राष्ट्रियस्तरमा आयोनामा हुने खेलकुद प्रतियोगितामा खेलाडी सहभागिता	पटक			५	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	पालिका
			२	खेल आबद्ध संस्थाहरुसंग विभिन्न खेलकुद प्रतियोगिता सहआयोजना	पटक	पालिका		५	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	पालिका
		२.२.२	१	गाउंपालिकामा रहेका खेल प्रशिक्षकहरुको सूचीकरण	पटक	पालिका		१	०	०	०	०	०	०	पालिका
			२	विभिन्न खेलकुद प्रशिक्षण	पटक	पालिका		५	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	पालिका
	२.३	२.३.१	१	गौरब खेलाडी सम्मान कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
		२.३.२	१	विविध खेलकुद प्रतियोगता	पटक	पालिका		५	८००	८००	८००	८००	८००	४०००	पालिका
			२	उत्कृष्ट खेलाडी छनौट	पटक	पालिका		५	०	०	०	०	०	०	पालिका
		२.३.३	१	विद्यालय खेलकुद पूर्वाधार निर्माण	पटक	सबै वडा		५	५००	५००	५००	५००	५००	२५००	पालिका/प्रदेश
			२	विद्यालयस्तरीय खेलकुद	पटक	सबै मा. वि.		५	०	०	०	०	०	०	पालिका

	जम्मा					३७००	६६५०	६७००	३६५०	३७००	२४४००	
	पालिकाको हिस्सा					२८००	२७५०	२८००	२७५०	२८००	१३९००	
	प्रदेशको हिस्सा					९००	३९००	३९००	९००	९००	१०५००	

५.४.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	स्थानीय युवाहरु आर्थिक तथा सामाजिक रुपमा सक्रीय भई गाउंपालिकाको समृद्धिमा योगदान पुगेको हुने	रोजगारीमा संलग्न गाउंपालिकाभित्रका युवा	संख्या								वार्षिक प्रतिवेदन	शिक्षा शाखा	
असर १	युवाहरुमा उद्यमशीलता अभिबृद्धि भई स्वाबलम्बी भएको हुने र विकासको मूल प्रवाहमा सहभागी भएको हुने	स्वरोजगारमा संलग्न युवा	संख्या								,,	,,	
		उपभोक्ता समितिको अनुगमनमा सहभागी युवा	प्रतिशत										
प्रतिफल १.१	युवा क्लव गठन भई युवाहरुमा नेतृत्व क्षमता विकास भएको हुने	युवा क्लव	संख्या								,,	,,	
		नेतृत्व विकास तालिम प्राप्त युवा	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.२	बस्तीस्तरीय योजना तर्जुमा प्रक्रिया र योजना अनुगमनमा युवा सहभागिता भएको हुने	योजना तर्जुमा गोष्ठीमा युवा सहभागिता	प्रतिशत								,,	,,	
		अनुगमन संयन्त्रमा युवा सहभागिता	प्रतिशत										
प्रतिफल १.३	सिर्जनात्मक अन्वेषण गरी राष्ट्रको गौरव बढाउने युवा सम्मानित भई प्रोत्साहित भएको हुने	सम्मानित अन्वेषक युवा	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.४	गाउंपालिकाका युवाहरुमा स्वदेश तथा विदेशी श्रम बजारमा बिक्न सक्ने दक्षता बृद्धि भएको हुने	सीप विकास तालिम प्राप्त युवा	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.५	वैदेशिक अध्ययन तथा रोजगारीबाट आर्जन भएको पूंजी ज्ञान सीप प्रविधि र अनुभव गाउंपालिकाकै उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगाउन प्रोत्साहन भएको हुने	वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर स्वरोजगारीमा लागेका युवा	संख्या								,,	,,	
		विदेशमा आर्जन गरेको पूंजीबाट सञ्चालन भएको स्वव्यवसायी	संख्या										
प्रतिफल १.६	परम्परागत पेशा व्यवसाय प्रबर्द्धन भई आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण भएको हुने	परम्परागत पेशा व्यवसायीकरणमा लागेका युवा	संख्या										
प्रतिफल १.७	सचेतनामूलक कार्यक्रमबाट युवाहरु परिवार र समाजप्रति जिम्मेवार भएको हुने	परिवार र समाजप्रति जिम्मेवार भएका युवा	संख्या										
प्रतिफल १.८	लागु पदार्थ दुर्व्यसन नियन्त्रणमा युवाहरुको योगदान भएको हुने	लागु पदार्थ दुर्व्यशन नियन्तरण सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रममा सहभागी युवा	संख्या										
असर २	खेलकुद पूर्वाधार निर्माण भै खेलाडीहरु उच्च प्रतिस्पर्धी र व्यवसायी भएको हुने	खेलमैदान नभएको वडा	संख्या							०	,,	,,	
		रंगशाला	संख्या		०	०	१	०	०	१			
		खेल प्रशिक्षक संख्या	संख्या										
		प्रतिभावान खेलडी	संख्या										
प्रतिफल २.१		रंगशाला	संख्या								,,	,,	

	गाउंपालिकाभित्र प्रत्येक वडामा खेलकुद पूर्वाधार निर्माण एवं स्तरोन्नति भएको हुने	खेल मैदान भएको वडा	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.२	जिल्ला प्रदेश तथा राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगितामा गाउंपालिकाबाट खेलाडी सहभागी भएको हुने	जिल्ला प्रदेश तथा राष्ट्रिय प्रतियोगितामा गाउंपालिकाबाट सहभागी खेल	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.३	गाउंपालिकाभित्र खेल सम्बन्धी संघसंस्थासंग सहआयोजना भै खेलकुद प्रतियोगिता भएको हुने	सहआयोजनामा सञ्चालन भएको खेल	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.४	गाउंपालिकाभित्रका खेल प्रशिक्षकहरु सूचीकृत भै खेल प्रशिक्षण भएको हुने	खेल प्रशिक्षक	संख्या								,,	,,	
		प्रशिक्षण भएका खेल	संख्या										
प्रतिफल २.५	राष्ट्र तथा गाउंपालिकाको गौरब राख्न सफल खेलाडीहरु सम्मानित भएको हुने	सम्मानित खेलाडी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.६	स्थानीयस्तरमा विभिन्न खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन भै उत्कृषट खेलाडीहरु जिल्ला प्रदेश तथा राष्ट्रिय खेल प्रतियोगितामा सहभागी भएको हुने	गाउंपालिकामा सञ्चालन भएका खेल प्रतियोगिताहरुको	संख्या								,,	,,	
		माथिल्लो तहको प्रतियगिताको लागि छनौट भएका खेलाडी	संख्या								,,	,,	

५.५ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

५.५.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले लैङ्गिक विभेदको अन्त्य गर्ने संकल्पसहित महिलालाई लैंगिक भेदभावविना समान वंशीय हक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने हक लगायत मौलिक हकको प्रत्याभूति गरेको छ। नेपालले महिला बिरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने सम्बन्धी महासन्धी १९७९ अनुमोदन गरिसकेको छ। यसैगरी दिगो विकास लक्ष्यमा लैंगिक समानता तथा सशक्तिकरणको विषय समावेश भएको छ। यसैगरी संविधानले बालबालिकाको हकलाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरेको हुँदा बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बालसहभागिता जस्ता बाल अधिकारका आधार स्तम्भहरु प्रत्याभूत गर्नुपर्ने दायित्व राज्यको हुन आउँछ। बाल अधिकार सम्बन्धी ऐन, २०७५ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को व्यवस्थाको साथै दिगो विकास लक्ष्यमा समेत बालबालिकाको गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य, बालबालिका माथि हुने हिंसा, शोषण, दुर्व्यवहार, उपेक्षाको अन्त्य र सुरक्षित र पहुँचयोग्य वातावरण तथा किशोरकिशोरी माथि हुने सबै प्रकारका विभेदको अन्त्य गर्ने राष्ट्रिय लक्ष्यमा समावेश गरिएकाले सोही अनुरुप यस गाउँपालिकाले पनि उक्त विषयहरु संवोधन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ। ज्येष्ठ नागरिकहरुले आफ्नो जीवनकालमा कुनै न कुनै प्रकारले समाज र देशका लागि केही न केही योगदान गरेकै हुन्छ। ज्येष्ठ नागरिकको हकलाई मौलिक हकको रुपमा व्यवस्था गरी राज्यबाट विशेष संरक्षण तथा सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति गरेकोले ज्येष्ठ नागरिकहरुको जीवन सहज सुरक्षित एवं सम्मानित बनाई सामाजिक न्याय कायम गर्नु राज्यको दायित्व हुन आउंछ। यस्तै अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको सन्दर्भमा नेपालले अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको अधिकार सम्बन्धी महसन्धी २००६ मा हस्ताक्षर गरी सकेको र संविधानले पनि अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको हकको बारेमा व्यवस्था गरेको हुंदा त्यस्ता व्यक्तिहरुको जीवन सहज र मर्यादित बनाउन पनि सरकारको कर्तव्य हुन आउंछ। यसरी महिला, बालबालिका, किशोर किशोरी, ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई विकासको मूल प्रवाहमा समाहित गर्नु आवश्यक छ।

५.५.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार घिरिङ गाउंपालिकाको महिला जनसंख्या ५४.२% रहेको छ। महिला जनसंख्या धेरै हुनुको प्रमुख कारण महिला भन्दा पुरुषहरु वैदेशिक रोजगारीमा धेरै जानु हो। महिला जनसंख्या बढी भएपनि प्राय महिलाहरु घरयासी काम तथा निर्वाहमुखी कृषिमा संलग्न छन्। अझैपनि महिला हिंसाका घट्नाहरु भइनै रहेका छन् र व्यवहारगत विभेद पनि कायमै छ। बालबालिका तथा किशोरकिशोरीहरु पनिअसहज वातावरणमा जीवन यापन गर्नुपर्ने अवस्था अझै कायमै छ। बालबिवाहका दुष्परिणामका बारेमा उचित ज्ञान दिलाउन नसक्दा उमेर नपुग्दै किशोरकिशोरीहरु वैवाहिक सम्बन्ध स्थापित गरीरहेका छन्। अहिलेका बालविवाह वावुआमाको करकापले भन्दा बढी स्वइच्छाले गर्ने गरेको अवस्था छ। ज्येष्ठ नागरिकलाई परिवारको बोझको रुपमा व्यवहार गर्ने प्रवृत्ति बढ्दो छ र उनीहरुको जीवनयापन अपमानजनक र कष्टकर हुंदै गइरहेको छ। यस गाउंपालिकामा ६० वर्ष माथिको जनसंख्या १५.२५% रहेको छ। अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु प्रति समाजको दृष्टीकोण अझे सकारात्मक हुन सकिरहेको छैन। उनीहरुको उपयुक्त क्षमता विकास गरी आत्मनिर्भर बनाउन सकिएको छैन। यस गाउंपालिकामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको जनसंख्या कुल जनसंख्याको ३.३ % रहेको छ। यहां ११ प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु छन्। समाजमा विद्यमान लैंगिक तथा अन्य जुनसुकै प्रकारको विभेद न्यूनिकरण गर्दै विभेदरहित समतामूलक समाजको स्थापना गरी विकासको मूल प्रवाहमा समतामूलक समावेशीकरण गर्नु राज्यको प्रमुख दायित्वको रुपमा रहेको छ र यो दायित्व पुरा गर्न चुनौतिपुर्ण छ।

(२) सबल पक्ष

(क) महिला हिंसा बिरुद्धको १६ दिने अभियान लगायत महिला सशक्तिकरणका कार्यक्रमहरु सञ्चालन हुने गरेको,

(ख) महिलाको नेतृत्व तथा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन भएको,

(ग) गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेको,

(घ) बालबालिकाहरु तथा किशोर किशोरीहरुलाई सम्पूर्ण खोप लगाइएको,

(ङ) ज्येष्ठ नागरिकहरुलाई सामाजिक सुरक्षा भत्ता उपलब्ध गराइएको,

(च) ज्येष्ठ नागरिकहरुको जीवन मर्यादित र सहज बनाउन विभिन्न कार्यक्रमहरु हुन थालेको,

(झ) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको क्षमता विकास तथा जीवन सहज बनाउन विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन हुन थालेको।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) महिला बालबालिका किशोर किशोरी ज्येष्ठ नागरिक र अपाङ्गता भएका व्यक्ति केन्द्रित नीति तथा कार्यक्रमहरु प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन हुन नसक्नु,

(ख) आय आर्जन उद्यमशीलता रोजगारी जस्ता कार्यक्रमहरु लक्षित वर्गको समतामूलक पहुंच स्थापित गर्न नसकिनु,

(ग) नीति निर्माण तहमा लक्षित वर्गको अर्थपूर्ण सहभागिता गराउन नसकिनु,

(घ) परिवार समाजममा विभिन्न प्रकारका विभेद कायमै रहनु,

(ङ) भौतिक सुविधाको विकासले असमानता तथा विभेदहरुको प्रकृति र प्रवृत्ति जटिल हुंदै जानु।

(४) अवसर

(क) महिला बालबालिका लगायत लक्षित वर्गको संरक्षण सशक्तिकरण र विकासका लागि संविधानमै सुनिश्चित गरिनु,

(ख) महिला बालबालिका तथा लक्षित वर्गको क्षेत्रमा कार्य गर्ने राष्ट्रिय तथा अन्तर्राषट्रिय संघसंस्थाहरु हुनु,

(ग) लैंगिक हिंसा तथा अन्य सामाजिक कुरितीजन्य व्यवहारको बारेमा विद्यलयस्तरबाट नै चेतना अभिबृद्धि हुंदै आउनु,

(घ) सूचना प्रविधिको विकासले जीवन सहज हुंदै जानु।

(५) चुनौति

(क) लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण बजेट तर्जुमा र कार्यान्वयन,

(ख) महिला बालबालिका तथा लक्षित वर्गको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण गर्नु,

(ग) समाजको हरेक क्षेत्रमा महिलाको समतामूलक नेतृत्वदायी भूमिक स्थापित गर्नु,

(घ) ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको जीवन आत्मनिर्भर र सम्मानित बनाउनु,

(ङ) गाउंपालिकालाई बालमैत्री पालिकाको रुपमा घोषणा गर्नु।

५.५.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"विभेदरहित, समतामूलक, आत्मनिर्भर र सद्भावपूर्ण समाजको निर्माण"

लक्ष्य

समाजमा रहेको सबैप्रकारका विभेदको अन्त्यगरी, समतामूलक, आत्मनिर्भर र मर्यादित जीवन पद्धतिको सुनिश्चतता गर्ने

उद्देश्य

१ महिला बिरुद्ध हुने सबै प्रकारका विभेद हिंसा र शोषणको अन्त्य गर्दै महिलाको सम्मान्ति जीवनयापन सुनिश्चित गर्नु,

२ लैंगिक उत्तरदायी बजेट तथा शासन व्यवस्था मार्फत आर्थिक समृद्धि र दिगो विकासका लागि महिलाको समान अग्रसरता र नेतृत्वदायी भूमिका विकास गर्दै स्रोत साधन र अवसर तथा लाभमा लैंगिक न्याय सहितको पहुंच सुनिश्चित गर्नु,

३ बालबालिका तथा किशोरकिशोरीको समग्र अधिकारको संरक्षण र प्रबर्द्धन गर्दै बालबालिका तथा किशोरकिशोरीमैत्री वातावरण सिर्जना गरी उनीहरुको चौतर्फी विकासको सुनिश्चितता गर्नु,

४ ज्येष्ठ नागरिकको हक संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै सम्मानित जीवन सुनिश्चित गर्नु,

५ आधारभूत सेवा, स्रोत र प्रविधिमा अपांगता भएका व्यक्तिहरुको सहज पहुंच अभिबृद्धि गरी आर्थिक र सामाजिक सशक्तिकरण मार्फत जीवनयापनमा सहजता प्रदान गर्नु,

६ जातीय तथा वर्गीय विभेद अन्त्य गरी सद्भावपूर्ण समाज निर्माण गर्नु ।

५.५.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: महिला बिरुद्ध हुने सबै प्रकारका विभेद हिंसा र शोषणको अन्त्य गर्दै महिलाको सम्मानित जीवनयापन सुनिश्चित गर्नु	
१.१ लैंगिक हिंसा अन्त गर्ने कार्यक्रम तर्जुमा एवं कार्यान्वयन गर्ने	१.१.१ यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यकहरु प्रतिको सामाजिक विभेद हटाउन सचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ, १.१.२ महिला बिरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा, शोषण र विभेद रोकथाम एवं नियन्त्रणका लागि कानूनी उपचार प्रणालीलाई सहज, छिटो र पहुंचयोग्य बनाइनेछ, १.१.३ सारभूत लैंगिक समानता प्राप्तिका लागि पुरुषको सक्रिय सहभागितामा बृद्धि गरिनेछ ।
उद्देश्य २: लैंगिक उत्तरदायी बजेट तथा शासन व्यवस्था मार्फत आर्थिक समृद्धि र दिगो विकासका लागि महिलाको समान अग्रसरता र नेतृत्वदायी भूमिका विकास गर्दै स्रोत साधन र अवसर तथा लाभमा लैंगिक न्याय सहितको पहुंच सुनिश्चित गर्नु	
२.१ सबै क्षेत्रमा लैंगिक उत्तरदायी बजेट र शासन पद्धति अवलम्बन गर्ने	२.१.१ गाउंपालिकाको नीति तथा कार्यक्रम र बजेट निर्माण र कार्यान्वयन तहमा महिलाहरुको सारभूत प्रतिनिधित्व र सहभागितामा अभिबृद्धि गरिनेछ, २.१.२ टोल विकास संस्था तथा उपभोक्ता समितिहरुमा महत्वपूर्ण जिम्मेवारीको पद सहितको समान सहभगिता हुने नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।
२.२ आर्थिक रुपले विपन्न र सामाजिक रुपले पछाडी परेका महिलालाई विशेष प्राथमिकता दिंदै आर्थिक र सामाजिक सशक्तिकरण गर्ने	२.२.१ हिंसापिडित तथा प्रभावित महिलाको लागि एकीकृत सेवा सहितको अल्पकालिन पुनर्स्थापना केन्द्र सञ्चालन गरिनेछ, २.२.२ उद्यमशीलताको माध्यमबाट पिछडिएका तथा विपन्न महिलाको आर्थिक सशक्तिकरणका लागि जीविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ, २.२.३ महिला विकास कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिनुका साथै महिला समूहद्वारा प्रबर्द्धित महिला सहकारी संस्थालाई उत्पादनमूलक व्यवसाय तथा स्वरोजगार क्षेत्रमा परिचालन गर्ने वातावरण सिर्जना गरिनेछ, २.२.४ सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन् स्वास्थ्य अधिकारलाई थप सुनिश्चित गर्न विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ, २.२.५ लैंगिक समानता तथा सशक्तिकरण मापन सूचकहरु तयार गरी अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
उद्देश्य ३: बालबालिका तथा किशोरकिशोरीको समग्र अधिकारको संरक्षण र प्रबर्द्धन गर्दै बालबालिका तथा किशोरकिशोरीमैत्री वातावरण सिर्जना गरी उनीहरुको चौतर्फी विकासको सुनिश्चितता गर्नु	
३.१ बाल स्वास्थ्यमा सुधार ल्याई बाल मृत्युदरमा कमी ल्याउने	३.१.१ बालबालिका तथा किशोरकिशोरीहरुको पोषण अवस्थामा सुधार ल्याउन वहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ, ३.१.२ किशोरकिशोरीहरुलाई स्वास्थ्य तथा प्रजनन स्वास्थ्य शिक्षा सेवा उपलब्ध गराइनेछ, ३.१.३ बालबालिकाहरुलाई पूर्ण खोपको सुनिश्चितता तथा गुणस्तरीयत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बढाई बाल मृत्युदर घटाइनेछ ।
३.२ सबै प्रकारका विभेद हिंसा उत्पीडन शोषणबाट सबै प्रकारका (विपन्न परिवारका, अपाङ्गता भएका, असहाय, अनाथ, विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका)	३.२.१ बालबालिका तथा किशोरकिशोरीहरु बिरुद्ध हुने हिंसा, बाल यौनदुर्व्यवहार, बालश्रम, बालविवाह, बलात्कार, बेचबिखन जस्ता अपराध बिरुद्ध कानूनी व्यवस्था वमोजिम शुन्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गरिनेछ, ३.२.२ बालबालिका तथा किशोरकिशोरीहरु बिरुद्धका अपराध नियन्त्रण सम्बन्धी कानूनी प्रावधानका विषयहरुमा सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ, ३.२.३ हिंसा प्रभावित बालबालिका तथा किशोरकिशोरीको उचित संरक्षण तथा पुनर्स्थापनाका लागि विशेष

बालबालिका तथा किशोर किशोरीलाई उचित संरक्षण गर्ने	व्यवस्था गरिनेछ।
३.३ बाल तथा किशोर किशोरीको शारीरिक मानसिक संवेगात्मक तथा संज्ञानात्मक विकासका लागि प्रभावकारी उपायहरु अवलम्बन गर्ने	३.३.१ प्रत्येक विद्यालयमा बालबालिकाको शारीरिक र मानसिक विकासका लागि उमेर र कक्षा अनुसार खेलकुद, मनोरञ्जन तथा अतिरिक्त क्रियाकलापहरु सञ्चालनका लागि वार्षिक क्यालेण्डर बनाई सञ्चालन गरिनेछ, ३.३.२ विद्यालय तहको शिक्षामा स्वास्थ्य, यौन तथा प्रजनन् अधिकारका विषयहरु, बालविवाहका नकारात्मक असर सम्बन्धी विषय समावेश गरिनेछ।
३.४ बालबालिका तथा किशोरकिशोरीको सहभागिता प्रबर्द्धन गर्ने	३.४.१ बाल सहभागिताको सुनिश्चितताको लागि गाउँपालिकास्तरीय बाल सञ्जाल प्रबर्द्धन गरिनेछ, ३.४.२ बाल क्लव, बाल सञ्जाल ,किशोरकिशोरी समूहको गठन, विस्तार तथा परिचालन गरी बालबालिका र किशोरकिशोरीहरुको सहभागिता बढाइनेछ, ३.४.३ बालबालिकाको शारीरिक मानसिक र शैक्षिक विकासमा अवरोध तथा बाधा नपर्ने गरी बाल सहभागिता प्रबर्द्धन गरिनेछ।
३.५ बाल तथा किशोरकिशोरी मैत्री बातावरणको विकास गर्ने	३.५.१ बालमैत्री स्थानीय शासनको लागि आवश्यक पूर्वाधार तथा बाल अधिकार सूचकहरु पूरा गर्न बालमैत्री वडा तथा बालमैत्री गाउंपालिका घोषणा गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ, ३.५.२ इन्टरनेटको दुरुपयोगबाट बालबालिका माथि पर्ने सबै प्रकारका नकारात्मक असरहरु न्युनीकरण गर्ने उपायहरुको खोजी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।
उद्देश्य ४: ज्येष्ठ नागरिकको हक संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै सम्मानित जीवन सुनिश्चित गर्नु	
४.१ ज्येष्ठ नागरिकको लागि हेरचाह स्याहार सुसार र उपयुक्त वातावरण सिर्जना गर्ने	४.१.१ ज्येष्ठ नागरिक परिचयपत्र वितरण गरिनेछ, ४.१.२ आफ्ना आमाबाबुलाई सन्तानले हेरचाह तथा उचित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने पद्धतिको प्रबर्द्धन गरिनेछ, ४.१.३ ज्येष्ठ नागरिकहरुकोलागि विश्रामस्थल, भलाकुशारी स्थल जस्ता संरचनाहरुको विकार गरिनेछ।
४.२ ज्येष्ठ नागरिकको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई उपयोग गर्ने	४.२.१ ज्येष्ठ नागरिकहरुको ज्ञान, सीप र अनुभव सङ्कलन र उपयोग गरिनेछ, ४.२.२ ज्येष्ठ नागरिकलाई सम्मान, आदर र सहजताका लागि विभिन्न सेवा र सुविधामा विशेष छुट र सहुलियतको व्यवस्था गरिनेछ।
उद्देश्य ५: आधारभूत सेवा, स्रोत र प्रविधिमा अपांगता भएका व्यक्तिहरुको सहज पहुंच अभिबृद्धि गरी आर्थिक र सामाजिक सशक्तिकरण मार्फत जीवनयापनमा सहजता प्रदान गर्नु	
५.१ अपाङ्गमैत्री भौतिक संरचना निर्माण तथा सुधार गरी सार्वजनिक सेवामा सहज पहुंच बढाउने	५.१.१ गाउंपालिकाभित्र बन्ने सरकारी तथा निजी भौतिक संरचनाहरु अपाङ्गमैत्री बनाई दैनिक क्रियाकलाप गर्न सहज हुने वातावरण निर्माण गरिनेछ, ५.१.२ शिक्षण सिकाई पद्धति अपाङ्गमैत्री बनाई गुणस्तरीय शिक्षामा अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुको पहुंच बृद्धि गरिनेछ।
५.२ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु प्रति गरिने विभिन्न प्रकारका हानिकारक अभ्यास तथा परम्परागत विभेद र हिंसा आदिको न्यूनिकरण गर्ने	५.२.१ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुप्रति गरिने विभिन्न प्रकारका अन्धविश्वास, विभेद र सबै प्रकारका हिंसा नियन्त्रण र निराकरण गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ, ५.२.२ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुप्रति प्रयोग गरिने परम्परागत अभद्र शब्दावलीहरुको प्रयोग अन्त्य गरी सभ्य शब्दावलीको प्रयोग गर्ने वातावरण तयार गरिनेछ।
५.३ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको आर्थिक र सामाजिक सशक्तिकरण मार्फत जीवनयापनमा सहजता प्रदान गर्ने	५.३.१ सहायक सामग्री उपलब्ध गराई उनीहरुको गमनशीलता बृद्धि गर्दै लगिनेछ, ५.३.२ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको क्षमता अभिबृद्धि गरी आत्मनिर्भर बनाइनेछ, ५.३.३ गम्भिर प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको लागि पुनर्स्थापना सेवा र स्वास्थ्योपचारको व्यवस्था गरिनेछ।
उद्देश्य ६: जातीय तथा वर्गीय विभेद अन्त्य गरी सद्भावपूर्ण समाज निर्माण गर्नु	
६.१ समाजमा रहेको जातीय तथा वर्गीय विभेद अन्त्य गरी सद्भावपूर्ण समाज निर्माण गर्नृ	६.१.१ जातीय तथा वर्गीय विभेद न्यूनिकरण गर्दै लैजान चेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ, ६.२.२ छुवाछुत जस्ता सामाजिक कुरिती निराकरण गर्न प्रचलित कानूनको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाइनेछ।

५.५.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र.सं	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु. हजारा)						जिम्मेवार सरकार
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यकहरुप्रतिको विभेद हटाउने सम्बन्धी चेतनामुलक कार्यक्रम	पटक	पालिका		२	१००	०	०	१००	०	**२००**	**पालिका**
		१.१.२	१	महिला हिंसा, शोषण र विभेद सम्बन्धी न्यायिक समितिमा परेका उजुरीलाई प्राथमिकतामा राखी निरुपण गर्ने	पटक	पालिका		५	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
		१.१.३	१	महिला हकहित सम्बन्धी पतिपत्नीको सहभागितामा चेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
२	२.१	२.१.१	१	बस्तीस्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठीमा कम्तिमा २५% सहभागिता अनिवार्य गर्ने	पटक	सबै वडा		५	०	०	०	०	०	०	**पालिका**
		२.१.२	१	टोल विकास संस्था तथा उपभोक्ता समितिमा मुख्य पद सहित कम्तिमा ३३% समावेश हुने गरी कानून परिमार्जन	पटक	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	**पालिका**
	२.२	२.२.१	१	अल्पकालिन महिला पुनर्स्थापना केन्द्र स्थापाना र सञ्चालन	संख्या	पालिका		१	३००	२००	२००	२००	२००	**११००**	**पालिका**
		२.२.२	१	पिछडिएका र विपन्न महिलाका लागि उद्यमशीलता तथा जीविकोपार्जन कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	**पालिका**
		२.२.३	१	महिला विकास कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	३००	३००	३००	३००	३००	**१५००**	**पालिका**
			२	महिलाद्वारा प्रबर्द्धित सहकारीलाई उत्पादनमूलक तथा स्वरोजगारी क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रोत्साहन कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
		२.२.४	१	सुरक्षित मातृत्व समेबन्धी विशेष कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
		२.२.५	१	लैंगिक समानता तथा सशक्तिकरण मापन सूचक तयार	पटक	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	**पालिका**
			२	सूचक अनुसार अनुगमन	पटक	सबै वडा		५	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
३	३.१	३.१.१	१	बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम	पटक	पालिका		३	१२५	०	१२५	०	१२५	**३७५**	**पालिका**
		३.१.२	१	किशोरकिशोरी प्रजनन् स्वास्थ्य सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१२५	१२५	१२५	१२५	१२५	**६२५**	**पालिका**
		३.१.३	१	पूर्णखोपयुक्त गाउंपालिका घोषणा	पटक	पालिका		१	०	१००	०	०	०	**१००**	**पालिका**
	३.२	३.२.१	१	बालबालिका तथा किशोरकिशोरी बिरुद्ध हुने हिंसा योनदुर्व्यवहार बलात्कार बेचबिखन लगायतका निकृष्ट अपराध विरुद्ध शुन्य सहनशीलता कार्यक्रम	पछक	पालिका		५	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	**पालिका**

		३.२.२	१	बालबालिका तथा किशोर किशोरी बिरुद्ध हुने अपराध नियन्त्रणा सम्बन्धी कानूनको विषयमा सचेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
		३.२.३	१	हिंसा प्रभावित बालबालिका तथा किशोर किशोरीको संरक्षण तथा पुनर्स्थापनाका लागि सहयोग कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
	३.३	३.३.१	१	विद्यालयमा अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन सम्बन्धी वार्षिक क्यालेण्डर निर्माण	पटक	पालिका		५	२५	२५	२५	२५	२५	**१२५**	**पालिका**
		३.३.२	१	विद्यालय तहको शिक्षामा यौन तथा प्रजनन अधिकार सम्बन्धी विषय समावेश गर्ने	पटक	पालिका		१	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
	३.४	३.४.१	१	बाल सञ्जालको संयोजनमा बालबालिकासंग अध्यक्ष कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
		३.४.२	१	बाल क्लव बाल मञ्च तथा बाल संजाल गठन र परिचालन	पटक	सबै वडा/ पालिका		१	१५०	०	०	०	०	**१५०**	**पालिका**
		३.४.३	१	बालबालिकाकोको सहभागितामा नमूना गाउं कार्यपालिका तथा गाउंसभा गठन अभ्यास	पटक	पालिका		३	१५०	०	१५०	०	१५०	**४५०**	**पालिका**
	३.५	३.५.२	१	बालमैत्री वडा घोषणा कार्यक्रम	वडा	सबै वडा		५	३००	३००	१५०	०	०	**७५०**	**पालिका**
			२	बालमैत्री गाउंपालिका घोषणा	संख्या	पालिका		१	०	०	१००	०	०	**१००**	**पालिका**
		३.५.१	१	इन्टरनेटको दुरुपयोगबाट हुने दुष्परिणामको सम्बन्धमा चेतनामुलक कार्यक्रम	पटक	पालिका		३	१००	०	१००	०	१००	**३००**	**पालिका**
४	४.१	४.१.१	१	ज्येष्ठ नागरिक परिचयपत्र वितरणा	पटक	पालिका		५	२५	२५	२५	२५	२५	**१२५**	**पालिका**
		४.१.२	१	उत्कृष्ट सन्तान सम्मान कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	२५	२५	२५	२५	२५	**१२५**	**पालिका**
		४.१.३	१	ज्येष्ठ नागरिक भलाकुशारी केन्द्र निर्माण	संख्या	सबै वडा		५	३००	३००	३००	३००	३००	**१५००**	**पालिका**
	४.२	४.२.१	१	ज्येष्ठ नागरिक अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
		४.२.२	१	ज्येष्ठ नागरिकलाई विभिन्न सेवा सुविधामा छुट दिने सम्बन्धी मापदण्ड निर्माण	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	**पालिका**
५	५.१	५.१.१	१	अपाङ्गतामैत्री भौतिक संरचना निर्माण मापदण्ड निर्माण	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	**पालिका**
		५.१.२	१	अपाङ्गतामैत्री नभएका भौतिक संरचनाको सुधार	पटक	सबै वडा		२	०	५००	०	०	५००	**१०००**	**पालिका**
	५.२	५.२.१	१	अपाङ्गता सम्बन्धी अन्ध विश्वास र विभेद निराकरण सम्बन्धी सचेतना कार्यकक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
		५.२.२	१	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुप्रति प्रयोग गरिने अभद्र शब्दावली बिरुद्ध सम्मानित शब्दावलीको सूची छपाई तथा वितरण	पटक	पालिका		२	१००	०	०	१००	०	**२००**	**पालिका**
	५.३	५.३.१	१	अपाङ्गता सहायक सामग्री वितरण	पटक	पालिका		५	३००	३००	३००	३००	३००	**१५००**	**पालिका**

		५.३.२	१	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	**पालिका**
		५.३.३	१	गम्भिर प्रकृतिका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको लागि पुनर्स्थापना सेवा तथा स्वास्थ्योपचार सहयोग कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
६	६.१	६.१.१	१	जातीय विभेद न्यूनिकरण सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	पालिका		३	१००	०	१००	०	१००	**३००**	**पालिका**
		६.१.२	१	छुवाछुत लगायतका जातीय कुरिति बिरुद्धको कानून कार्यान्वयनमा शुन्य सहनशीलता (न्यायिक समिति)	पटक	पालिका		५	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
	जम्मा								**४०७५**	**३५५०**	**३३७५**	**२८५०**	**३६२५**	**१७४७५**	
	पालिकाको हिस्सा								**४०७५**	**३५५०**	**३३७५**	**२८५०**	**३६२५**	**१७४७५**	

५.५.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईंको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	समाजमा रहेका सबै प्रकारका विभेदको अन्त्य भई समतामूलक आत्मनिर्भर र मर्यादित जीवन पद्धतिको सुनिश्चतता भएको हुने	लैंगिक विभेद सम्बन्धी उजुरीमा आएको कमी	प्रतिशत								वार्षिक परतिवेदन	सामाजिक विकास शाखा	
		बाल बिवाहमा आएको कमी	प्रतिशत								अध्ययन प्रतिवेदन		
		हिंसा पिडित बालबालिका र किशोरकिशोरी	संख्या										
		परिवारबाट अलगिएका ज्येष्ठ नागरिक	संख्या								,,		
		रोजगार/स्वरोजगारमा लागेका अपाङ्गता भएका व्यक्ति	संख्या								,,		
		छुवाछुत सम्बन्धी उजुरी/मुद्दामा आएको कमी	प्रतिशत								,,	,,	
असर १	महिला बिरुद्ध हुने सबै प्रकारका विभेदको अन्त्य भई महिलाहरुले सम्मानित जीवनयापन गरेको हुने	मर्यादित जीवनयापन गरिरहेका यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यकहरु	संख्या								,,	,,	
		महिला हिंसा बिरुद्धको कानूनी उपचार नपाएका पिडित महिला	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.१	यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यकहरु प्रति विभेद हटाउने कार्यक्रम सञ्चालन भै विभेदा कमी आएको हुने	चेतनामूलक कार्यक्रममा सहभागी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.२	महिला हिंसा/शोषण/विभेद सम्बन्धी उजुरीहरुको प्राथमिकतापूर्वक निरुपण भएको हुने	निवेदन/उजुरी दर्ता र फछ्यौट अनुपात	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल १.३	महिला हकहित सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रममा महिला पुरुषको सहभागिता भई महिला हकको संरक्षण भएको हुने	महिला हक सम्बन्धि कार्यक्रममा सहभागी महिला/पुरुषको अनुपात	प्रतिशत								,,	,,	

असर २	लैंगिक उत्तरदायी बजेट तर्जुमा भई आर्थिक विकासको मूल प्रावहमा महिलाहरुको संलग्नता रही स्रोत साधन अवसर र लाभमा न्यायपूर्ण पहुंच स्थापित भएको हुने	महिल अध्यक्ष भएका टोल विकास संस्था	प्रतिशत								,,	,,	
		महिला अध्यक्ष भएको उपभोक्ता समितिको अनुपात	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल २.१	लैंगिक उत्तरदायी बजेट तर्जुमा भै महिला विकास सम्बन्धी कार्यक्रम प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन भएको हुने	योजना तर्जुमा गोष्ठीमा महिलाहरुक सहभागिता अनुपात	प्रतिशत								,,	,,	
		महिला अध्यक्ष रहेको टोल विकास संस्था	प्रतिशत								,,	,,	
		महिला अध्यक्ष रहेको उपभोक्ता समिति	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल २.२	आर्थिक तथा सामाजिक रुपले पछाडी परेका महिलाहरुले विशेष प्राथमिकता पाई सशक्तिकरण भएको हुने	अल्पकालिन पुनर्स्थापना केन्द्र स्थापना	संख्या								,,	,,	
		स्वरोजगारमा लागेका पिछडिएका महिला	संख्या								,,	,,	
		उत्पादनमूलक तथा स्वरोजगारीमा लगानी गर्नृ महिलाद्वारा प्रबर्द्धित सहकारी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.३	सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विशेष कार्यक्रम सञ्चालन भै मातृमृत्युदरमा कमी आएको हुने	मातृमृत्युदरमा आएको कमी	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल २.४	लैंगिक समानता तथा सशक्तिकरण मापन गर्ने सूचक विकास भै अनुगमनमा प्रयोग भएको हुने	लैंगिक सूचकको आधारमा अनुगमन भएको योजना	संख्या								,,	,,	
असर ३	बालबालिका/किशोरकिशोरीको समग्र अधिकारको संरक्षण भई बालबालिका तथा किशोरकिशोरीमैत्री वातावरण सिर्जना भई उनिहरुको चौतर्फी विकास भएको हुने	बालमैत्री वडा घोषणा	संख्या								,,	,,	
		बालमैत्री गाउंपालिका घोषणा	संख्या		२	२	१	०	०	५	,,	,,	
		बालमैत्री गाउंपालिका घोषणा	संख्या		०	०	१	०	०	१			
प्रतिफल ३.१	बालबालिका तथा किशोर किशोरीको पोषण अवस्थामा सुधार ल्याउन बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम तथा अन्य पोषण कार्यक्रमको विस्तार भएको हुने	वहुक्षेत्रीय पोषण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	पटक		१	०	१	०	१	३	,,	,,	
प्रतिफल ३.२	किशोर किशोरीलाई स्वास्थ्य तथा प्रजनन् स्वास्थ्य शिक्षा सेवा उपलब्ध भएको हुने	किशोर किशोरी प्रजनन् स्वास्थ्य कार्यक्रम सञ्चालन	पटक		१	१	१	१	१	५	,,	,,	
प्रतिफल ३.३	बालबालिकालाई पूर्ण खोपको सुनिश्चितता तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा पहुँच बढेको हुने	पूर्णखोपयुक्त गाउंपालिका घोषणा	संख्या		०	१	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल ३.४	बालबालिका हिंसा विरुद्ध शुन्य सहनशीलताको नीति कार्यान्वयन भएको हुने	बालबालिका विरुद्ध हुने अपराधमा सजायँ पाएको	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.५	बालबालिका सम्बन्धी कानूनी प्रावधानका विषयमा सचेतना मूलक कार्यक्रम भएको हुने	सचेतना कार्यक्रममा सहभागी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.६	हिंसा प्रभावित बालबालिका तथा किशोर किशोरीको उचित संरक्षण तथा पुनर्स्थापनाको विशेष व्यवस्था भएको हुने	संरक्षण र पुनर्स्थापना सहयोग	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.७	विद्यालयमा अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन सम्बन्धी क्यालेण्डर निर्माण भै कार्यान्वयन भएको हुने	क्यालेण्डर निर्माण	संख्या		१	१	१	१	१	५	,,	,,	

प्रतिफल ३.८	विद्यालय तहको शिक्षामा यौन तथा प्रजनन् अधिकारका विषयहरु बाल विवाहका नकारात्मक असर सम्बन्धी विषय समावेश भएको हुने	यौन तथा प्रजनन् अधिकार सम्बन्धी अध्यापन गराउने विद्यालय	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.९	बाल सञ्जालको संयोजनमा बालबालिकासंग अध्यक्ष कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने	बालबालिकासंग अध्यक्ष कार्यक्रम	संख्या		१	१	१	१	१	५	,,	,,	
प्रतिफल ३.१०	बाल क्लव बालमथ्च र बाल सञ्जाल गठन भै परिचालन भएको हुने	बाल क्लव र बाल मञ्च	संख्या								,,	,,	
		बाल सञ्जाल	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल ३.११	नमूना गाउंसभा र गाउंकार्यपालिका गठन अभ्यास भई शासकीय प्रबन्धको बारेमा बालबालिका जानकारी भएको हुने	नमूना गाउंसभा र गाउं कार्यपालिका गठन अभ्यास कार्यक्रम	पटक		१	०	१	०	१	३	,,	,,	
प्रतिफल ३.११	बालमैत्री गाउंपालिका घोषणा भै बालबालिका तथा किशोरकिशोरीहरुको चौतर्फी विकास हुन सक्ने वातावरण तयार भएको हुने	बालमैत्री वडा घोषणा	संख्या		२	२	१	०	०	५	,,	,,	
		बालमैत्री गाउंपालिका घोषणा	संख्या		०	०	१	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल ३.१२	इन्टरनेटको दुरुपयोगबाट हुने दुषपरिणामको सम्बन्धमा चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन भई बालबालिका तथा किशोरकिशोरीहरु सचेत भएको हुने	कार्यक्रममा सहभागी	संख्या								,,	,,	
असर ४	ज्येष्ठ नागरिकको हक संरक्षण र प्रबर्द्धन भई ज्येष्ठ नागरिकहरुको जीवनयापन सम्मानित भएको हुने	परिवारबाट पिडित ज्येष्ठनागरिक	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ४.१	ज्येष्ठनागरिकको हेरचाह र स्याहारसुसार सम्बन्धी वतावरण सृजना भएको हुने	ज्येष्ठ परिचयपत्र बितरण संख्या	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ४.२	आमाबाबुलाई आफ्ना सन्तानले हेरचाह तथा उचित व्यवस्थापन गरेको हुने	परिवारबाट पिडित ज्येष्ठनागरिक	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ४.३	ज्येष्ठनागरिकहरुको लागि विश्रामस्थल र भलाकुशारी केन्द्र निर्माण भई ज्येष्ठ नागरिकहरु लाभान्वित भएको हुने	विश्राम तथा भलाकुशारी केन्द्र	संख्या		१	१	१	१	१	५	,,	,,	
प्रतिफल ४.४	ज्येष्ठ नागरिकहरुको ज्ञान सीप र अनुभव संकलन भै उपयोग गरिएको हुने	अनुभव आदानप्रदान कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	,,	,,	
प्रतिफल ४.५	ज्येषठ नागरिकहरुले विभिन्न सेवा सुविधामा छुट पाएको हुने	छुट पाउने ज्येष्ठ नागरिक	संख्या								,,	,,	
असर ५	आधारभूत सेवा स्रोत र प्रविधिमा अपांगता भएका व्यक्तिहरुको सहज पहुंच अभिबृद्धि भई आत्मनिर्भर र सम्मानजनक जीवनयापन भएको हुने	अपांगतामैत्री सरकारी भौतिक संरचना निर्माण	संख्या								,,	,,	
		सुधार गरिएका अपांगतामैत्री नभएका भौतिक संरचनाहरु	संख्या								,,	,,	
		अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुप्रति सम्मानजन शब्दावलीको प्रयोग गर्ने जनसंख्या अनुपात	प्रतिशत								,,	,,	
		रोजगार/स्वरोजगारमा लागेका अपांगता भएका व्यक्ति	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ५.१	बनेका सरकारी भौतिक संरचनाहरु अपागतामैत्री भइ अपाङेगता भएका व्यक्तिहरुको सहज पहुंच भएको हुने	अपाङ्गतामैत्र भौतिक संरचना	संख्या								,,	,,	

प्रतिफल ५.२	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुप्रति गरिने विभिन्न प्रकारका हानिकारक अभ्यास तथा परम्पारगत विभेद र हिंसा न्यूनिकरण भएको हुने	विभेद भएको महशुस गर्ने अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल ५.३	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई सभ्य शब्दावली प्रयोग भएको हुने	सभ्य शब्दावली जानकारी भएको जनसंख्या अनुपात	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल ५.४	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको आर्थिक र सामाजिक सशक्तिकरण भई जीवनयापनमा सहजता आएको हुने	रोजगारी प्राप्त अपाङेगता भएको व्यक्ति	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ५.५	गम्भिर प्रकृतिको अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुले पुनर्स्थापना सेवा र स्वास्थ्योपचार प्राप्त गरेको हुने	पुनर्स्थापना र स्वास्थ्योपचार पाएका अपाङ्गता भएका व्यक्ति	संख्या								,,	,,	
असर ६	जातीय तथा वर्गीय विभेद अन्त्य भई सद्भावपूर्ण समाज निर्माण भएको हुने	छुवाछुत र विभेद सम्बन्धी उजुरी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ६.१	समाजमा रहेको जातीय तथा वर्गीय विभेद अन्त्य भई सद्भावपूर्ण समाजको निर्माण भएको हुने	छुवाछुत तथा भेदभाव सम्बन्धमा न्यायिक समिति तथा प्रहरीमा परेको उजुरी	संख्या								,,	,,	

५.६ खानेपानी तथा सरसफाई

५.६.१ पृष्ठभूमि

मानव आवश्यकताहरु मध्ये खानेपानी एक आधारभूत आवश्यकतामा पर्दछ । नेपालको संविधानले यसलाई मौलिक हकको रुपमा व्यवस्था गरेको छ । राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार २६.९% घरपरिवारले मात्र आफ्नै घर परिसरभित्र पानीको सुविधा उपभोग गरिरहेका छन् । घरपरिसर बाहिर धारा वा पाईपको पानी प्रयोग गर्ने ५४% छन् । यसरी ८०.९% घरपरिवारले मात्र पाइपधाराको पानी प्रयोग गरिरहेकोले आधारभूत खानेपानी सुविधाबाट अझै झण्डै १९.१% घरपरिवारलाई संबोधन गर्न बाँकी नै रहेको देखिन्छ ।

यस गाउंपालिकामा समाहित सबै गाउं विकास समितिहरु संघीयता कार्यान्वयन आउनु अघि नै खुला दिशामुक्त क्षेत्र भैसकेका थिए । त्यसैले यस गाउंपालिकालाई खुला दिशामुक्त क्षेत्र घोषणा भएसरह मान्न सकिन्छ । शौचालय प्रयोगको प्रकार अनुसार यस गाउँपालिकाका अझै २.२% घरपरिवारको शौचालय छैन । शौचालय प्रयोग गर्ने मध्ये ०.०३% ले सार्वजनिक शौचालय प्रयोग गर्दछन् । शौचालय प्रयोग गर्ने ९३.८% मध्ये साधारण शौचालय प्रयोग गर्ने ३०.७%, फ्लस भएको शौचालय प्रयोग गर्ने ६७.१% छन् । आफ्नो शौचालय नभएका २.२% घरपरिवारलाई शौचालय निर्माण गरी प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गर्नु पर्ने देखिएको छ ।

५.६.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

खानेपानी मानिसको आधारभूत आवश्यकतामा पर्ने हुनाले गाउंपालिकाको सबै बस्तीमा आधारभूत खानेपानी सुविधा उपलब्ध गराउनु गाउंपालिकाको प्रमुख जिम्मेवारीभित्र पर्छ । राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार २६.९% घरपरिवारले मात्र आफ्नै घर परिसरभित्र पानीको सुविधा उपभोग गरिरहेका छन् । घरपरिसर बाहिर धारा वा पाईपको पानी प्रयोग गर्ने ५४% छन् । यसरी ८०.९% घरपरिवारले मात्र पाइपधाराको पानी प्रयोग गरिरहेकोले आधारभूत खानेपानी सुविधाबाट अझै झण्डै १९.१% घरपरिवारलाई संबोधन गर्न बाँकी नै रहेको देखिन्छ । यस योनना अवधिमा सबै घरपरिवारमा आधारभूत खानेपानी उपलब्ध गराई क्रमशः व्यक्तिगत धारा र खानेपानीको शुद्धिकरण सुविधा पनि विस्तार गर्नुपर्ने आवश्यकता छ ।

सरसफाई तर्फ यो गाउंपालिका खुल्ला दिशामुक्त क्षेत्र गाउंपालिका भैसकेको भएपनि अझै २.२% घरपरिवारको शौचालय छैन । शौचालय प्रयोग गर्ने मध्ये ०.०३% ले सार्वजनिक शौचालय प्रयोग गर्दछन् । शौचालय प्रयोग गर्ने ९३.८% मध्ये साधारण शौचालय प्रयोग गर्ने ३०.७%, फ्लस भएको शौचालय प्रयोग गर्ने ६७.१% छन् । आफ्नो शौचालय नभएका २.२% घरपरिवारलाई शौचालय निर्माण गरी प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गर्नु पर्ने देखिएको छ । फोहर व्यवस्थापनका सन्दर्भमा यस गाउंपालिकामा शहरी क्षेत्र नभएकोले हालसम्म फोहर व्यवस्थापनको समस्या जटिल भैसकेको छैन । बजार क्षेत्रमा फोहर व्यवस्थापनको समस्या देखिन थालेको छ । बेलैमा फोहर व्यवस्थापन व्यवस्थित गर्न सकिएन भने पछि यसले जटिल रुप लिन सक्छ ।

(२) सबल पक्ष

(क) अधिकांश घरपरिवारमा आधारभूत सुविधा पुगेको,
(ख) एकघर एक धारा अभियान कार्यान्वयनमा रहेको,
(ग) सबै घरपरिवार टोल विकास संस्थामा आबद्ध भएको,
(घ) खुला दिशामुक्त क्षेत्र घोषणा भैसकेको,
(ङ) अधिकांश बस्ति ग्रामिण क्षेत्र रहेको,
(च) लिफ्टिङ प्रविधिको प्रयोगबाट खानेपानी सुविधा उपलब्ध गराउन सकिने गरी स्रोत उपलब्ध भएको ।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) शुद्ध खानेपानी सुविधा उपलब्ध गराउन नसकिनु,

(ख) भौगोलिक विकटताले कतिपय बस्तीमा खानेपानी सुविधा व्यवस्था गर्न नसकिनु,

(ग) लिफ्टिङ प्रविधिबाट खानेपानी आपूर्ति महंगो पर्नु,

(घ) अझै शौचालय नभएका घरहरु रहनु,

(ङ) फोहर व्यवास्थापन सम्बन्धि चेतना जागृत गर्न नसकिनु,

(च) प्लाष्टिकजन्य सामग्रीको प्रयोगमा बृद्धिले फोहर व्यवस्थापन जटिल बन्दै जानु।

(४) अवसर

(क) प्रदेश सरकारको प्राथमिकतामा आधारभूत खानेपानी आपूर्ति पर्नु,

(ख) लिफ्टिङ प्रविधिबाट खानेपानी आपूर्तिको लागि पर्याप्त स्रोत उपलब्ध हुनु,

(ग) फोहर व्यवस्थापनको नविन प्रविधिहरुको विकास हुनु,

(घ) सरसफाई प्रति सबैको चासो बढ्दै जानु,

(ङ) टोल विकास संस्था मार्फत सरसफाई कार्यक्रम घरघमा पुऱ्याउन सकिने।

(५) चुनौति

(क) सबै घरपरिवारमा खानेपानी सुविधा पुऱ्याउनु,

(ख) शुद्ध खानेपानीको आपूर्ति गर्नु,

(ग) पूर्ण सरसफाई अभियान सञ्चालन गर्नु,

(घ) शोचालय बिहिनहरुको घरमा शौचालयको व्यवस्था गर्नु,

(ङ) फोहरको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्नु।

५.६.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"स्वास्थ्य र स्वच्छताको लागि गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाई"

लक्ष्य

भरपर्दो, गुणस्तरीय र सर्वसुलभ खानेपानी तथा सरसफाई सेवा विस्तार गर्ने

उद्देश्य

१ आधारभूत खानेपानी सुविधा शतप्रतिशत घर परिवारमा पुऱ्याउनु,

२ गुणस्तरीय खानेपानी सुविधाको पहुंच विस्तार गर्नु

३ फोहर व्यवस्थापन व्यवस्थति गरी पूर्ण सरसफाईयुक्त गाउंपालिका घोषण गर्नु।

५.६.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: आधारभूत खानेपानी सुविधा शतप्रतिशत घर परिवारमा पुऱ्याउनु	
१.१ आधारभूत खानेपानी सुविधा नपुगेको क्षेत्रलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी खानेपानी आयोजनाहरु निर्माण तथा सुविधा विस्तार गर्ने	१.१.१ सतही, लिफ्टिङ तथा रेन वाटर हार्भेस्टिङ जस्ता विकल्पहरु प्रयोग गरी खानेपानी सुविधा नपुगेका शतप्रतिशत घरहरुमा आधारभूत खानेपानीको व्यवस्था गरिनेछ, १.१.२ निजी तथा गैर सरकारी संस्थासंगको सहकार्यमा खानेपानी योजना निर्माण तथा स्तरबृद्धि गरिनेछ, १.१.३ जलवायु परिवर्तन तथा मानवीय कारणले जलाधार तथा मुहान क्षेत्रमा पर्न गएको असर न्यूनिकरणका उपाय पहिचान गरी खानेपानी आयोजनाहरुको जलाधार क्षेत्र तथा मुहान

	संरक्षण गरिनेछ, १.१.४ खानेपानी आयोजनामा उपभोक्ताको लागत सहभागिता गराई उपभोक्ता समूहलाई मर्मत संभार तथा व्यवस्थापनको जिम्मेवारी लिन प्रोत्साहन गरिनेछ।
उद्देश्य २: गुणस्तरीय खानेपानी सुविधाको पहुंच विस्तार गर्नु	
२.१ खानेपानीको गुणस्तर क्रमशः बृद्धि गर्दै शुद्ध खानेपानीको पहुंच विस्तार गर्ने	२.२.१ आधारभूत खानेपानीको पहुंच पुगेका बस्तीहरुमा क्रमशःTreatment Plant लगायत खानेपानी शुद्धीकरणका उपायहरु अबलम्बन गरी खानेपानीको गुणस्तर बृद्धि गर्दै लगिनेछ, २.२.२ व्यवस्थित खानेपानीको रेखदेख र सञ्चालनका लाग उपभोक्ता समितिहरुमा जनशक्ति विकास गरिनेछ।
उद्देश्य ३: फोहर व्यवस्थापन व्यवस्थति गरी पूर्ण सरसफाईयुक्त गाउंपालिका घोषण गर्नु	
३.१ गाउँपालिका भित्रका शत प्रतिशत घरहरुमा आधारभूत शौचालय तथा सरसफाई सुविधाको व्यवस्था गर्ने	३.१.१ सबै सामुदायिक भवन, सार्वजनिक स्थल, विद्यालय तथा व्यक्तिगत घरहरुमा आधारभूत शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ, ३.१.२ व्यक्तिगत सरसफाई सम्बन्धि चेतनालाई बस्तीस्तरसम्म विस्तार गरिनेछ।
३.२ फोहर व्यवस्थापन व्यवस्थित गरी स्वच्छ र सफा घिरिङ निर्माण गर्ने	३.२.१ प्रदुषणको न्यूनीकरणका लागि 3R (Reuse, Recycle, Reduce) प्रक्रियाबाट फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने कार्यलाई अभियानका रुपमा सञ्चालन गरिनेछ, ३.२.२ फोहरमैला दिगो व्यवस्थापनका लागि उचित स्थानको पहिचान गरी फोहर व्यवस्थापन गरिनेछ, ३.२.३ पूर्ण सरसफाई कार्यक्रमलाई अभियानको रुपमा सञ्चालन गरी पूर्ण सरसफाईयुक्त गाउंपालिका घोषणा गरिननेछ, ३.२.४ विद्यालयका विद्यार्थी तथा समुदाय लक्षित सरसलाई सम्बन्धी तालिम तथा सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ।

५.६.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र.सं.	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लगात (रु. जारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**खानेपानी विस्तार तथा स्तरोन्नति कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	घिरिङ बृहत खानेपानी योजना	संख्या	१ नं वडा		१	१००००	५०००	५०००	०	०	**२००००**	**संघ**
			२	कटहरे लिफ्टिङ खानेपानी योजना	संख्या	१ नं वडा		१	२०००	०	०	०	०	**२०००**	**प्रदेश**
			३	बैडी लिफ्टिङ खानेपानी योजना	संख्या	१ नं वडा		१	२०००	०	०	०	०	**२०००**	**प्रदेश**
			४	अत्रौली लिफ्टिङ खानेपानी योजना	संख्या	१ नं वडा		१	२०००	०	०	०	०	**२०००**	**प्रदेश**
			५	भन्टार लिफ्टिङ खानेपानी योजना	संख्या			१	२०००	०	०	०	०	**२०००**	**प्रदेश**
			६	पुट्टार लिफ्टिङ खानेपानी योजना	संख्या	१ नं वडा		१	२०००	०	०	०	०	**२०००**	**प्रदेश**
			७	वनटार एक घर एक धारा खानेपानी योजना	संख्या	१ नं वडा		१	१०००	०	०	०	०	**१०००**	**पालिका**
			८	खुम्लिङटार खानेपानी योजना	संख्या			१	०	२०००	०	०	०	**२०००**	**प्रदेश**
			९	गलकोट धाब्दी खानेपानी योजना	संख्या	४ नं वडा		१	०	२०००	०	०	०	**२०००**	**प्रदेश**
			१०	जगौलीटार खानेपानी योजना	संख्या	१ नं वडा		१	०	२०००	०	०	०	**२०००**	**प्रदेश**
			११	योजना खानेपानी मर्मत संभार तथा पुनर्निर्माण	पटक	सबै वडा		५	३०००	३०००	३०००	३०००	३०००	**१५०००**	**पालिका/प्रदेश/उस**
		१.१.२	१	आधरभूत खानेपानी नपुगेका वस्तीहरुमा खानेपानी योजना (संघ, प्रदेश, गैरसरकारी संस्था, उपभोक्ता समितिसंग सहकार्यमा)	पटक	सबै वडा		५	१२५००	१२५००	१२५००	१७५००	१७५००	**७२५००**	**पालिका/प्रदेश/संघ/ गैर सरकारी संस्था/उस**
		१.१.३	१	जोखिमयुक्त आयोजनाको जलाधार क्षेत्रको संरक्षण कार्यक्रम	पटक	सबै वडा		५	१५००	१५००	१५००	१५००	१५००	**७५००**	**पालिका/प्रदेश/उस**
			२	जलाधार क्षेत्रका पुरातात्विक तथा ऐतिहासिक कुवा तथा पोखरी संरक्षण कार्यक्रम	पटक	सबै वडा		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
		१.१.४	१	खानेपानी योजना मर्मत, संभार र व्यव स्थापनको लागि उपभोक्ता समिति र प्राविधिक जनशक्तिको क्षमता अभिबृद्धि	पटक	सबै वडा		२	०	१००	०	०	१००	**२००**	**पालिका**
२	२.१	२.१.१	१	विभिन्न खानेपानी योजनाहरुमा Treatment Plant को व्यवस्था	पटक	सबै वडा		५	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	**२५०००**	**पालिका/प्रदेश**
			२	एक घर एक धारा अभियान	पटक	सबै वडा		५	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	**१००००**	**पालिका/प्रदेश**
	२.२	२.२.१	१	खानेपानी आयोजनाहरुको तथ्याङ्क सङ्कलन वर्गीकरण, गुणस्तर अनुसार महसुल निर्धारण र कार्यान्वयन	पटक	सबै वडा		२	२००	०	०	२००	०	**४००**	**पालिका**

			२	उपभोक्ता समिति खानेपानी मर्मत संभार जनशक्ति र मिटर रिडरहरुको तालिम	प्याकेज	सबै वडा		२	०	१००	०	०	१००	२००	**पालिका**
३	३.१	३.१.१	१	सबै सामुदायिक भवन सार्वजनिक स्थल विद्यालय तथा निजी घरहरुमा शौचालय निर्माण	पटक	सबै वडा		५	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	**पालिका**
		३.१.२	१	कार्यनीति ३.२.३ ले समेट्ने	संख्या	पालिका		१	०	०	०	०	०	०	**पालिका**
	३.२	३.२.१	१	कुहिने र नकुहिने र अन्य फोहरलाई छुट्टा छुट्टै संकलन गर्ने व्यवस्था	पटक	सबै वडा		५	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०	**पालिका**
		३.२.२	१	फोहर व्यवस्थापनका लागि ल्याण्ड फिल साईटको पहिचान र विकास	प्याकेज	उपयुक्त स्थान		१	१००	३००	०	०	२००	६००	**पालिका**
		३.२.३	१	पूर्ण सरसफाई अभियान सञ्चालन सबै वडा र पालिका	प्याकेज	सबै वडा		६	५००	५००	५००	५००	५००	२५००	**पालिका**
		३.२.४	१	विद्यालयका विद्यार्थी तथा समुदाय लक्षित सरसफाई सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम	प्याकेज	सबै वडा		५	३००	३००	३००	३००	३००	१५००	**पालिका**
	जम्मा								**४७७५०**	**३७९५०**	**३१४५०**	**३१६५०**	**३१८५०**	**१८०६५०**	
	पालिकाको हिस्सा								**१५४६०**	**१४४७५**	**१३४७५**	**१५७३८**	**१५९३७**	**७५०८५**	
	प्रदेशको हिस्सा								**१९२१५**	**१५०२५**	**८५२५**	**८९००**	**८९००**	**६०५६५**	
	संघीय सरकारको हिस्सा								**१००००**	**५०००**	**५०००**	**३३७५**	**३३७५**	**२६७५०**	
	गैरसरकारी संस्थाको हिस्सा								**१६२५**	**२०००**	**३०००**	**१६८७**	**१६८८**	**१००००**	
	उपभोक्ता समितिको हिस्सा								**१४५०**	**१४५०**	**१४५०**	**१९५०**	**१९५०**	**८२५०**	

५.६.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईंको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	आधारभूत तथा गुणस्तरीय खानेपानी र सरसफाईमा नागरिकको पहुँच बृद्धि भई स्वस्थ जनशक्ति उत्पादनमा योगदान पुगेको हुने	पाइप धाराको खानेपानी सुविधा पुगेको घरपरिवार	प्रतिशत	८०.९	८५	८८	९०	९५	१००	१००	गाउँ प्रोफाइल	पूर्वाधार शाखा	
		वडा तथा गाउँपालिका पूर्ण सरसफाई घोषणा कार्यक्रम सम्पन्न	संख्या	०	०	०	२	२	२	६			
असर १	आधारभूत खानेपानी शतप्रतिशत घरपरिवारको पहुँच स्थापित भई गुणस्तरीय खानेपानी सुविधा पुऱ्याउने कार्य योजनाबद्ध रुपमा अगाडि बढेको हुने	आधारभूत खानेपानी पुगेको घरपरिवार	प्रतिशत	८०.९	८५	८८	९०	९५	१००	१००	,,	,,	
		व्यक्तिगत धारा प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	२६.९	३०	४०	५०	६०	८०	८०	,,	,,	
		शुद्ध खानेपानीको पहुँच पुगेको घरपरिवार	प्रतिशत	०	१०	२०	३०	४०	५०	५०	,,	,,	
प्रतिफल १.१	आधारभूत खानेपानी नपुगेको शतप्रतिशत घरमा खानेपानी पुगेको हुने	खानेपानी नपुगेको घरपरिवार	प्रतिशत	१९.१	१७	१२	९	५	०	०	,,	,,	
प्रतिफल १.२	पुराना खानेपानी योजनाहरुको मर्मतसंभार भएको हुने	मर्मत संभार भएका खानेपानी योजना	संख्या	०							,,	,,	

प्रतिफल १.३	आधारभूत खानेपानी नपुगेका वस्तिहरुमा संघ प्रदेश गैर सरकारी संस्थासंगको सहकार्यमा खानेपानी योजना सञ्चालन भै खानेपानी सुविधा विस्तार भएको हुने	खानेपानी नपुगेको घरपरिवार	प्रतिशत	१९.१	१७	१२	९	५	०	०	वार्षिक प्रतिवेदन	,,	
प्रतिफल १.४	जोखिमयुक्त खानेपानी आयोजनाहरुको जलाधार स्रोतको संरक्षण भएको हुने	संरक्षित जलाधार क्षेत्	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.५	जलाधार क्षेत्रका पुरातात्विक तथा ऐतिहासिक कुवा तथा पोखरीहरुको संरक्षण भएको हुने	संरक्षित काव तथा पोखरी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.६	खानेपानी आयोजनाको मर्मतसंभार र व्यवस्थापनको स्वामित्व उपभोक्ताहरुले लिएको हुने	उपभोक्ता समितबाट व्यवस्थापन गरिएको योजना	संख्या								,,	,,	
असर २	गुणस्तरीय खानेपानीको सुविधा विस्तार भएको हुने	गुणस्तरीय खानेपानीको पहुंच पुगेको घरपरिवार	प्रतिशत	०	१०	२०	३०	४०	५०	५०	,,	,,	
प्रतिफल २.१	आधारभूत खानेपानी पुगेको बस्तिहरुमा पानी शुद्धीकरणको प्रविधि जडान भई खानेपानीको गुणस्तरमा सुधार भएको हुने	Treatment Plant लवायतका पानी शुद्धीकरण गर्ने प्रविधि जडान भएका योजना	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.२	एक घर एक धारा कार्यक्रम कार्यान्वियन भई घरपरिसरमै खानेपनी पहुंच विस्तार भएको हुने	घरपरिसरमा खानेपानी सुविधा पुगेको घरपरिवार अनुपात	प्रतिशत	२६.९	३०	४०	५०	६०	७५	७५	,,	,,	
प्रतिफल २.३	खानेपानी आयोजनाहरुको तथ्याङ सङ्कलन भई उपभोक्ता समिति आफैले गुणस्तर अनुसार महशुल निर्धारण गरेको हुने	गुणस्तर सुधार खानेपानी योजना	संख्या								,,	,,	
		गुणस्तर अनुसार महशुल निर्धारण भएको खानेपानी योजना	संख्या								,,	,,	
असर ३	फोहर व्यवस्थापन व्यवस्थित भई गाउंबासीहरु व्यक्तिगत सरसफाईप्रति सचेत भएको हुने र गाउंपालिका पूर्ण सरसफाईयुक्त घोषणा भएको हुने	चर्पी नभएको परिवार	प्रतिशत	२.२	१.५	१	०	०	०	०	,,	,,	
		आधारभूत शौचालय प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	३०.७	२८	२५	२०	१५	१०	१०	,,	,,	
		आधुनिक र सुविधा सम्पन्न शौचालय प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	६७.१	७२	७५	८०	८५	९०	९०	,,	,,	
		पूर्णसरसफाई घोषणा वडा/पालिका	संख्या	०	०	०	२	२	२	६	,,	,,	
प्रतिफल ३.१	सबै सामुदायिक भवन, सार्वजनिक स्थल, विद्यालय तथा व्यक्तिगत घरमा शौचालयको व्यवस्था भएको हुने	शौचालय प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	९७.८	९८	९९	१००	१००	१००	१००	,,	,,	
		शौचालय नभएका विद्यालय	संख्या							०	,,	,,	
		सार्वजनिक शौचालय	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.२	व्यक्तिगत सरसफाई सम्बन्धी चेतना बस्तिस्तरसम्म पुगेको हुने	व्यक्तिगत सरसफाई बुझेको जनसंख्या	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल ३.३	प्रदूषण न्यूनीकरणका लागि Resue, Recycle, Reduce प्रक्रियाबाट फोहरमैला व्यावस्थापन गर्ने कार्य अभियानको रुपमा सञ्चालन भएको हुने	छुट्टाछुट्टै विन प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल ३.४	पूर्ण सरसफाईयुक्त सबै वडा तथा गाउंपालिका घोषणा भएको हुने	पूर्ण सरसफाईयुक्त घोषणा भएका वडा	संख्या	०	०	०	२	२	१	५			
		पूर्णा सरसफाईयुक्त गाउंपालिका घोषणा	संख्या	०	०	०	०	०	१	१			
प्रतिफल २.४	बजार क्षेत्रको फोहर दिगो व्यवस्थापनका लागि ल्याण्डफिल साइटको व्यवस्था भएको हुने	ल्याण्डफिल साइट	संख्या	०	०	०	१	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल २.५	सरसफाईमा विद्यार्थी तथा समुदाय सशक्त रुपमा परिचालित भएको हुने	तालिम प्राप्त विद्यार्थी	प्रतिशत								,,	,,	
		तालिम प्राप्त टोल विकास संस्था	प्रतिशत								,,	,,	

परिच्छेद ६

भौतिक पूर्वाधार विकास क्षेत्र

(क) पृष्ठभूमि

भौतिक पूर्वाधार समृद्धिको मुख्य सम्वाहक हो। आर्थिक तथा सामाजिक विकास र सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी रुपमा अघि बढाउनका लागि पूर्वाधार विकास प्रमुख तथा महत्वपूर्ण आधार हो। पूर्वाधार विकास क्षेत्र अन्तर्गत सडक, पुल, उर्जा, आवास, बस्ती विकास, भवन, संचार जस्ता विषयहरु पर्दछन्। पूर्वाधारको विकासले उत्पादकत्व बृद्धि गर्न, स्वास्थ्य र शिक्षा सेवामा पहुँच उपलब्ध गराउदै रोजगारी सिर्जना गर्न, गरिबी न्यूनीकरण गर्न र समग्र सामाजिक र आर्थिक विकासमा टेवा पुऱ्याउन उल्लेखनीय योगदान गर्दछ। बाहै महिना सञ्चालन हुने सडक सञ्जालले वस्तीसम्म आवश्यक सामग्री ढुवानी गर्न र स्थानीयस्तरका उत्पादानहरुलाई बजारीकरण गर्न मद्दत गर्दछ। उर्जाले दैनिक जीवनलाई सहज र सरल तुल्याउँछ। मापदण्ड अनुसार बनेका सरकारी तथा निजी भवनहरुले विपद जोखिम न्यूनीकरणमा सहयोग पुऱ्याउँछ। संचारले सूचना आदान प्रदानमा सहजता प्रदान गर्दछ। अतः भौतिक पूर्वाधारको विकास जीवनका हरेक क्षेत्रको समृद्धिका लागि अत्यावश्यक छ।

(ख) विद्यमान अवस्था, अवसर र सम्भावना

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार घिरिङ गाउँपालिकाका ९५.३ प्रतिशत घरपरिवारमा मात्र विद्युत सुविधा पुगेको छ। अझै ४.७ प्रतिशत घरहरुमा विद्युत पुग्न बाँकि छ। अझै ७९.२ प्रतिशत घरपरिवारले खाना पकाउन दाउराको प्रयोग गरिरहेका छन्। बैकल्पिक उर्जाको रुपमा सौर्य उर्जा र बायोग्याँस ज्यादै न्यून मात्रामा प्रयोग भएको छ। यस गाउंपालिकामा हाल २२.२३% कि. मि. कालो पत्रे, ५४.१६ कि.मि. ग्राभेल,०.६७ कि.मि. ढलान, २९९.१८ कि.मि. कच्ची र १३.८ कि.मि. नयां ट्र्याक गरी कुल ३८९.७१ कि.मि. सडक रहेको छ। यस मध्ये १३.७८ कि.मि. रणनीतिक सडक, ५२.२७ कि.मि. प्रादेशिक सडक र ३२३.६६ कि.मि. स्थानीय सडक रहेको छ। रणनीतिक र प्रादेशिक सडकले पोखरा, भरतपुर, कावासोती जस्ता ठुला शहरहरुलाई जोडेको छ।

मापदण्ड विना योजना छनौट हुनु, विद्युत सेवा गुणस्तरीय हुन नसक्नु, भवन निर्माणमा भवन संहिताको पालना हुन नसक्नु जस्ता समस्याहरु विद्यमान भएपनि ग्रामिण गाउं यातायात गुरु योजना, विद्युत उत्पादन र प्रसारण लाईन विस्तार हुँदै जानु, घर नक्शा स्वीकृत गराएर मात्र पक्की घर निर्माण गर्ने व्यवस्था कार्यान्वयन हुनु जस्ता अवसरहरुले यस गाउँपालिकामा भौतिक पूर्वाधार विकासमा प्रसस्त सम्भावाना रहेको छ।

(ग) दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति

दीर्घकालिन सोंच

"वातावरण, प्रविधि तथा प्रयोगकर्ता मैत्री पूर्वाधार घिरिङ गाउँपालिकाको समृद्धिको आधार"

लक्ष्य

५ वर्षभित्र सबै जनताको पहुँचमा वातावरणमैत्री आधारभूत पूर्वाधारको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

उद्देश्य

- वातावरणीय सन्तुलन सहितका प्रविधिमा आधारित पूर्वाधार विकास गर्नु,
- उपभोक्तामैत्री गुणस्तरीय पूर्वाधार निर्माण गर्नु,
- ५ वर्षभित्रमा सबै घरपरिवारमा विद्युत सुविधा पुऱ्याई खाना पकाउने इन्धनको रुपमा दाउरा माथिको निर्भरता घटाउनु,
- अब बन्ने सबै प्रकारका भवनहरु मापदण्ड अनुसार मात्र निर्माण गर्ने व्यवस्था मिलाई गाउँपालिकाका वस्तीहरुलाई सुन्दर, सुरक्षित र व्यवस्थित बनाउनु,

- सबै बस्तिमा संचार पूर्वाधारको गुणस्तरीय पहुंच सुनिश्चित गरी शासकीय प्रबन्धलाई विद्युतीइ शासन प्रणालीमा परिणा गर्दै जानु ।

रणनीति

- पूर्वाधार निर्माणमा जनताको सहभागिता र उत्तरदायीत्वको सुनिश्चितता गर्ने,
- उपभोक्तासँगको साझेदारीमा पूर्वाधार निर्माण गर्ने,
- पूर्वाधार निर्माणमा संघ तथा प्रदेश सरकार र अन्य विकास साझेदारहरुसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने,
- छिमेकी स्थानीय तहहरुसँग साझेदारी गर्नुपर्ने पूर्वाधार निर्माणमा समन्वय र सहकार्य संयन्त्र बनाई साझेदारीमा पूर्वाधार निर्माण गर्ने,
- पूर्वाधार निर्माणमा वायो इन्जिनियरिङ् प्रविधि प्रयोगमा ल्याउने,
- नयाँ निर्माण हुने निजी आवासहरुलाई सम्भव भएसम्म परमपरागत मौलिकता झल्कने गरी बनाउन प्रोत्साहन गर्ने,
- विद्युत सुविधा नपुगेका घरपरिवारमा विद्युत सुविधा पुऱ्याउन नेपाल विद्युत प्राधिकरणसँग समन्वय गर्ने,
- संचार पूर्धारलाई भरपर्दो बनाउन सम्बन्धित निकायहरुसंग समन्वय गर्ने,

६.१ उर्जा (विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा)

६.१.१ पृष्ठभूमि

उर्जाले ओद्योगिकीकरण गरी समृद्धिको बाटोतर्फ अगाडि बढाउन मद्दत गर्दछ। घिरिङ गाउँपालिकामा हालसम्म ९५.३ प्रतिशत घरधुरीमा विद्युत सुविधा पुगेको छ । अझै ४.७ प्रतिशत घरधुरीमा विद्युत सुविधाको पहुँच पुऱ्याउन बाँकी नै छ । विद्युत सुविधाको उपयोगको हिसाबले ९५.३ प्रतिशतले बत्ती बाल्न प्रयोग गर्छन् भने खाना पकाउनमा जम्मा ०.६ प्रतिशतले मात्र विद्युत प्रयोग गर्दछन्। बैकल्पिक उर्जाका स्रोतहरु सौर्य उर्जा प्रयोग गर्न ३.६ प्रतिशत र बायोग्याँस प्रयोग गर्ने जम्मा १ प्रतिशत रहेको छ। खाना पकाउने इन्धनमा एल.पी. ग्यास प्रयोग गर्ने १९ % रहेको छ। दाना पकाउने इन्धनको रुपमा दाउरा माथिको निर्भरता अझै ७९.२ % कायमै छ। वैकल्पिक उर्जाका स्रोतको प्रयोग पनि नगन्य अवस्थामा नै छ। उर्जाको क्षेत्रमा अझै धैरै गर्न बाँकी नै छ।

६.१.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

घिरिङ गाउँपालिकामा खानापकाउन दाउराको प्रयोग गर्ने अद्यापी झण्डै ७९.२ प्रतिसत रहेका छन्। गूइँठा मट्टीतेलको प्रयोग गरी खाना पकाउने घरपरिवार अझै पनि छन्। ९५ प्रतिशत भन्दा बढीले वत्ति बाल्न विद्युतको प्रयोग गर्ने भएपनि झण्डै ५ प्रतिशत घरपरिवारमा विद्युत पुगेको छैन। विद्युत विस्तार गर्ने कार्य नेपाल विद्युत प्राधिकरणको समन्वयमा मात्रै सम्भव छ। उर्जा सुरक्षामा वैकल्पिक उर्जाको योगदानको स्पष्ट लक्ष्य निर्धारण हुन नसक्नु, वैकल्पिक उर्जाको प्रबर्द्धन र विस्तारको लागि जोखिम, व्यवस्थापन र बीमाको व्यवस्था नहुनु, वैकल्पिक उर्जा विकासमा निजी क्षेत्रको लगानी अपेक्षाकृति आकर्षित हुन नसक्नु, बैकल्पिक उर्जाको प्रबर्द्धन विकास र व्यवस्थापनमा दक्ष जनशक्ति उपलब्ध नहुनु जस्ता समस्याहरुले वैकल्पिक उर्जाको अपेक्षाकृत विस्तार हुन सकेको छैन।

(२) सबल पक्ष

(क) झण्डै ९६ प्रतिशत घरधुरीमा राष्ट्रिय ग्रीडको विद्युत लाइन जडान भएको

(ख) बैकल्पिक उर्जाको प्रयोग बढ्दै गएको

(३) दुर्बल पक्ष

(क) विद्युतको माग अनुसार ट्रान्स्फर्मरहरुको क्षमता कम भएकोले गुणस्तरीय विद्युत आपूर्ति हुन नसक्नु

(ख) यस गाउंपालिकामा विद्युत प्राधिकरणको इकाई नभएकोले समस्याहरुको तत्काल समाधान हुन नसक्नु
(ग) वैकल्पिक उर्जा प्रति गाउंबासीको रुची अभिबृद्धि गर्न नसकिनु

(४) अवसर

(क) तनहुं जलविद्युत आयोजना सम्पन्न हुने क्रममा रहनु
(ख) देशको विद्युत उत्पादन क्षमता बृद्धि हुंदै जानु
(ग) गाउंपालिकाको प्राय सबै बस्तीमा राष्ट्रिय ग्रीडको विद्युत लाइनको पहुंच हुनु
(घ) विद्युत सवस्टेशन तथा प्रशासरण लाइनको क्षमता बृद्धि तथा विस्तार हुँदै जानु
(ङ) वैकल्पिक उर्जामा सरकरको तर्फबाट अनुदान उपलब्ध हुनु
(च) विश्व बजारमा नविकरणीय उर्जाका प्रविधि परिस्कृत हुंदै आउनु

(५) चुनौति

(क) उद्योगधन्दा लगायत बढी क्षमताको विद्युत लाइन जडानको लागि थ्रीफेज लाइनको विद्युत आपूर्ति विस्तारगर्नु
(ख) सबै बस्तीमा गुणस्तरीय विद्युत आपूर्ति सुनिश्चित गर्नु
(ग) वैकल्पिक उर्जाको सम्बन्धमा चेतना बढी प्रयोग अभिबुद्धि गर्नु

६.१.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"विद्युत तथा नवीकरणीय उर्जाको विस्तार मार्फत दिगो आर्थिक तथा सामाजिक विकास"

लक्ष्य

गुणस्तरीय विद्युत तथा नवीकरणीय उर्जाको विस्तार गरी आर्थिक तथा सामाजिक समृद्धिमा टेवा पुऱ्याउने

उद्देश्य

१ भरपर्दो र गुणस्तरीय उर्जाको पहुंच विस्तार गरी आर्थिक तथा सामानिक समृद्धि हासिल गर्नु,
२ वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग बृद्धि गर्नु,

६.१.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: भरपर्दो र गुणस्तरीय उर्जाको पहुंच विस्तार गरी आर्थिक तथा सामानिक समृद्धि हासिल गर्नु	
१.१ विद्युत लाईन नपुगेको घरपरिवारमा विद्युत लाइन विस्तार गर्ने	१.१.१ नेपाल विद्युत प्राधिकरणसँगको समन्वयमा विद्युत लाइन विस्तार गरिनेछ।
१.२ विद्युत आपूर्तिको गुणस्तर र क्षमता बृद्धि गरी उद्योग व्यवसाय लगायतका कार्य सञ्चालनयोग्य बनाउने	१.२.१ गाउँपालिकाका सम्पूर्ण काठेपोलहरु स्टील पोलले विस्थापित गरिनेछ, १.२.२ नेपाल विद्युत प्राधिकरणसँग समन्वय गरी उद्योग व्यवसायमा खपत गर्न उपयुक्त हुने गरी वितरण लाइन तथा ट्रान्सफर्मरहरुको क्षमता बृद्धि गराईनेछ, १.२.३ विद्युत जडान र मर्मत सम्भार कार्य गुणस्तरीय बनाउन दक्ष जनशक्ति उत्पादन गरिनेछ।
उद्देश्य २: वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग बृद्धि गर्नु	
२.१ राष्ट्रिय प्रसारण लाइन नपुगेको र पुऱ्याउन सम्भव नभएका क्षेत्रमा नवीकरणीय उर्जाको माध्यमबाट विद्युत पहुंच बिस्तार गर्ने	२.१.१ वायो ग्याँस तथा सौर्य उर्जामा अनुदान उपलब्ध गराई शतप्रतिशत नागरिकमा विद्युत पहुँच स्थापित गरिनेछ। २.१.२ वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग बत्ति बाल्न तथा खाना पकाउनका अतिरिक्त उद्योग, व्यवसाय तथा खानेपानी तथा सिंचाईमा समेत प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ।

६.१.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र सं	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु. जारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**उर्जा विकास कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	नेपाल विद्युत प्राधिकरणसँगको सहकार्यमा विद्युत विस्तार	पटक			५	०	५००	०	५००	०	१०००	पालिका
	१.२	१.२.१	१	काठेपोल प्रतिस्थापन कार्यक्रम	पटक			५	०	१०००	०	१०००	०	२०००	प्रदेश
		१.२.२	१	वितरण लाइन तथा ट्रान्सफर्मरको क्षमता बृद्धिमा सहजीकरण	पटक			५	०	०	०	०	०	०	पालिका
			२	थ्रिफेज लाइन विस्तार	पटक			५	०	०	०	०	०	०	पालिका
		१.२.३	१	हाउस वायरिङ तथा विद्युत मर्मत तालिम	पटक			५	३००	०	३००	०	३००	९००	पालिका
२	२.१	२.१.१	१	वैकल्पिक उर्जा कार्यक्रम (विद्युत नपुगेका तथा तत्काल सम्भव नरहेका घरहरुमा)	पटक			५	५००	५००	५००	५००	५००	५००	पालिका
		२.१.२	१	घरेलु तथा पर्यटन उद्योगहरुको लागि सौर्य उर्जा जडान अनुदान सहयोग	पटक			२	०	५००	०	५००	०	१०००	पालिका
			२	सौर्य उर्जामा आधारित लिफ्ट सिंचाई कार्यक्रम	पटक			५	०	०	०	०	०	०	पालिका
			३	सौर्य उर्जामा आधारित लिफ्ट खानेपानी योजना	पटक			५	०	०	०	०	०	०	पालिका
	जम्मा								**८००**	**२५००**	**८००**	**२५००**	**८००**	**५४००**	
	गाउंपालिकाको हिस्सा								**८००**	**१५००**	**८००**	**१५००**	**८००**	**३४००**	
	प्रदेश सरकारको हिस्सा								**०**	**१०००**	**०**	**१०००**	**०**	**२०००**	

६.१.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईंको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	विद्युत तथा नवीकरणीय उर्जाको उपभोगले आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा टेवा पुगेको हुने	विद्युतीय उपकरणको प्रयोगले उत्पादकत्वमा भएको बृद्धि	प्रतिशत								अध्ययन प्रतिवेदन	पूर्वाधार शाखा	
		दाउरा माथिको निर्भरता	प्रतिशत	७९.२	७५	७०	६५	६०	५५	५५		,,	
असर १	गाउँपालिकाका सबै घरपरिवारमा विद्युत सेवा पुगेको हुने	विद्युत सेवा पुगेको घरपरिवार	प्रतिशत	९५.३	९६	९७	९८	९९	१००	१००	गाउँ प्रोफाइल	,,	
प्रतिफल १.१	बाँकी घरपरिवारमा विद्युत सेवा पुगेको हुने	थप विद्युत विस्तार भएको घरपरिवार	संख्या	४.७	०७	१	१	१	१	४७	,,	,,	
असर २		विद्युतको पहुँच पुगेको घर परिवार	प्रतिशत								अध्ययन प्रतिवेदन	,,	
		प्रतिव्यक्ति प्रति वर्ष विद्युत खपत	युनिट									,,	

	वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग बृद्धि भै उद्योग व्यवसाय तथा खानपानी तथा सिंचाई योननामा समेत प्रयोग भएको हुने	कुल उर्जा खपतमा नवीकरणीय उर्जाको हिस्सा											
प्रतिफल २.१	सबै काठेपोल प्रतिस्थापन भएको हुने	स्टील तथा सिमेन्ट पोलको कभरेज	प्रतिशत								वार्षिक प्रतिवेदन	,,	
प्रतिफल २.२	वितरण लाईन तथा ट्रान्स्फरमरको क्षमता बृद्धि भएको हुने	विद्युत ट्रिप हुने	प्रतिशत									,,	
प्रतिफल २.४	विद्युत जडान तथा मर्मतमा स्थानीय जनशक्ति उपलब्ध भएको हुने	हाउसवायरिङ् तालिम प्राप्त व्यक्ति	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.५	घरेलु प्रयोजनका अतिरिक्त उद्योग व्यवसाय तथा योजनारेमा समेत नवीकरणीय उर्जाको प्रयोग भएको हुने	नवीकरणीय उर्जाबाट सञ्चालित उद्योग	संख्या								,,	,,	
		वैकल्पिक उर्जाबाट संचालित योजना	संख्या								,,	,,	

६.२ सडक तथा पुल

६.२.१ पृष्ठभूमि

सडक पूर्वाधारको विकासले उत्पादकत्व बृद्धि गर्न, स्वास्थ्य र शिक्षा सेवामा पहुँच उपलब्ध गराउँदै रोजगारी सिर्जना गर्न, गरिबी न्यूनीकरण गर्न र समग्र सामाजिक र आर्थिक विकासमा टेवा पुऱ्याउन उल्लेखनीय योगदान गर्दछ । यस गाउँपालिकामा रणनीति सडक १३.७८ कि.मि. प्रदेशिक सडक ५२.२७ कि.मि. र स्थानीय सडक ३२३.६६ कि.मि. गरी कुल ३८९.७१ कि.मि. रहेको छ । यसमध्ये कालोपत्रे सडक २२.२३ कि.मि., ०.६७ कि. मि. ढलान सडक, ५४.१६ कि.मि. ग्राभेल सडक, २९९.१८ कि.मि. कच्ची र १३.८ कि.मि. नयां ट्र्याक सडक रहेको छ । पुल तर्फ ३ वटा पक्की पुल, ३ वटा कल्भर्ट,१ वटा झोलुङ्गे पुल रहेका छन् । सडक तथा पुल पूर्वाधारहरुको गुणस्तरीय स्तरोन्नति गर्न सकिएमा आवतजावतमा सुविधा भई स्थानीय उत्पादनको बजारीकरण तथा आवश्यक वस्तुहरुको आपूर्ति व्यवस्थापनमा सहजता आई समग्र आर्थिक समृद्धिमा महत्वपूर्ण योगदान पुग्ने देखिन्छ ।

६.२.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुरबल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

यस गाउँपालिकामा रणनीति सडक १३.७८ कि.मि. प्रदेशिक सडक ५२.२७ कि.मि. र स्थानीय सडक ३२३.६६ कि.मि. गरी कुल ३८९.७१ कि.मि. रहेको छ । यसमध्ये कालोपत्रे सडक २२.२३ कि.मि., ०.६७ कि. मि. ढलान सडक, ५४.१६ कि.मि. ग्राभेल सडक, २९९.१८ कि.मि. कच्ची र १३.८ कि.मि. नयां ट्र्याक सडक रहेको छ । पुल तर्फ ३ वटा पक्की पुल, ३ वटा कल्भर्ट,१ वटा झोलुङ्गे पुल रहेका छन् । यस गाउंपालिकाका महत्वूर्ण सडक सञ्जाल जसले पृथ्वी राजमार्ग तथा पूर्व पश्चिम राजमार्गसंग जोड्छ श्रृङ्ग पथ र कृष्ण मार्ग प्रदेश अन्तरगतको पूर्वाधार कार्यालयबाट कालोपत्रे गर्ने योजना सञ्चालन भैरहेकै बेलामा निर्माण व्यवसायी र कार्यालयको बीचमा विवाद उत्पन्न भै अदालतमा मुद्दा बिचराधिनमा रहेकोले ठेक्का अनुसारको कार्य सम्पन्न हुन सकेको पनि छैन र नयां ठेक्का लगाउन सकिने अवस्था पनि नभएकोले उक्त सडकहरुको निर्माण कार्य रोकिएको अवस्थामा छ । सम्बद्ध पक्षले प्राथमिकतापूर्वक विवाद समाधान गरिदिएमा मात्र नयां ठेक्का प्रक्रिया लगाउन बाटो खुला भई निर्माण कार्य अघि बढ्न सक्ने देखिन्छ ।

(२) सबल पक्ष

(क) सबै वडाहरु सडक सञ्जालसंग जोडिएको,
(ख) नदी तथा खोलाहरुमा पुल कलभर्ट झोलुङ्गे पुलको निर्माणले आवताजावतमा सहता आएको,
(ग) गाउंपालिकाको यातायात गुरु योजना निर्माण भै सडक मापदण्ड कायम भएको,
(घ) आम उपभोक्ताहरुमा सडक योजनाप्रति अत्याधिक चासो बढेको ।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) कच्चीसडकहरु वर्षायाममा यातायात सञ्चालनयोग्य नहुनु,
(ख) शाखा सडकहरुको संख्या तथा लम्बाई अत्याधिक बढी भएकोले गाउंपालिकाको स्रोतबाट स्तरोन्नति तथा मर्मत संभार व्यवस्थापन गर्न कठीनाई हुनु,
(ग) पुल निर्माणको लागि लागत बढी लाग्ने भएकोले अत्यावश्यक स्थानमा पनि पुल निर्माण गर्न नसकिनु,
(घ) पक्की सडक निर्माण तथा पुल पुलेसाहरुको निर्माणको लागि संघीय तथा प्रदेश सरकारकै भरपर्नुपर्ने अवस्था रहनु,
(ङ) उपभोक्ता समितिको अनिवार्य लागत सहभागिता जुटाउन प्रोत्साहन गर्न नसकिनु ।

(४) अवसर

(क) प्रदेश गौरबका योजना अन्तरगतको शालिग्रम करिडोर यस गाउंपालिकामा पनि पर्नु,
(ख) रणनीतिक तथा प्रादेशिक सडक सञ्जाल मार्फत यस गाउंपालिकाको ठूला राजमार्गहरुसंग पहुंच स्थापित हुनु,

(ग) रणनीतिक र प्रादेशिक सडकको निर्माण तथा स्रोत व्यवस्थापन संघीय र प्रदेश सरकारको जिम्मेवारीमा पर्नु,

(घ) तीनवटै सरकारको प्राथिमकतामा सडक निर्माण पर्नु ।

(५) चुनौति

(क) शाखा सडकहरु बाह्रमैना सञ्चालनयोग्य बनाउनु,

(ख) खोल्सी तथा खोलाहरुमा पुल पुलेसा निर्माण गर्नु,

(ग) शाखा सडकहरुको स्तरोन्नति गर्नु,

(घ) विवादित मुख्य सडकहरुको निर्माण सम्पन्न गर्नु,

(ङ) यातायात गुरुयोजना अनुसारको मापदण्ड कार्यान्वयन गर्नु,

(च) ठेक्का व्यवस्थापनबाट सडक योजनाहरु गुणस्तरयुक्त ढंगले निर्माण गर्नु,

(छ) सडक प्रति सर्वसाधारणको अपनत्व सिर्जना गर्नु ।

६.२.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"द्रूत सामाजिक विकास र आर्थिक समृद्धिको आधार, सबल यातायात पूर्वाधार"

लक्ष्य

गुणस्तरीय र सबल सडक पूर्वाधारको विकास, विस्तार र व्यवस्थापन गरी सामाजिक आर्थिक अवसरहरुमा नागरिकहरुको पहुँच बृद्धि गर्ने

उद्देश्य

१ दिगो, भरपर्दो, सुरक्षित, वातावरणमैत्री र कम खर्चिलो सडक सञ्जाल विस्तार गर्नु,

२ सडक पूर्वाधारको संरक्षण, मर्मत संभार तथा व्यवस्थापन गरी सहज सञ्चालनयोग्य बनाउनु ।

६.२.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: दिगो, भरपर्दो, सुरक्षित, वातावरणमैत्री र कम खर्चिलो सडक सञ्जाल विस्तार गर्नु	
१.१ गाउँपालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक गतिविधिलाई सन्तुलित, समावेशी, गतिशील बनाउन योगदान पुर्‍याउन सक्ने गरी रणनीतिक सडक सञ्जाल सुदृढ गर्ने	१.१.१ वडा – वडा जोड्ने, स्वास्थ्य संस्था तथा विद्यालयहरुमा जाने सडक निर्माण एवं स्तरोन्नति गरिनेछ, १.१.२ रणनीतिक तथा प्रादेशिक सडक सञ्जालहरुको निर्माण, मर्मत संभारको लागि संघ तथा प्रदेश सरकारसंग समन्वय गरिनेछ, १.१.३ वर्षैभरी निर्वाध यातायात सञ्चालनको लागि कल्भर्टहरु निर्माण गरिनेछ र ठूला पुलको निर्माणको लागि संघ र प्रदेशसंग पहल गरिनेछ ।
१.२ छिटो, भरपर्दो र वातावरण मैत्री सडक सञ्जाल विकास गर्न सहयोगी हुने प्रविधि तथा उपायहरुको अवलम्बन गर्ने	१.२.१ सडक निर्माण गर्दा खानेपानी पाईप, विद्युत पोल तथा संचार/इन्टरनेट वितरण लाइन आदिको समन्वय गरी निर्माण गरिनेछ, १.२.२ सडक छेउछाउका पहिरो तथा भूक्षय नियन्त्रण गर्न भौतिक संरचनाको साथसाथै बायो ईन्जिनियरिङ लगायतका गैरसंरचनात्मक वातावरण मैत्री प्रविधिहरुको प्रयोग गरिनेछ।
१.३ दुर्गम गाउँ बस्तीमा आवतजावतको पहुँच पुर्‍याउन झोलुङ्गेपुल निर्माण गर्ने	१.३.१ सडक सञ्जाल नपुगेको ठाउँहरुमा सम्भाव्यताको आधारमा झलुङ्गेपुल निर्माण गरी पहुँच अभिबृद्धि गरिनेछ ।
उद्देश्य २: सडक पूर्वाधारको संरक्षण, मर्मत संभार तथा व्यवस्थापन गरी सहज सञ्चालनयोग्य बनाउनु	

२.१ सार्वजनिक, निजी तथा सामुदायिक क्षेत्रको सहभागितामा सडकको संरक्षण मर्मतसंभार तथा व्यवस्थापन गर्ने	२.१.१ सडक पूर्वाधारको उचित संरक्षण, मर्मत संभार तथा व्यवस्थापन गर्ने संस्थागत सुदृढीकरण गरिनेछ, २.१.२ स्थानीय तहको जिम्मेवारी भित्र पर्ने सडक पूर्वाधारको संरक्षण, मर्मतसम्भार तथा व्यवस्थापन गरिनेछ, २.१.३ सडक पूर्वाधारको संरक्षण, मर्मतसम्भार तथा व्यवस्थापनमा प्रयोगकर्ता तथा समुदायलाई पनि सहभागी गराई जनशक्ति तथा वित्तीय स्रोतको व्यवस्थापन गरिनेछ।

६.२.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र.सं.	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु. हजारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**यातायात पूर्वाधार निर्माण तथा स्तरोन्नति कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	घ्याछाप पुट्टार मोटर मार्ग स्तरोन्नति	कि. मि.	१ र २ वडा		५.६२	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	२५०००	प्रदेश/संघ
			२	पशुति मोटर मार्ग स्तरोन्नति	कि. मि.	२ र ४ वडा		३.०५	६०००	६०००	६०००	६०००	६०००	३००००	पालिका/प्रदेश
			३	मदन मोटर मार्ग	कि. मि.	१ र २ वडा		५.०८	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	२५०००	संघ/प्रदेश
			४	काठेकोट अत्रोली मोटरमार्ग	कि. मि.			१.०९	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००	पालिका
			५	गोसाईकुण्ड मोटर मार्ग	कि. मि.			७.५६	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	२५०००	प्रदेश/संघ
			६	भैरब मोटर मार्ग	कि. मि.			४.३०	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००	पालिका
			७	राधाकृषण मोटर मार्ग	कि. मि.			१.१३	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००	पालिका
			८	चक्रदेवी मोटर मार्ग	कि. मि.			०.४४	८००	८००	८००	८००	८००	४०००	पालिका
			९	गवुडांडा नयांटार मोटर मार्ग	कि. मि.			७.२९	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	२५०००	संघ/प्रदेश
			१०	फुला पिपलटार मोटर मार्ग	कि. मि.			५.५३	३००००	३००००	३००००	३००००	३००००	१५००००	संघ
			११	नेपालडांडा भन्डांडा मोटर मार्ग	कि. मि.			२.६१	२५००	२५००	५०००	५०००	२५००	१७५००	संघ/प्रदेश
			१२	भर्लाङ्दी वान्टाङखोला मोटर मार्ग	कि. मि.			४.००	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	२५०००	संघ/प्रदेश
			१३	विभिन्न सडक निर्माण/स्तरोन्नति/ मर्मत संभार	कि. मि.				८५०००	८५०००	८५०००	८५०००	८५०००	४२५०००	पालिका
		१.१.२	१	गाईघाट गल्याङ मोटर मार्ग	कि. मि.			(२.३५)	२७२००	२७२००	२७२००	२७२००	२७२००	१३६०००	प्रदेश
			२	कृष्ण मार्ग कालोपत्रे योजना	कि.मि.			२०.५२	०	२००००	२००००	२००००	२००००	८००००	प्रदेश
			३	शालीग्राम करिडोर सडक योजना	कि.मि.			२५.१३	२००००	२००००	२००००	२००००	२००००	१०००००	प्रदेश
		१.१.३	१	वान्टाङखोला ट्रस ब्रिज	संख्या	५ नं वडा		१	६०००	०	०	०	०	६०००	संघ
			२	बालीघाट पुल (काली नदी)	संख्या	४ नं वडा		१	०	५००००	५००००	५००००	५००००	२०००००	संघ
			३	भस्मे पुल	संख्या	४ नं वडा		१	०	५००००	५००००	५००००	५००००	२०००००	संघ
			४	पुट्टार पुल (कालीनदी) क्रमागत	संख्या	१ नं वडा		१	५००००	०	०	०	०	५००००	संघ
			५	खरेनी घाट पुल	संख्या	४ नं वडा		१	०	५००००	५००००	५००००	५००००	२०००००	संघ
			६	सलादी खोला पुल	संख्या	२ नं वडा		१	०	५००००	५००००	०	०	१०००००	संघ
			७	जगौलीटार सामरी घाट पुल क्रमागत	संख्या			१	२००००	२००००	२००००	२००००	०	८००००	संघ
	१.२	१.२.१	१	सडक पूर्वाधार निर्माण गर्दा अन्य खानेपानी विद्युत दुरसंचार जस्ता निकायहरुसंग समन्वय गर्ने	प्याकेज			१	२०	२०	२०	२०	२०	१००	पालिका
		१.२.२	१	भू-बनोटको संरक्षण र वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्न सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गर्दा आवश्यकता अनुसार वायो ईन्जिनियरिङ	प्याकेज			१	५०	०	०	०	०	५०	पालिका

				प्रविधिको प्रयोग समेत गर्ने गरी कार्यविधि निर्माण											
	१.३	१.३.१	१	झोलुङ्गेपुल निर्माण आवश्यकतानुसार	संख्या	विभिन्न स्थान		३	०	५०००	५०००	०	५०००	१५०००	**प्रदेश**
२	२.१	२.१.१	१	सडक सम्पत्तिको संरक्षण तथा हेरचाह सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण	संख्या			१	५०	०	०	०	०	५०	**पालिका**
		२.१.२	१	स्थानीय सडकको मर्मत संभार	पटक			५	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००	**पालिका**
		२.१.३	१	नियमित सडक मर्मतको लागि हेरालुको व्यवस्था र तालिम	संख्या/ पटक			२/५	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	**पालिका**
	जम्मा								**२८२३२०**	**४५१२२०**	**४५३७२०**	**३९८७२०**	**३८१२२०**	**१९६७२००**	
	पालिकाको हिस्सा								**९८६२०**	**९८५२०**	**९८५२०**	**९८५२०**	**९८५२०**	**४९२७००**	
	प्रदेश सरकारको हिस्सा								**६३९५०**	**८८९५०**	**९०२००**	**८५२००**	**८८९५०**	**४१७२५०**	
	संघीय सरकारको हिस्सा								**११९७५०**	**२६३७५०**	**२६५०००**	**२१५०००**	**१९३७५०**	**१०५७२५०**	

६.२.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईंको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	गुणस्तरीय र सबल सडक पूर्वाधारको विकास, विस्तार र व्यवस्थापन भई सामाजिक, आर्थिक अवसरहरुमा नागरिकहरुको पहुँच बृद्धि भएको हुने	वर्षभरी सवारी साधन चल्नयोग्य सडकको २ कि.मि. को दुरीभित्र बस्ने जनसंख्या	प्रतिशत								अध्ययन प्रतिवेदन	पूर्वाधार शाखा	
		घरबाट ३० मिनेटको पैदलयात्रामा सडकमा पहुँच भएको जनसंख्या	प्रतिशत									,,	
असर १	दिगो, भरपर्दो, सुरक्षित, वातावरणमैत्री र कम खर्चिलो सडक सञ्जाल विस्तार भई नागरिकको जीवनमा सहजता आएको हुने	गुणस्तरीय यातायात सेवा छ भनी विश्वास गर्ने जनता	प्रतिशत								,,	,,	
		सडक निर्माणले कृषि उत्पादन बृद्धिमा योगदान गरेको छ भनी विश्वास गर्ने जनता	प्रतिशत								,,	,,	
		पर्यटन आगमनमा सडकले उल्लेखनीय बृद्धि गर्न योगदान गरेको छ भनी विश्वास गर्ने जनता	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल १.१	वड वडा जोड्ने, स्वास्थ्य संस्था, विद्यालय, बस्ती जोड्ने महत्वपूर्ण सडक स्तरोन्नति भई भरपर्दो यातायात सेवा सञ्चालन भएकोहुने	निर्माण भएका स्थानीय सडक	कि. मि.								वार्षिक प्रतिवेदन	,,	
		मर्मत संभार भएका स्थानीय सडक	कि. मि.										
		स्तरोन्नति तथा मर्मत संभार भएका रणनीतिक तथा प्रादेशिक सडक	कि. मि.										
प्रतिफल १.२	व्यावसायिक तथा व्यापारिक गतिविधिलाई गतिशील बनाउन भूमिका खेल्ने सडकहरुको निर्माण तथा स्तरबृद्धि भएको हुने	व्यावसायिक केन्द्रलाई मूल सडकसँग जोड्ने सडकको लम्बाई	कि. मि.								,,	,,	
		मोटरेबल पुल निर्माण	संख्या							१५	,,	,,	

प्रतिफल १.३	सडकको पहुँच पुगेको तर पुल अभावको कारण वर्षायाममा यातायात सञ्चालन हुन नसकेको सडक खण्डमा पक्की पुल निर्माइ भएको हुने	कल्भर्ट निर्माण	संख्या							६			
		कजवे निर्माण	संख्या							३२			
प्रतिफल १.४	सडक निर्माण गर्दा खानेपानी, ढल निकास, विद्युत तथा दुरसञ्चार निकायहरुसंग समन्वय भएको हुने	विभिन्न निकाय बीच समन्वयात्मक निर्माण कार्य	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.५	भू बनोटको संरक्षण र वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्न वायो ईन्जिनियरिङ प्रविधिको प्रयोग समेत गर्ने कार्यविधि निर्माण भएको हुने	सडक निर्माण कार्यविध निर्माण	संख्या		१					१	,,	,,	
		वायो इन्जिनियरिङ प्रविधिको प्रयोग गरी निर्माण भएका सडक योजना	संख्या										
प्रतिफल १.६	सडक सञ्जाल नपुगेका ठाउँमा झोलुङ्गेपुलबाट आवागमन सहज भएको हुने	झोलुङ्गे पुल निर्माण	संख्या		०	१	१	०	१	३	,,	,,	
असर २	सडक पूर्वाधारको उचित संरक्षण मर्मतसम्भार भई सहज सञ्चालनयोग्य भएको हुने	बर्षभरी यातायात सुचारु रहेका सडकको लम्बाई	कि. मि.								,,	,,	
प्रतिफल २.१	मर्मतसम्भारको संस्थागत व्यवस्थाभई स्थानीय सडकहरु नियमित मर्मत संभारको व्यवस्थापन भएको हुने	सडक संरक्षण तथा हेरचाह सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल २.२	यातायात पूर्वाधारको संरक्षण/ मर्मतसंभार/ व्यवस्थापनमा प्रयोगकर्ता तथा समुदायको समेत सहभागिता भएको हुने	टोल विकास तथा उपभोक्ता समितिबाट सरसफाई तथा मर्मत संभार भएको सडक	संख्या			२	०	०	०	२	,,	,,	

६.३ भवन निर्माण, आवास तथा शहरी विकास

६.३.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले आवास सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकको रुपमा व्यवस्था गर्दै व्यवस्थित वसोबास, योजनाबद्ध, पूर्ण पूर्वाधारयुक्त, वातावरणमैत्री आवासलाई नागरिकको सुरक्षित आवासको हकका रुपमा प्रत्याभूत गरेको छ। भौगोलिक हिसावले विकट र छरिएर रहेका तथा विपदको जोखिममा रहेका घर परिवारलाई सुविधासम्पन्न, वातावरणमैत्री आवासको व्यवस्थापन र विपन्न घरपरिवारले उचित बासको व्यवस्था र अनधिकृत तथा अव्यवस्थित रुपले बसोबास गरेका घर परिवारलाई उचित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ। त्यसै गरी दिगो सामाजिक तथा आर्थिक विकासको लागि भवन निर्माण क्षेत्रको महत्वपूर्ण योगदान रहेको हुन्छ। शहरीकरणलाई व्यवस्थित गर्न तथा सुरक्षित भवन निर्माण गर्न राष्ट्रिय भवन संहितालाई स्थानीयस्तरमा संस्थागत गरी ग्रामीण तथा बजार क्षेत्रका वस्तीहरुमा सुरक्षित, स्वास्थ्यकर, वातावरणमैत्री र किफायती भवन निर्माण गर्ने वातावरण तयार गर्नुपर्ने हुन्छ।

६.३.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

यस गाउंपालिकाका ९६.६% घरपरवार आफ्नै घरमा बस्छन्। घिरिङ गाउँपालिकाका ८१.७ प्रतिशत घरहरु माटोको जोडाई भएको ईँटा/ढुङ्गाको गारोबाट बनेका छन्। सिमेन्टको जोडाई भएको इटा/ढुङ्गाको गारो भएका घरहरु जम्मा १५.७ प्रतिशत मात्र रहेको छ। जस्तापाताका छाना भएका घरहरु ७८.४ प्रतिशत छन्। अझै ३.४ प्रतिशत घरहरु खर/परालका छाना भएका छन्। सुविधासम्पन्नताको हिसाबले यहाँका अधिकांश घरहरु कमजोर अवस्थामा छन्। यस गाउंपालिकामा भवन संहिता लागु भैसकेको भएपनि धेरै घरहरु अभिलेखीकरण हुन बांकी छ। नयां भवन निर्माण गर्दा नक्शापास गरेर मात्र निर्माण गर्नुपर्ने प्रावधान भएपनि अझै प्रचार प्रसार गर्नुपर्ने अवस्था छ।

(२) सबल पक्ष

(क) भवन निर्माण संहिता लागु भै सकेको,
(ख) पहिलेनै बनीसकेका घरहरु अभिलेखीकरण हुन थालेको र नयां भवन निर्माण गर्दा नक्शा पास गर्नुपर्ने व्यवस्था भएको,
(ग) गाउंपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय भवन तथा वडा कार्यालयका भवनहरु निर्माण भैसकेको,
(घ) सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुको भवन निर्माण भैसकेको,
(ङ) विभिन्न बस्तीहरुमा सामुदायिक भवनहरुको निर्माण भएको,
(च) सबै विद्यालयहरु आफ्नै भवनमा सञ्चालन भैरहेको।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) ग्रामिण क्षेत्रमा भवन निर्माण गर्दा प्राविधिक परामर्श नलिनु,
(ख) गाउंपालिकाभित्र निर्माण हुने भवनहरु सुरक्षित, स्वस्थकर र सुविधायुक्त नहुन,
(ग) भवन संहिता पूर्ण रुपमा कार्यान्वियन हुन नसक्नु,
(घ) भवन निर्माण गर्ने कामदारको दक्षता कमजोर हुनु,
(ङ) सामुदायिक भवनहरु अव्यवस्थित तरिकाले निर्माण हुनु,
(च) अझै झैण्डै ४ प्रतिशत घरपरिवार खरको छानायुक्त घरमा बस्नु।

(४) अवसर

(क) राष्ट्रिय भवन संहिता कार्यान्वियनमा हुनु,
(ख) भूकम्प प्रतिरोधी, वातावरणमैत्री, स्वास्थ्यकर र किफायती भवन निर्माणमा जनचासो बढ्दै जानु,
(ग) भवन निर्माणमा प्राविधिकको संलग्नता बढ्दै जानु,

(घ) भवन निर्माण समबन्धी दक्ष कामदार उपलब्ध हुनु,

(ङ) भूमि सम्बन्धी समस्या समाधानका लागि आयोग गठन भई कार्य अगाडी बढाउनु,

(च) जनता आवास तथा सुरक्षित आवास जस्ता कार्यक्रम कार्यान्वयनमा हुनु ।

(५) चुनौति

(क) भवन संहिता पूर्ण रुपमा कार्यान्वयनमा ल्याउनु,

(ख) सरकारी तथा निजी आवासहरु भूकम्प प्रतिरोधी, वातावरणमैत्री, स्वास्थ्यकर र किफायती बनाउनु,

(ग) निजी आवास निर्माणमा प्राविधकको संलग्नता गराउनु,

(घ) अधिकांश भूभाग ग्रामिण क्षेत्र रहेको यस गाउंपालिकामा भवन निर्माण सम्बन्धी दक्ष कामदार प्रयोग गर्नु,

(ङ) भुमिहिन घरपरवारलाई जग्गा उपलब्ध गराउनु र अव्यवस्थित बसोबासीलाई व्यवस्थित गर्नु ।

६.३.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"दिगो विकासका लागि सुरक्षित आवास, पहिचानयुक्त भवन निर्माण"

लक्ष्य

सुरक्षित, किफायती र पहिचानयुक्त भवन निर्माण गर्ने

उद्देश्य

१ स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी स्थानीय वास्तुकला र नविनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती भवनहरु निर्माण गर्नु,

२ ग्रामिण क्षेत्रका बजार उन्मुख क्षेत्रमा शहरी पूर्वाधारको विकास गर्ने,

३ एकीकृत सेवा प्रदायक बहु उपयोगी र बहुउद्देशीय भवन निर्माण गरी बहु उपयोगमा ल्याउनु,

४ विपन्न घरपरिवारको सुरक्षित आवास निर्माण गर्नु ।

६.३.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी स्थानीय वास्तुकला र नविनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती भवनहरु निर्माण गर्नु	
१.१ स्थानीय पहिचान भएको सुरक्षित, वातावरणमैंत्री र किफायती भवनहरुको निर्माण गर्ने	१.१.१ गाउँपालिकाभित्र बन्ने भवनहरुको डिजाइनमा एकरुपता ल्याउन भवन निर्माण मापदण्ड बनाई लागु गरिनेछ, १.१.२ स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती निजी भवन निर्माण गर्न निजी क्षेत्र तथा समुदायलाई प्राविधिक सहयोग गरिनेछ, १.१.३ सुरक्षित, किफायती, वातावरणमैत्री र पहिचानयुक्त भवन निर्माण बारे जनचेतना बृद्ध गर्न समुदाय लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ, १.१.४ भवन डिजाइन निर्माण तथा सुपरीवेक्षणका कार्यमा संलग्न जनशक्तिको क्षमता विकास गरिनेछ, १.१.५ स्थानीयस्तरमा उपलब्ध निर्माण सामग्रीको प्रयोगलाई अधिकतम प्रयोग गर्नप्रोत्साहन गरिनेछ ।
उद्देश्य २: ग्रामिण क्षेत्रका बजार उन्मुख क्षेत्रमा शहरी पूर्वाधारको विकास गर्ने	

२.१ ग्रामिण क्षेत्रका बजारोन्मुख क्षेत्रमा शहरी विकासका पूर्वाधार विकास गर्ने	२.१.१ बजार उन्मुख क्षेत्रमा खानेपानी, सडक, बस स्टेशन, पार्किङ, ढल निकास जस्ता पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ, २.१.२ बाल उद्यान ,खुला क्षेत्र, पार्क, ओपन जिम आदिको निर्माण गरिनेछ, २.१.३ सबै सार्वजनिक निर्माणमा मानवमैत्री संरचना सहितको पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ, २.१.४ प्रतिक्षालय तथा सार्वजनिक शौचालयहरु निर्माण गरिनेछ।
उद्देश्य ३: एकीकृत सेवा प्रदायक बहु उपयोगी र बहुउद्देशीय भवन निर्माण गरी बहु उपयोगमा ल्याउनु	
३.१ सरकारी कार्यलाई सेवामूलक तथा कार्यमूलक बनाउन सरकारी भवनहरुको एकीकृत रुपमा डिजाइन र निर्माण गर्ने	३.१.१ सरकारी भवनहरुको डिजाइनमा एकरुपता ल्याउन गाउँपालिकाको पहिचान झल्कने गरी भवन निर्माण मापदण्ड बनाई लागु गरिनेछ, ३.१.२ सरकारी भवनहरुको डिजाइन र निर्माण गर्दा वहुउपयोगी हुने गरी गरिनेछ, ३.१.३ सामुदायिक भवनहरु वहु उपयोगी र बहुउद्देशीय हुने गरी निर्माण गरिनेछ।
३.२ पुराना सरकारी भवनहरुलाई स्तरोन्नति गरी थप कार्यमूलक बनाउने	३.२.१ मानवमैत्री, सुरक्षित र कार्यमूलक नरहेका सरकारी भवनहरुको पहिचान गरी सुधार तथा स्तर बृद्धि गरिनेछ।
उद्देश्य ४: विपन्न घरपरिवारको सुरक्षित आवास निर्माण गर्नु	
४.१ आफ्नो सुरक्षित घर बनाउन नसक्ने घरपरिवारको आवास निर्माण गर्ने	४.१.१ घिरिङ गाउंपालिकामा स्थायी बसोबास गर्ने घरवार बिहिन तथा सुरक्षित घर निर्माण गर्न नसक्ने घर परिवारलाई जनता आवास कार्यक्रम मार्फत आवास निर्माण गरिनेछ।
४.२ खर वा खरजन्य सामग्रीबाट बनेको छानो हुने घरपरिवारलाई जस्तापाताको छानोद्वारा प्रतिस्थापन गर्ने	४.२.१ खरको छानो भएका घरपरिवारलाई सुरक्षित आवास कार्यक्रम मार्फत जस्तापाताद्बरा खरको छानो प्रतिस्थापन गरिनेछ।

६.३.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र.सं.	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजना को कुल लक्ष्य	लागत (रु हजारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**भवन निर्माण तथा शहरी विकास कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	भवन निर्माण मापदण्ड निर्माण	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	**पालिका**
		१.१.२	१	सुरक्षित र किफायती निजी घर निर्माण गर्न घर नक्शा स्वीकृत गर्ने र निर्माणका बखत प्राविधिक Supervision सहयोग	पटक	सबै वडा		५	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	**७५०**	**पालिका**
		१.१.३	१	सुरक्षित किफायती वातावरणमैत्री र पहिचानयुक्त भवन निर्माणका लागि चेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	पालिका		३	१५०	०	१५०	०	१५०	**४५०**	**पालिका**
		१.१.४	१	भवन निर्माणमा काम गर्ने कामदार तथा सुपरीवेक्षण गर्ने प्राविधिक जनशक्ति क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	पालिका		३	१००	०	१००	०	१००	**३००**	**पालिका**
		१.१.५	१	भवन निर्माणमा स्थानीय सामग्री प्रयोग प्रोत्साहन	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
२	२.१	२.१.१	१	साभुङ देउराली बजार एकीकृत पूर्वाधार निर्माण	संख्या	५ नं वडा		१	१०००	०	०	०	०	**१०००**	**पालिका**
			२	मानपुर बजार एकीकृत पूर्वाधार निर्माण	संख्या	४/५ नं वडा		१	०	१०००	०	०	०	**१०००**	**पालिका**
			३	सुन्धारा बजार एकीकृत पूर्वाधार निर्माण	संख्या	३ नं वडा		१	०	०	१०००	०	०	**१०००**	**पालिका**
			४	बैडी बजार एकीकृत पूर्वाधार निर्माण	संख्या	१ नं वडा		१	०	०	०	१०००	०	**१०००**	**पालिका**
			५	अत्रौली बजार एकीकृत पूर्वाधार निर्माण	संख्या	१ नं वडा		१	०	०	०	०	१०००	**१०००**	**पालिका**
			६	पुट्टार बजार एकीकृत पूर्वाधार निर्माण	संख्या	१ नं वडा		१	०	१०००	०	०	०	**१०००**	**पालिका**
		२.१.२	१	बजार केन्द्र वरीपरी उपयुक्त स्थानहरुमा बाल उद्यान, पार्क, ओपन जिम आदि निर्माण	पटक	उपयुक्त स्थान		५	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	**५०००**	**पालिका**
		२.१.३	१	मानवमैत्री सार्वजनिक संरचना निर्माण	संख्या	पालिका		१	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
		२.१.४	१	बजार केन्द्र तथा अन्य आवश्यक स्थानमा प्रतिक्षालय निर्माण	पटक	उपयुक्त स्थान		५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	**पालिका**
			२	बजार केन्द्र तथा अन्य आवश्यक स्थानमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण	पटक	,,		५	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	**५०००**	**पालिका**
३	३.१	३.१.१	१	कार्यनीति १.१.१ ले समेट्ने	संख्या	पालिका		१	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
		३.१.२	१	कार्यनीति १.१.१ ले समेट्ने	संख्या				०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
		३.१.३	१	वहुउद्देशीय सामुदायिक भवन निर्माण	संख्या	सबै वडा		५	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	**१२५००**	**प्रदेश**
	३.२	२.२.१	१	सरकारी भवन मर्मत, संभार, निर्माण, संरचनागत सुधार	पटक	,,		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
४	४.१	४.१.१	१	जनता आवास कार्यक्रम	संख्या	सबै वडा		५०	३०००	३०००	३०००	३०००	३०००	**१५०००**	**प्रदेश**
	४.२	४.१.२	१	सुरक्षित आवास कार्यक्रम	संख्या			७५	११२५	११२५	११२५	११२५	११२५	**५६२५**	**संघ**
	जम्मा								**१०८७५**	**११५७५**	**१०८२५**	**१०५७५**	**१०८२५**	**५४६७५**	
	पालिकाको हिस्सा								**४२५०**	**४९५०**	**४२००**	**३९५०**	**४२००**	**२१५५०**	
	प्रदेश सरकारको हिस्सा								**५५००**	**५५००**	**५५००**	**५५००**	**५५००**	**२७५००**	

	संघीय सरकारको हिस्सा					**११२५**	**११२५**	**११२५**	**११२५**	**११२५**	**५६२५**	

६.३.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	सुरक्षित, किफायती, वातावरणमैत्री र पहिचानयुक्त भवनको निर्माण भएको हुने	असुरक्षित आवासमा बसो बास गर्ने जनसंख्या अनुपात	प्रतिशत	३.४३	३	२.५	२	१	०	०	अध्ययन प्रतिवेदन	पूर्वाधार शाखा	
		घरको छानो खरको भएको घरपरिवार	प्रतिशत	३.४	३	२.५	२	१	०	०	गाउँ प्रोफाइल	,,	
असर १	स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग भई स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती भवन निर्माण भएको हुने	घर बनाउँदा स्थानीय निर्माण सामग्री प्रयोग भएका घरहरु	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.१	निजी भवनहरुको डिजाइनमा एकरुपता ल्याउन भवन निर्माण मापदण्ड तर्जुमा भई कार्यान्वयन भएको हुने	भवन निर्माण मापदण्ड	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल १.२	उपयुक्त भवन डिजाइनको विकास भएको हुने	नमूना भवन मोडेल अनुसार बनेका घर	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.३	स्थानीय वास्तुकला र नविनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती निजी भवन निर्माण गर्न प्राविधिक सहयोग भएको हुने	घर नक्शा स्वीकृत	संख्या								,,	,,	
		घर निर्माणमा प्राविधिक सहयोग प्रदान भएको घर	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.४	सुरक्षित किफायती वातावरण मैत्री र पहिचानयुक्त भवन निर्माण बारे समुदाय लक्षित जनचेतना कार्यक्रम संचालन भएको हुने	जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन	पटक		१	०	१	०	१	३	,,	,,	
प्रतिफल १.५	भवन डिजाईन निर्माण तथा सुपरीवेक्षण कार्यमा संलग्न जनशक्तिको क्षमता विकास भएको हुने	जनशक्ति क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक		१	०	१	०	१	३	,,	,,	
प्रतिफल १.६	स्थानीय रुपमा उपलब्ध निर्माण सामग्रीको अधिक तम उपयोग भएको हुने	स्थानीय सामग्री प्रयोग भई निर्माण भएका घर	संख्या								,,	,,	
असर २	बजार उन्मुख क्षेत्रमा शहरी पूर्वाधारको विकास भई बजार केन्द्रहर व्यवस्थित भएको हुने	एकीकृत पूर्वाधार निर्माण भएका बजार केन्द्र	संख्या		२	१	१	१	१	६	,,	,,	
प्रतिफल २.१	साभुङ देउराली, मानपुर, सुन्धारा, बैडी, अत्रौली र पुट्टार बजारमा एकीकृत पूर्वाधार निर्माण भै बजार व्यवस्थित भएको हुने	एकीकृत पूर्वाधार निर्माण भएका बजार केन्द्र	संख्या		२	१	१	१	१	६	,,	,,	
प्रतिफल २.२	बजार केन्द्र वरीपरी बाल उद्यान, पार्क, ओपन जिम आदि निर्माण भएको हुने	निर्माण भएका बाल उद्यन	संख्या								,,	,,	
		निर्माण भएका पार्क	संख्या								,,	,,	
		निर्माण भएका ओपन जिम	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.३	सार्वजनिक संचनाहरु मानवमैत्री भई सबैको प्रयोग एवं पहुंचयोग्य भएको हुने	मानवमैत्री नभएका सार्वजनिक संरचना	संख्या								,,	,,	

प्रतिफल २.४	बजार केन्द्र तथा अन्य आवश्यक स्थानहरुमा प्रतिक्षालय निर्माण भएको हुने	निर्माण भएका प्रतिक्षालय	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.५	बजार केन्द्र तथा अन्य आवश्यक स्थानहरुमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण भएको हुने	निर्माण भएका सार्वजनिक शौचालय	संख्या								,,	,,	
असर ३	एकीकृत सेवा प्रदायक बहुउपयोगी र वहुउद्देश्यीय सरकार तथा सामुदायिक भवन निर्माण भई एकीकृत सेवा प्रदान भएको हुने	एकीकृत सेवा प्रदायक सरकारी भवन	संख्या								,,	,,	
		वहुउपयोगी तथा वहुउद्देशीय सामुदायिक भवन	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.१	सरकारी भवन तथा आवासहरुको डिजाइन र निर्माण गर्ने कार्य एकीकृत रुपमा भएको हुने	पहिचानयुक्त एकीकृत सरकारी भवन	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.२	सामुदायिक भवनहरु वहुउद्देशीय तथा वहुउपयोगी हुने गरी निर्माण भएको हुने	वहुउपयोगी सामुदायिक भवन	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.३	मानवमैत्री, सुरक्षित र कार्यमूलक नरहेका सरकारी भवनको सुधार तथा स्तरोन्नति भएको हुने	मर्मत संभार तथा संरचनागत सुधार सरकारी भवन	संख्या								,,	,,	
असर ४	विपन्न घरपरिवारको सुरक्षित आवास निर्माण भई सुरक्षित आवास सुविधा उपयोग गरेको हुने	घर निर्माण भएको विपन्न घरपरिवार	संख्या		१०	१०	१०	१०	१०	५०	,,	,,	
		टिनको छानोबाट खरको छानो विस्थापन भएको घर	संख्या		१५	१५	१५	१५	१५	७५	,,	,,	
प्रतिफल ४.१	घरबास नभएका वा कच्ची असुरक्षित घरमा बासोबास गर्ने घरपरिवारको घर निर्माण भई सुरक्षित आवास सुविधा प्राप्त गरेको हुने	सुरक्षित आवास सुविधा प्राप्त विपन्न घरपरिवार	संख्या		१०	१०	१०	१०	१०	५०	,,	,,	
प्रतिफल ४.२	खरको छानो भएका विपन्न घरपरिवारको टिन/जस्ता बाट प्रतिस्थापन भई आवास सुरक्षित भएको हुने	जस्ता/टिनद्वारा खरको छानो प्रतिस्थापन भएको घर	संख्या		१५	१५	१५	१५	१५	७५	,,	,,	

६.४ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

६.४.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले सूचनाको हकलाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरेको छ। सूचना तथा सञ्चारसँग सम्बन्धित विश्वव्यापी विकास एवं उपलब्धी अनुरुप सेवा पुऱ्याउँदै आर्थिक विकासका समग्र पक्षमा सूचना प्रविधि तथा सञ्चारको अधिकतम उपयोग बढाई आम नागरिकको जीवन पद्धतिलाई सहज र सरल बनाउन जरुरी छ। सूचना प्रविधि आम क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्ने मूल आधार हो। सूचना प्रविधिले एकातर्फ हरेक क्षेत्रमा पारदर्शिता सुनिश्चित गर्दछ भने यसको प्रयोगले जीवनयापनका हरेक क्रियाकलापहरुलाई सहज बनाई दिन्छ। सूचना प्रविधिको प्रयोगले हरेक क्षेत्रमा रहेको अनियमितता एवं भ्रष्टाचार अन्त्य गर्न पनि सहज हुन्छ।

६.४.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार घिरिङ गाँपालिकामा रेडियो हुने घरपरिवार ११५५, टेलीभिजन हुने १०७२, कम्प्यूटर हुने १४७, इनटरनेट हुने २४१, साधारण मोवाइल फोन प्रयोगकर्ता २९७०, स्मार्ट मोबाइल फोन प्रयोगकर्ता २६३८ रहेका छन्। इन्टरनेट सेवा लिने ज्यादै कम ६.३७% घरपरिवार मात्र देखिएको छ। मोवाईल प्रयोगकर्ता पनि कुल घर परिवारको झण्डै ८०% रहेको देखिन्छ। इन्टरनेट जडान भएको घरपरिवार कम भएपनि मोबाइल फोन प्रयोगकर्ता ८० प्रतिशत रहेकोले इन्टरनेट प्रयोग गर्ने चाहेमा चलाउन पहुंच भएको घरपरिवार पनि झण्डै ८० प्रतिशत रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ।

(२) सबल पक्ष

(क) गाउंपालिकाको सबैजसो बस्तिमा मोबाइल फोन प्रयोगकर्ता झण्डै ८० प्रतिशत रहेको
(ख) इन्टरनेट सुविधा जडान गर्ने घरपरिवार बृद्धि भैरहेको
(ग) सबै सरकारी कार्यालय तथा विद्यालयहरुमा इन्टरनेट सेवा जडान भएको
(घ) विद्यालय शिक्षामा शिक्षण प्रक्रियामा सूचना प्रविधिको प्रयोग बढ्दै गएको
(ङ) गाउं कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरुबाट हुने सेवा प्रवाहमा अनलाइन सफ्टवेयरको प्रयोग बृद्धि हुंदै गएको।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) कतिपय बस्तीहरुमा मोबाइल नेटवर्क कमजोर हुनु
(ख) ICT व्यवस्थापन गर्ने दक्ष जनशक्तिको अभाव हुनु
(ग) प्रयोगमा आएका सफ्टवेयहरुको नियमित सञ्चालन तथा अद्यावधिक हुन नसक्नु
(घ) प्रविधिको दुरुपयोगले परिवार समाजमा नकारात्मक प्रभाव पर्नु
(ङ) सूचना प्रविधिको नियमन सम्बन्धी प्रभावकारी कानूनी व्यवस्था हुन नसक्नु
(च) तथ्याङ्कको सुरक्षित भण्डारणको व्यवस्था हुन नसक्नु
(छ) साइबर सुरक्षाका लागि संस्थागत र प्राविधिक जनशक्तिको अभाव हुनु।

(४) अवसर

(क) सूचनाको हक मौलिक हकको रुपमा संवैधानिक व्यवस्था हुनु
(ख) साइबर सुरक्षा कानूनहरु निर्माण हुंदै र परिमार्जन हुंदै जानु
(ग) दूर सञ्चार सेवा प्रदायकहरुको सेवा ग्रामिण क्षेत्रमा पनि पहुंच हुंदै जानु
(घ) सूचना प्रविधिको लागि आवश्यक विद्युत आपूर्ति सुविधा उपलब्ध हुनु
(ङ) सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विस्तारका लागि निजी क्षेत्रका सेवा प्रदायकहरु उपलब्ध हुनु

(च) इन्टरनेट सेवा प्रदायकहरुले ग्रामिण क्षेत्रमा पनि सेवा विस्तार गर्दै जानु
(छ) सुचना प्रविधिको विकास प्रदेश तथा संघीय सरकारको प्राथमिकतामा पर्नु
(ज) संघीय तथा प्रदेश सरकार विद्युतीय शासन पद्धति उन्मुख हुंदै जानु
(झ) बहुसंख्यक जनताको हातमा मोवाईल सेवा पुग्नु र

(५) चुनौति

(क) पहाडी भूभागमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि सेवा गुणस्तरीय र भरपर्दो बनाउनु
(ख) सूचना प्रविधिको दुरुपयोग नियन्तरण गर्नु
(ग) सुरक्षित तथ्यांक भण्डारण गर्नु
(घ) विद्युतीय शासन प्रणाली दिगो रुपमा अबलम्बन गर्नु
(ङ) विद्युतीय सेवा प्रवाहमा सबै नागरिकको पहुंच स्थापित गर्नु

६.४.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

'सूचना प्रविधि तथा सञ्चार, सुशासनयुक्त घिरिङ गाउँपालिकाको आधार''

लक्ष्य

सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास गर्दै आम नागरिकको पहुंच तथा उच्चतम उपयोग सुनिश्चित गरी प्रविधियुक्त समाजको निर्माण गर्ने

उद्देश्य

१ सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई सर्वसुलभ, भरपर्दो र पहुंचयोग्य बनाउनु,
२ सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, उद्योग व्यवसायमा समेत विस्तार गर्दै गाउंपालिकालाई विद्युतीय शासनमा परिणत गर्दै जानु ।

६.४.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई सर्वसुलभ, भरपर्दो र पहुंचयोग्य बनाउनु,	
१.१ सञ्चार प्रविधिको सेवा प्रदायकहरुसंग समन्वय गरी सञ्चार प्रविधिको पहुंच गुणस्तरीय र सर्बसुलभ बनाउने	१.२.१ सञ्चार प्रविधिका सेवा प्रदाय नेपाल टेलीकम र एनसेलसंग समन्वय गरी गाउंपालिकाको सबै भूभागमा सञ्चारको गुणस्तरीय पहुंच विस्तार गरिनेछ।
१.२ गुणस्तरीय इन्टरनेट सेवाको पहुंच विस्तार गर्ने	१.२.१ इन्टरनेट सेवा प्रदायकहरुलाई गुणास्तरीय सेवा विस्तारको लागि नियमन तथा समन्वय गरिनेछ।
उद्देश्य २: सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, उद्योग, व्यवसायमा समेत विस्तार गर्दै गाउंपालिकालाई विद्युतीय शासनमा परिणत गर्दै जानु	
२.१ गाउँपालिकाका भित्रका सबै विद्यालयमा इन्टरनेटको पहुँच गुणस्तरीय र दिगो बनाउने	२.१.२ गाउँपालिका भित्र रहेका सबै सामुदायिक विद्यालयमा गुणस्तरीय र दिगो इन्टरनेटको पहुंच स्थापित गरी शिक्षण प्रक्रिया तथा व्यवस्थापनमा विद्युतीय सूचना प्रणालीको प्रयोग विस्तार गरिनेछ।

२.२ गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुने सबै सेवामा सूचना प्रविधिको प्रयोग बढाउने	२.२.१ गाउं कार्यपालिकाको कार्यालय, वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था तथा सबै सरकारी कार्यालयहरुबाट प्रवाह हुने सेवाहरुलाई सूचना प्रविधि प्रणालीमा आधारित बनाउदै लगिनेछ, २.२.२ सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा इन्टरनेट सेवा पुऱ्याई कार्यालय व्यवस्थापन तथा अभिलेख प्रणलीलाई सुदृढ गरिनेछ,
२.३ कृषि, उद्योग, व्यवसाय क्षेत्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोग अभिबृद्धि गरी लाभ लिन सक्ने बनाउने	२.३.१ कृषि, उद्योग, व्यवसायमा सूचना प्रविधिको प्रयोग सम्बन्धी सचेतना तथा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ,

६.४.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र सं	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लगत (रु. हजारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विकास कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	नेपाल टेलीकम र एनसेलसंगको समन्वयमा पालिकाको सबै बस्तीमा सञ्चार नेटवर्कको पहुंच विस्तार	संख्या	पालिका		२	२०	०	०	२०	०	४०	**पालिका**
	१.२	१.२.१	१	इन्टरनेट सेवा प्रदायकहरुसंगको समन्वयमा सबै बस्तीमा इन्टरनेट सेवाको पहुंच विस्तार	पटक	सबै वडा		२	२०	०	०	२०	०	४०	**पालिका**
२	२.१	२.१.१	१	गाउंपालिकाको सबै विद्यालयमा इन्टरनेट जडान र सञ्चालन	पटक	सबै वडा		५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	**पालिका**
			२	सबै सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरुलाई सिकाईमा सूचना प्रविधिको प्रयोग सम्बन्धी क्षमता अभिबृद्धि तालीम	पटक	पालिका		५	३००	३००	३००	३००	३००	**१५००**	**पालिका**
			३	IEMIS प्रणाली सञ्चालन तालिम कार्यक्रम	पटक	पालिका		३	०	१००	०	१००	०	**२००**	**पालिका**
			४	सबै विद्यालयमा ICT Lab सुदृढीकरण	पटक	पालिका		५	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	**५०००**	**संघ**
	२.२	२.२.१	१	गाउंपालिकाबाट प्रावह हुने विभिन्न सेवाका सफ्टवेयर खरिद तथा सञ्चालन	पटक	पालिका		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
			२	सफ्टवेयर सञ्चालन सम्बन्धी तालिम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
			३	Digital Profile update	पटक			३	३००	३००	३००	३००	३००	**१५००**	**पालिका**
			४	गाउं कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सबै वडा कार्यालयहरुमा Power Back-up	पटक	पालिका		२	१०००	०	०	१०००	०	**२०००**	**पालिका**
			५	विभिन्न सफ्टवेयरहरु नविकरण	पटक	पालिका		५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	**पालिका**
		२.२.१	१	स्वास्थ संस्थाहरुमा DHIS र EHMIS प्रणाली सञ्चालन (क्षमता विकास तालिम)	प्याकेज	पालिका		३	१००	०	१००	०	१००	**३००**	**पालिका**
	२.३	२.३.१	१	कृषि तथा उद्योग व्यवसायमा सूचना प्रविधिको प्रयोग सम्बन्धी कृषक तथा व्यवसायीहरुलाई क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
	जम्मा								**३८४०**	**२८००**	**२८००**	**३८४०**	**२८००**	**१६०८०**	
	पालिकाको हिस्सा								**२८४०**	**१८००**	**१८००**	**२८४०**	**१८००**	**११०८०**	
	संघीय सरकारको हिस्सा								**१०००**	**१०००**	**१०००**	**१०००**	**१०००**	**५०००**	

६.४.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७				
प्रभाव	सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास भई आम नागरिकको पहुङ्च र उच्चतम उपयोग सुनिश्चित भई प्रविधियुक्त समाजको निर्माण भएको हुने	सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	९०	९५	९७	९९	१००	१००	१००	अध्ययन प्रतिवेदन	सूचना प्रविधि शाखा	
		पालिकाबाट सफ्टवेयर मार्फत प्रवाह भएका सेवा	संख्या	९	१०	१२	१४	१७	२०	२०	”	”	
		पालिकामा प्रयोग अनलाइन सेवा	संख्या	८	९	१०	१२	१५	१७	१७	”	”	
असर १	सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुंच विस्तार भई गाउंपालिकाको सबै भुभागमा पहुंच पुगेको हुने	सञ्चारको पहुंच नपुगेको क्षेत्र	प्रतिशत								”	”	
		मोवाइल फोन प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	९०	९५	९७	९९	१००	१००	१००	”	”	
प्रतिफल १.१	सञ्चार प्रविधिको पहुंच विस्तार भै गाउंपालिकाको सबै भूभागमा गुणस्तरीय पहुंच पुगेको हुने	सञ्चार प्रविधिको पहुंच नपुगेको वस्ती	संख्या								”	”	
प्रतिफल १.२	इन्टरनेट सेवाको पहुंच विस्तार भई सबै बस्तीमा इन्टरनेट सेवाको पहुंच विस्तार भएको हुने	इन्टरनेट सेवा नपुगेको वस्ती	संख्या								”	”	
असर २	शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, उद्योग, व्यवसाय क्षेत्रमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगबाट लाभ लिएको हुने र गाउंपालिका विद्युतीय शासन प्रणाली उन्मुख भएको हुने	ICT को प्रयोग गरी लाभ लिने कृषक, उद्योग व्यवसायी	प्रतिशत								”	”	
		पालिकामा प्रयोग अनलाइन सेवा	संख्या								”	”	
		सफ्टवेयर मार्फत प्रवाह भएका सेवा									”	”	
		सिकाईमा ICT प्रयग गर्ने विद्यालय	संख्या								”	”	
प्रतिफल २.१	गाउँपालिका भित्रका सबै विद्यालयहरुमा इन्टरनेटको पहुंच पुगी शिक्षण सिकाई प्रक्रियामा सूचना प्रविधिको प्रयोग भएको हुने	इन्टरनेट जडान नभएको विद्यालय	संख्या								वार्षिक प्रतिवेदन	”	
		ICT को प्रयोग गर्न नजान्ने शिक्षक	प्रतिशत										
प्रतिफल २.२	सबैसामुदायिक विद्यालयमा IEMIS सफ्टवेयर दक्षतापूर्वक सञ्चालन भएको हुने	IEMIS सञ्चालन नगर्ने विद्यालय	प्रतिशत							०	ʼ	”	
प्रतिफल २.३	सबै सामुदायिक विद्यालयमा ICT Lab को व्यवस्था भई प्रयोग भएको हुने	ICT Lab सञ्चालन नभएका विद्यालय	प्रतिशत							०	”	”	
प्रतिफल २.४	गाउँपालिकाबाट हुने सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधि प्रणालीको प्रयोग भई विद्युतीय शासन प्रणाली तर्फ परिणत हुंदै गएको हुने	सफ्टवेयर मार्फत प्रवाह भएका सेवा	संख्या								”	”	
		पालिकामा प्रयोग अनलाइन सेवा									”	”	
		Digital Profile								Uptodate			
प्रतिफल २.४	सबै स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्य सेवा व्यवस्थापन सम्बन्धी सूचना प्रणाली लागु भै व्यवस्थित भएको हुने	DHIS र EHMIS प्रयोग नगर्ने स्वास्थ्य संस्था	संख्या								”	”	
प्रतिफल २.६	कृषक, उद्योगी, व्यवसायीहरुले सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी लाभ लिएको हुने	सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी लाभ लिएको कृषक, उद्योगी, व्यवसायी	संख्या								”	”	

परिच्छेद ७
वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

(क) पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानमा प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकार मौलिक हक कै रुपमा स्थापित गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा (२) को खण्ड (ञ) ले स्थानीय तहको काम, कर्तव्य र अधिकारको रुपमा वातावरण संरक्षण र जैविक विविधताको संरक्षणलाई समावेश गरेको छ । त्यस्तै सोही उपदफाको खण्ड (न) मा विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यलाई स्थानीय तहको काम, कर्तव्य र अधिकारको रुपमा व्यवस्था गरेको छ । बढ्दो यातायात साधन, प्लाष्टिकजन्य फोहरको निष्कासन, भूक्षय, अनियन्त्रित वन फडानी, अव्यवस्थित विकास निर्माण जस्ता कारकहरुले वातावरण प्रदुषण तथा विपद् प्रकोप बढ्दै गइरहेको छ र यसले वायुमण्डलमा तापक्रम बढाउन योगदान गरिरहेको छ । यही अवस्था कायम रहे वा बढ्दै गएमा हाम्रा हिमालहरुमा हिउं देख्न नपाउने परिस्थित आउने निश्चित छ । त्यसैले वातावरण संरक्षण तथा विपद् व्यवस्थापन गाउँपालिकाको प्रमुख जिम्मेवारीको रुपमा रहेकोले यी विषयहरुमा गाउँपालिकाले गम्भीर रुपमा व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

(ख) विद्यमान अवस्था, अवसर र सम्भावना

बजारहरुको अव्यवस्थित विस्तार भू उपयोगमा आएको परिवर्तन, विस्तारित सडक सञ्जाल बढ्दो यातायात साधन र डिजेल पेट्रोलको खपत, फोहरमैला उत्सर्जन, प्लाष्टिक फोहरको निष्कासन तथा अव्यवस्थित भौतिक निर्माण, प्राकृतिक स्रोतको अत्याधिक दोहन, शहरी क्षेत्रमा धुलो र धुवाँले वायु प्रदुषण, प्रविधिको विकाससँगै रेडियधर्मी वस्तुको उत्पादन, भुक्षय लगायतका कारण र पानीजन्य प्रदुषण, वनमासा, निलोगन्धे, मरट्टी, माइकेनिया जस्ता बाह्य मिचाहा झारको प्रकोपमा बृद्धि, अनियन्त्रित वन फडानी जस्ता वातावरणीय समस्याहरुले वातावरण संरक्षणकार्यलाई जटिल बनाउँदै गइरहेको छ । यसरी नै विपद व्यवस्थापनतर्फ पूर्व मनसुन र मनसुनको समयमा हुने चट्याङ्, मनसुनी वर्षाले नियमित रुपमा सिर्जना गर्ने बाढी, पहिरो, डुवानका अतिरिक्त विकासका लागि भईरहेको डोजरको जथाभावी प्रयोगले भूक्षय भई खेतवारी, सिंचाई कुलोका बाँध पुरिने तथा भौतिक पूर्वाधारमा क्षति पुग्नु, विपद व्यवस्थापनमा दक्ष जनशक्तिको अभाव हुनु, विपद व्यवस्थापनको आधुनिकीकरण, प्रविधि तथा उद्धार सामग्रीको अभाव हुनु, उद्धार राहत र पुनर्स्थापनाक लागि प्रभावकारी संयन्त्रको कमी हुनु जस्त समस्याहरु छन् ।

वन, वातावरण तथा जलस्रोतको उपयोग र संरक्षण स्थानीय तहको कार्यक्षेत्र भित्र पर्नु, प्रकृतिमा आधारित पर्यापर्यटनको सम्भावना रहनु, विकास निर्माणका कार्य गर्दा वातावरणीय अध्ययनको व्यवस्था हुनु, वातावरण सम्बन्धि अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिको नेपाल पक्ष राष्ट्र हुनु, स्थानीय तह आफैले यस सम्बन्धी नीति, कानून तथा योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने अधिकार हुनु जस्ता अवसरहरुले वातावरण संरक्षणमा नतिजामूलक कार्य गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । नदी कटान नियन्त्रण गर्ने तीनै तहको सरकारको दायित्वभित्र पर्नु, तीनै तहको सरकारको प्राथमिकतामा विपद व्यवस्थापन पर्नु, पूर्वाधार निर्माण गर्दा वायो ईन्जनिनियरिङ् अवलम्बन गर्नुपर्ने व्यवस्था हुनु, विपद उत्थानशील योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन सकिने अवसर रहनु जस्ता अवसरहरुले विपद व्यवस्थापनलाई योजनाबद्ध ढंगले कार्यान्वयन गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ ।

(ग) दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य र रणनीति

दीर्घकालिन सोंच

"नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकारको संरक्षण एवं विपद उत्थानशील समाजको विकास"

लक्ष्य

वातावरणमैत्री विकास मार्फत सफा स्वच्छ र हरित वातावरण सहितको समृद्धि हासिल गर्ने र प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद् एवं जोखिम न्यूनीकरण गर्दै विपद उत्थानशील समाज र अर्थतन्त्रको निर्माण गर्ने ।

उद्देश्य

- उत्पादन तथा पूर्वाधार निर्माणका कार्यहरु वातावरणमैत्री बनाउनु,
- दिगो विकास लक्ष्यले निर्धारण गरेका वातावरण संरक्षण सम्बन्धी लक्ष्य हासिल गरनु,
- जैविक विविधता संरक्षण गरी पर्यावरणीय सन्तुलन कायम गर्नु,
- प्रदूषणमुक्त र स्वच्छ वातावरण कायम गर्न जल, वायु, माटो, ध्वनी लगायत सबै प्रकारका प्रदूषणको रोकथाम, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गर्नु,
- जोखिम न्युनीकरणका लागि विपद्का सम्भाव्य जोखिमको लेखाजोखा, पहिचान, अनुगमन र पूर्वचेतावनी प्रणाली सुदृढ गर्नु,
- विपद् पश्चातको पुनर्लाभ, पुनर्स्थापना, पुनर्निर्माण र नवनिर्माणका कार्यलाई सबल र उत्थानशील बनाउनु ।

रणनीति

- वातावरणीय जोखिम सिर्जना गर्ने उद्योग तथा पूर्वाधार निर्माण गर्नुपूर्व वातावरणीय अध्ययन गर्ने,
- नेपाल पक्ष भएका वातावरण सम्बन्धी महासन्धीहरु कार्यान्वयन गर्ने,
- विभिन्न परिस्थितिकीय प्रणालिको संरक्षण गर्ने,
- जमिन जल वायु ध्वनी लगायतका प्रदुषणको नियन्त्रण गर्ने
- विपद रोकथाम मार्फत क्षति न्यूनीकरण गर्ने
- विपद पूर्व सावधानी तथा पूर्व तयारीको व्यवस्था गर्ने
- विपद पश्चात आधारभूत आवश्यकता परिपूर्ति सहितको आपतकालिन सेवाहरु व्यवस्था सहितको प्रतिकार्य गर्ने
- विपदमा परेका व्यक्ति तथा समुदायको पनर्लाभ तथा उत्थानशील विकास गर्ने ।

७.१ वन तथा जैविक विविधता

७.१.१ पृष्ठभूमि

घिरिङ गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल १२६.६ वर्ग कि. मी. मध्ये ६४.३ वर्ग कि. मी. भागमा वन क्षेत्र रहेको छ । यहां ४० सामुदायिक वन रहेका छन् । वन सम्बन्धी संघीय तथा प्रदेश कानून र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा केही बाझिने प्रवाधानले गर्दा स्थानीय तहले वन व्यवस्थापन गर्न असहजताको स्थिति रहेको छ । जैविक विविधता परिस्थितिकीय सन्तुलनका लागि अपरिहार्य विषय हो । परिस्थितिक प्रणालीका सदस्यहरु कुनै न कुनै रुपमा एक आपसमा निर्भर रहेका हेन्छन् । प्रणालीको कुनै सदस्य लोप हुन जांदा सिङ्गो प्रणालीमा नै असर पर्दछ । तर मानवीय क्रियाकलापबाट जैविक विविधतामा असन्तुलन पैदा हुंदै गइरहेको छ । हिंजो अस्तित्वमा रहेका कतिपय वनस्पति तथा जीवनजन्तहरु आज लोप भैसकेको अवस्था छ । यो क्रम जारी रहेमा मानव जीवन नै संकटमा पुग्ने सम्भावना छ । अतः जैविक विविधतालाई संरक्षण गरी यथावत कायम राख्न यसको व्यवस्थित एवं वैज्ञानिक उपयोग हुन जरुरी छ । वन तथा जैविका विविधता सदुपयोग र संरक्षणबाट गाउँपालिकाको दिगो विकास र समृद्धि हासिल गर्न मद्दत पुग्नेछ

७.१.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल १२६.६ वर्ग कि. मी. मध्ये ६४.३ वर्ग कि. मी. (५०.७९%) वनले ढाकेको छ । यहां विभिन्न प्रजातिका वनस्पति तथा जडीबुटीहरु, चराचुरुङ्गीहरु एवं वन्यजन्तुहरु पाइन्छ । गाउंपालकाभित्र रहेका ४० वटा समुदायिक वनहरु जैविक विविधता संरक्षणका केन्द्रका रुपमा रहेका छन् । यहां मुख्य गरेर साल, सिसौ, सल्लो, चिलाउने, कटुश, खयर, बकाइनो, जामुन, बुढधयेंरो, सिमल जस्ता काष्ठजन्य वनसपतिहरु पाइन्छन् । सालधूप, बेल, तेजपत्ता, सिउंडी, सजीवन, अभिजाले, मेहेल, बकाइनो, रिठो, शिकारी लहरा, ऐंसेलु, अमला, डुम्री, धयेंरो, भोर्ला, पानी अमला, खनिउं, मौवा, भकिम्लो,

घोडटाप्रे, बादलपाते, उन्यु जस्ता महत्वपूर्ण जडिबुटी तथा गैर काष्ठ वन पैदावारहरु पाइन्छन् । यस्तै गरी यहां पाइने मुख्य वन्यजन्तुहरुमा चितुवा, बांदर, फ्याउरो, मृग, दुम्सी, वनबिरालो, मलसाप्रो, स्याल, गोहोरो, बंदेल रहेका छन् भने चराचुरङ्गीहरुमा कालिज, वन कुखुरा, मलेवा, लामपुच्छ्रे, धोबिनी, भंगेरा, डांग्रे, काग, कोइली, चिल, ढुकुर, बट्टाइ, तित्रा, फिष्टेचारा, न्याउली, जुरेली, काफलपाक्यो, बिउकुह्यो, गौथली, लाटोकोसेरो, चमेरो, लाहाचे आदि रहेका छन् । त्यसैले यो गाउंपालिका जैविका विविधतामा पनि धनी छ ।

(२) सबल पक्ष

(क) ४० वटा समयदायिक वनहरु जैविक विविधता संरक्षण केन्द्रका रुपमा रहेको,

(ख) सामुदायिक वन व्यवस्थापनका कारण वन संरक्षण र विस्तार भएको,

(ग) झण्डै ५१ प्रतिशत भूभाग वन जङ्गलले ढाकिएको,

(घ) जैविध विविधतामा धनी गाउंपालिका ।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) वन पैदावारको व्यवस्थित उपयोग नभएको,

(ख) अनियन्त्रित वन फडानी हुने गरेके,

(ग) प्रत्येक वर्ष अनियन्त्रित डढेलो प्रकोप हुने गरेको,

(घ) सामुदायिक वन व्यवस्थापन गाउंपालिकाको दायरामा ल्याउन नसक्नु,

(ङ) संस्थागत समन्वयको अभाव हुनु ।

(४) अवसर

(क) इकोटुरिजम कार्बन व्यापार र जैविक कृषि प्रबर्द्धन गर्न सकिने,

(ख) वातावरणमैत्री पूर्वाधार विकास प्रविधिको विकास,

(ग) एग्रोटुरिजमको विकास गर्न सकिने,

(घ) दिगो विकास लक्ष्यमा वन तथा जैविक विविधताको संरक्षण पर्नु,

(ङ) झण्डै ५१ प्रतिशत भूभाग वनले ढाकिनु,

(च) वन व्यवस्थापन समुदायमा हस्तान्तरण हुनु ।

(५) चुनौति

(क) वन्यजन्तु-मानव अन्तरद्वन्द्व समाधान गर्नु,

(ख) डढेलो र अनियन्त्रित वन फडानी नियन्त्रण गर्नु,

(ग) जैविक विविधतको संरक्षण गर्नु,

(घ) Ecosystem (परिस्थितिक प्रणाली) लाई सन्तुलनमा राख्नु,

(ङ) वन्यजन्तु तथा वनजन्य वस्तुको चोरी सिकारी नियन्त्रण गर्नु,

(च) मोजुदा प्राकृतिक स्रोत साधनको वातावरणमैत्री उपयोग गर्नु,

(छ) वातावरणमैत्री विकास निर्माण कार्य गर्नु ।

७.१.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"वन तथा जैविक विविधताको दिगो व्यवस्थापन, घिरिङ गाउँपालिकाको समृद्धिमा योगदान"

लक्ष्य

जैविक विविधताको संरक्षण र वातावरणीय सन्तुलन कायम राख्दै वन तथा वनजन्य स्रोतहरुको उत्पादकत्व बृद्धि गर्ने

उद्देश्य

१ वन तथा परिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण र वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्नु,

२ वन लगायत प्राकृतिक स्रोत साधनलाई आय आर्जनको आधारको रुपमा विकास गर्नु ।

७.१.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: वन तथा परिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण र वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्नु	
१.१ वनलाई संरक्षणमुखी व्यवस्थापनबाट उत्पादनमुखी व्यवस्थापनमा रुपान्तरण गर्ने	१.१.१ समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन प्रणाली मार्फत वन तथा परिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण गरिनेछ, १.१.२ प्रदेश डिभिजन वन कार्यालयसँग प्राविधिक सहयोग माग गरी मृत, क्षतिग्रस्त र रोगग्रस्त रुख तथा रुखका हाँगाहरु जङ्गलबाट हटाउन समुदायलाई सहयोग गरिनेछ, १.१.३ वन जङ्गलमा फलफुलजन्य बिरुवाहरु लगाउने अभियान सञ्चालन गरिनेछ, १.१.४ वन पोखरी तथा रिचार्ज पोखरीको निर्माण गरिनेछ १.१.५ सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरुको व्यवस्थापन क्षमता अभिबद्धि गरी वनको उत्पादकत्व बृद्धि गरिनेछ ।
१.२ वन पैदावारमा आधारित उद्यमशिलता र रोजगारी बृद्धि गर्ने	१.२.१ सामुदायिक वनबाट उत्पादित काठजन्य वस्तुको उत्पादन, प्रशोधन र उपयोगमा विविधिकरण र प्रविधि विकास गरी नयां रोजगारी सिर्जना गरिनेछ, १.२.२ गैरकाष्ठ वन पैदावारको खेती विस्तार तथा बजारीकरण गरिनेछ ।
उद्देश्य २: वन लगायत प्राकृतिक स्रोत साधनलाई आय आर्जनको आधारको रुपमा विकास गर्नु	
२.१ वन लगायतका प्राकृतिक स्रोतको उपयोगलाई आय र रोजगारीसंग आबद्ध गर्ने	२.१.१ वन क्षेत्रमा जडीबुटी खेतीलाई प्रोत्साहत गरिनेछ २.१.२ जडीबुटीहरुको पहिचान गरी सङ्कलन र प्रशोधन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ २.१.३ पर्यापर्यटनको सम्भाव्यता अध्ययन गरी आवश्यक पूर्वाधारहरुको निर्माण गरिनेछ ।

७.१.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र सं	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु हजारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**वन तथा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	सामुदायिक वन कार्ययोजना कार्यान्वयन अनुगमन	पटक	सबै वडा		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
			२	बांझो तथा खाली क्षेत्रमा वृक्षारोपण (निःशुल्क विरुवा वितरण)	पटक			५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	**पालिका**
			३	वनजन्य पैदावार तथा वन्यजन्तुको चोरी निकासी नियन्त्रण कार्यक्रम	पटक			५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
			४	वनमा अग्निरेखा निर्माण	पटक			५	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
			५	बांदर नियन्त्रण कार्यक्रम	पटक			५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
			६	डढेलो नियन्त्रण तथा वन संरक्षण चेतामूलक कार्यक्रम	पटक			५	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	**पालिका**
		१.१.२	१	डिभिजन वन कार्यालयसँग प्राविधिक सहयोग माग गरी जंगलका मृत क्षतिग्रस्त र रोगग्रस्त रुख हटाउने	पटक			३	१००	०	१००	०	१००	**३००**	**पालिका**
		१.१.३	१	सामुदायिक वन लगायत अन्य वन क्षेत्रमा फलफुल विरुवा लगाउन निःशुल्क विरुवा वितरण	पटक			५	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	**पालिका**
		१.१.४	१	वन पोखरी तथा रिचार्ज पोखरी निर्माण	पटक			५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**प्रदेश**
		१.१.५	१	सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिलाई तालिम	पटक			३	०	१००	०	१००	१००	**३००**	**पालिका**
	१.२	१.२.१	१	बहुमूल्य वन पैदावारको पहिचान र व्यावसायिक उत्पादनमा सहयोग	पटक			३	२००	२००	०	०	२००	**६००**	**पालिका**
		१.२.२	१	जडीबुटी नर्सरी स्थापना सयोग	संख्या			२	२००	०	०	२००	०	**४००**	**पालिका**
२	२.१	२.१.१	१	सामुदायिक वनमा रैथाने जडीबुटि पहिचान संरक्षण र उत्पादन सहयोग कार्यक्रम	पटक			५	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	**७५०**	**पालिका**
		२.१.२	१	जडीबुटी संकलन प्रशोधन र बजारीकरण सहयोग	पटक			२	०	२००	०	२००	०	**४००**	**पालिका**
		२.१.३	१	पर्यापर्यटनको सम्भाव्यता अध्ययन	पटक			१	२००	०	०	०	०	**२००**	**पालिका**
			२	पर्यापर्यटन पूर्वाधार निर्माण	पटक			२	०	५००	५००	०	०	**१०००**	**पालिका**
	जम्मा								**२१००**	**२४००**	**२०००**	**१९००**	**१८००**	**१०२००**	
	पालिकाको हिस्सा								**१६००**	**१९००**	**१५००**	**१४००**	**१३००**	**७७००**	
	प्रदेशको हिस्सा								**५००**	**५००**	**५००**	**५००**	**५००**	**२५००**	

७.१.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी २०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
प्रभाव	जैविक विविधताको संरक्षण र वातावरणीय सन्तुलन कायम भई वनजन्य स्रोतहरुको उत्पादकत्वमा बृद्धि भएको हुने	वन क्षेत्रबाट उपभोक्ताको आयमा बृद्धि	प्रतिशत								सर्वेक्षण प्रतिवेदन	योजना शाखा	
		कुल भूभागको अनुपातमा वनक्षेत्र	प्रतिशत	५०.७९						५३	,,	,,	
असर १	वनक्षेत्रको संरक्षणमुखी व्यवस्थापनबाट उत्पादनमुखी व्यवस्थापनमा रुपान्तरण भएकोहुने	समुदायमा आधारित वन क्षेत्र	प्रतिशत								,,	,,	
		बृक्षारोपण भएको बांझो जग्गा	हेक्टर								,,	,,	
प्रतिफल १.१	सामुदायिक वनमा आधारित वन व्यवस्थापन प्रणाली वन तथा परिस्थितिक प्रणालीको संरक्षण भएको हुने	सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति	संख्या	४०							,,	,,	
		समुदायिक वन क्षेत्र	हेक्टर								,,	,,	
		चोरी निकासी नियन्त्रण	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल १.२	मृत, क्षतिग्रस्त र रोगग्रस्त रुख तथा हागाहरु जङ्गलबाट हटाउन प्राविधिक सहयोग प्राप्त भएको हुने	मृत, क्षतिग्रस्त र रोगग्रस्त रुख तथा रुखका हागाहरु हटाइएको	पटक								,,	,,	
प्रतिफल १.३	वन जङ्गलमा फलफुल विरुवा रोपण भइ उपभोक्ताको आय आर्जनमा टेवा पुगेको हुने	फलफुल रोपण बिरुवा	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.४	वन पोखरी तथा रिचार्ज पोखरी निर्माण भएको हुने	निर्माण भएको वनपोखरी तथा रिचार्ज पोखरी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.५	सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिको वन व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास भई वनको उत्पादकत्व बढेको हुने	तालिममा सहभागी उपभोक्ता समिति	संख्या							४०	,,	,,	
प्रतिफल १.६	काठजन्य वस्तुको उत्पादन, प्रशोधन र उपयोगमा विविधिकरण भई रोजगारी सिर्जना भएको हुने	वनमा आधारित उद्यम स्थापना	संख्या			१				१	,,	,,	
प्रतिफल १.४	वहुमूल्य गैरकाष्ठ वन पैदावारको खेती विस्तार र बजारीकरण भएको हुने	जडीबुटी नर्सरी स्थापना	संख्या		१	०	०	१	०	२	,,	,,	
		वहुमूल्य वन पैदावारबाट भएको आम्दानी	रु हजारमा								,,	,,	
असर २	वन लगायतका प्राकृतिक स्रोत साधनको आय आर्जनको आधारको रुपमा विकास भएको हुने	वन पैदावरबाट भएको आय	रु हजारमा								,,	,,	
प्रतिफल २.१	रैथाने जडिबुटीको उत्पादन, प्रशोधन र बजारीकरण भएको हसने	पहिचान र संरक्षण भएको रैथाने जडीबुटीको प्रकार	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.२	पर्यापर्यटनको सम्भाव्यता अध्ययन भई पूर्वाधारको निर्माण भएको हुने	पूर्वाधार निर्ण भएका पर्यापर्यटन क्षेत्र	संख्या								,,	,,	

७.२ वातावरण संरक्षण र फोहरमैला व्यवस्थापन

७.२.१ पृष्ठभूमि

वातावरण निर्जिव वस्तु र सजिव प्राणीको एकीकृत घर हो । वातावरण संरक्षण आजको विश्वको प्रमुख आवश्यकता हो । अव्यवस्थित विकास गतिविधि वस्ती विकास तथा प्लष्टिकजन्य वस्तुहरुको उच्च प्रयोग वातावरणलाई अहित हुने क्रियाकलापहरु हुन् । जथाभावी उत्पादन, अव्यवस्थित भौतिक निर्माण कार्यहरु, अव्यवस्थित वसोवास तथा शहरीकरण, अव्यवस्थित फोहरमैला व्यवस्थापन, औषधीजन्य फोहर उत्पादन, जथाभावी रासायनिक पदार्थ तथा विषादीको प्रयोग, जंगल मास्ने वनस्पतिहरुको प्रकोप, अनियन्त्रित मानवीय क्रियाकलाप जस्ता कुराहरुले वातावरणीय क्षयीकरण भईरहेका छन् । वातावरणको दिगो व्यवस्थापन गरी भावी पुस्तालाई स्वच्छ र सफा पृथ्वी हस्तान्तरण गर्नु पर्ने जिम्मेवारी चुनौतिपूर्ण बन्दै गईरहेको छ । यस परिस्थितिमा संविधान र कानूनले नै वातावरण संरक्षण र सन्तुलन कायम गर्ने महत्वपूर्ण जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई सुम्पेको छ ।

७.२.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

घिरिङ गाउँपालिकामा केही बजार केन्द्रमा बाहेक शहरीकरणको असर परिसकेको छैन । बजार क्षेत्र बाहेक अन्य क्षेत्रमा घरयासी फोहर व्यवस्थापनको खासै समस्या देखिंदैन । कुहिने फोहरहरु धैरैजसो घरपरिवारले आफ्नै मलखादमा व्यवस्थापन गर्छन् । तर प्लाष्टिकजन्य तथा नकुहिने फोहर भने अज्ञानताका कारणले जथाभावी फाल्ने तथा जलाउने गरेको पाइन्छ, जुन वातावरणका लागि घातक व्यवस्थापन हो । खानापकाउनका लागि झण्डै ८० प्रतिशत घरधुरीले खाना पकाउने इन्धनको रुपमा दाउरा प्रयोग गरिरहेका छन् । व्यवस्थित ढङ्गले दाउरा सङ्कलनको व्यवस्था गरिएन भने यसको चाप सिधै वनमा पर्न गइ वन विनास हुन सक्ने जोखिम बढ्न जान्छ । त्यसैले वातावरण संरक्षण र फोहरमैला व्यवस्थापनको उचित व्यवस्था गर्नुपर्ने अवस्था छ ।

(२) सबल पक्ष

(क) प्राकृतिक स्रोतहरको प्रचुरता हुनु,
(ख) अधिकांश घरपरिवारमा आधारभूत खानेपानी सुविधा पुग्नु,
(ग) सर्बसुलभ तरिकाले इन्धन उपलब्ध हुनु,
(घ) कुहिने फोहर आफ्नै घरको मलखादमा व्यवस्थापन गर्न सकिने,
(ङ) फोहरमैला व्यवस्थापन र वातावरण संरक्षण सम्बन्धी सचेतना बढ्दै जानु ।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) डढेलो नियन्त्रणको प्रभावकारी व्यवस्था नहुनु,
(ख) फोहरमैला व्यवस्थापनको उचित पूर्वाधारको अभाव हुनु,
(ग) बांदर लगायत खेतीबालीमा हानी गर्ने वन्यजन्तुहरुको नियन्त्रण गर्न नसक्नु,
(घ) फोहरको वैज्ञानिक व्यवस्थापन अबलम्बन गर्न नसकिनु,
(ङ) वनपोखरी तथा रिचार्ज पोखरी नहुनु,
(च) सार्वजनिक स्थलहरुबाट ढुङ्गा गिटी बालुवा माटोको अनियन्त्रित उत्खनन् र सङ्कलन हुनु,
(छ) वर्षेनी बाढी पहिरो भूक्षयको प्रकोप सामना गर्न पर्नु ।

(४) अवसर

(क) वातावरण संरक्षण स्थानीय तहको अधिकार सूचीमा रहनु,
(ख) प्रकृतिमा आधारित पर्यापर्यटनको सम्भावना हुनु,
(ग) वातावरण संरक्षणको जिम्मेवारी तीनै तहको सरकारमा हुनु,

(घ) वातावरण संरक्षण सम्बन्धी स्थानीय कानून बनाउने अधिकार पालिकामा हुनु,

(ङ) विकास निर्माणमा वातावरण मूल्याङ्कनको व्यवस्था हुनु।

(५) चुनौति

(क) मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व समाधान गर्नु,

(ख) विकासका गतिविधिबाट हुने वातावरणी प्रभाव कम गर्नु,

(ग) प्लाष्टिक प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्नु,

(घ) बजार क्षेत्रमा फोहरमैला व्यवस्थापन गर्नु,

(ङ) नागरिकस्तरमा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी दायित्वबोध गराउनु।

७.२.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकारः समृद्ध घिरिङको आधार"

लक्ष्य

वातावरणमैत्री विकास मार्फत सफा, स्वच्छ र हरित वातावरण सहितको समृद्धि हासिल गर्ने।

उद्देश्य

१ वातावरण संरक्षण सहितको समृद्धि हासिल गर्नु,

२ फोहरमैलाको दिगो व्यवस्थापन गर्नु।

७.२.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: वातावरण संरक्षण सहितको समृद्धि हासिल गर्नु	
१.१ उत्पादनमूलक उद्योग स्थापना तथा पूर्वाधार निर्माण गर्नु पूर्व वातावरणीय अध्ययन गर्ने व्यवस्था गर्ने	१.१.१ वातावरण संरक्षण सम्बन्धी कानून बनाई वातावरणीय अध्ययन गर्नुपर्ने र नपर्ने उद्योग तथा पूर्वाधार निर्माण कार्यको वर्गीकरण गरिनेछ, १.१.२ वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको कार्यान्वयन अवस्थाको सुक्ष्म अनुगमन गरिनेछ।
१.२ वातावरणमैत्री प्रविधिको विकास तथा विस्तार गर्ने	१.२.१ वातावरणमैत्री उत्पादनहरुलाई विशेष सहयोग तथा प्रोत्साहन गरिनेछ, १.२.२ योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा अन्तर निकाय समन्वय गरिनेछ, १.२.३ वातावरण शिक्षा तथा प्रचार प्रसार समुदायतहसम्म गरिनेछ।
उद्देश्य २: फोहरमैलाको दिगो व्यवस्थापन गर्नु	
२.१ फोहरमैला व्यवस्थापनलाई आयआर्जनसंग जोड्ने	२.१.१ फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ, २.१.२ घरेलु फोहरलाई 3Rs (Redue, Re-use abd Recycle) सिद्धान्तको आधारमा व्यवस्थापन गर्न बस्तीस्तरसम्म अभियान सञ्चालन गरिनेछ।
२.२ जल, जमिन, ध्वनी तथा वायु प्रदूषण रोकथाम गर्ने	२.२.१ वातावरण प्रदूषण गर्ने वस्तुको उत्पादन कम गर्न पुनः प्रशोधन एवं पुनः प्रयोग गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ, २.२.२ फोहरमैलाको दिगो व्यवस्थापनको लागि फोहरमैला व्यवस्थापन केन्द्र वा ल्याण्डफिल साइटको व्यवस्था गरिनेछ।

७.२.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र.सं.	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु. हजारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**वातावरण संरक्षण कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	वातावरण संरक्षण सम्बन्धी ऐन र नियमावली तर्जुमा गर्ने	संख्या	पालिका		२	१००	५०	०	०	०	१५०	पालिका
		१.१.२	१	वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन कार्यान्वयन अनुगमन	पटक	पालिका		५	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	पालिका
			२	वातावरण प्रदूषण गर्ने उद्योग तथा व्यवसायहरुको अनुगमन	पटक			५	७५	७५	७५	७५	७५	३७५	
	१.२	१.२.१	१	वातावरणमैत्री उत्पादनलाई हरित प्रमाणपत्रको व्यवस्था	प्याकेज	पालिका		१	०	५०	०	५०	०	१००	पालिका
			२	वातावरणमैत्री प्रविधि प्रयोगमा प्रोत्साहन	पटक	सबै वडा		४	०	२००	२००	२००	२००	८००	पालिका
			३	सुधारिएको चुलो वितरण	पटक	सबै वडा		५	५००	५००	५००	५००	५००	२५००	संघ/पालिका
		१.२.२	१	वातावरणमा प्रभाव गर्न सक्ने आयोजना सञ्चालन पूर्व सरोकारवाला निकायसँग छलफल	पटक	पालिका		५	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	पालिका
		१.२.३	१	विद्यालय तथा टोल विकास संस्थाहरुमा वातावरण शिक्षा तथा प्रचारप्रसार कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
ख.	**फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम**														
२	२.१	२.१.१	१	फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी टोल विकास संस्थालाई सचेतना कार्यक्रम	पटक	सबै वडा		५	१२५	१२५	१२५	१२५	१२५	६२५	पालिका
			२	प्लाष्टिकजन्य वस्तुको प्रयोग न्यूनिकरण सचेतना कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
		२.१.२	१	घरेलु फोहर व्यवस्थापना 3Rs (Reduce, Reuse abd Recycle) अभियान	पटक	सबै वडा		५	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	पालिका
			२	कवाडी व्यवस्थापन	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
			३	घरयासी फोहर तथा जैविक फोहरलाई मलमा रुपान्तरण तालिम	पटक	पालिका		५	१२५	१२५	१२५	१२५	१२५	६२५	पालिका
	२.२	२.२.१	१	फोहरमैला व्यवस्थापन केन्द्र वा ल्यण्डफिला साइटको व्यवस्था पूर्वाधार निर्माण र सञ्चालन	संख्या	पालिका		१	१००	१५००	१५००	०	०	३१००	पालिका
	जम्मा								१६००	३२००	३१००	१६५०	१६००	११९५०	
	पालिकाको हिस्सा								१२००	२८००	२७००	१२५०	१२००	९०५०	
	संघीय सरकारको हिस्सा								४००	४००	४००	४००	४००	२०००	

७.२.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईंको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	वातावरणमैत्री विकास मार्फत् सफा स्वच्छ र हरित वातावरण सहितको समृद्धि हाँसिल भएको हुने	वनले ढाकेको क्षेत्र	प्रतिशत	५०.७९						५३	अध्ययन प्रतिवेदन	वान वातावरण शाखा	
		फोहरमैला व्यवस्थापन केन्द्र	संख्या	०						१			
असर १	वातावरणमा क्षति नपुगी विकास निर्माण तथा आर्थिक क्रियाकलाप सञ्चालन भएको हुने	वातावरण सम्बन्धी कानून	संख्या		१	१	०	०	०	२			
		वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन भएको	संख्या								वार्षिक प्रतिवेदन	,,	
		IEE, EIA कार्यान्वयन अनुगमन भएको	संख्या									,,	
प्रतिफल १.१	वातावरण संरक्षण कानून बनेको हुने	स्थानीय वातावरण संरक्षण ऐन नियम तर्जुमा	संख्या		१	१	०	०	०	२	,,	,,	
प्रतिफल १.२	वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको कार्यान्वयन र वातावरण प्रदुषण गर्ने उद्योगको अनुगमन भएको हुने	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन भएको	संख्या								,,	,,	
		IEE, EIA कार्यान्वयन अनुगमन भएको	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.३	वातावरणमैत्री उत्पादनले हरित प्रमाणपत्रपाई विशेष प्रोत्साहन पाएको हुने	हरित प्रमाणपत्र प्राप्त गर्ने कृषक वा उद्यमी	संख्या								,,	,,	
		सुधारिएको चुलो प्राप्त गर्ने घरपरिवार	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.४	वातावरणमा प्रभाव पार्न सक्ने आयोजना सञ्चालन पूर्व सरोकार वालसँग छलफल भई राय प्राप्त भएको हुने	सञ्चालन पूर्व सरोकारवालाहरुको राय लिएको आयोजना	संख्या		०	१	१	१	१	४	,,	,,	
प्रतिफल १.५	विदायालय/टोल विकास संस्थाहरुमा वातावरण शिक्षा/ प्रचार प्रसार कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने	वातावरण शिक्षा तथा प्रचार प्रसार कार्यक्रम भएको विद्यालय र टोल विकास संस्था	संख्या		१	१	१	१	१	५	,,	,,	
असर २	फोहरमैलाको दिगो व्यवस्थापन भई स्वच्छ वातावरण कायम भएको हुने	फोहर व्यवस्थापनबाट प्राप्त आय	रु हजारमा								,,	,,	
		कवाडीबाट भएको आम्दानी									,,	,,	
प्रतिफल २.१	प्रत्येक टोल विकास संस्थाले फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी जानकारी पाएको हुने	फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने टोल विकास संस्था	संख्या								,,	,,	
		प्लाष्टिकजन्य वस्तुको प्रयोग कम भएको	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल २.२	घरेलु फोहर व्यवस्थापनमा 3Rs अभियान सञ्चालन भई व्यवस्थित रुपमा व्यवस्थापन भएको हुने	3Rs अभियान सञ्चालन भएको टोल विकास संस्था	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.३	फोहरमैलाको वर्गीकरण भै पुनः प्रयोग भएको हुने	फोहरको पुनः प्रयोगको अवस्था	घट/बढ								,,	,,	
प्रतिफल २.४	फोहरमैला व्यवस्थापन केन्द्र वा ल्याण्डफिल साइटको व्यवस्था भई व्यवस्थित रुपमा फोहर व्यवस्थापन भएको हुने	फोहरमैला व्यवस्थापन केन्द्र वा ल्याण्डफिल साइट	संख्या	०	०	०	१	०	०	१	,,	,,	

७.३ विपद व्यवस्थापन र जोखिम न्यूनीकरण

७.३.१ पृष्ठभूमि

विभिन्न प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित प्रकोपले धनजनको क्षति हुने जोखिम हुन्छ। अप्रत्यासित रुपमा आउने विपत्तीहरुको व्यवस्थापनको लागि पूर्व तयारी, विपदका बखत तथा विपदको घट्ना पछि उद्धार तथा पुनर्लाभको व्यवस्था गर्नुपर्ने हुन्छ। प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण गर्न पूर्व सूचना, पूर्व तयारी, उद्धार, राहत एवं पुनर्स्थापना जस्ता कार्यहरु गर्नुपर्ने हुन्छ। यसका अलावा जलउत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण र नदीको व्यवस्थापन गर्ने कार्य पनि आवश्यक हुन्छ। विपद व्यवस्थापन र जोखिम न्यूनीकरणका लागि नीतिगत, संरचनागत र संस्थागत विकास गरी प्रकोप प्रतिरोध तथा सहनशील क्षमताका माध्यमबाट प्रकोपको सामना गर्न र त्यसको असरबाट पुरानै अवस्थामा पुनर्स्थापित हुन सक्ने समाज र अर्थतन्त्र निर्माण गर्न आवश्यक हुन्छ।

७.३.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

नेपालमा खासगरी पूर्व मनसुन र मनसुनको समयमा हुने चट्याङ्ग, बाढी, पहिरो जस्ता विपदहरु बारम्वार सामना गर्नु परिरहेको हुन्छ। अव्यवस्थित भौतिक पूर्वाधारको निर्माणले भूक्षय भई खेतवारी नहर कुलो पानीको स्रोत जलाधार क्षेत्रमा क्षति पुऱ्याइरहेको छ। चेतनाको कमीले पनि कहिले काहीं विपद आइ पर्ने गरेको छ। वन जंगलमा डढेलो लगाउँदा डढेलो फैलिन गई केयौं वन्यजन्तु तथा रुख विरुवा नष्ट हुनुका साथै कहिलेकांही वस्तीमा समेत क्षति पुगेको घट्नाहरु पनि वर्षेनी हामीले सुनिरहेकै छौं। घिरिङ गाउंपालिकामा पनि विपदका यीनै घट्नाहरु हुने गरेको छ। राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ वमोजिम गणना हुनुभन्दा अघिको १२ महिनामा ४ जना विपदको घट्नाबाट मृत्यु भएको तथ्याङ्क छ।

(२) सबल पक्ष

(क) आधा भन्दा बढी भूभाग जङ्गलले ढाकिनु,
(ख) जैविक विविधताको संरक्षण हुनु,
(ग) विपद् व्यवस्थापन तथा विपद् जोखिम न्यूनिकरण सम्बन्धी स्थानीय कानून निर्माण हुनु,
(घ) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा आम नागरिकमा जनचेतना विकास हुंदै जानु।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) वन फडानी नियन्त्रण हुन नसक्नु,
(ख) अव्यवस्थित र जोखिमयुक्त बस्ती हुनु,
(ग) नदी खोला नाला अनियन्त्रित दोहन हुनु,
(घ) जलवायु परिवर्तनको प्रभाव देखापर्नु,
(ङ) प्रकोप रोकथाम र नियन्त्रणको प्रभावकारी संयन्त्रको अभाव हुनु,
(च) विकास निर्माण गतिविधि सञ्चालन गर्दा जोखिम न्यूनीकरणको उपाय अबलम्बन नगर्नु।

(४) अवसर

(क) विपद् व्यवस्थान सम्बन्धी तीनै तहको सरकारमा कानूनी व्यवस्था हुनु,
(ख) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा संघीय सरकार अन्तरगत केन्द्र देखि जिल्ला तहसम्म संस्थागत संरचनाको व्यवस्था हुनु,
(ग) विपद् व्यवस्थापनमा नेपाली सेना सशस्त्र प्रहरी बल र नेपाल प्रहरी लगायत सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरु परिचालन हुने व्यवस्था हुनु,
(घ) वातावरणमैत्री पूर्वाधार निर्माण सम्बन्धि प्रविधिहरुको विकास हुनु,

(ङ) वातावरणमैत्री पर्यटन, कार्बन व्यापार तथा जैविक कृषि प्रबर्द्धन जस्ता अवधारणाहरु विकास हुनु,

(च) दिगो विकास लक्ष्यमा विपद उत्थानशील समाज निर्माण समावेश हुनु।

(५) चुनौति

(क) विपद् पूर्वानुमान प्रणाली विकास गर्नु,

(ख) विपद् प्रतिकार्य तथा जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी सचेतना समुदायस्तरसम्म पुर्याउनु,

(ग) एकीकृत विपद् व्यवस्थापन प्रणाली सहितको संयन्त्र निर्माण गर्नु,

(घ) विपद व्यवस्थापनमा दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्नु,

(ङ) विपद् व्यवस्थापनमा आधुनिकीकरण, प्रविधि तथा उद्दार सामग्रीको व्यवस्था गर्नु,

(च) उद्दार, राहत र पुनर्स्थापनाको लागि प्रभावकारी संयन्त्रको व्यवस्था गर्नु

७.३.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"विपद न्यूनीकरण र व्यवस्थापन गर्ने विपद उत्थानशील समाजको विकास"

लक्ष्य

प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद जोखिम न्यूनीकरण गर्दै विपद उत्थानशील समाज र अर्थतन्त्र निर्माण गर्ने।

उद्देश्य

१ जोखिम न्यूनीकरणका लागि विपदका सम्भाव्य जोखिमको लेखाजोखा, पहिचान, अनुगमन र पूर्वानुमान प्रणाली सुदृढ गर्नु,

२ विपद पश्चातको पुनर्लाभ, पुनर्स्थापना, पुनर्निर्माण र नवनिर्माणका कार्यलाई सबल र उत्थानशील बनाउनु।

७.३.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: जोखिम न्यूनीकरणका लागि विपदका सम्भाव्य जोखिमको लेखाजोखा, पहिचान, अनुगमन र पूर्वानुमान प्रणाली सुदृढ गर्नु	
१.१ विपद रोकथाम मार्फत क्षति न्यूनिकरण गर्ने	१.१.१ विपद पूर्वानुमान तथा पूर्वचेतावनी प्रणाली सम्बन्धमा सचेतना विस्तार गरिनेछ, १.१.२ स्थानीय विपद व्यवस्थापन समितिको गठन तथा परिचालन गरिनेछ, १.१.३ क्षति न्यूनीकरणका लागि योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वियन गरिनेछ, १.१.४ नदी प्रकोप नियन्त्रण तथा भूव्यवस्थापन कार्य गरिनेछ।
१.२ प्रकोप तथा प्रकोपजन्य विपदको प्रतिकुल असरलाई सीमित तुल्याउने अल्पकालिन तथा अनुकुलनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	१.२.१ विपदबाट हुन सक्ने क्षति कम गर्ने जोखिम व्यवस्थापनलाई विकास निर्माणमा मूलप्रवाहीकरण गरिनेछ, १.२.२ नदी किनारमा रहेका वस्तीहरुको अध्ययन गरी जोखिममा रहेकाहरुलाई स्थानान्तरण गरिनेछ।
१.३ अग्रिम सावधानी तथा पूर्वतयारी व्यवस्था गर्ने	१.३.१ विपद जोखिम पूर्वतयारी र जोखिम न्यूनीकरणमा समुदायको क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ।
उद्देश्य २: विपद पश्चातको पुनर्लाभ, पुनर्स्थापना, पुनर्निर्माण र नवनिर्माणका कार्यलाई सबल र उत्थानशील बनाउनु	
२.१ विपद पश्चात आधारभूत आवश्यकता परिपूर्त गर्नसक्ने अवस्था सुनिश्चित गर्न आपत्कालिन सेवाहरु व्यवस्था सहितको प्रतिकार्य गर्ने	२.१.१ स्थानीय आपत्कालिन सञ्चालन केन्द्र स्थापना र सञ्चालन गरिनेछ, २.१.२ प्रभावित घर समुदायलाई जीवन रक्षाको लागि तत्कालिन आवश्यकताको पहिचान र प्रतिकार्यको लागि प्रारम्भिक तथ्याङ्कहरु सङ्कलन गरी राहत कार्य सञ्चालन गरिनेछ, २.१.३ प्रारम्भिक विपद लेखाजोखा गरी थप कार्य गरिनेछ ।
२.२ विपदमा परेका व्यक्ति तथा समुदायको पनर्लाभ तथा उत्थानशीलता विकास गर्ने	२.२.१ विपद् पश्चात क्षति तथा आवश्यकताको लेखाजोखा गरिनेछ, २.२.२ समुदायको प्रकोपको सामना गर्न सक्ने र पुनःपूर्वअवस्थामा फर्कन सक्ने क्षमता विकास गरिनेछ।

७.३.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र.सं.	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजना को कुल लक्ष्य	लागत (रु. हजारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**विपद् व्यवस्थापन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	मौसम पूर्वानुमान महाशाखाबाट प्रवाह हुने पूर्व चेतावनी सम्बन्धी सचेतना प्रचार प्रसार कर्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
		१.१.२	१	स्थानीय विपद व्यवस्थापन समिति परिचालन	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
		१.१.३	१	विपद जोखिम व्यवस्थापन, पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा	पटक	पालिका		१	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	पालिका
		१.१.४	१	नदीजन्य प्रकोप नियन्त्रण कार्यक्रम	पटक	सबै वडा		५	०	०	०	०	०	०	पालिका
	१.२	१.२.१	१	विकास निर्माण योजना सञ्चालन पूर्व विपद जोखिम आंकलन सचेतना कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
		१.२.३	१	नदी किनारमा रहेक जोखिमयुकत वस्तीको पहिचान र स्थानान्तकरण	पटक	जोखिम क्षेत्र		२	५०	५००	०	०	५००	१०५०	पालिका
	१.३	१.३.१	१	विपद पूर्व तयारी र जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम	पटक	सबै वडा		५	१२५	१२५	१२५	१२५	१२५	६२५	पालिका
२	२.१	२.१.१	१	स्थानीय आपत्कालिन सञ्चालन केन्द्र स्थापना र संचालन	संख्या	पालिका		१	३००	३००	३००	३००	३००	१५००	पालिका
		२.१.२	१	उद्धार कार्य	पटक			५	३००	३००	३००	३००	३००	१५००	पालिका
			२	विपद पश्चात तत्काल प्रारम्भिक क्षतिको विवरण अद्यावधिक	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
			३	आधरभूत आवश्यकता पूर्तिका लागि राहत वितरण	पटक			५	०	०	०	०	०	०	पालिका
			४	विपद व्यवस्थापन कोष सञ्चालन	पटक	पालिका		५	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००	पालिका
		२.१.३	१	विपद पश्चात क्षति तथा आवश्यकताको प्रारम्भिक लेखाजोखा	पटक	आवश्यक स्थान		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
			२	आवश्यकताको आधारमा थप कार्य गर्ने	प्याकेज	,,		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
	२.२	२.२.१	१	विपद पश्चात क्षतिको विस्तृत विवरण अद्यावधिक	पटक			५	०	०	०	०	०	०	पालिका
			२	तत्काल र दीर्घकालमा गर्नुपर्ने कार्यको वर्गीकरण	पटक			५	०	०	०	०	०	०	पालिका
			३	विपद पश्चात तत्काल गर्नुपर्ने कार्य गर्ने	प्याकेज			५	०	०	०	०	०	०	पालिका
			४	दीर्घकालमा गर्नुपर्ने पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण	पटक			५	१२००	१२००	१२००	१२००	१२००	६०००	संघ/पालिका
		२.२.२	१	समुदायको प्रकोप सामना तथा पूर्वअवस्थामा फर्कन सक्ने क्षमता अभिबृद्धि कार्यक्रम	पटक			५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
	जम्मा								**५२२५**	**५६७५**	**५१७५**	**५१७५**	**५६७५**	**२६९२५**	
	पालिकाको हिस्सा								**३४७५**	**३९२५**	**३४२५**	**३४२५**	**३९२५**	**२२७२५**	

	संघीय सरकारको हिस्सा					**१७५०**	**१७५०**	**१७५०**	**१७५०**	**१७५०**	**४२००**	

७.३.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद जोखिम न्यूनीकरण भई विपद जोखिम उत्थानशील समाज र अर्थतन्त्र निर्माण भएको हुने	विपदका घट्नाबाट मृत्यू वेपत्ता तथा घाइते हुनेको घटबढ	प्रतिशत								वार्षिक प्रतिवेदन	विपद व्यवस्थापन शाखा	
		विपदका घट्नाबाट भएको धनसम्पत्तिको क्षति घटबढ	प्रतिशत										
असर १	जोखिम न्यूनीकरणका लागि विपदका सम्भाव्य जोखिमको लेखाजोखा पहिचान अनुगमन र पूर्व चेतावनी प्रणाली सुदृढ भएको हुने	विपद सम्भाव्य जोखिमको पूर्व लेखाजोखा र पहिचान	संख्या								,,	,,	
		पूर्व चेतावनी प्रणली सम्बन्धमा सचेत जनसंख्या	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल १.१	मौसम पूर्वानुमान महाशाखा तथा पूर्वचेतावनी प्रणाली सम्बन्धमा सचेतना कार्यक्रम भएको हुने	सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन	पटक								,,	,,	
प्रतिफल १.२	स्थानीय विपद व्यवस्थापन समिति गठन भई परिचालन भएको हुने	स्थानीय विपद व्यवस्थापन समिति	संख्या	१						१	,,	,,	
प्रतिफल १.३	विपद जोखिम व्यवस्थापन, पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा भई कार्यान्वयन भएको हुने	विपद जोखिम व्यवस्थापन, पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा	संख्या	१	१	१	१	१	१	५	,,	,,	
प्रतिफल १.४	नदीजन्य प्रकोप नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने	नदीजन्य प्रकोप नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.५	योजना सञ्चालन पूर्व संभावित जोखिमको आंकलन भएको हुने	योजना सञ्चालन पूर्व संभावित जोखिमको आंकलन सचेतना कार्यक्रम संचालन	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.६	नदी किनारमा रहेका वस्तीहरुको पहिचान भई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण भएको हुने	स्थानान्तरित वस्तीका घरपरिवार	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.८	विपद जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धमा सामुदायिकस्तर मा जनचेतना कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने	विपद जोखिम न्यूनीकरण जनचेतना कार्यक्रम संचालन	संख्या								,,	,,	
असर २	विपद पश्चातको पुनर्लाभ पुनर्स्थापना पुनर्निर्माण र नवनिर्माण कार्य सबल र उत्थानशील भएको हुने	उत्थानशील कुल जनसंख्या	प्रतिशत								,,	,,	

प्रतिफल २.१	स्थानीय आपत्कालिन सञ्चालन केन्द्र स्थापना भई सञ्चालनमा आएको हुने	स्थानीय आपत्कालिन सञ्चालन केन्द्र	संख्या	१						१	,,	,,	
प्रतिफल २.२	विपद जोखिम व्यवस्थापन, पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना वमोजिम उद्धार कार्य भएको हुने	विपदका घट्ना	संख्या								,,	,,	
		उद्धार कार्य	पटक								,,	,,	
प्रतिफल २.३	विपद् पश्चात तत्काल क्षतिको प्रारम्भिक विवरण संकलन भएको हुने	धनजनको क्षतिको विवरण संकलन	पटक								,,	,,	
प्रतिफल २.४	विपद पश्चात तत्काल आधारभूत आवश्यकता संवोधनका लागि राहत वितरण भएको हुने	राहत प्राप्त गर्ने लाभग्राही	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.५	विपद पश्चात क्षति तथा आवश्यकताको प्रारम्भिक लेखाजोखा भएको हुने	प्रारम्भिक लेखाजोखा अभिलेखको व्यवस्था	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.६	विपद पश्चातको प्रारम्भिक लेखाजोखा बाट देखिएको थप कार्य भएको हुने	थप कार्यको विवरण	प्याकेज								,,	,,	
प्रतिफल २.७	विपद पश्चात क्षतिको विस्तृत विवरण अद्यावधिक भएको हुने	क्षति विवरणको अभिलेख	प्याकेटज								,,	,,	
प्रतिफल २.८	तत्काल गर्नुपर्ने र दीर्घकालमा गर्नुपर्ने पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण सम्बन्धी कार्यहरुको वर्गीकरण भएको हुने	वर्गीकृत अभिलेख	प्याकेज								,,	,,	
प्रतिफल २.९	विपद् पश्चात जोखिम न्यूनीकरणका लागि गर्नुपर्ने कार्य भएको हुने	विपद जोखिम न्यूनीकरणका लागि विपत पश्चात तत्काल गरिएको कार्य	प्याकेज								,,	,,	
प्रतिफल २.१०	पुनर्स्थापना तथा पुनर्निमाण सम्बन्धी कार्य भएको हुने	पुनर्निर्माण कार्य	संख्या		३	३	३	३	३	१५	,,	,,	
प्रतिफल २.११	समुदायमा प्रकोपको सामना गर्न सक्ने र पुनः आफ्नो पूर्वअवस्थामा फर्कन सक्ने क्षमताको विकास भएको हुने	पुनः आफ्नो पूर्व अवस्थामा फर्कन सक्ने क्षमताको विकास भएका व्यक्ति	संख्या								,,	,,	

परिच्छेद ८

संस्थागत विकास तथा सुशासन

(क) पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका लागि एकल र साझा अधिकारहरु विभाजन गरी जिम्मेवारी दिएको छ। संघीय व्यवस्था अनुसार स्थानीय सकार जनताको सबैभन्दा नजिकको सरकारको रुपमा स्थापित गरिएको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा उल्लेख गरिएका अधिकारको प्रयोग गर्दै स्थानीय सरकारले प्रदान गर्ने सेवा प्रवाह र पूर्वाधार विकासका योजनाको जिम्मेवारीलाई विधि सम्मत प्रक्रियाबाट जनअपेक्षा अनुसार कुशल, पारदर्शी र जवाफदेही ढङ्गले सम्पादन गर्न आवश्यक छ। बदलिंदो परिस्थितिमा स्थानीय सरकारलाई प्राप्त अधिकार क्षेत्र र साधनस्रोतमा बढोत्तरीसंगै नागरिकहरुको आकांक्षा पनि चुलिएको छ। स्थानीय सरकारको रुपमा संविधानतः स्थापित यस घिरिङ गाउँपालिका भौगोलिक बनोटको विविधताले विकासका अवसरहरु र गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवा सबै क्षेत्रमा समान रुपले वितरण हुन नसकेको विद्यमान परिस्थितिलाई मध्यनजर गर्दै सबै क्षेत्र, वर्ग र समुदायमा विकासका प्रतिफलहरुलाई सन्तुलित रुपमा वितरण गर्नु गाउँपालिकाको प्रमुख जिम्मेवारी हुन आएको छ।

(ख) विद्यमान अवस्था, अवसर र सम्भावना

घिरिङ गाउँपालिकाको आफ्नै मुख्य प्रशासनिक भवन निर्माण भई कार्यसञ्चालनमा आएको छ भने सबै वडाका वडा कार्यालय भवनहरु पनि निर्माण भई सञ्चालनमा आइसकेका छन्। गाउँपालिका तथा वडाकार्यालयहरु एवं स्वास्थ्य, शिक्षा, कृषि तथा पशुपंछी जस्ता विषयगत शाखाहरुबाट विषयगत सेवा प्रवाह भईरहेका छन्। गाउँपालिकाको आर्थिक, प्रशासनिक कार्यहरुमा सूचना प्रविधिको प्रयोग बढ्दै गइरहेकोछ। पंजीकरण, आम्दानी तथा भूक्तानी प्रक्रिया (SuTRA), विद्यालय शिक्षा व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रणाली (IEMIS), स्वास्थ्य सेवाको तथ्याङ्क प्रणाली (DHIS र EHMIS), गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण (DGITAL PROFILE), प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम, राजश्व संकलन जस्ता सेवाहरुमा अनलाईन सफ्टवेयरहरुको प्रयोग भईरहेको छ। सूचना प्रविधिको द्रूत विकास भईरहेको वर्तमान परिप्रेक्षमा यसको अधिकतम प्रयोग गर्दै प्रदान गरिने सेवाहरुलाई क्रमशः अनलाईन सेवाको रुपमा आवद्ध गरी आम नागरिकहरुलाई सहज सरल र गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्नुपर्ने अवस्था छ।

सुशासनका आधारस्तम्भ पारदर्शिता, निष्पक्षता, जवाफदेहिता तथा प्रभावकारितालाई आत्मसात गरी सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक परिक्षण, सार्वजनिक सूनुवाई जस्ता आम नागरकिको सहभागितामा गरिने कार्यक्रमहरु सञ्चालन भईरहेका छन्। आम नागरिकको सूचनाको हकको सुनिश्चितता गर्न सूचना अधिकारी व्यवस्था गरी गाउँपालिकाका गतिविधिहरु सार्वजनिक गरिएको छ। स्वतः प्रकाशन गर्नुपर्ने विषयहरु गाउँपालिकाको आफ्नै वेभ पेजमा नियमित रुपमा सार्वजनिक गरिंदै आइएको छ। ठेक्का प्रक्रियालाई पूर्ण प्रतिस्पर्धात्मक बनाई गुणस्तर र मितव्ययिता कायम गर्न E-Bidding प्रणाली पूर्ण रुपमा अवलम्बन गरिएको छ। सेवाग्राहीलाई सेवा सम्बन्धी सूचना प्रवाह गर्न गाउँपालिका केन्द्र तथा वडा कार्यालयहरुमा नागरिक वडापत्रको व्यवस्था गरिएको छ। जनगुनासो व्यवस्थापनका लागि सुझाव पेटिकाको व्यवस्था तथा गुनासो सुन्ने अधिकारीको व्यवस्था गरिएको छ। सबै वर्ग र क्षेत्रको सन्तुलित विकासको लागि वस्तीस्तरबाट उपभोक्ता तथा आमनागरिकहरुको सहभागितामा योजनाहरुको माग सङ्कलन गरी वार्षिक वजेट तथा योजना तर्जुमा गर्ने प्रणाली अवलम्बन गरिएको छ।

स्थानीय तहको कार्य जिम्मेवारी वमोजिमको क्षमता अभिबृद्धि नहुनु, सार्वजनिक सेवा प्रवाहको क्षेत्रमा प्रचलित विकास एवं प्रविधिको समुचित उपयोग गर्न नसक्नु, पारदर्शिता र जवाफदेहिता प्रणाली अपेक्षाकृत प्रभावकारी हुन नसक्नु, तीन तहको सरकारका बीच समन्वय र सहकार्य हुन नसक्नु जस्ता समस्याहरुले शासकीय प्रणालीमा सुशासन कायम गर्ने कार्यलाई चुनौतिपूर्ण बनिरहेकोछ।

गाउँपालिकाको प्रशासनिक क्षमता दक्षता क्रमशः बृद्धि हुँदै जानु, साक्षरता दर बढ्नु, नागरिकले आफ्नै घरदैलोमै सरकारी सेवा र सुविधा पाउने अवस्था सिर्जना हुनु, सरकारको कामकारवाहीमा नागरिकस्तरबाट निगरानी गर्न सक्ने वातावरण तयार हुनु, आयोजना छनौट

प्राथमिकीकरण र कार्यान्वयनमा जनसहभागिता बढ्ने वातावरण बन्नु, अपेक्षित विकासको लक्ष्यमा पुग्न अनुकुल वातावरण तयार हुनु जस्ता अवसरहरुले गाउँपालिकाको शासकीय प्रबन्धमा सुशासन कायम गर्न तथा गाउँपालिकाको सन्तुलित विकास प्रक्रिया अगाडी बढाउन अनुकुल वातावरण तयार भईरहेको छ।

(ग) दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति

दीर्घकालिन सोंच

"पारदर्शी, जावफदेही, जनसहभागितामूलक, न्यायपूर्ण, सुशासनयुक्त शासन व्यवस्था, विविधतामा एकता"

लक्ष्य

प्रविधिमैत्री, जनउत्तरदायी, न्यायपूर्ण,प्रभावकारी सेवा प्रवाह तथा सन्तुलित विकास मार्फत सुशासनको प्रत्याभूती गरी नागरिक एकता कायम गर्नु ।

उद्देश्य

- विविधताको उचित संवोधन र सम्मान गरी सामाजिक एकता सुदृढ गर्नु,
- मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण संवर्द्धन तथा उपभोग गर्नु
- न्यायिक प्रक्रियालाई सरल अनुमानयोग्य पारदर्शी निष्पक्ष बनाउनु,
- संघीय शासन प्रणालीबाट प्राप्त हुने लाभको समन्यायिक वितरण गर्नु,
- घिरिङ गाउँपालिकाको विकट र पिछडिएको क्षेत्र तथा वर्गमा समन्यायिक विकास गर्नु,
- गाउँपालिकाको काम कारवाहीलाई भ्रष्टाचारमुक्त पारदर्शी जनउत्तरदायी नागरिकमैत्री तथा प्रविधिमैत्री बनाई शासन व्यवस्थामा जनविश्वास अभिबृद्धि गर्नु
- गाउँपालिकाको सार्वजनिक प्रशासनलाई पारदर्शी, परिणाममुखी, जवाफदेही बनाई सार्वजनिक सेवाप्रवाह प्रभावकारी बनाउनु
- गाउँपालिकाको सार्वजनिक आय र खर्च प्रणालीको प्रभावकारीता बृद्धि गर्नु ।

रणनीति

- विविधता विचको एकतालाई सुदृढ गर्ने,
- न्यायिक प्रणालीलाई पारदर्शी र निष्पक्ष बनाउन न्यायिक समितिको दक्षता अभिबृद्धि गर्ने,
- समावेशी तथा समन्यायिक विकासका लागि आवश्यक कानूनी र संस्थागत आधार तयार गर्ने,
- स्थानीयस्तरमा उपलब्ध स्रोत साधनको सम्भाव्यताको आधारमा लगानी बृद्धि गरी सन्तुलित विकास गर्ने,
- कानून तथा व्यवहारमा सुधार गरी सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउने,
- गाउँपालिकाको प्रशासनलाई जनउत्तरदायी बनाउन आवश्यक व्यवस्था गर्ने,
- वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढीकरण गर्ने,
- भ्रष्टाचार विरुद्ध सुन्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गर्ने ।

८.१ न्याय प्रणालीको सुदृढीकरण

८.१.१ पृष्ठभूमि

संविधानले स्थानीय तहलाई स्थानीय सरकारको रुपमा स्वीकार गर्दै व्यवस्थापिका, कार्यपालिका र न्यायिक अधिकार प्रयोग गर्न सक्ने गरी अधिकार सम्पन्न बनाएको छ। न्याय सम्पादन प्रक्रियामा अदालती वन्दोवस्त तर्फको कुनै तहमा व्याख्या नगरिएको भएपनि केही सीमित अधिकार सहित स्थानीय तहमा न्याय सम्पादनका लागि स्थानीय न्यायिक समितिको व्यवस्था गरेको छ। खासगरी सामाजिक समस्याहरुलाई उद्गमस्थल मै समाधान गरी झन्झटिलो अदालती प्रक्रियामा पुग्न नपर्ने अवधारणका साथ स्थानीय न्यायिक समितिको व्यवस्था गरिएको हो। समस्याको उद्गमस्थलमै न्याय सम्पादन हुने हुँदा समस्याको मूल जडमा पुगी सही समाधान हुन्छ भन्ने मान्यता रहेको छ। न्यायिक समितिको दक्षताको अभावमा कतिपय मुद्दाहरुमा विधिसम्मत न्यायिक निरुपण हुन नसकी कानूनी जटिलताहरु पनि देखिएका छन्। अतः न्यायिक समितिको क्षमता तथा दक्षता अभिबृद्धि गरी न्याय प्रणालीको प्रस्थान विन्दुको रुपमा विकास गर्नुपर्ने भएको छ।

८.१.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

सानातिना स्थानीय विवादहरु स्थानीयस्तरमा नै समाधान गर्ने उद्देश्यका साथ हरेक स्थानीय तहमा नगरपालिकामा उपप्रमुख तथा गाउंपालिकामा उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा एक न्यायिक समिति रहने व्यवस्था छ। सोही वमोजिम स्थानीयस्तरका सानातिना विवादहरु स्थानीय न्यायिक समितिबाट नै निरुपण हुंदै आएको छ। यसले झन्झटिलो अदालती न्यायिक पुग्न नपर्ने भई मेलमिलापकै माध्यमबाट समस्या समाधान भएका छन्। मेलमिलापबाट भएको समस्या समाधानले पक्षहरुका बीचमा सौहार्दता कायमम हुन गई विवादको दीर्घकालिन समाधान हुन्छ भन्ने मान्यता रहेको छ र हालसम्मको अभ्यासले प्रमाणित पनि भएको छ। तालिम प्राप्त मेलमिलापकर्ताको सहजीकरणमा बस्तीस्तरमै विवाद समाधानका प्रयासहरु पनि भएका छन्। तर दक्ष जनशक्तिको अभावमा कानूनी प्रक्रियागत त्रुटीहरु पनि यदाकदा देखिएका छन्। न्यायिक समितिको दक्षता अभिबृद्धि गर्न सकिएमा यसको औचित्यता अत्यन्त सान्दर्भिक सावित हुनेछ। हालसम्म यस गाउंपालिकाले १७ वटा ऐन, ४ वटा नियमावली र ४९ वटा कार्यविधि, निर्देशिका बनाइसकेको छ।

(२) सबल पक्ष

(क) न्यायिक समितिका क्षमता अभिबृद्धिका कार्यक्रमहरु भएको

(ख) बस्तीस्तरका समस्या समाधानका लागि मेलमिलाप केन्द्र र तालिम प्रप्त मेलमिलापकर्ताको व्यवस्था हुनु

(ग) न्यायिक समितिका सदस्यहरु स्थानीय जनप्रतिनिधि नै हुने भएकोले समस्याको सन्दर्भमा बढी जानकारी हुनु

(३) दुर्बल पक्ष

(क) स्थानीय न्यायिक समितिमा कानूनी विज्ञता भएको जनशक्ति नहुन सक्ने

(ख) न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरु राजनैतिक पृष्ठभूमिबाट आएको हुने भएकोले निष्पक्ष न्याय सम्पादनमा प्रश्न उठ्न सक्ने

(ग) न्याय सम्पादन गर्ने कार्यविधिको पूर्णपालना हुन नसक्दा कार्यविधिगत त्रुटीहरु हुनगई न्यायिक जटिलताहरु देखिनु

(घ) न्यायिक समितिका सदस्यहरु स्थानीय हुने भएकोले बाहिरी वातावरणको प्रभाव पर्न सक्ने।

(४) अवसर

(क) संविधानमा नै स्थानीय न्यायिक समितिको व्यवस्था हुनु,

(ख) न्यायिक समितिले न्याय सम्पादन गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि बन्नु,

(ग) न्यायिक समितिको निर्णय उपर जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन लाग्ने व्यवस्था हुनु

(घ) छिमेकी स्थानीय तहका न्यायिक समितिहरुसंग अनुभव आदान प्रदान गरी असल अभ्यास आदानप्रदान हुन सक्ने।

(५) चुनौती

(क) विवादको न्यायपूर्ण निरुपण गर्नु

(ख) कार्यविधिगत त्रुटीरहित विवाद समाधान गर्नु

(ग) निष्पक्षतापूर्वक न्याय सम्पादन गर्नु

८.१.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"निष्पक्ष र पारदर्शी न्याय प्रणालीको विकास"

लक्ष्य

निष्पक्ष, पहुँचयोग्य, सरल, सबल र सुलभ न्याय प्रणालीको व्यवस्था गर्ने।

उद्देश्य

१ न्यायिक प्रक्रियालाई सरल अनुमानयोग्य पारदर्शी तथा निष्पक्ष बनाउनु,

२ स्थानीय तहको एक अधिकार सूचीभित्रका विषयमा कानून निर्माण गर्नु।

८.१.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: न्यायिक प्रक्रियालाई सरल अनुमानयोग्य पारदर्शी तथा निष्पक्ष बनाउनु	
१.१ न्यायिक प्रक्रियालाई सरल, निष्पक्ष, पारदर्शी र अनुमानयग्य बनाउनु	१.१.१ न्यायिक प्रक्रियालाई छिटो, छरितो, प्रभावकारी र पूर्वानुमानयोग्य बनाउन न्याय सम्पादन कार्यविधि सम्बन्धी कानून समयानुकुल परिमार्जन गरी कार्यान्वयन गरिनेछ, १.१.२ मेलमिलाप पद्धतिलाई प्रभावकारी बनाउन सबै वडामा मापदण्ड वमोजमि दक्षता भएका मेलमिलाकर्ता सहितको मेलमिलाप केन्द्रको व्यवस्था गरिनेछ, १.१.३ न्यायिक निरुपण निष्पक्ष, सरल र छिटो छरितो बनाउन न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरुको क्षमता र दक्षता अभिबृद्धि गरिनेछ।
उद्देश्य २: स्थानीय तहको एकल अधिकार सूचीभित्रका विषयमा कानून निर्माण गर्नु	
२.१ गाउँपालिकाले निर्माण गर्नुपर्ने कानून सरोकारवाला समेतको सहभागितामा तर्जुमा गर्ने	२.१.१ स्थानीय तहको एकल अधिकार सूचीभित्रका विषयमा कानून तर्जुमा गर्दा प्रदेश कानून वमोजिम संविधान तथा संघ र प्रदेश कानूनसँग नवाझिने गरी बनाईनेछ, २.१.२ कानून वनाउँदा सरोकारवालासँग पर्याप्त छलफल तथा परामर्श लिई सान्दर्भिक विषयहरुको अध्ययन र अनुसन्धान गरिनेछ।

८.१.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र. सं.	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु. जारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/७६	जम्मा	
क.	**न्याय प्रणाली सुदृढीकरण कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	न्यायिक समितिले न्याय सम्पादन गर्ने कार्यविधि कानून परिमार्जन र कार्यान्वयन	संख्या	पालिका		१	५०	**०**	**०**	**०**	**०**	५०	**पालिका**
		१.१.२	१	सबै वडामा मेलमिलाप केन्द्र सञ्चालन	संख्या	सबै वडा		५	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	**पालिका**
			२	मेलमिलाप कर्ता आधारभूत/ क्षमता बृद्धि तालिम	संख्या	पालिका		१	५००	०	**०**	**०**	**०**	**५००**	**पालिका**
		१.१.३	१	न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरुको क्षमता अभिबृद्धि तालिम	पटक	पालिका		२	५०	०	**०**	**५०**	**०**	**१००**	**पालिका**
२	२.१	२.१.१	१	कानून निर्माण प्रक्रिया सम्बन्धी तालिम	पटक	पालिका		२	०	५०	**०**	**०**	**५०**	**१००**	**पालिका**
		२.१.२	१	विभिन्न कानून निर्माण	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
	जम्मा								**७५०**	**२००**	**१५०**	**२००**	**२००**	**१५००**	
	पालिकाको हिस्सा								**७५०**	**२००**	**१५०**	**२००**	**२००**	**१५००**	

८.१.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईंको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	पहुँचयोग्य, सरल, सुलभ, अनुमानयोग्य, निष्पक्ष र सबल न्याय प्रणालीको व्यवस्था भएको हुने	न्यायिक समितिको निर्णय विरुद्ध पुनरावेदन	संख्या								वार्षिक प्रतिवेदन	न्यायिक समिति	
		मेलमिलापबाट निरुपण भएका उजुरी	संख्या										
असर १	न्यायिक प्रणाली सरल अनुमानयोग्य पारदर्शी भएको हुने	दर्ता भएका र निरुपण भएका निवेदन	संख्या	१३/९							,,	,,	
		न्यायिक समितिको निर्णयउपर पुनरावेदन परेको	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.१	न्यायिक समितिले न्याय सम्पादन गर्ने कार्यविधि कानून परिमार्जन भई कार्यान्वयन भएको हुने	कार्यविधि कानून परिमार्जन	पटक		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल १.२	सबै वडामा मेलमिलाप केन्द्र स्थापनाभई सञ्चालन भएको हुने	मेलमिलाप केन्द्र	संख्या		५	०	०	०	०	५	,,	,,	

प्रतिफल १.३	मापदण्ड वमोजिमको आधारभूत तालिम प्राप्त मेलमिलापकर्ताद्वारा उजुरी निवेदनमाथि छलफल गरी मेलमिलाप भएको हुने	मेलमिलापबाट निरुपण भएका निवेदन	संख्या							,,	,,	
प्रतिफल १.४	न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरुको क्षमता अभिबृद्धि भएको हुने	न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरु क्षमता अभिबृद्धि तालिम	संख्या							,,	,,	
असर २	संविधान तथा प्रदेश कानून वमोजिम कानून निर्माण भएको हुने	निर्माण भएका कानून	संख्या							,,	,,	
प्रतिफल २.१	गाउँपालिकाले बनाएको कानून संविधान संघीय र प्रदेश कानून सँग नबाझिने गरी बनेको हुने	संविधान संघीय र प्रदेश कानूसँग बाझिएको भनी परेको रिट	संख्या							,,	,,	
प्रतिफल २.२	सरोकारवालासँग पर्याप्त रायपरामर्श लिई कानून निर्माण भएको हुने	कानून निर्माण गर्दा आयोजना गरिएको सरोकारवालासँगको छलफल कार्यक्रम	संख्या							,,	,,	

८.२ संस्थागत विकास र सेवा प्रवाह

८.२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई व्ययवस्थापिकीय (गाउं/नगर सभा), कार्यकारिणी (कार्यपालिका) र सीमित अधिकार सहितको न्यायिक अधिकार (न्यायिक समिति) प्रदान गर्दै सरकारको रुपमा स्वीकार गरेको छ । घिरिङ गाउंपालिकाको गाउं सभामा अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्षहरु, वडासदस्यहरु र दलित तथा अल्पसंख्यक समुदायबाट प्रतिनिधित्व गर्ने सदस्य गरी जम्मा २९ जना रहेका छन् । कार्यपालिकामा अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडा सदस्यहरु र कार्यपालिका सदस्यहरु गरी जम्मा १३ जना रहेका छन् । उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा गाउंसभाका सदस्यहरु मध्येबाट मनोनित २ जना गरी ३ सदस्यीय न्यायिक समिति रहेको छ । गाउंसभा र गाउं कार्यपालिकाको नेतृत्व अध्यक्षले र न्यायिक समितिको नेतृत्व उपाध्यक्षले गर्दछन् । यसरी गाउंपालकाको समग्र विकास निर्माण र सेवा प्रवाहको नेतृत्व गाउंपालिका अध्यक्षले गर्दछन् । प्रशासनिक संयन्त्रको नेतृत्व भने प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले गर्दछन् । गाउंपालिकाको कार्यबोझ र विषय क्षेत्रको आधारमा सङ्गठन संरचना बनाई सोही अनुसार कार्यजिम्मेवारी तोकी कर्मचारी व्यवस्थापन गर्ने र कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्ने परिपाटिलाई संस्थागत रुपमा अबलम्बन गरिंदै आएको छ । सार्वजनिक शासन व्यवस्था स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, पारदर्शी, भ्रष्टाचारमुक्त, जनउत्तरदायि र सहभागितामूलक हुनु पर्दछ र गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवा सुविधामा जनताको समान र सहज पहुँच सुनिश्चित गरी सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने जिम्मेवारी गाउँपालिकाको रहेको हुन्छ ।

चुलिंदै गएका जनआकांक्षा पुरा गर्न परम्परागत सोंच र विधिबाट संभव देखिंदैन । बदलिंदो परिवेश र प्रविधिको विकाससंगै सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनमा सिर्जनात्मक र नविनतम उपायहरु अबलम्बन गर्न जरुरी छ । संगठन तथा क्षमता विकास, कर्मचारी व्यवस्थापन र अन्तरसरकार, गलही तथा गैरसरकारी संस्था साझेदारीको माध्यमबाट सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनलाई नतिजामूलक र प्रभावकारी बनाउने तर्फ गाउंपालिकाले विशेष ध्यान दिन आवश्यक छ ।

८.२.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बबल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

अध्यक्ष, उपाध्यक्ष सहित २९ जना सदस्य रहेको नगर सभा, १३ जना सदस्य रहेको कार्यपालिका र ३ जना सदस्य रहेको न्यायिक समिति सहितको जनप्रतिनिधिहरुको संस्थागत व्यवस्थाबाट गाउंपालिकाको समग्र विकास निर्माण तथा सेवा प्रवाहको नेतृत्व र परिचालन भइरहेको छ । अनुभव तथा संघीय, प्रादेशिक तथा गाउंपालिकाको आफ्नै पहलकदमीमा भएका क्षमता विकास कार्यक्रमहरु र कार्यसञ्चालनका क्रममा भएका अभ्यासहरुबाट प्राप्त अनुभवबाट जनप्रतिनिधिहरुबाट हुने कार्यसम्पादन परिस्कृत हुंदै आएको छ । प्रशासनिक संयन्त्र तर्फ प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको नेतृत्वमा प्रशासन, योजना, पूर्वाधार, शिक्षा, स्वास्थ्य, सामाजिक, राजस्व, सूचना प्रविधि, प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम लगायतका विषयगत शाखाहरुबाट सेवा प्रवाह र विकास निर्माण कार्यहरु सञ्चालन भइरहेका छन् ।

भौतिक सुविधा तर्फ प्रमुख प्रशासकीय भवन तथा वडा कार्यालयहरु आफ्नै भवनबाट भैरहेका छन् भने भौतिक सुविधाहरु पनि पर्याप्त नै छन् । विभिन्न अनलाइन तथा अफलाइन सफ्टवेयरहरुको प्रयोगबाट गाउं कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरुबाट हुने सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापन सहज बनाउंदै गाउंपालिका विद्युतीय शासन पद्धति तर्फ उन्मुख छ । विद्युतीय शासन पद्धति नै सुशासन कायम गर्ने महत्वपूर्ण औजार भएकोले पूर्ण रुपमा विद्युतीय शासन पद्धतियुक्त गाउंपालिकाको रुपमा विकास गर्न आवश्यक छ ।

(२) सबल पक्ष

(क) गाउँपालिकाको कार्य जिम्मेवारी वमोजिमको क्षमता अभिबृद्धि हुंदै जानु,

(ख) प्रमुख प्रशासनिक भवन र वडा कार्यालय भवन निर्माण भइसक्नु,

(ग) विकास व्यवस्थापन र सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको प्रयोग बढ्दै जानु (विभिन्न ९ वटा सफ्टवेयरहरु प्रयोगमा आइसक्नु),

(घ) सूचना अधिकारीको व्यवस्था हुनु,

(ङ) आफ्नै वेभसाइट सञ्चालनमा आउनु,

(च) जनप्रतिनिधिहरु तथा प्रशासनिक संयन्त्रमा विकास व्यवस्थापन र सेवाप्रवाह प्रति दृढ ईच्छा शक्ति हुनु,

(छ) विकास तथा सेवा प्रवाह प्रति नागरिकहरुबाट चासो र निगरानी बढ्दै जानु ।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) अझै केही जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरु सूचना प्रविधि प्रयोग गर्न सक्षम नहुनु,

(ख) दरबन्दी अनुसार पदपूर्ति नहुनु तथा कर्मचारीहरुको सरुवा/काज छिटोछिटो हुनु,

(ग) सेवा प्रवाहलाई पूर्ण रुपमा डिजिटल/प्रविधिमैत्री बनाउन नसकिनु,

(घ) आवश्यक कानूनको कमी हुनु,

(ङ) संघीय निजामती कानून हालसम्म पनि नबन्नु,

(च) तथ्याङ्कीय प्रणाली अध्यावधिक नहुनु,

(छ) योजना तर्जुमाका बखत सूचना प्रविधिको प्रयोग पूर्ण रुपमा हुन नसक्नु ।

(४) अवसर

(क) संघीय र प्रदेश सरकारको समन्वयमा बजेट प्राप्त गर्न सकिने,

(ख) सूचना प्रविधिको द्रुत विकास हुनु,

(ग) प्रदेश तथा संघीय सरकारबाट जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम हुनु,

(घ) सामाजिक सञ्जाल तथा आमसञ्चारका माध्यमबाट पृष्ठपोषण प्राप्त हुनु,

(ङ) संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट रणनीतिक विकास बजेट प्रवाह हुनु,

(च) शासकीय अभ्यासमा अनुभव आर्जन हुनु ।

(५) चुनौति

(क) संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट पर्याप्त बजेट प्राप्त गर्नु,

(ख) पूर्ण विद्युतीय शासन पद्धति अबलम्बन गर्नु,

(ग) कर्मचारीलाई पालिकामा टिकाई राख्नु,

(घ) भौगोलिक रुपले विकट क्षेत्रमा प्राविधिक जनशक्ति परिचालन गर्नु,

(ङ) जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीबाट दक्षतापूर्वक कार्यसम्पादन गराउनु,

(च) सेवा प्रवाहलाई नतिजामूलक र जवाफदेही बनाउनु,

(छ) विद्युतीय तथ्याङ्क प्रणालीलाई नियमित अद्यावधिक गर्नु,

(ज) सार्वजनिक क्षेत्रमा पारदर्शिता, निष्पक्षता, जवाफदेहिता र प्रभावकारिता कायम गर्नु,

(झ) विकास प्रशासनको क्षमता अभिबृद्धि गर्नु,

(ञ) सार्वजनिक व्यवस्थापनप्रति नागरिकको विश्वास बढाई जनतामा गाउँपालिका प्रति उत्साह पैदा गर्नु,

(ट) शासन सञ्चालनमा सदाचार र मितव्ययिता कायम गर्नु ।

८.२.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"पारदर्शी, जवाफदेही, नागरिकमैत्री र जनसहभागितामूलक शासन व्यवस्था"

लक्ष्य

सार्वजनिक प्रशासनबाट प्रविधिमैत्री, जनउत्तरदायी, प्रभावकारी सेवा प्रवाहमार्फत सुशासनको प्रत्याभूति गर्नु ।

उद्देश्य

१ गाउँपालिकाको काम कारवाहीलाई भ्रष्टाचारमुक्त, पारदर्शी, जनउत्तरदायी, नागरिकमैत्री तथा प्रविधिमैत्री बनाई शासन व्यवस्थामा जनविशवास अभिबृद्धि गर्ने

२ गाउंपालिकाको सार्वजनिक प्रशासनलाई पारदर्शी, परिणामुखी, जवाफदेही बनाई सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउनु ।

८.२.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: गाउँपालिकाको काम कारवाहीलाई भ्रष्टाचारमुक्त, पारदर्शी, जनउत्तरदायी, नागरिकमैत्री तथा प्रविधिमैत्री बनाई शासन व्यवस्थामा जनविशवास अभिबृद्धि गर्ने	
१.१ कानून तथा व्यवहारमा सुधार गरी सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउने	१.१.१ छीटो, छरितो, गुणस्तरीय र प्रभावकारी सेवा प्रवाह गर्न कानूनी तथा नीतिगत आधार तयार गरिनेछ, १.१.२ गाउँपालिकामा E-Governance लागु गरी आधुनिक प्रविधिमैत्री र सेवाग्राहीमैत्री कार्यस्थलको रुपमा स्थापित गरिनेछ, १.१.३ गाउँपालिकाको वेभसाइटलाई सूचनामूलक रुपमा विकास गराइनेछ, १.१.४ गाउँपालिका वडा कार्यालयहरु तथा विषयगत शाखा तथा कार्यालयहरुमा नागरिक वडापत्र र सुझाव पेटिकाको व्यवस्था गरिनेछ ।
१.२ विकास आयोजनाहरुको अनुगमन गरी कार्यान्वयनमा आइपरेका समस्यालाई तत्काल सम्बोधन गर्ने	१.२.१ विकास निर्माणमा आइपरेका समस्या तत्काल संवोधनका लागि अध्यक्षको संयोजकत्वामा विकास समस्या समाधान समितिको व्यवस्था गरिनेछ, १.२.२ वस्तुगत सूचकमा आधारित अनुगमन प्रणाली विकास गरिनेछ, १.२.३ नागरिकको गुनासो समयमै संबोधन गर्न गुनासो अधिकारीको व्यवस्था गरिनेछ ।
१.३ पदाधिकारी तथा कर्मचारीको कार्यसम्पादनलाई मापन योग्य बनाउने	१.३.१ सार्वजनिक पद धारण गरेका व्यक्तिले सदाचारलाई जीवनशैलीकै रुपमा अनुसरण गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ, १.३.२ कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन पद्धतिलाई वैज्ञानिक र वस्तुपरक बनाइनेछ ।
१.४ सरकारी काम कारवाहीप्रति जनविश्वास अभिबृद्धि गर्ने	१.४.१ सरकारी कामकारवाहीलाई मितव्ययी बनाउन र एक रुपता कायम गर्न खर्चको मापदण्ड र कार्यक्रम संचालन निर्देशिका तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ, १.४.२ सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक परीक्षण, सूचना सम्प्रेषण, खर्चको विवरण सार्वजनिक गर्ने जस्ता पारदर्शिताका औजारहरुलाई अधिकतम प्रयोग गरिनेछ, १.४.३ सुशासन नियमावली तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
उद्देश्य २: गाउंपालिकाको सार्वजनिक प्रशासनलाई पारदर्शी, परिणामुखी, जवाफदेही बनाई सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउनु	
२.१ गाउंपालिकाको प्रशासनलाई जनउत्तरदायी बनाउने	२.१.१ जवाफदेही, नागरिकमैत्री र जनउत्तरदायी सेवा प्रवाह गर्न O &M Survey गरी विद्यमान सङ्गठन संरचनामा परिमार्जन गरिनेछ, २.१.२ प्रदेश सरकारसंगको समन्वयमा गाउंपालिका अन्तरगत कार्यरत कर्मचारीको क्षमता विकास तालिमको व्यवस्था गरिनेछ, २.१.३ गाउंपालिकाको प्रशासनलाई चुस्त सुशासनयुक्त बनाउन क्रमशः E-Governance अबलम्बन गरिनेछ,

	२.१.४ संरचनागत (शाखागत) र प्रत्येक कर्मचारीको कार्य विवरण बनाई कार्यसम्पादन सम्झौताको व्यवस्था गरिनेछ।
२.२ योजना/कार्यक्रम कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता अभिबृद्धि गर्ने	२.२.१ योजना/कार्यक्रम कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता ल्याउन जिम्मेवार पदधिकारीको कार्य जिम्मेवारी र जवाफदेहिता तोकी कार्यसम्पादन सूचक सहितको कार्यसम्पादन सम्झौता गर्ने कानूनि व्यवस्था गरिनेछ, २.२.२ प्रत्येक वर्ष श्रावण महिनाभित्र योजना कार्यान्वयन कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ, २.२.३ योजना/कार्यक्रमको अनुगमन गरी प्राप्त पृष्ठपोषण अनुरुप कार्यान्वयनमा लगिनेछ।
२.३ प्रशासनिक सुशासन कायम गर्न कर्मचारीको प्रशासनिक क्षमता अभिबृद्धि गर्ने	२.३.१ कार्य प्रभावकारिताका लागि कर्मचारीलाई सक्षम र प्रतिस्पर्धी बनाउन क्षमता अभिबृद्धका लागि तालिम तथा उत्प्रेरणाका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ, २.३.२ भ्रष्टाचार बिरुद्ध शुन्य सहनशीलता अनुरुप प्रशासनमा सदाचारिता अभिबृद्धि गरिनेछ।

८.२.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र.सं.	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु. हजारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**संस्थागत विकास तथा सुशासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	कार्यसम्पादन सूचकमा आधारित प्रोत्साहन कार्यविधि निर्माण	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	५०	पालिका
		१.१.२	१	गाउँपालिका तथा सबै वडा र विषयगत शाखाहरुलाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाउने	पटक	पालिका		५	०	०	०	०	०	०	पालिका
		१.१.३	१	गाउँपालिकाको वेभसाइटलाई अत्याधिक सूचना मूलक बनाउन नियमित अद्यावधिक गर्ने	पटक	पालिका		५	०	०	०	०	०	०	पालिका
		१.१.४	१	गाउँपालिका वडा कार्यालयहरु तथा सबै विषयगत शाखाहरुमा नागरिक वडापत्र र सुझाव पेटिका राख्ने	पटक	पालिका	१	०	०	०	०	०	०	०	पालिका
	१.२	१.२.१	१	विकास समस्या समाधान समितिको गठन र कार्यान्वयन	संख्या	पालिका		१	०	०	०	०	०	०	पालिका
		१.२.२	१	अनुगमन सूचक निर्माण तथा कार्यान्वयन	पटक	पालिका		१	५०	०	०	०	०	५०	पालिका
		१.२.३	१	गुनासो सुन्ने अधिकारीको व्यवस्था र क्षमता विकास	संख्या	पालिका		१	२०	०	०	०	०	२०	पालिका
	१.३	१.३.१	१	जनप्रतिनिधिहरुको आचार संहिता तर्जुमा	संख्या	पालिका		१	२५	०	०	०	०	२५	पालिका
			२	सदाचार सम्बन्धी तालिम	पटक	पालिका		२	०	५०	०	०	५०	१००	पालिका
		१.३.२	१	कार्यसम्पादन सूचक निर्माण	पटक	पालिका		१	२५	०	०	०	०	२५	पालिका
	१.४	१.४.१	१	खर्चको मापदण्ड र कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि तर्जुमा	संख्या	पालिका		२	१००	०	०	०	०	१००	पालिका
		१.४.२	१	प्रत्येक चौमासिकमा सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम (वडास्तर तथा पालिकास्तर)	पटक	पालिका/वडा		१८	३००	३००	३००	३००	३००	१५००	पालिका
			२	गाउँपालिका तथा वडाहरुबाट प्रवाह हुने सेवाको विषयमा वार्षिक १ पटक सामाजिक परीक्षण	पटक	पालिका		५	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०	पालिका
		१.४.३	१	सुशासन नियमावली तर्जुमा	संख्या	पालिका		१	०	५०	०	०	०	५०	पालिका
	२.१	२.१.१	१	O & M Survey गर्ने	पटक	पालिका		१	३००	०	०	०	०	३००	पालिका
		२.१.२	१	कर्मचारीहरुको सेवाकालिन तालिम	जना	पालिका		१०	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
		२.१.३	१	विद्युतीय शासन पद्धतिका लागि सूचना प्रविधि तालिम	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
		२.१.४	१	शाखागत तथा कर्मचारीगत कार्य विवरण तयारी र कार्यसम्पादन सम्झौता	पटक	पालिका		१	१००	०	०	०	०	१००	पालिका

२	२.२	२.२.१	१	योजना/कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यसम्पादन सम्झौता सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	५०	पालिका
		२.२.२	१	योजना/कार्यक्रम कार्यान्वयन वार्षिक कार्यतालिका निर्माण	संख्या	पालिका		५	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	पालिका
		२.२.३	१	योजना अनुगमनको पृष्ठपोषण कार्यान्वयन	पटक	पालिका		५	०	०	०	०	०	०	पालिका
	२.३	२.३.१	१	योजना/कार्यक्रम कार्यान्वयन अभिमुखीकरण कार्यक्रम	पटक	पालिका		५	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	पालिका
			२	उत्कृष्ट कर्मचारी प्रोत्साहन पुरस्कार	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
		२.३.२	१	कर्मचारी आचार संहिता निर्माण र कार्यान्वयन	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	५०	पालिका
	जम्मा								**१५९५**	**९२५**	**८२५**	**८२५**	**८७५**	**५०४५**	
	पालिकाको हिस्सा								**१५९५**	**९२५**	**८२५**	**८२५**	**८७५**	**५०४५**	

८.२.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईंको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	सार्वजनिक प्रशासनबाट प्रविधिमैत्री, जनउत्तरदायी, प्रभावकारी सेवा प्रवाह मार्फत सुशासन कायम भएको हुने	सूचना प्रविधिमैत्री वडा कार्यालय तथा विषयगत शाखा	संख्या								वार्षिक प्रतिवेदन	सूचना प्रविधि शाखा	
असर १	गाउँपालिकाको कामकारवाही भ्रष्टाचारमुक्त पारदर्शी जनउत्तरदायी नागरिकमैत्री तथा प्रविधिमैत्री भई शासन व्यवस्थामा जन विश्वास अभिबृद्धि भएको हुने	आवधिक योजना तर्जुमा	संख्या	२	०	०	०	०	०	२	,,		
		मध्यमकालिन खर्च संरचना	संख्या								,,	,,	
		अनलाइन प्रतिवेदन प्रणाली प्रयोग गर्ने वडा तथा शाखा	संख्या								,,	,,	
		कुल वार्षिक खर्चमा बेरुजु	प्रतिशत	२.५८							,,	,,	
		भ्रष्टाचार सम्बन्धि उजुरी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.१	छिटो छरितो गुणस्तरीय प्रभावकारी सेवा प्रवाहका लागि कानूनी तथा नीतिगत आधार तयार भएको हुने	कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यविधि निर्माण	संख्या								,,	,,	
		प्रोत्साहन पुरस्कार पाउने कर्मचारी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.२	गाउँपालिका, वडा कार्यालय, विषयगत शाखाहरु आधुनिक र सेवाग्राहीमैत्री कार्यस्थलको रुपमा स्थापित भएको हुने	प्रविधिमैत्री, कार्यालय, वडा, शाखाहरु	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.३	गाउँपालिकाको गतिविधिहरुको विवरण वेभसाइटमा नियमित प्रकाशन तथा अद्यावधिक भएको हुने	गाउँपालिकाको वेभसाइट Visit गर्ने Viewers	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.४	गाउँपालिका र अन्तरगतका सबै कार्यालय शाखाहरुमा नागरिक वडापत्र र सुझाव पेटिकाको व्यवस्था भएको हुने	नागरिक बडापत्र र सुझाव पेटिका हुने कार्यालय/शाखा	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.५	विकास समस्या समाधान समितिको गठन भई विकास सम्बन्धी समस्याहरुको तत्काल संवोधन भएको हुने	विकास समस्या समाधान समितिले संवोधन गरेका योजना	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.६	वस्तुगत सूचकमा आधारित अनुगमन प्रणाली विकास भएको हुने	अनुगमन गरिएका योजना	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.७	गुनासो सुन्ने अधिकारीबाट गुनासो संवोधन भएको हुने	संवोधन भएको गुनासो	संख्या								,,	,,	

प्रतिफल १.८	सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले सदाचारलाई जीवनशैलीकै रुपमा अनुसरण गर्नुपर्ने व्यवस्था भएको हुने	आचार संहिता उल्लंघनको उजुरी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.९	मूल्याङ्कन पद्धति वस्तुपरक भएको हुने	कार्यसम्पादन सूचक निर्माण	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल १.१०	सरकारी कामकारवाहीलाई मितव्ययी बनाउन आधुनिक सुचना प्रविधिको प्रयोग गर्ने तथा निश्चित मापदण्डका आधारमा खर्च गर्ने व्यवस्था भएको हुने	खर्चको मापदण्ड र कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि निर्माण	संख्या		२	०	०	०	०	२	,,	,,	
प्रतिफल १.११	सार्वजनिक सुनुवाई सामाजिक परीक्षण सूचना सम्प्रेषण खर्चको विवरण सार्वजनिक गरी गाउँपालिकाको कामकारवाही पारदर्शी भई गाउँपालिकाको सकारात्मक छवि निर्माण भएको हुने	सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम	संख्या								,,	,,	
		सामाजिक परीक्षण कार्यक्रम	संख्या								,,	,,	
		व्यवस्थापन परीक्षण	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.११	सुशासन नियमावली निर्माण भई सार्वजनिक प्रशासनमा सुशासन कायम भएको हुने	सुशासन नियमावली निर्माण	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
असर २	गाउंपालिकाको सार्वजनिक प्रशासन पारदर्शी, परिणाममुखी र जवाफदेही भई सार्वजनिक सेवा प्रवाह प्रभावकारी भएको हुने	सेवाग्राही सन्तुष्टी	प्रतिशत								,,	,,	
		भ्रष्टाचार सम्बन्धी उजुरी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.१	O & M Survey भई विद्यमान संगठन संरचनामा परिमार्जन भएको हुने	O & M Survey	पटक		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल २.२	गाउंपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुले सेवाकालिन तालिम प्राप्त गरी सेवा प्रवाह प्रभावकारी भएको हुने	सेवाकालिन तालिममा सहभागी कर्मचारी	संख्या		२	२	२	२	२	१०	,,	,,	
प्रतिफल २.३	गाउंपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवामा क्रमशः अनलाइन तथा अफलाइन सफ्टवेयर प्रयोग भई विद्युतीय शासन प्रणाली तर्फ अगाडी बढेको हुने	अनलाक्षन तथा अफलाइन सफ्टवेयर प्रयोग भएको सेवा	संख्या	९	१	२	१	१	१	१५	,,	,,	
प्रतिफल २.४	शाखागत र कर्मचारीगत कार्यविवरण तयार भइ सोही वनोजिम कार्यसम्पादन सम्झौता भई सार्वजनिक प्रशासन जिम्मेवार र जवाफदेही भएको हुने	तयार भएको कार्यविवरण	संख्या								,,	,,	
		कार्यसम्पादन सम्झौता	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.५	योजना/कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यसम्पादन सम्झौता सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण भई सोही वमोजिम योजना/कार्यक्रमको प्रमुख जिम्मेवारीमा रहेको पदाधिकारीलाई जिम्मेवार बनाइएको हुने	योजना/कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यसम्पादन सम्झौता सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल २.६	योजना/कार्यक्रम कार्यान्वयन वार्षिक कार्यतालिका निर्माण भई सोही वमौजिम कार्यसम्पादन भएको हुने	वार्षिक कार्यतालिका निर्माण	संख्या		१	१	१	१	१	५	,,	,,	
प्रतिफल २.७	योजना/कार्यक्रमको अनुगमनबाट प्राप्त पृष्ठपोषण वमोजिम परिमार्जन भएको हुने	पृष्ठपोषण प्राप्त योजना/कार्यक्रम	संख्या								,,	,,	
		पृष्ठपोषण वमोजिम परिमार्जित योजना	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.८	योजना/कार्यक्रम कार्यान्वयन अभिमुखीकरणबाट कार्य सम्पादनमा सुधार आई प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुने	अभिमुखीकरण कार्यक्रम	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.९	कार्यसम्पादनमा उत्कृषट कर्मचारी पुरस्कृत भई अन्य कर्मचारीमा उत्प्रेरणा जागेको हुने	पुरस्कृत कर्मचारी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.१०	कर्मचारीको आचार संहिता बनी कर्मचारीमा सदाचारिता कायम भएको हुने	कर्मचारी आचार संहिता	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	

८.३ वित्तीय सुशासन

८.३.१ पृष्ठभूमि

सार्वजनिक स्रोतको मितव्ययी र अधिकतम परिचालन गरी उच्चतम प्रतिफल हासिल गर्नु हरेक सरकारको दायित्व हुन्छ। यसका लागि हरेक सरकारमा वित्तीय सुशासन कायम गर्नु आवश्यक छ। आयव्ययको वित्तीय प्रतिवेदन तथा लेखापरीक्षण मार्फत वित्तीय व्यवस्थापनमा पारदर्शिता र जवाफदेहिता अभिबृद्धि गरी नागरिकलाई वित्तीय सुशासनको प्रत्याभूति दिनु पर्ने हुन्छ । सार्वजनिक आय र व्ययको अद्यावधिक स्थिति लेखाङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीलाई नियमित र एकरुपता कायम गरी प्रभावकारी बनाउँदै लैजानको लागि सूचना प्रविधिमा आधारित वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली प्रयोगमा आएको छ। सार्वजनिक खर्चको पारदर्शिता अभिबृद्धि गर्न सरकारी निकायका कार्यक्रम तथा खर्चलाई सार्वजनिकीकरण गर्ने पद्धतिको समेत विकास भएको छ।

८.३.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

घिरिङ गाउंपालिकाले आय र व्ययको लेखाङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणाली विद्युतीय प्रणाली (SuTRa) प्रयोग गर्दै आइरहेको छ। भुक्तानी प्रणाली पूर्ण रुपमा विद्युतीय भुक्तानी प्रणाली (EFT) प्रयोग गरेको छ। यस प्रणाली अनुसार भुक्तानी प्राप्तकर्ताको बैंक खातामा सिधै रकम ट्रान्स्फर हुने हुनाले चेक साट्नुपर्ने झनन्झट हुंदैन। राजस्व सङ्कलनका लागि पनि अनलाइन सफ्टवेयर प्रयोग गरेको छ । यी विद्युतीय प्रणालीहरुमा लेखाङ्कन र प्रतिवेदन प्रणालीबाटै प्राप्त गर्न सकिने भएकोले सबै आर्थिक कारोबारहरु सहज र सरल भएको छ। चुहावटको नियन्त्रण गर्न पनि सहज हुनेहुनाले वित्तीय सुशासनमा पनि सुधार हुंदै गएको छ। साथै सार्वजनिक खरिदको ठेक्का प्रक्रियामा पूर्णरुपमा E-Biddibg प्रयोगमा आउंदा प्रतिस्पर्धामा प्रोत्साहन र पारदर्शिता कायम भएको छ।

(२) सबल पक्ष

(क) आम्दानी र खर्चमा पूर्णरुपमा विद्युतीय प्रणालीको प्रयोग हुनु,
(ख) भुक्तानी प्रणालीमा EFT को पूर्ण प्रयोग हुनु,
(ग) स्थानीय खरिद नियमावली बन्नु,
(घ) सार्वजनिक खरिदको ठेक्का प्रक्रियामा पूर्णरुपमा E-Biddibg प्रयोगमा आउनु,
(ङ) प्रणालीबाट प्रतिवेदन प्राप्त गर्न सकिने हुंदा नियमित सार्वजनिकीकरणमा सहजता आउनु

(३) दुर्बल पक्ष

(क) चालु खर्चमा भएको बढोत्तरीसँगै वित्तीय सुशासनको स्थिति खस्कँदै जानु,
(ख) बेरुजुको मात्रामा बृद्धि हुँदै जानु,
(ग) आर्थिक उत्तरदायित्व तथा जवाफदेहिताको अवस्था कमजोर हुनु,
(घ) विकास खर्च अपेक्षित गति र परिमाणमा नहुनु।

(४) अवसर

(क) गाउँ पालिकाको आय र व्यय अनुमान प्रत्येक वर्षको १० गतेभित्र गाउँसभामा पेश गर्ने कानूनी व्यवस्था हुनु,
(ख) आय व्ययको लेखाङ्कन प्रणाली संघीय सरकारबाटै उपलब्ध हुनु,
(ग) जिन्सी आम्दानी खर्च संघीय सरकारबाटै उपलब्ध अनलाइन सफ्टवेयरमा आधारित हुनु,
(घ) संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने बजेटको कार्यतालिका हुनु
(ङ) आन्तरिक तथा अन्तिम लेखापरीक्षणको कानूनी व्यवस्था हुनु
(च) बैंकिङ् प्रणालीबाट मात्र भुक्तानी पद्धतिको विकास हुनु

(५) चुनौति

(क) संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान समयमै प्राप्त गर्नु,

(ख) तोकिएको समयमै कार्यक्रम र बजेट स्वीकृत गर्नु,

(ग) समयमा ठेक्का वन्दोवस्त गर्नु,

(घ) पूंजीगत खर्च बृद्धि गर्नु,

(ङ) आन्तरिक लेखापरीक्षण र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सुदृढीकरण गर्नु,

(च) खरिद कार्यलाई सार्वजनिक खरिद ऐनको मर्म अनुरुप मितव्ययी र प्रतिस्पर्धि बनाउँदै आर्थिक वर्षको अन्त्यमा मात्रै अत्याधिक खर्च गर्ने प्रवित्तिमा रोक लगाउनु,

(छ) बेरुजुको मात्रा घटाउनु,

(ज) वित्तीय पारदर्शिता कायम गर्नु ।

८.३.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य

दीर्घकालिन सोंच

"प्रभावकारी सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापन मार्फत वित्तीय सुशासन"

लक्ष्य

सार्वजनिक आय र व्ययलाई व्यवस्थित, पारदर्शी र अनुमानयोग्य बनाई समग्र विकास प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउने ।

उद्देश्य

१ गाउँपालिकाको सार्वजनिक आय र व्यय प्रणाली पारदर्शी एवं प्रभावकारी बनाउनु ।

८.३.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: गाउँपालिकाको सार्वजनिक आय र व्यय प्रणाली पारदर्शी एवं प्रभावकारी बनाउनु	
१.१ वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढीकरण गर्ने	१.१.१ वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढ गरी राजश्व परिचालन क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ, १.१.२ वित्तीय व्यवस्थापनका सबै क्षेत्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई विस्तार गरिनेछ, १.१.३ आयव्यय सार्वजनिक गरी पारदर्शिता कायम गरिनेछ ।
१.२ सार्वजनिक खरिदलाई पारदर्शी, प्रतिस्पर्धी र प्रभावकारी बनाउने	१.२.१ गाउंपालिकाको खरिद कानुन तथा गुरु योजना निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ, १.२.२ विकास आयोजनाहरुको ठेक्का निर्धारित समयभित्रै गर्ने तथा पूर्ण रुपमा विद्युतीय बोलपत्र प्रयोगमा ल्याइनेछ, १.२.२ निर्धारित समय अगावै काम सम्पन्न गर्ने ठेकेदारलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने ।

८.३.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र. सं.	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु. हजारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**वित्तीय सुशासन सुदृढीकरण कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	प्रत्येक वर्ष राजश्व सम्बन्धी अध्ययन गर्ने (राजश्व परामर्श समितिले)	पटक	पालिका		५	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	**पालिका**
			२	कर्मचारीको राजश्व परिचालन क्षमता अभिबृद्धि गर्ने	पटक	पालिका		३	२५	०	२५	०	२५	**७५**	**पालिका**
		१.१.२	१	बजेट तथा योजना सूचना प्रणालीको विकास सुदृढ गर्ने	संख्या	पालिका		३	३००	०	३००	०	३००	**९००**	**पालिका**
			२	वित्तीय व्यवस्थापन तथा लेखाङ्कन सम्बन्धी तालिम	जना	पालिका		२	०	५०	०	५०	०	**१००**	**पालिका**
		१.१.३	१	खर्च विवरण प्रत्येक ३ महिनामा कार्यपालिकामा पेश गर्ने र सार्वजनिक गर्ने	पटक	पालिका		२०	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
	१.२	१.२.१	१	सार्वजनिक खरिद नियमावली तर्जुमा	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	**पालिका**
			२	खरिद गुरु योजना निर्माण	संख्या	पालिका		१	२५	०	०	०	०	**२५**	**पालिका**
		१.२.२	१	ठेक्का सम्बन्धी वार्षिक कार्यतालिका बनाइ कार्यान्वयन गर्ने	पटक	पालिका		५	०	०	०	०	०	**०**	**पालिका**
			२	ई-बिडिङ् सम्बन्धी तालिम	पटक	पालिका		३	१००	०	१००	०	१००	**३००**	**पालिका**
		१.२.२	१	समयमै काम सम्पन्न गर्ने ठेकेदारलाई प्रोत्साहन गर्ने कार्विधि बनाई लागु गर्ने	पटक	पालिका		५	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**	**पालिका**
	जम्मा								**१०५०**	**६००**	**९७५**	**६००**	**९७५**	**४२००**	
	पालिकाको हिस्सा								**१०५०**	**६००**	**९७५**	**६००**	**९७५**	**४२००**	

८.३.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७				
प्रभाव	सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापन पारदर्शी र अनुमानयोग्य बनी समग्र विकास प्रक्रिया प्रभावकारी भई वित्तीय सुशासन कायम भएको हुने	औषच वार्षक पूंजीगत खर्च	प्रतिशत		७०	७५	८०	८५	९०	९०	वार्षिक प्रतिवेदन	आर्थिक प्रशासन शाखा	
		कुल खर्चमा औषत वार्षिक बेरुजु	प्रतिशत	२.५८	१	०.५	०.२५	०.१	०	०			
असर १	गाउँपालिकाको सार्वजनिक आय र खर्च प्रणाली पारदर्शी र प्राभावकारी भएको हुने	निर्धारित समयमा वार्षिक बजेट स्वीकृत	पटक		१	१	१	१	१	५	,,		
		वार्षिक योजना/कार्यक्रम वेवसाइटमा	पटक		१	१	१	१	१	५	,,	,,	

		आयव्ययको अद्यावधिक विवरण वेवसाइटमा	पटक		४	४	४	४	४	२०	”	”	
प्रतिफल १.१	वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढ भई राजश्व परिचालन क्षमता बृद्धि भएको हुने	आन्तरिक राजश्व आम्दानीमा वार्षिक बृद्धि	प्रतिशत								„	राजश्व शाखा	
		राजश्व अध्ययन प्रतिवेदन	संख्या		१	१	१	१	१	५			
प्रतिफल १.२	वित्तीय व्यवस्थापनका सबै क्षेत्रमा विद्युतीय कारोबार विस्तार भएको हुने	EFT बाट भुक्तानी	प्रतिशत								„	आर्थिक प्रशासन शाखा	
		आय सफ्टवेयर प्रयोग	संख्या								„		
		भुक्तानी सफ्टवेयरको प्रयोग	संखया								„		
		प्रणालीबाटै प्राप्त प्रतिवेदन सार्वजनिक	पटक		४	४	४	४	४	२०	„		
प्रतिफल १.३	गाउंपालिकाको सार्वजनिक खरिख नियमावली र ५ वर्षे खरिद गुरु योजना निर्माण भई कार्यान्वयन भएको हुने	सार्वजनिक खरिद नियमावली निर्माण	संख्या		१	०	०	०	०	१	”	”	
प्रतिफल १.४	विकास आयोजनाहरुको ठेक्का प्रक्रिया निर्धारित समयमा भई समयभित्रै सम्पन्न भएको हुने र ठेक्का प्रक्रिया पूर्ण रुपमा विद्युतीय प्रणालीमा आधारित भएको हुने	ठेक्का सम्बन्धी वार्षिक कार्यतालिका	संख्या		१	१	१	१	१	५	„	„	
		इविडिङमा आधारित ठेक्का	प्रतिशत								”	”	
प्रतिफल १.५	निर्धारित समय अगावै काम सम्पन्न गर्ने ठेकेदारलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था भएको हुने	समयमा ठेक्का सक्ने ठेकेदारलाई प्रोत्साहन कार्यविधि	संख्या								”	”	
		पुरस्कृत निर्माण व्यवसायी	संख्या								„	„	

८.४ स्रोत परिचालन तथा योजना व्यवस्थापन

८.४.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई आर्थिक अधिकार क्षेत्रभित्रका सीमित क्षेत्रमा कर तथा शुल्क लगाई राजश्व संकलन गर्न, संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट राजश्व बाँडफाँड र अनुदान प्राप्त गर्न तथा ऋण लिन सक्ने अधिकार प्रदान गरेको छ। आन्तरिक आयका यीनै स्रोत तथा संघीय र प्रदेश सरकारबाट आउने अनुदानहरु र राजस्व बांडफांटबाट प्राप्त हुने आम्दानिको परिचालन गरी स्थानीय तहले आफ्नो सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापन गर्नु पर्दछ। स्थानीय तहलाई संघ र प्रदेशबाट समानिकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, विशेष अनुदान र समपुरक अनुदान गरी चार/चार प्रकारका अनुदान प्राप्त हुन्छ। राजश्व बाँडफाँड अन्तर्गत संघीय सरकारबाट मूल्य अभिबृद्धि कर, अन्तः शुल्क र रोयल्टी शिर्षक, प्रदेश सरकारबाट सवारी साधन कर शिर्षकको आम्दानीको हिस्सा प्राप्त हुन्छ भने स्थानीय तहबाट घरजग्गा रजिष्ट्रेशन, दहत्तर बहत्तर, विज्ञापन कर, पर्यटन शुल्क शिर्षकको राजश्व प्रदेशसँग बाँडफाँड गर्नुपर्ने हुन्छ। संविधान प्रदत्त स्थानीय तहले उठाउन पाउने कर, शुल्क, दस्तुरको दर र दायरा विवेकपूर्ण र न्यायपूर्ण रुपमा आम नागरिकको कर तिर्ने क्षमता भन्दा बोझिलो नहुने गरी सङ्कलन गर्नु पर्ने हुन्छ।

सन् २०३० सम्मका लागि तय गरिएको दिगो विकास लक्ष्य पूरा गर्न, संवैधानिक दायित्व पूरा गर्न तथा यस आवधिक योजनाले राखेको सोँच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति र कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी अधिकतम उपलब्धी हासिल गर्न विवकेपूर्ण लगानी र अधिकतम स्रोत परिचालन गरी व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ। जनताको करबाट प्राप्त हुने स्रोतको विनियोजन तथा लगानी गर्ने विषय अत्यधिक संवेदनशील हुने हुनाले यो कार्य अत्यन्त विवेकपूर्ण ढङ्गले गर्नु पर्ने हुन्छ।

८.४.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने समानिकरण अनुदान प्रस्ताव गरिएको भन्दा वास्तविक आय कम हुनु हुँदैन र प्रतिवर्ष बढ्दो क्रममा आउनु पर्नेमा विगत आर्थिक वर्षको संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने समानिकरण अनुदान प्रस्तावित अंकको औषत ९५.१६ प्रतिशत मात्र प्राप्त भएको छ। प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने समानीकरण अनुदान प्रस्तावित अंकको ८७.२६ प्रतिशत र राजस्व बांडफांड तर्फ राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने आम्दानी प्रस्तावित अंकको ७०.७५ प्रतिशत मात्र प्राप्त भएको छ। यस्तै गरी आन्तरिक प्रस्तावित आयको ६५.०६ प्रतिशत मात्र वास्तविक आय भएको छ। यसरी सबै क्षेत्रबाट लक्ष्य भन्दा कम आम्दानी हुंदा योजनाको सोँच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति बमोजिम लगानी सुनिश्चित हुन नसकी अपेक्षित नतिजा हासिल गर्न बाधा पुग्ने अवस्था हुन्छ।

(२) सबल पक्ष

(क) कानूनले तोकेकै समयमा बजेट पेश हुनु,
(ख) बार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट निर्माण गर्दा बस्तीस्तर र वडास्तरबाट योजना संकलन गरी विषयगत समिति र कार्यपालिकाबाट अन्तिम टुङ्गो लगाई गाउंसभामा पेश गर्नु,
(ग) आर्थिक ऐन तर्जुमा पूर्व राजस्व परामर्श समितिमा व्यापक छलफल भई करका दर तथा सिद्धान्त तय हुनु,
(घ) राजस्वको शिर्षकगत वार्षिक लक्ष्य निर्धारण हुनु,
(ङ) मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा हुनु।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान तथा आन्तरिक आय लक्ष्य अनुसार प्राप्त हुन नसक्नु,
(ख) आन्तरिक स्रोतको पूर्ण परिचालन हुन नसक्नु,
(ग) राजस्व संकलनमा दक्ष जनशक्ति नहुनु,

(घ) राजस्व प्रशासनलाई पूर्ण रुपमा प्रविधिमैत्री बनाउन नसक्नु,
(ङ) बजेट तर्जुमामा विद्युतीय प्रणाली लागु गर्न नसकिनु,
(च) बजेटको अभावमा योजनाहरुको भुक्तानी अर्को आर्थिक वर्षमा जिम्मेवारी सार्नु पर्ने हुनु,
(छ) बजेट/कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा पूर्वाधारमा मात्र बढी केन्द्रित हुनु ।

(४) अवसर

(क) बजेट पेश गर्ने मिति कानूनद्वारा निर्दिष्ट हुनु,
(ख) वित्तको प्रमुख स्रोत संघीय र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने व्यवस्था हुनु,
(ग) राष्ट्रिय प्राकृतिक तथा वित्त आयोगबाट अनुदान निर्धारण गर्ने व्यवस्था हुनु,
(घ) अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन कार्यान्वयनमा आउनु,
(ङ) स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने स्रोतका सम्ननधमा संविधानमै व्यवस्था हुनु
(च) स्थानीय विशिष्टता, आवश्यकताका आधारमा योजना तथा कार्यक्रम तयगरी बजेट विनियोजन गर्न सकिनु,
(छ) स्थानीय करदाताको क्षमता अनुसार आन्तरिक कर व्यवस्थापन गर्न पाइनु ।

(५) चुनौति

(क) अनुमानित (प्रस्तावित) आय वमोजिम वास्तविक आय प्राप्त गर्नु,
(ख) आन्तरिक आयका स्रोतहरुको पहिचान र परिचालन गर्नु,
(ग) बजेट तथा कार्यक्रम यथार्थ परक बनाउनु,
(घ) आवधिक योजनाका आधारमा वार्षिक योजना निर्माण गर्नु,
(ङ) वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम दक्षतापूर्वक कार्यान्वयन गर्नु,
(च) टुक्रे योजनालाई निरुत्साहित गरी परिणाममुखी योजना तर्जुमा गर्नु ।

८.४.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति

दीर्घकालिन सोंच

“वित्तीय स्रोतको अधिकतम् परिचालन र विवेकपूर्ण विनियोजनबाट घिरिङको समृद्धि”

लक्ष्य

राजस्वको कुशल परिचालन र दक्षतापूर्ण विनियोजनबाट दिगो समृद्धि हासिल गर्ने ।

उद्देश्य

१ राजस्व परिचालन प्रणालीको सबलीकरण गर्नु,
२ उत्पादनशील रोजगारी सिर्जना र उत्पादकत्व बृद्धि हुने गरी योजना तर्जुमा गर्नु,
३ सामाजिक न्याय सहितको लगानीको वितरण गर्नु ।

८.४.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: राजस्व परिचालन प्रणालीको सबलीकरण गर्नु	
१.१ गाउंपालिकाको आन्तरिक राजस्व प्रणालीको सबलीकरण गरी आन्तरिक आयबाट चालु खर्च धान्न सक्ने बनाउनु	१.१.१ राजस्व सम्भाव्यता अध्ययन तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ, १.१.२ राजस्व शाखाका कर्मचारीको क्षमता विकास गरिनेछ, १.१.३ करदाताको तथ्यांक प्रविष्टी गरिनेछ,

	१.१.४ राजस्व प्रशासनमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गरिनेछ, १.१.५ करदाता शिक्षा सञ्चालन तथा कर सम्बन्धी जानकारी/सूचना प्रचार गरी करदाता प्रोत्साहन कायक्रम गरिनेछ।
उद्देश्य २: उत्पादनशील रोजगारी सिर्जना र उत्पादकत्व बृद्धि हुनेगरी योजना तर्जुमा गर्नु	
२.१ रोजगारीका अवसरको सिर्जना, उत्पादन र उत्पादकत्वमा बृद्धि एवं पूंजी निर्माण हुने गरी स्रोतको महत्तम परिचालन गर्ने	२.१.१ कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य, पर्यटन क्षेत्रको विकासका लागि सबल पूर्वाधार निर्माण गर्नेगरी योजना प्राथमिकीकरण गरी वार्षिक योजना तर्जुमा गरिनेछ, २.१.२ आवधिक योजना र वार्षिक योजना बीच तादात्म्यता कायम गर्न मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।
उद्देश्य ३: सामाजिक न्याय सहितको लगानीको वितरण गर्नु	
३.१ पूर्वाधार विकास तथा सामाजिक क्षेत्रमा लगानी गर्दा समाजका सबै वर्ग र क्षेत्रमा समन्यायिक वितरण गर्ने	३.१.१ सार्वजनिक निर्माण र सामाजिक क्षेत्रबाट प्राप्त लगानीको प्रतिफल समाजका सबै वर्ग र क्षेत्रमा समन्यायिक वितरण हुने प्रबन्ध मिलाइनेछ।
३.२ गाउँपालिकाको आर्थिक नीतिको मूल प्रवाहमा आउन नसकेका नागरिकलाई सामाजिक संरक्षणका माध्यमबाट मूल प्रवाहीकरण गर्ने	३.२.१ आर्थिक र सामाजिक रुपले पछाडि परेका नागरिकलाई सामाजिक संरक्षणका कार्यक्रम मार्फत संरक्षण गरिनेछ

८.४.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र.सं.	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु. हजारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**स्रोत परिचालन तथा योजना व्यवस्थापन कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	राजस्व संभाव्यता अध्ययन तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण	संख्या	पालिका		१	३००	०	०	०	०	३००	पालिका
		१.१.२	१	राजस्व शाखाका कर्मचारीको क्षमता विकास तालिम	पटक	पालिका		२	०	१००	०	१००	०	२००	पालिका
		१.१.३	१	करदाता तथ्यांक संकलन र प्रविष्टी	पटक	पालका/वडा		५	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	पालिका
		१.१.४	१	राजस्व व्यवस्थापन सूचना प्रणाली खरिद	पटक	पालिका		१	५००	०	०	०	०	५००	पालिका
		१.१.५	१	करदाता शिक्षा कार्यक्रम	पटक	पालिका		१	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
			२	कर सम्बन्धी सूचना तयारी तथा प्रचार प्रसार	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	पालिका
			३	तोकिएको समयमा कर तिर्ने करदातालाई छुट	पटक	पालिका		५	०	०	०	०	०	०	
२	२.१	२.१.१	१	टोल विकास संस्था तथा वडा समितिलाई योजना तर्जुमा सम्बन्धी तालिम	पटक	सबै वडा		३	२५०	०	२५०	०	२५०	७५०	पालिका
		२.१.२	१	मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा	संख्या	पालिका		२	३००	०	०	३००	०	६००	पालिका
३	३.१	३.१.१	१	लैंगिक तथा समावेशी उत्तरदायी बजेट निर्माण सम्बन्धी तालिम (विषयगत समिति तथा शाखा)	पटक	पालिका		२	१००	०	०	१००	०	२००	पालिका
	३.२	३.२.१	१	गाउँपालिकाको आर्थिक नीतिमा सामाजिक संरक्षण कार्यक्रम एकीकृत गर्ने	पटक	पालिका		५	०	०	०	०	०	०	पालिका
	जम्मा								**१६७५**	**३२५**	**४७५**	**७२५**	**४७५**	**३६७५**	
	पालिकाको हिस्सा								**१६७५**	**३२५**	**४७५**	**७२५**	**४७५**	**३६७५**	

८.४.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	उपलब्ध स्रोत साधनको कुशल परिचालन र दक्षतापूर्ण विनियोजनबाट दिगो समृद्धि हासिल भएको हुने	आर्थिक बृद्धि दर	प्रतिशत								अध्ययन प्रतिवेदन	आर्थिक प्रशासन शाखा	
		लगानीको प्रतिफल वर्ग र क्षेत्रमा वितरण अवस्था	प्रतिशत										
असर १	राजस्व परिचालन प्रणाली सबल भई आन्तरिकि आयले चालु खर्च धान्न सक्ने अवस्था सृजना भएको हुने	आन्तरिक आय	रु हजारमा								वार्षिक प्रतिवेदन	राजस्व शाखा	
		चालु खर्च	रु हजारमा									आ.प्र. शाखा	

प्रतिफल १.१	गाउंपालिकाको राजस्व प्रणाली सबल भई आन्तरिक आयबाट चालु खर्च धानेको हुने	राजस्व सुधार योजना तर्जुमा	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	आर्थिक प्र. शाखा	
प्रतिफल १.२	राजस्व प्रशासन शाखाका कर्मचारीको क्षमता बृद्धि भई राजस्व संकलनमा सुधार भएको हुने	आन्तरिक आयमा बृद्धि	प्रतिशत								,,	राजस्व शाखा	
प्रतिफल १.३	करदाताको तथ्यांक प्रविष्टी भई कर आंकलन अनुमान योग्य भएको हुने	करदाता प्रविष्टी	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल १.४	राजश्व परिचालन सूचना प्रविधिमा आधारित भएको हुने	राजश्व ट्रयाकिङ प्रविधिको प्रयोग	संख्या		१					१	,,	राजश्व शाखा	
प्रतिफल १.५	करदाता शिक्षा कार्यक्रम र कर सम्बन्धी सूचना प्रचार प्रसार भई करदातामा करतिर्न तत्परता आएको हुने र तोकिएको समयमा कर तिर्ने करदाताले कर छुट पाएको हुने	करदाता शिक्षा सञ्चालन कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	,,	योजना शाखा	
		कर सम्बन्धी प्रचार सामग्री तयार	पटक		१	१	१	१	१	५	,,	,,	
		कर छुट पाउने कर दातान	संख्या										
असर २	योजना तर्जुमा सम्बन्धी तालीम पाई उत्पादनशील रोजगारी सिर्जना र उत्पादन बृद्धि हुने गरी योजना तर्जुमा भएको हुने	योजना तर्जुमा तालिम कार्यक्रम	पटक								,,	आर्थिक वि. शाखा	
		मध्यमकालिन खर्च संरचना निर्माण	संख्या		१	०	०	१	०	२			
प्रतिफल २.१	टोल विकास तथा वडा समितिका पदाधिकारीले योजना तर्जुमा सम्बन्धी तालीमा पाई उत्पादनशील रोजगारी सिर्जना र उत्पादकत्व बृद्धि हुने गरी योजना तर्जुमा भएको हुने	योजना तर्जुमा तालिम	संख्या								,,	योजना शाखा	
प्रतिफल २.२	मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा भई आवधिक योजना र वार्षिक योजनाको बिच तादात्म्यता कायम भएको हुने	मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा	संख्या		१	०	०	१	०	२		आ.प्र. शाखा	
असर ३	लगानीको वितरणले समाजका सबै वर्ग/क्षेत्र समेटेको हुने	लगानीले नसमेटेका वर्ग र क्षेत्र	संख्या								अध्ययन प्रतिवेदन	योजना शाखा	
प्रतिफल ३.१	लगानीको प्रतिफल समाजका सबै वर्ग र क्षेत्रमा समन्यायिक वितरण हुने प्रबन्ध भएको हुने	लगानीले नसमेटेका वर्गहरु	संख्या									,,	
प्रतिफल ३.२	आर्थिक र सामाजिक रुपले पछाडि परेका नागरिकको सामाजिक संरक्षणका कार्यक्रम मार्फत संरक्षण भएको हुने	सामाजिक संरक्षण कार्यक्रमले समेटेको समुदाय	संख्या								,,	,,	

परिच्छेद ९

तथ्याङ्क प्रणाली, योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

९.१ तथ्याङ्क प्रणाली

९.१.१ पृष्ठभूमि

तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन र विश्लेषण योजना तर्जुमा प्रक्रियाको पूर्वाधार हो। योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउन तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन र विश्लेषणको संस्थागत संरचनाको आवश्यकता पर्दछ। घिरिङ गाउँपालिकाले Online System मा आधारित Digital Profile तयार गरेको छ। गाउँपालिकाको सबै प्रकारका खण्डिकृत तथ्याङ्कहरु यस प्रणालीबाट संकलन गर्न सकिने गरी यो प्रणाली परिमार्जन गर्न सकिने हुनाले यस गाउँपालिकाको तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन र विश्लेषणको लागि भरपर्दो आधार तयार भएको छ। सूचना प्रविधि शाखाको प्रमुख जिम्मेवारीभित्र राखिएकोले यसलाई नियमित अद्यावधिक गर्न सकिन्छ। अतः गाउँपालिकाले यस प्रणालीलाई प्राथमिकता पूर्वक नियमित परिमार्जन र अध्यावधिक बनाउनु आवश्यक छ।

९.१.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष दुर्वल पक्ष अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकाले भरखरै प्रयोगमा ल्याएको तथ्याङ्क संकलन प्रशोधन र विश्लेषण प्रणालीलाई आवश्यकता अनुसार परिमार्जन तथा नियमित अध्यावधिक गर्नुपर्ने हुन्छ। शुद्धिकरण नगरी तथ्याङ्क प्रयोग गर्नु हुँदैन। तथ्याङ्क शुद्धीकरण तथा नियमित अध्यावधिक गर्नका लागि सूचना प्रविधि शाखामा कार्यरत कर्मचारी तथा वडा सचिवहरुको दक्षता अभिबृद्धि गर्नु जरुरी छ।

(२) सबल पक्ष

(क) Online System मा आधारित Digital Profile कार्यान्वयनमा आउनु,

(ख) व्यक्तिगत घट्ना दर्ता Online System बाट हुनु,

(ग) गाउंपालिकामा सूचना प्रविधि अधिकृतको व्यवस्था हुनु।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) Online System मा आधारित Digital Profile शुद्धिकरण र अद्यावधिक नहुनु,

(ख) वडा सचिव तथा वडा कार्यालयका कर्मचारीमा Digital Profile अद्यावधिक गर्ने ज्ञानको कमी हुनु,

(ग) तथ्याङ्क सङ्कलन प्राथमिकतामा नपर्नु,

(घ) तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन र विश्लेषण गर्न दक्ष जनशक्ति उपलब्ध नहुनु।

(४) अवसर

(क) राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट विभिन्न वषयगत क्षेत्रको वडास्तरसम्मका खण्डकीकृत तथ्याङ्क उपलब्ध हुनु,

(ख) प्रदेश स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रमबाट सहयोग उपलब्ध हुनु,

(ग) तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन र वितरण गर्न सघाउ पुग्ने नयांनयां प्रविधिहरुको विकास हुनु,

(घ) संघीय तथा प्रदेश सरकारका विभिन्न प्रतिवेदन तथा दस्तावेजहरुमा राष्ट्रिय, प्रदेशस्तरीय तथा गाउंपालिकास्तरीय खण्डीकृत तथ्याङ्कहरु उपलब्ध हुनु।

(५) चुनौति

(क) अध्ययन, अनुसन्धान र विश्लेषण गर्दै विषयगत समस्या, चुनौति र अवसरहरुको पहिचान गर्न सघाउ पुग्ने आवश्यक तथ्याङ्कहरुको संकलन र व्यवस्थापन गर्नु,

(ख) तथ्याङ्कमा आधारित योजना तर्जुमा गर्ने र योजनाहरुको प्राथमिकीकरण गर्ने परिपाटीको आधारशीला तय गर्नु,

(ग) संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले लिने तथ्याङ्क सङ्कलन र प्रशोधन मानहरुमा एकरुपता कायम गुनु,

(घ) तथ्याङ्कको मूल्य र महत्व बारे सचेतना जगाउनु,

(ङ) तथ्याङ्कको प्रयोगमा एकरुपता कायम गर्नु ।

९.१.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य र रणनीति

दीर्घकालिन सोंच

"योजना तर्जुमाका लागि गुणस्तरीय तथ्याङ्क"

लक्ष्य

नीति निर्माणका लागि आवश्यक विश्वसनीय र गुणस्तरीय तथ्याङ्क उपलब्ध गराउने ।

उद्देश्य

१ गाउँपालिकाको तथ्याङ्क प्रणालीलाई सबल बनाउनु,
२ तथ्याङ्क प्रणालीलाई आधुनिकीकरण गर्नु,
३ विश्वसनीय तथ्यपरक गुणस्तरीय र समयमै तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु ।

९.१.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: गाउँपालिकाको तथ्याङ्क प्रणालीलाई सबल बनाउनु	
१.१ दिगो विकासका लागि गाउँपालिकाको तथ्याङ्क प्रणालीलाई सुदृढ बनाउने	१.१.१ सूचना प्रविधि शाखालाई तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन र विश्लेषणको नेतृत्वदायी भूमिका प्रदान गरिनेछ र वडाहरुलाई तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने प्रस्थान विन्दूको रुपमा विकास गरिनेछ, १.१.२ सूचना प्रविधि शाखा विषयगत शाखा र वडामा कार्यरत कर्मचारीहरुको तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन, विश्लेषण र व्यवस्थापन गर्ने दक्षता र क्षमता बृद्धि गरिनेछ ।
१.२ तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन, व्यवस्थापन र प्रकाशनलाई व्यवस्थित बनाउने	१.२.१ तथ्याङ्क संकलन र प्रशोधन राष्ट्रिय मापदण्डको आधारमा गरिनेछ, १.२.२ तथ्याङ्क संकलन प्रणालीमा सम्भव भएसम्म गाउँपालिकामा प्रयोग भएका सबै सूचना व्यवस्थापन प्रणालीहरु जोडी कम्तिमा प्रत्येक वर्ष तथ्याङक अध्यावधिक गरी प्रशोधन, व्यवस्थापन र प्रकाशन गरिनेछ, १.२.३ आयोजना संचालन, मध्यकालिन र अन्तिम अवस्थाको तथ्याङ्क संकलन र विश्लेषण कार्यलाई नियमित रुपमा संचालन गरिनेछ ।
उद्देश्य २: तथ्याङ्क प्रणालीलाई आधुनिकीकरण गर्नु	
२.१ तथ्याङ्क संकलन प्रशोधन व्यवस्थापन र प्रकाशन प्रणालीको आधुनिकीकरण गर्ने	२.१.१ गाउँपालिकाले प्रयोगमा ल्याएको GIS मा आधारित अनलाईन तथ्याङ्क संकलन तथा व्यवस्थापन प्रणालीलाई आवश्यक तथ्याङ्कको आधारमा परिमार्जन गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: विश्वसनीय तथ्यपरक गुणस्तरीय र समयमै तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु	
३.१ सूचना प्रविधि शाखाबाट प्रशोधित तथ्याङ्कलाई भरपर्दो माध्यम मार्फत सार्वजनिक गर्ने	३.१.१ सूचना प्रविधिशाखाबाट प्रशोधित र अध्यावधिक तथ्याङ्कलाई कार्यपालिका बैठकबाट स्वीकृत गरेर मात्र वेभ पोर्टल र प्रकाशन मार्फत प्रयोगकर्ता समक्ष पुऱ्याउने कार्यलाई नियमित रुपमा सञ्चालन गरिनेछ ।

९.१.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्रम सं	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु. हजारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**तथ्याङ्क व्यवस्थापन सुदृढीकरण कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	तथ्याङ्क संकलन सम्बन्धी सूचना प्रविधि शाखा, विषयगत शाखा र वडाको कार्यविवरण निर्माण र कार्यान्वयन	प्याकेज	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	**पालिका**
		१.१.२	१	तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन, विश्लेषण र व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम	पटक	पालिका		३	१००	०	१००	०	१००	**३००**	**पालिका**
	१.२	१.२.१	१	राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार तथ्याङ्क अध्यावधिक	पटक	सबै वडा		५	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	**पालिका**
		१.२.२	१	गाउँपालिकाको अन्य विषयगत सफ्टवेयरसँग Profile को सम्बन्ध स्थापित गर्न Profile सफ्टवेयर परिमार्जन	पटक	पालिका		२	३००	०	०	३००	०	**६००**	**पालिका**
			२	तथ्याङ्क अध्याविध, प्रशोधन र व्यवस्थापन	पटक	पालिका/वडा		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	**पालिका**
		१.२.३	१	आयोजना सञ्चालन, मध्यकालिन र अन्तिम अवस्थाको तथ्याङ्क संकलन र विश्लेषण	पटक	पालिका		५	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	**पालिका**
२	२.१	२.१.१	१	GIS मा आधारित Online Profile लाई आवश्यक तथ्याङ्कको आधारमा नियमित परिमार्जन	पटक	पालिका		२	०	३००	०	०	३००	**६००**	**पालिका**
३	३.१	३.१.१	१	प्रत्येक वर्ष अध्यावधिक तथ्याङ्क कार्यपालिकाबाट स्वीकृति तथा प्रकाशन	पटक	पालिका		५	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	**पालिका**
	जम्मा								**७००**	**५५०**	**३५०**	**५५०**	**६५०**	**२८००**	
	पालिकाको हिस्सा								**७००**	**५५०**	**३५०**	**५५०**	**६५०**	**२८००**	

९.१.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	विश्वसनीय तथ्याङ्कको प्रयोगले गुणस्तरीय योजना तथा कार्यक्रम विकास गर्न सघाउ पुगेको हुने	नीति निर्माण तथा योजना तर्जुमा गर्ने तथ्याङ्क प्रयोगकर्ता	संख्या								वार्षिक प्रतिवेदन	सूचना प्रविधि शाखा	
असर १	गाउँपालिकाको तथ्याङ्क संकलन तथा व्यवस्थापन प्रणाली सबल भएको हुने	सूचना प्रविधि शाखाबाट उत्पादित तथ्याङ्क प्रकाशन	संख्या		१	१	१	१	१	५	,,		

प्रतिफल १.१	तथ्याङ्क संकलन सम्बन्धी सूचना प्रविधि शाखा, विषयगत शाखा तथा वडा कार्यालयहरुको कार्य विवरण तयार भएको हुने	कार्यविवरण सूची	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल १.२	सूचना प्रविधि शाखा, विषयगत शाखा र वडामा कार्यरत कर्मचारीहरुले तथ्याङ्क, सङ्कलन, प्रशोधन, विश्लेषण र व्यवस्थापन गर्न दक्षता हासिल भएको हुने	तथ्याङ्क संकलन सम्बन्धी तालिम प्राप्त कर्मचारी	संख्या								,,	,,	
		नियमित तथ्याङ्क अध्यावधिक	पटक		१	१	१	१	१	५			
प्रतिफल १.३	गाउँपालिकाले प्रयोगमा ल्याएका अन्य सफ्टवेयरहरुसँग प्रोफाईलको सम्बन्ध स्थापित भई प्रणालीबाटै तथ्याङ्क अध्यावधिक भएको हुने	कार्यालयमा प्रयोगमा रहेका अन्य सफ्टवेयरसंग प्रोफाईल सफ्टवेयर अन्तरसम्बन्धित भएको हुने	पटक		१	०	०	१	०	२	,,	,,	
प्रतिफल १.४	आयोनाहरुको सञ्चालन, मध्यकालिन र अन्तिम अवस्थाको तथ्याङ्क उपलब्ध भई विश्लेषण भएको हुने	योजना मूल्याङ्कन	संख्या		१	१	१	१	१	५	,,	,,	
असर २	गाउँपालिकाको तथ्यांक प्रणाली आधुनिकीकरण भएको हुने	आवश्यक तथ्याङ्कको आधारमा GIS मा आधारित Online Profile परिपार्जन	पटक		०	१	०	०	१	२	,,	,,	
प्रतिफल २.१	GIS मा आधारित Online Profile नियमित रुपमा परिमार्जन भएको हुने	तथ्यांक संकलन तथा प्रशोधन प्रणाली परिमार्जन	पटक		०	१	०	०	१	२	,,	,,	
असर ३	प्रत्येक वर्ष गाउँपालिकाको परिमार्जित तथ्यांक कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भई प्रकाशन भएको हुने	Profile प्रकाशन	पटक		१	१	१	१	१	५	,,	,,	
प्रतिफल ३.१	गाउँपालिकाको अध्यावधिक तथ्यांक कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भई वेभ पोर्टल र पुस्ताकाकारमा प्रकाशन भएको हुने	वेभ पोर्टल र Profile पुस्तिका	पटक		१	१	१	१	१	५	,,	,,	

९.२ योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन

९.२.१ पृष्ठभूमि

योजनाबद्ध विकासका लागि तथ्यगत अध्ययन अनुसन्धान र विश्लेषण गर्दै विषयगत विद्यमान अवस्था अवसर र सम्भावनाहरुको पहिचान गरी त्यसका आधारमा विषय केन्द्रित रणनीति र व्यावहारिक कार्यनीतिसहितको योजना आवश्यक पर्दछ । घिरिङ गाउँपालिकाको दोस्रो आवधिक योजनाको दीर्घकालिन सोंच **"कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य र पर्यटनको लागि सबल पूर्वाधार: घिरिङ समृद्धिको मूल आधार" लाई** 'कृषिमा व्यावसायीकरण, गुणस्तरीय शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितता र पर्यटन क्षेत्रको विकासका लागि दिगो पूर्वाधारको विकास गर्ने' दीर्घकालिन लक्ष्यका साथ यस गाउँपालिकाको दोस्रो पञ्च वर्षीय योजना तर्जमा गरिएको छ । योजनाहरुलाई तथ्य र प्रमाणमा आधारित र नतिजामुखी बनाउन हरेक आयोजनाको नतिजा खाका विकास गर्ने र सो को आधारमा योजनाको नियमित रुपमा मूल्याङ्कन गरी उपलब्धी सार्वजनिक गर्ने परिपाटी बसाउन आवश्यक भएको छ ।

९.२.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकाको पहिलो आवधिक योजना अन्तिम चरणमा छ । पहिलो आवधिक योजनाले परिमाणात्मक समष्टीगत दीर्घकालिन लक्ष्य उल्लेख नगरेकोले तथ्याङ्कगत समीक्षा गर्न सकिएन । तरपनि पहिलो योजना कार्यान्वयनमा आएपछि सडक पूर्वाधार, आधारभूत खानेपानीको आपूर्ति, सिंचाईको पूर्वाधार, पर्यटन क्षेत्र, कृषि तथा पशु पंक्षी, शिक्षा, स्वास्थ्य, सामाजिक विकास, प्रशासकीय तथा वित्तीय शासन व्यवस्थामा धेरै कामहरु भएका छन् । यसबाट आंशिक रुपमा योजनाका लक्ष्य हासिल उन्मुख देखिन्छ । यस गाउंपालिकामा पनि साना लागतका योजनाहरु धेरै हुने गरेको छ । आ.व. २०८०/०८१ मा जम्मा २२५ वटा योजना मध्ये रु. १ लाख भन्दा कमका योजना ११२, रु. १ लाख देखि ५ लाख सम्मको योजना ९० वटा, रु. ५ लाख देखि १० लाख सम्मका १३ वटा, रु. १० लाख देखि २५ लाखसम्मको २ वटा र रु. २५ लाख भन्दा माथिको ८ वटा छन् । यसरी साना लागतमा योजना तर्जुमा हुंदा उपलब्धी हासिल हुन गारो पर्दछ । नेपाल सरकारको बि.सं. २१०० मा हासिल गर्न तय भएको दीर्घकालिन सोंच **"समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली"**, सोह्रौं योजनाको "**सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि**", गण्डकी प्रदेश सरकारको दोस्रो योजनाको सोंच "**आत्मनिर्भर र समुन्नत प्रदेशः सुखी नागरिक**" र दिगो विकास लक्ष्यसंग तादात्म्यता हुने गरी **"कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य र पर्यटनको लागि सबल पूर्वाधारः घिरिङ समृद्धिको मूल आधार"** भन्ने दीर्घकालिन सोंच तय गरिएको छ । यस दीर्घकालिन सोंचलाई हासिल गर्न कृषिमा व्यावसायीकरण, गुणस्तरीय शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितता र पर्यटन क्षेत्रको विकासका लागि दिगो पूर्वाधारको विकास गर्ने दीर्घकालिन समष्टीगत लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ । उल्लेखित दीर्घकालिन सोंच, दीर्घकालिन लक्ष्य तथा उद्देश्य पुरा गर्न रणनीति तथा कार्यनीतिहरु र कार्यक्रमहरु तय गरिएका छन् ।

(२) सबल पक्ष

(क) घिरिङ गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक योजना तर्जुमा हुनु,
(ख) नियमित रुपमा तथ्यांक संकलन, प्रशोधन र विश्लेषणको लागि GIS र Online Software मा आधारित Profile उपलब्ध हुनु,
(ग) योजना तर्जुमा प्रति आम समुदायको चासो र सहभागिता बढ्दै जानु,
(घ) प्रदेश सरकारबाट योजना तर्जुमा सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम भई जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकास हुनु,
(ङ) विगत ८ वर्षको योजना तर्जुमा सम्बन्धी अभ्यासबाट अनुभव प्राप्त हुनु ।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) आवश्यकता संबोधन गर्नेगरी बजेटको अभाव हुनु,

(ख) वार्षिक योजना निर्माण गर्दा आवधिक योजनालाई आधार लिने अभ्यास नहुनु,

(ग) योजना छनौट र प्राथमिकीकरण सम्बन्धमा पर्याप्त ज्ञान नहुनु,

(घ) टुक्रे साना योजनाहरु छनौट हुनु,

(ङ) संघीय र प्रादेशिक योजनासंग तादात्म्यता हुने गरी योजना निर्माण गर्न नसकिनु,

(च) योजना तर्जुमालाई मार्गनिर्देश गर्न आवश्यक स्थानीय तहस्तरको खण्डीकृत तथ्याङ्कको उपलब्धता नहुनु ।

(४) अवसर

(क) राष्ट्रिय योजना आयोगबाट स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन उपलब्ध हुनु,

(ख) संघीय तथा प्रादेशिक योजना आयोगहरु नियमित तर्जुमा हुनु,

(ग) राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट वडास्तर सम्मको खण्डीकृत केही तथ्याङ्कहरु उपलब्ध हुनु,

(घ) अनुभव उपयोग गर्न सक्ने सम्भावना रहनु ।

(५) चुनौति

(क) नियमित रुपमा विषयगत तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन र विश्लेषण गरी योजना छनौट प्रणालीको आधारशीला तयार गर्नु,

(ख) आवधिक योजनाको आधारमा वार्षिक योजना तर्जुमा गर्नु,

(ग) आर्थिक समृद्धि हासिल हुने गरी योजना छनौट र प्राथमिकीकरण गर्नु,

(घ) वार्षिक विकास कार्यक्रम र मध्यमकालिन खर्च संरचना बीचको सामन्जस्य कायम गर्दै योजना कार्यान्वयन प्रभावकारी बनाउनु,

(ङ) योजना कार्यान्वयन गर्ने संयन्त्रको क्षमता र दक्षता अभिबृद्धि गरी योजना कार्यान्वयन गर्नु ।

९.२.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य र रणनीति

दीर्घकालिन सोंच

“नतिजामुखी योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन प्रणाली, सामाजिक तथा आर्थिक विकासको आधार स्तम्भ”

लक्ष्य

योजनाहरुको लक्ष्य र परिणामबीच सामन्जस्य कायम गर्ने ।

उद्देश्य

१ तथ्यमा आधारित परिणाममुखी योजना तर्जुमा गर्नु,

२ योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु,

३ योजनाहरुको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास गर्नु ।

९.२.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: तथ्यमा आधारित परिणाममुखी योजना तर्जुमा गर्नु	
१.१ तथ्याङ्कको वैज्ञानिक प्रयोग गर्दै परिणाममुखी नीति तथा योजना निर्माण गर्ने	१.१.१ तथ्यपूर्ण तथ्याङ्कहरुको उपयोग गरी योजना निर्माणमा उपयोग गरिनेछ, १.१.२ योजना निर्माणलाई परिष्कृत र सहभागितामूलक बनाउन आन्तरिक तथा बाह्य विषयगत विज्ञ व्यक्तितत्वहरु र विकास साझेदारहरुसँग निरन्तर सहकार्य र समन्वय गरिनेछ, १.१.३ गाउँपालिकाको योजना निर्माणका लागि संघीय तथा प्रादेशिक निकायहरुसँग निरन्तर

	सहकार्य र समन्वय गरिनेछ, १.१.४ गाउँपालिकाको नीति र योजना उत्पादन, उत्पादकत्व र रोजगार बृद्धि तर्फ लक्षित मध्यमकालिन खर्च संरचना र वार्षिक योजना तर्जुमा गरिनेछ।
उद्देश्य २: योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु	
२.१ विषयगत मापदण्ड बनाई विषयगत शाखागत सम्बन्ध र अन्तर सरकारी समन्वय कायम गर्ने	२.१.१ हरेक योजनाको समय तालिका, लागत, स्थान, सहभागिता, स्रोत, गुणस्तर र परिणामको बारेमा मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ, २.१.२ योजना कार्यान्वयन गर्ने निकायको संस्थागत सुधार तथा क्षमता र दक्षता अभिबृद्धि गरिनेछ, २.१.३ भौगोलिक र क्षेत्रगत सन्तुलन कायम हुने गरी आयोजनाको पहिचान, छनौट र प्राथमिकीकरण गरिनेछ।
उद्देश्य ३: योजनाहरुको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास गर्नु	
३.१ योजना अनुगमन निर्देशिका र संयन्त्र बनाई नियमित अनुगमन र समीक्षा गर्ने तथा तेस्रो र स्वतन्त्र पक्षबाट विशेष आयोजनाहरुको मूल्याङ्कन गर्ने	३.१.१ पालिकास्तरीय, वडास्तरीय र उपभोक्ता समितिस्तरीय अनुगमन अनुगमनका लागि योजना अनुगमन निर्देशिका बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ, ३.१.२ विशेष आयोजनाहरुको तेस्रो पक्षबाट पनि मूल्याङ्कन गराई सुझावहरुलाई योजना तर्जुमा गर्दा समावेश गरिनेछ, ३.१.३ उपलब्धि मापनको लागि परियोजनाको नतिजा सूचकसहितको प्रत्येक आयोजनाको नतिजा खाका तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।

९.२.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र.सं.	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु. हजारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन व्यवस्थापन कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	GIS मा आधारित Online Profile मार्फत् तथ्यांक संकलन, प्रशोधन र विश्लेषण	पटक	पालिका		५	०	०	०	०	०	**०**	पालिका
			२	आवधिक योजना तर्जुमा	पटक	पालिका	१	१	०	०	०	०	१०००	**१०००**	पालिका
		१.१.२	१	पालिकाभित्र उपलब्ध तथा थप विज्ञता आवश्यक परेमा बाह्य विज्ञहरुसँग छलफल	पटक	पालिका		५	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**	पालिका
		१.१.३	१	संघीय तथा प्रादेशिक निकायहरुसँग छलफल	पटक	पालिका		५	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	पालिका
		१.१.४	१	मध्यमकालिन खर्च संरचना निर्माण	संख्या	पालिका		२	०	०	०	०	०	**०**	पालिका
			२	वार्षिक योजना/कार्यक्रम निर्माण	संख्या	पालिका		५	३००	३००	३००	३००	३००	**१५००**	पालिका
२	२.१	२.१.१	१	योजनाको वर्गीकरण गर्न मापदण्ड निर्माण	प्याकेज	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	पालिका
		२.१.२	१	विषयगत शाखाहरुलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रम (कार्यक्रम कार्यान्वयन निर्देशिका)	पटक	पालिका		५	५०	५०	५०	५०	५०	**२५०**	पालिका
		२.१.३	१	योजनाको पहिचान, छनौट र प्राथमिकीकरण सम्बन्धी तालिम	पटक	सबै वडा		३	२५०	०	२५०	०	२५०	**७५०**	पालिका
३	३.१	३.१.१	१	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका तर्जुमा	संख्या	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	पालिका
			२	अनुगमन सूचक निर्माण	पटक	पालिका		१	५०	०	०	०	०	**५०**	पालिका
			३	अनुगमन तथा पृष्ठपोषण	पटक	पालिका/वडा		५	३००	३००	३००	३००	३००	**१५००**	पालिका
			४	आवधिक योजनाको समीक्षा	पटक	पालिका		१	०	०	०	०	३००	**३००**	पालिका
		३.१.२	१	चौमासिक तथा वार्षिक समीक्षा	पटक	पालिका		२०	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**	पालिका
			२	विशेष आयोजनाहरुको तेस्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन	पटक	पालिका		२	०	०	३००	०	३००	**६००**	पालिका
		३.१.३	१	प्रत्येक आयोजनाको नतिजा खाका तयार गर्ने	पटक	पालिका		१	०	०	०	०	२००	**२००**	पालिका
	जम्मा								**१४००**	**१०००**	**१५५०**	**१०००**	**३०५०**	**८०००**	
	पालिकाको हिस्सा								**१४००**	**१०००**	**१५५०**	**१०००**	**३०५०**	**८०००**	

९.२.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०७९।८०	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईंको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८१।८२	२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६				
प्रभाव	योजनाहरुको लक्ष्य र उपलब्धिबीच सामान्जस्यता कायम भएको हुने	राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक लक्ष्यसँग तुलना गर्न मिल्ने पालिकाको लक्ष्य									योजना दस्तावेज	योजना शाखा	
असर १	तथ्याङ्कको वैज्ञानिक प्रयोग मार्फत परिणाममुखी नीति तथा योजनाको निर्माण भएको हुने	तथ्यपरक योजना निर्माण भएको छ भनी विश्वास गर्ने जनता	प्रतिशत								अध्ययन प्रतिवेदन	,,	

प्रतिफल १.१	GIS मा आधारित Online Profile बाट तथ्यपूर्ण तथ्यांक संकलन, प्रशोधन र विश्लेषण गरी योजना तर्जुमाका सरोकारवालालाई उपलब्ध भएको हुने	तथ्याङ्कहरुको सूची	संख्या								वार्षिक प्रतिवेदन	,,	
		आवधिक योजना तर्जुमा	संख्या	२	०	०	०	०	१	३	,,	,,	
प्रतिफल १.२	योजना निर्माणलाई परिष्कृत र सहभागितामूलक बनाउन आवश्यकता र विशिष्टताको आधारमा आन्तरिक तथा बाह्य विज्ञ तथा विकास साझेदारहरुसँग निरन्तर सहकार्य र समन्वय भएको हुने	आन्तरिक तथा बाह्य विज्ञ तथा विकास साझेदारहरुसँग छलफल कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	,,	,,	
प्रतिफल १.३	गाउँपालिकाको योजना निर्माणका लागि संघीय तथा प्रादेशिक निकायहरुसँग सहकार्य र समन्वय भएको हुने	संघीय तथा प्रादेशिक निकायहरुसँग छलफल कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५	,,	,,	
प्रतिफल १.४	गाउँपालिकाको नीति तथा योजना उत्पादन, उत्पादकत्व र रोजगार बृद्धि गर्ने तर्फ लक्ष्यित मध्यमकालिन खर्च संरचना र वार्षिक योजना तर्जुमा भएको हुने	उत्पादन, उत्पादकत्व र रोजगार बृद्धि	प्रतिशत								अध्ययन प्रतिवेदन	,,	
		मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा	संख्या		१	०	०	१	०	२	वार्षिक प्रतिवेदन	,,	
		वार्षिक योजना/कार्यक्रम तर्जुमा	संख्या		१	१	१	१	१	५	,,	,,	
असर २	विषयगत मापदण्ड बनी प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुने	विषयगत योजना वर्गीकरण मापदण्ड निर्माण	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल २.१	हरेक योजनाको समय तालिका, लागत, स्थान, सहभागिता, स्रोत, गुणस्तर र परिणामको बारेमा मापदण्ड बनी कार्यान्वयन भएको हुने	योजनाको वर्गीकरण गर्न मापदण्ड निर्माण	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल २.२	योजना कार्यान्वयन गर्ने निकायको संस्थागत सुधार तथा क्षमता र दक्षता अभिबृद्धि भएको हुने	विषयगत शाखाहरुलाई योजना कार्यान्वयन सम्बन्धी तालिम	पटक		१	१	१	१	१	१	,,	,,	
प्रतिफल २.३	गाउँपालिकाको भौगोलिक तथा विषयक्षेत्रगत सन्तुलन कायम हुने गरी आयोजनाको पहिचान छनद्यट र कार्यान्वयन भएको हुने	वडागत सरदर योजना	संख्या								,,	,,	
		विषय क्षेत्रगत सरदर योजना	संख्या								,,	,,	
असर ३	योजनाहरुको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास भई मूल्याङ्कन भएको हुने	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिएको आयोजना	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.१	योजना अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका बनी कार्यान्वयन भएको हुने	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
		अनुगमन सूचक निर्माण	पटक		१	०	०	०	०	०	,,	,,	
		अनुगमन तथा पृष्ठपोषण	पटक		१	१	१	१	१	५	,,	,,	
		चौमासिक तथा वार्षिक समीक्षा	संख्या		४	४	४	४	४	२०	,,	,,	
प्रतिफल ३.२	विशेष आयोजनाहरुको तेस्रो पक्षबाट पनि मूल्याङ्कन भई सुझावहरु योजना तर्जुमा गर्दा समावेश भएको हुने	तेस्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन गरिएको आयोजना	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल ३.३	उपलब्धी मापनको लागि परियोजनाको नतिजा सूचक सहित प्रत्येक आयोजनाको नतिजा खाका तयार भएको हुने	नतिजा खाका तयार भएका आयोजना	संख्या								,,	,,	

९.३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

९.३.१ पृष्ठभूमि

अनुगमन आयोजना कार्यान्वयनको चरणमा गरिने निरन्तर चलिरहने प्रक्रिया हो । आयोजना कार्यक्रमको कार्यान्वयनको मध्यम तथा अन्तिम चरणमा मूल्याङ्कन गरिन्छ । अनुगमनको मुख्य उद्देश्य चालु परियोजनाको प्रगति र समस्याहरुको विषयमा सरोकारवालाहरुलाई समयमा नै जानकारी गराई परियोजनालाई सही बाटोमा हिँडाउनु हो । गाउँपालिकाका चालु परियोजनाहरुलाई सक्रीय र परिणाममुखी बनाउन गाउँपालिकामा अनुगमन प्रणालीको विकास गर्न जरुरी छ । अनुगमनले विकास कार्यक्रम र आयोजनाहरुको नतिजा खोज्ने र कार्यान्वयन गर्ने पक्षलाई बढी जिम्मेवार बनाउनुको साथै जवाफदेही पनि बनाउँछ । अनुगमन तथा मूल्याङ्कनले कार्यक्रम तथा आयोजनाका सबल तथा दुर्बल पक्ष पत्ता लगाई समयमै सुधार गर्न सूचना उपलब्ध गराउँछ । अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको परिणामले वर्तमान र भविष्यका पहलहरु मानव जीवन सुधार गर्न र आफ्ना छनौटहरु विस्तार गर्ने निर्णय लिन मद्दत पुऱ्याउँछ ।

९.३.२ विद्यमान अवस्था, सबल पक्ष, दुर्बलष पक्ष अवसर र चुनौति

(१) विद्यमान अवस्था

घिरिङ गाउँपालिकामा गाउँपालिकाका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा एक अनुगमन समिति रहेको छ । यसले गाँउपालिकाभित्रका योजना तथा कार्यक्रमहरुको नियमित रुपमा अनुगमन कार्य गर्दै आएको भएतापनि मूल्याङ्कन सम्बन्धी कार्यविधि बनीनसकेकोले व्यवस्थित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास भएको छैन । वार्षिक तथा आवश्यकता अनुसार समीक्षा कार्यक्रम हुँदै आएकोले धेरथोर अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यहरु भईरहेका छन् । हालसम्म तेस्रो पक्षबाट विशेष योजनाहरुको मूल्याङ्कन गरिएको अवस्था छैन ।

(२) सबल पक्ष

(क) कानूनमा नै पालिकास्तरीय अनुगमन समितिको व्यवस्था हुनु,
(ख) उपभोक्ता समिति गठन र सञ्चालन सम्बन्धी कानून बनी कार्यान्वयन हुनु,
(ग) पालिकास्तरीय, वडास्तरीय तथा उपभोक्ता समितिस्तरीय अनुगमन संयन्त्रबाट अनुगमन अभ्यास हुनु ।

(३) दुर्बल पक्ष

(क) तथ्याङ्कको कमजोर आधार,
(ख) आवश्यक तथ्याङ्क र सूचनाहरु उपलब्ध र व्यवस्थित नहुनु,
(ग) कर्मचारीको स्थायीत्व नहुनु ।

(४) अवसर

(क) अनुगमन तथा मूल्याङ्कन बारे संस्थागत धारणा बन्नु,
(ख) संघ, प्रदेश, जिल्ला समन्वय समितिबाट पनि अनुगमन हुनु,
(ग) आम सञ्चार र सामाजिक सञ्जाल मार्फत पृष्ठपोषण प्राप्त हुनु

(५) चुनौति

(क) पालिकास्तरीय, वडास्तरीय तथा उपभोक्ता समितिस्तरीय अनुगमन संयन्त्र परिचालन गर्नु,
(ख) प्रभावकारी रुपमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिको कार्यान्वयन गर्नु,
(ग) नतिजामूलक तथ्यहरुको पहिचान गरी आयोजनामा समावेश गर्नु ।

९.३.३ दीर्घकालिन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्य र रणनीति

दीर्घकालिन सोंच

“आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन र लाभग्राहीमा सकारात्मक प्रभाव”

लक्ष्य

आयोजनाहरुको नतिजा तथा प्रभावहरुको मापन गर्ने ।

उद्देश्य

१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संरचनाको सबलीकरण र नीतिगत व्यवस्था गर्नु,

२ योजनाहरुको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउनु,

३ आयोजनाहरुको प्रतिफल, नतिजा र प्रभावहरुको मापन गर्नु ।

९.३.४ रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संरचनाको सबलीकरण र नीतिगत व्यवस्था गर्नु	
१.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धि नीति बनाई लागु गर्ने	१.१.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
१.२ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्य प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने	१.२.१ गाउँपालिकास्तरीय विकास समस्या समाधान समिति र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति तथा वडास्तरीय अनुगमन समितिलाई प्रभावकारी बनाइनेछ, १.२.२ उपभोक्ता समितिबाट सञ्चालन हुने योजनाहरुमा सबै उपभोक्ता समितिमा अनुगमन समितिको व्यवस्था गरी अनुगमन प्रतिवेदनलाई भुक्तानीको आधार बनाईनेछ ।
उद्देश्य २: योजनाहरुको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउनु	
२.१ जनशक्तिको क्षमता अभिबृद्धि गर्ने	२.१.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका प्रयोगबारे गाउँपालिकास्तरीय अनुगमन समिति वडास्तरीय अनुगमन समिति र उपभोक्ता समितिका अनुगमन समितिका पदाधिकारीहरुलाई अभिमुखीकरण गरिनेछ ।
२.२ योजना तथा कार्यक्रमहरुको हरेक पक्षलाई आधारमानी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउने	२.२.१ रु. ५ लाख भन्दा बढी लागतका योजनाहरुमा गाउँपालिकास्तरीय अनुगमन समितिको प्रतिवेदनलाई आधार बनाइनेछ, २.२.२ दीर्घकालिन लक्ष्य, आवधिक योजना, आर्थिक नीति, बजेट तथा कार्यक्रम दस्तावेज तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धताका आधारमा सूचक तयार गरी अनुगमन गरिनेछ, २.२.३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट प्राप्त सूचनाको विश्लेषणका आधारमा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनलाई परिणाममुखी र प्रभावकारी बनाइनेछ
उद्देश्य ३: आयोजनाहरुको प्रतिफल, नतिजा र प्रभावहरुको मापन गर्नु	
३.१ नीति कार्यक्रम योजना र आयोजनाहरुको मूल्याङ्कन गर्दा सान्दर्भिकता, प्रभावकारिता, कार्यकुशलता, प्रभाव, दिगोपना, समावेशिता, लैङ्गिक समता र लाभग्राहीको सन्तुष्टी जस्ता विषयका आधारमा गरिनेछ	३.१.१ सोँच तालिका, नतिजा तालिका, सूचना व्यवस्थापन प्रणाली र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, योजना तर्जुमा गरी आफैले वा तेस्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन गरिनेछ, ३.१.२ अनुगमन प्रणालीलाई नियमित र प्रभावकारी बनाउन नीति, कार्यक्रम, योजना वा आयोजना निर्माण तहमा नै सूचकहरु निर्धारण गरी आयोजना संचालन अगावै पूर्व मूल्याङ्कन, कार्यान्वयनको चरणमा चालु मूल्याङ्कन र आयोजना सम्पन्न भएपछि उपलब्धिहरुको मापन गर्ने प्रणालीको विकास गरिन्नछ, ३.१.३ दोस्रो आवधिक योजनामा विकास भएको नतिजा खाकालाई प्रत्येक नीति, कार्यक्रम, योजना तथा आयोजना मूल्याङ्कनको आधार मानिनेछ ।

९.३.५ विस्तृत कार्यक्रम

उद्देश्य नं	रणनीति नं	कार्यनीति नं	क्र सं	कार्यक्रम	इकाई	योजना स्थल	आधार वर्ष	योजनाको कुल लक्ष्य	लागत (रु हजारमा)						जिम्मेवारी
							२०८१/८२		२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	जम्मा	
क.	**अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली सुदृढीकरण कार्यक्रम**														
१	१.१	१.१.१	१	योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको कार्यनीति ३.१.१ ले समेट्ने	संख्या	पालिका		१	०	०	०	०	०	०	**पालिका**
	१.२	१.२.१	१	गाउँपालिकास्तरीय वडास्तरीय र उपभोक्ता समिति स्तरीय अनुगमन समिति गठन	पटक	पालिका			०	०	०	०	०	०	**पालिका**
		१.२.२	१	नियमित अनुगमन र भुक्तानी सिफारिश	पटक			५	०	०	०	०	०	०	**पालिका**
२	२.१	२.१.१	१	अनुगमन मूल्याङ्कन अभिमुखीकरण	संख्या			३	५०	०	५०	०	५०	१५०	**पालिका**
	२.२	२.२.१	१	गाउँपालिकास्तरीय अनुगमन समितिबाट अनुगमन	पटक			५	०	०	०	०	०	०	**पालिका**
		२.२.२	१	अनुगमन सूचक तयारी	पटक			१	०	०	०	०	०	०	**पालिका**
		२.२.३	१	चौमासिक तथा वार्षिक समीक्षा कार्यक्रम	पटक			२०	०	०	०	०	०	०	**पालिका**
३	३.१	३.१.१	१	दोस्रो आवधिक योजनाको तेस्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन	पटक	पालिका		१	०	०	०	०	५००	५००	**पालिका**
		३.१.२	१	छनौट भएका योजनाहरुको प्रभाव मूल्याङ्कन	पटक	पालिका		२	०	०	३००	०	३००	६००	**पालिका**
		३.१.३	१	दोस्रो आवधिक योजनाको सिकाई अभिलेख तयार गरी तेस्रो आवधिक योजनालाई पृष्ठपोषण गर्ने	पटक	पालिका		१	०	०	०	०	३००	३००	**पालिका**
	जम्मा								५०	०	३५०	०	११५०	१५५०	
	पालिकाको हिस्सा								५०	०	३५०	०	११५०	१५५०	

९.२.६ नतिजा

नतिजास्तर	नतिजा	सूचक	इकाई	आधार वर्ष २०८१।८२	उपलब्धी					योजना अवधिको उपलब्धि	पुष्ट्याईंको स्रोत	जिम्मेवार निकाय	जोखिम तथा अनुमान
					२०८२।८३	२०८३।८४	२०८४।८५	२०८५।८६	२०८६।८७				
प्रभाव	आयोजनाहरुको नतिजा तथा प्रभावको प्रभावकारी मापन भएको हुने	प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन	संख्या								अध्ययन प्रतिवेदन	योजना शाखा	
असर १	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संरचनाको निर्माण तथा नीतिगत व्यवस्था भई लागु भएको हुने	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका निर्माण	संख्या		१	०	०	०	०	१	वार्षिक प्रतिवेदन	,,	
		अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिएका आयोजना	संख्या										
प्रतिफल १.१	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका तयार भएको हुने	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका निर्माण	संख्या		१	०	०	०	०	१	,,	,,	
प्रतिफल १.२	गाउँपालिकास्तरीय वडास्तरीय तथा उपभोक्ता समितिस्तरीय अनुगमन समिति गठन भई	अनुगमन समिति	संख्या								,,	,,	

	प्रभावकारी बनेको हुने												
असर २	योजनाहरुको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रभावकारी भएको हुने	समस्या समाधान समितिले पहिचान गरेका र समाधान भएका समस्याको अनुपात	प्रतिशत								,,	,,	
प्रतिफल २.१	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका प्रयोगबारे अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने	अनुगमन तथा मूल्यांकन तालिम	सहभागी संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.२	रु ५ लाख भन्दा बढी लागतका योजनाहरुको गाउँपालिकास्तरीय अनुगमन समितिबाट भुक्तानीपूर्व अनुगमन भएको हुने	गाउँपालिकास्तरीय अनुगमन समितिको मासिक बैठक	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.३	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी कार्य गर्ने जनशक्तिको नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी मेट्रिक्स प्रयोग गर्ने दक्षता हासिल भएको हुने	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सूचक	संख्या								,,	,,	
प्रतिफल २.४	योजना तथा कार्यक्रमहरुको चौमासिक तथा वार्षिक समीक्षा भई प्राप्त पृष्ठपोषण पछिल्ला योजनाहरुको तर्जुमामा प्रयोग भएको हुने	पृष्ठपोषण सूची	संख्या								,,	,,	
असर ३	नीति, कार्यक्रम, योजना र आयोजनाहरुको मूल्याङ्कन सान्दर्भिकता, प्रभावकारिता, कार्यकुशलता, प्रभाव, दिगोपना, समावेशिता, लैङ्गिक समता र लाभग्राही सन्तुष्टी जस्ता मापदण्डको	मूल्याङ्कन भएका आयोजना	संख्या								,,	,,	

	आधारमा भएको हुने												
प्रतिफल ३.१	योजना आयोजनाहरुको मूल्याङ्कन भएको हुने	तेस्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन भएका योजना आयोजना	संख्या								अध्ययन प्रतिवेदन	,,	
		प्रभाव मूल्याङ्कन भएका योजना आयोजना	संख्या								,,	,,	